

กำหนดการเผยแพร่

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

Publishing Schedule

- Number 1 (January - March)
- Number 2 (April - June)
- Number 3 (July - September)
- Number 4 (October - December)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทาง
ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหา
สังคม

Objective

1. To promote and disseminate academic works and research
results in educational science, psychology, political science,
Public Administration and interdisciplinary studies in the
humanities and social sciences.
2. To provide academic services in solving social problems.

ดุษฎีนิพนธ์

วารสารวิชาการธรรมศาสตร์
Dhammathas Academic Journal

ปีที่ 22 ฉบับที่ 4 ประจำเดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2565
Vol. 22 No. 4 (October - December 2022)

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการ
กลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความ
เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจาก
กองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่
ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียน
บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

Article Consideration

Each article will be published by a panel of two journalists with
expertise in relevant fields. And get the editorial approval before
publishing. The review is in the form of: The article's Double Blind.

To comply with copyright law The author must sign the copy
of the article submission form to the journal. In addition, the author
must confirm that the original article submitted to it. Only one
publication in the Dhammathas academic journal. If the images
or tables of other articles appearing in other publications are used. The
author must ask permission of the copyright owner. Include a book
that has been approved by the editor before the article is published.

ที่ปรึกษา

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.
พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Advisors

Prof. Dr. Phra Thamwacharapundit
Assoc. Prof. Dr. Phra Sophonphathanapundit
Prof. Dr. Prayong Seanburan
Prof. Dr. Watchara Ngamchitcharoen
Asst. Prof. Dr. Pitch Pongsawat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Khon Kaen University
Thammasat University
Chulalongkorn University

บรรณาธิการ / Editor

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล / Asst. Prof. Dr. Suraphon Promgun

ผู้ช่วยบรรณาธิการ / Editorial assistant

สาริกา ไสวงาม / Sariga Sa-waingam

กองบรรณาธิการ

พระครูสุธีคัมภีรญาณ วิ., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.กนกพร สมปราษฎ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตคาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพรรณ วงศ์พรพวัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธิวัฒน์ ถาวรสินศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Editorial Board

Asst. Prof. Dr. Phrakhu Sudhikhambhirayan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Kanokorn Somprach	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Pasakorn Dokchan	Mahamakut Buddhist University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Kathanyoo Kaewhanam	Kalasin University
Assoc. Prof. Dr. Aompol Buddasarn	Phranakhon Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew	Huachiew Chalermprakit University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong	Chiang Mai Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Chakkapan Wongpornpavan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Chanchai Hudsri	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Theerapong Meethaisong	Mahasarakham University
Asst. Prof. Dr. Putthiwat Thawonsinsak	Loei Rajabhat University

ผู้จัดการวารสาร / Journal Manager

มาริสสา ไสวงาม / Marisa Sa-waingam

ออกแบบปก : สาริกา ไสวงาม

จำนวนพิมพ์ : 500 เล่ม

เจ้าของ : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)
เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 085-752-1693

พิมพ์ที่ : <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> E-mail: dhammathas@hotmail.com
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ขอนแก่นการพิมพ์ 64-66 ถนนรื่นรมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 0-4322-1938 E-mail: khonkaenprint@gmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ (Peer Review)

ปีที่ 22 ฉบับที่ 4 ประจำปี เดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2565

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. พระครูปลัดบุญช่วย โชติวีโส, อาจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. อาจารย์ ดร.สุพิชฌ์ สวัสดิ์ทา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. ศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สรยุทธพิทักษ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยพัฒน์ หล่อศิริรัตน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิลักษณ์ ขยันกิจ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรธะ คมขำ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ จุฬาพันธุ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ชิดชนก เชิงเขาว์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
7. รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เนียมสุวรรณ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ประโยชน์ ส่งกลิ่น	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์	มหาวิทยาลัยบูรพา
10. รองศาสตราจารย์ ดร.สฎายุ ชีระวนิชตระกูล	มหาวิทยาลัยบูรพา
11. รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา จุ้ยทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
13. รองศาสตราจารย์ ดร.วัลภา สบายยิ่ง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
14. รองศาสตราจารย์ ดร.อรอนพ จินะวัฒน์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
15. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณี ยะหะกร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
16. รองศาสตราจารย์ ดร.ศวินิต อรรถภูมิกุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
17. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
18. รองศาสตราจารย์ ดร.มณีนรัตน์ ชีระวัฒน์	มหาวิทยาลัยมหิดล
19. รองศาสตราจารย์ ดร.วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
20. รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ	มหาวิทยาลัยพายัพ
21. รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ชิวพิมาย	วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย
22. รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตดาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
23. รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ปัญญาพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
24. รองศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน แสงพิกุล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
25. รองศาสตราจารย์ ดร.ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์	มหาวิทยาลัยรังสิต
26. รองศาสตราจารย์ ดร.มนสิข สิริสมบุญ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
27. รองศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตุงคะสมิต	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวลิต เกิดทิพย์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อินฐิดา พิมพ์พวง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิญญาดา เมธารมณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการสสมทสร (Peer Review)

ปีที่ 22 ฉบับที่ 4 ประจำปี เดือน ตุลาคม - ธันวาคม 2565

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนันทา ศรีศิริ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรินทร์ วินทะไชย์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญอรุณ ปรีดีติลล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทรัตน์ เจริญกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร กุโลภาส	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษวรรณ์ โล่ห์วัชรินทร์	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริมาศ ปิยะวัฒนพงศ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
39. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ยะบุญธง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
40. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุบัน พรเวียง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
41. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม สวรรณศรี	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
42. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เฉลิมวงศาเวช	มหาวิทยาลัยรังสิต
43. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสนันท์ หัตถศักดิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
44. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลธิป สมานิติ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
45. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม จวงประโคน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
46. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
47. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
48. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
49. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ วัฒนะ	วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
50. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรกนก สารภิมย์	มหาวิทยาลัยมหิดล
51. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมธชาติ ดวงบุบผา	มหาวิทยาลัยมหิดล
52. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพนา พ่วงแพ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
53. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ วนิชวัฒนวรชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
54. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปทุมพร เปี้ยถนอม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
55. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์	มหาวิทยาลัยพายัพ
56. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงนภัส พันธุ์พลกฤต	มหาวิทยาลัยพายัพ
57. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทักษิณาร์ ไกรราช	วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม
58. รองศาสตราจารย์ พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
59. รองศาสตราจารย์ แอนนา จุมพลเสถียร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
60. รองศาสตราจารย์ กัลยกร วรกุลลักษณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
61. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทธพร รัตนกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
62. อาจารย์ ดร.ปัญญา อัครพุทธพงศ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
63. อาจารย์ ดร.ภาวินี ชุ่มใจ	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ฉบับนี้ เป็นปีที่ 22 ฉบับที่ 4 ประกอบด้วย **บทความวิจัย** 1) ปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด 3) การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 4) การรื้อฟื้นในการรักษาโรคของชาวตำบลโพหนองอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม 5) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 6) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศ โดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7) แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี 8) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 9) องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 10) การจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนของโรงเรียนในตำบลไพร่ย่อย 11) รูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด 12) แรงงานข้ามชาติ: สิทธิประโยชน์และแนวทางในการจัดการของแรงงานเมียนมา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก 13) ชุดความคิดที่สะท้อนผ่านวาทกรรมการโค้ชของอินฟลูเอนเซอร์เพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 14) แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุพการีวราสารกรมอำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี 15) การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี 16) คุณภาพการบริการธนาคารดิจิทัลที่มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าและการกลับมาใช้ใหม่ของลูกค้าระหว่างสถานการณ์โควิด-19 17) วัฒนธรรมการขับขีมนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 18) การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนในจังหวัดนครปฐม 19) รูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 20) การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 21) การบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 22) รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 23) การพัฒนากิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา 24) แนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด 25) รูปแบบการประยุกต์การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสถตามแนวทางพระพุทธศาสนากรณีศึกษา วัดศรีมื่นขึ้น อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น และ 26) รูปแบบการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ**บทความวิชาการ** ประกอบด้วย 1) การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน 2) บทวิเคราะห์พัฒนาการการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย และ 3) ผลกระทบจากสถานการณ์โควิดที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย: การศึกษาทางเลือก คือทางหลักและทางรอดในการจัดระบบการศึกษาไทยในอนาคต

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับความรู้จากความรู้ความวิจัย และบทความวิชาการ ตามที่ปรากฏและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา ตลอดจนการดำเนินชีวิตต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรพล พรหมกุล)

ทักษะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้
เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย : Research Article

- ปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่
Factors Affecting Self-discipline of Students at Ragamangala University of Technology Lanna Chiangmai
ปาริชาติ บัวเจริญ และประภัสสร สมสถาน
Parichat Buacharoen and Prapasorn Somsatan 1
- การวิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด
A Factor Analysis of Drug Cased Prisoners' Buddhist Intellectual Well-Being
มนตรี หลินภู, นฤมล พระใหญ่, อัจศรา ประเสริฐสิน และประทีป จินจี
Montree Linphoo, Narumol Phrayai, Ujsara Prasertsin and Prateep Jinjee 15
- การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง
Factor Analysis of Citizenship Characteristics of Senior Scouts in Schools under the Office of the Basic Education Commission in the lower Northern Region
รังสรรค์ เกิดศรี
Rangsan Kerd Sri 29
- การรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
Phi-Fa Dance in Disease Treatment of the People in Phon Thong Sub-District, Chiang Yuen District, Maha Sarakham Province
พระธีระพงษ์ ธีรปญโญ (ดอนสังเกต), สุวิน ทองปั้น และจักรพรรณ วงศ์พรพวัน
Phra Teeraphong Therapayyo (Donsangat), Suwin Thongpan and Chakkapan Wongpornpawan 39

- ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

Effects of Learning Activities on Sexuality Education using Life Skills for Preventing Premature Pregnancy of Junior High School Students

ภูริภักดิ์ พรหมมินทร์, เอ็มอัชมา วัฒนบุรณนธ์ และวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา

Phuriphak Phommin, Aimutcha Wattanaburanon and Walailsarankura Na Ayudaya

49

- สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศ โดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

A Study of the Current State, Desired State and Needs Analysis for Supervisory Competency Development Base on Self-directed Learning under the Office of the Basic Education Commission

จณิสตา สมบูรณ์, วันเพ็ญ นันทะศรี และอภิสิทธิ์ สมศรีสุข

Janista Somboon, Wanpen Nantasri and Apisit Somsrisuk

63

- แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี

The Guidelines for Promoting Morality and Ethics for Students of Phibunrak pittaya School, Phibunrak District, Udon Thani Province

พระธีรดา สมจิตโต, พระโสภณพัฒนบัณฑิต และพระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ

Phra Thirada Samacitto, Phra Sophonphattanabundit and Phramaha Daosayam Vajirapañño

77

- ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดาก เขต 1

Creative Leadership for School Administrators of Jaturamitr School Group under Tak Primary Educational Service Area Office 1

นลธวัช ยุทธวงศ์

Nontawat Yuttawong

89

- องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Quality Culture Component of School under the Office of Primary Educational
Service Area in the North-eastern

ศิริพร คำภูษา, วันเพ็ญ นันทะศรี และวาโร เฟ่งสวัสดิ์

Siriporn Khamphusa, Wanphen Nanthasri and Waro Phengsawat 103
- การจัดการศึกษานานาชาติทักษะชีวิตและชุมชนของโรงเรียนในตำบลไทรย้อย

Life Skill and Community-Based Education of Schools in Sai Yoi Sub-District

อัจฉรา ศรีพันธ์

Atchara Sriphan 117
- รูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุใน
ตำบลหนองใหญ่ อำเภอสระสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

A Model for Applying the Tisikkhā Principles in Improving the Quality of
Life of the Elderly in Nong Yai Subdistrict School for the Elderly, Si Somdet
District, Roi Et Province

พระอธิการประมวล อธิปถโย, พระมหามิตร จิตปถโย และพระโสภณพัฒนบัณฑิต

Phraatikarn Pramaul Athipanyo, Phramaha Mit Thitapanyo
and Phra Soponphattanabundit 131
- แรงงานข้ามชาติ: สิทธิประโยชน์และแนวทางในการจัดการของแรงงานเมียนมา อำเภอ
แม่สอด จังหวัดตาก

Migrant workers: Privileges and Guideline of Myanmar workers, Mae Sot
District, Tak Province

นวกัทร โตสุวรรณ, กาบแก้ว ปัญญาไทย และมนัสนันท์ สังข์ไทย

Nawaphat Tosuwan, Kabkaew Punyathai and Manadsanan Sungthai 143
- ชุดความคิดที่สะท้อนผ่านวาทกรรมการโค้ชของอินฟลูเอนเซอร์เพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่าน
สื่อสังคมออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

The Set of Ideas of Health Coaching Discourse by Influencers on Social Media
during the Covid-19 Epidem-ic

ภพ สวัสดิ์

Bhob Sawasdee 159

- **แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุญปริวาสกรรมอำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี**
The Guidelines for Promoting Morality and Ethics in the Parivāsakamma Meritorious Activity, Phen Dis-trict, Udon Thani Province

พระณัฐชัย ธรรมทินโน, พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา และพระโสภณพัฒนบัณฑิต
 Phra Nattan Dhammadinno, Phramaha Daosayam Vajirapañño
 and Phra Soponphanabundit
- **การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี**
The Development of Curriculum for Young children Based on Thai Phuan Local Wisdom in Ban Phue Dis-trict, Udon Thani Province

วรัญญา ศรีบัว
 Warunya Sribua

183
- **คุณภาพการบริการธนาคารดิจิทัลที่มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าและการกลับมาใช้อีกของลูกค้ำระหว่างสถานการณ์โควิด-19**
The Impact of Digital Banking Service Quality on Customer's Satisfaction and Customer's Retention during Pandemic Covid-19

วีระศักดิ์ จินารัตน์
 Veerasak Jinaratand

197
- **วัฒนธรรมการขับจืมในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**
Khuh Ngum Performing Art Culture in the Laos People 'S Democratic Republic

สกุนา พันธุระ, สุรพล เนสุสินธุ์ และหิรัญ จักรเสน
 Sakuna Puntura, Surapon Nesusin and Hirun Jaksen

217
- **การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนในจังหวัดนครปฐม**
Application of King's Philosophy to Analysis of Community Problems in Nakhon Pathom Province

สมชัย แสนภูมิ และวินากร ที่รัก
 Somchai Saenphumi and Winakon Theerak

229

- รูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
Sports Facility Management Model for Rajabhat Universities

พลากร ชาญณรงค์, ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ, ขจรศักดิ์ รุ่งประพันธ์ และอาพัทธ์ เทียวตระกูล
Palakorn Charnnarong, Taweesak Sawangmek, Kajornsak Roonprapunta
and Arphat Tiaotrakul 241
- การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้าง
พลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
The Development of a Causal Stuctural Relationship Model of Factors
Affecting Effective Teacher Empow-erment of Opportunity Expension
School in the Northeast

ภูวนัย สุนา, วาโร เฟิงสวัสดิ์ และพรเทพ เสถียรนพแก้ว
Phuwanai Suna, Waro Phengsawat and Pornthep Steannoppakao 257
- การบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Effective Administrative on Early Childhood Education for Primary Schools
under the Basic Education Commission Offices in the Northeast

เพชรดาว นิลสว่าง, พรเทพ เสถียรนพแก้ว และเอกลักษณ์ เพียสา
Peddao Nilsawang, Pornthep Steannoppakao and Akkaluck Pheasa 267
- รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10
The Model of Academic Management According to the Iddhibada 4 Principles
in Secondary Schools Under the Office of the Secondary Education Service
Area 10

พัฒนพรชัย เมฆวิลัย, บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และสุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
Patpronchai Makvilai, Boonchurd Chumnisart and Suddhipong Srivichai 281
- การพัฒนากิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
Activities Development of 10 National Health Recommendations to Promote
Health Literacy of Primary School Students

วชิราภรณ์ ขาวลอยฟ้า และอุไรวรรณ หาญวงศ์
Wachiraphorn Khaoloifa and Uraiwan Hanwong 295

- แนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

The Guidlines for Promoting Sufficiency Economy Principles with the Doctrine of Duddhism on Thungku-laronghai Community, Kasetwisai District Roi-et Province

พระสราวุฒิ วิสาร์โท, พระครูสุธีคัมภีรญาณ, พระโสภณพัฒน์บัณฑิต และพระอนุสรณ์ ปรุกโกโม

Phra Sarawut Visarato, Phrakru Sudhikhambhirayana, Phra Sophonpathanabundhit and Phra Anusorn Parakkamo

309

- รูปแบบการประยุกต์การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสถตามแนวทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา วัดศรีชมชื่น อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

The Model of Application of Thai Traditional Medicine in Treating Knee Osteoarthritis Patients with Dhamma Medicine According to Buddhist Guidelines, Nong Ruea District, Khon Kaen Province: Case Study Wat Srichomchean

นลินรัตน์ อุ้นแก้ว, พระครูสุธีคัมภีรญาณ และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา

Nalinrat Unkaew, Phrakhu Sudhikhambhirayan

and Phramaha Daosayam Vajirapaṭṭhā

325

- รูปแบบการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The Model of Administration for Excellence of Buddhist administration towards excellence of the Sangha Colleges under Mahachulalongkorn rajavidyalaya University

อมรรัตน์ เตชะนอก, กนกอร สมปราชญ์ และพระมหาพิสิฐ วิสิฐปัญญา

Amonrat Tecanok, Kanokorn Somprach and Phramaha Phisit Visitthapanyo

337

บทความวิชาการ : Academic Article

- การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน

Health Promotion for Older Persons in the Community

สุรรัตน์ ณ วิเชียร และจุฑามาศ รัตนอัมภา

Sureerat Na-Wichian and Juthamas Rattana-umpa

347

- **บทวิเคราะห์พัฒนาการการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย**
An analysis of Ethics Teaching Development in Education Curriculum of Thailand
 กฤตภาส สายทองดี และพุทธรักษ์ ปราบนอก
 Krittapahars Saithongdee and 361
- **ผลกระทบจากสถานการณ์โควิดที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย: การศึกษาทางเลือก คือทางหลักและทางรอดในการจัดระบบการศึกษาไทยในอนาคต**
Effects of the COVID Situation on Thai Education Management: Alternative Education is the Main Way and the way to Survive Thai Education in the Future
 บุญเลี้ยง ทุมทอง และประทวน วันนิจ
 Boonleang Thumthong and Pratoun Vannit 375

ภาคผนวก

- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ 395
- คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ 396

ปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่*
Factors Affecting Self-discipline of Students at
Ragamangala University of Technology Lanna Chiangmai

ปาริชาติ บัวเจริญ และประภัสสร สมสทาน
Parichat Buacharoen and Prapasorn Somsatan
มหาวิทยาลัยพายัพ
Payap University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: parichat_b@payap.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ 2) ศึกษาระดับความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ 3) เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ โดยจำแนกตามตัวแปร เพศคณะ ชั้นปี และสถานภาพของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ ปีการศึกษา 2562 จำนวน 384 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวของลิเคอร์ท (Likert) การหาคุณภาพของแบบสอบถาม มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.66-1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.84, 0.82 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และตรวจสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีของ LSD

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ โดยรวมและรายด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง ด้านสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษาด้วยกัน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา อยู่ในระดับมาก

*ได้รับบทความ: 4 ตุลาคม 2565; แก้ไขบทความ: 27 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 10 ธันวาคม 2565

2. ระดับความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก
3. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา แตกต่างกับกับชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเอง; ความมีวินัยในตนเอง

Abstract

The research aims 1) to study the factors affecting the students' self-discipline of Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai, 2) to study the level of students' self-discipline Rajamangala University of Technology Lanna Chiang Mai and 3) to compare the factors affecting the students' self-discipline and classified factors to self-discipline among students, gender, faculty, year and family status. The samplings were 384 students from Rajamangala University of Technology Lanna Chiangmai fiscal year 2019. The samplings were selected by stratified sampling. Moreover, the data collecting instruments were a checklist and 5 level Likert scale. The research instruments were qualified from content validity, Index of Item Objective Congruence (IOC) with values between 0.66-1.00 and Cronbach's Alpha Coefficient. The results of reliability were 0.84, 0.82. The statistical data analysis was percentage, average, standard deviation (S.D.), T-test, and One-way ANOVA or F-test, and LSD.

The results illustrated that:

1. Students' total self-discipline was the relationship among parents and students, the relationship between students and friends, and the relationship between teachers and students was at a high level.
2. The level of self-discipline of the students overall was at a high level.
3. The comparison of the difference between the average scores of factors affecting the students' self-discipline. The results found that the first-year students had average scores for the factors affecting the students' self-discipline; the relationship between teachers and students were different from the 2nd year, 3rd year and 4th year with a statistical significance at 0.05.

Keywords: factor affecting self-discipline; self-discipline

1. บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แต่อย่างไรก็ตามการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญนั้นจะต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายๆ อย่าง และปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือทรัพยากรบุคคล ซึ่งนอกจากจะมีคุณสมบัติทางสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ความเสียสละ คุณสมบัตินี้สำคัญอีกประการหนึ่งคือความมีวินัยของคนในชาติ การมีวินัยในตนเอง เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของสังคมเพราะจะทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข บุคคล ควรได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเองดังนี้ คือการปฏิบัติตามระเบียบของสังคมมีความเชื่อมั่นในตนเอง พึ่งตนเองได้ ควบคุมอารมณ์และมีความอดทน (Ausubel, 1968, pp. 459-460) ซึ่งวินัยในตนเองเป็นความสามารถของบุคคลในการควบคุม ตนเองและพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังไว้โดยเกิดความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่พึงงามในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาจะประสบปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งในเรื่องของความไม่มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตนตามใจตนเองมุ่งทำอะไรเฉพาะที่ตนถูกใจมากกว่าถูกต้อง การที่บุคคลขาดวินัยในตนเองมีผลทำให้ขาดวินัยทางสังคมไปด้วย วินัยในตนเองจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สังคมและประเทศชาติ ดังนั้นวินัยในตนเองจึงเป็นสิ่งที่ควรได้

รับการส่งเสริมเพื่อเป็นพื้นฐานของการควบคุมตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างวินัยทางสังคม

การมีวินัยในตนเองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง มีจริยธรรมในตนเองสูง มักจะเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเองด้านต่างๆ สูง เช่น การทำงาน การตรงต่อเวลา การเคารพกฎระเบียบและวินัยของส่วนรวม รวมทั้งการมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ทำงาน คนที่มีวินัยในตนเองจึงเป็นตัวละครที่จะช่วยสังคมหรือประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง เพราะบุคคลที่มีวินัยในตนเองจะมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา รู้จักกาลเทศะ มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎของสังคม ดังนั้น วินัยจึงมีความสำคัญและอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคข้อมูลข่าวสาร ประเทศที่มีความก้าวหน้าต้องมียินัยเป็นพื้นฐาน ประชาชนต้องมีเหตุผลและมีวิจารณญาณในการคิดและตัดสินใจเลือกรับข้อมูล รับผิดชอบและดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบมากขึ้น ดังนั้น วินัยในตนเองจึงมีความสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ ความสำคัญส่วนตัวของแต่ละบุคคล ในเรื่องของการแสวงหาความรู้ เนื่องจากในปัจจุบันวิชาความรู้มีอยู่อย่างมากมาย แต่ละบุคคลสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง บุคคลจึงควรมีวินัยในตนเองสามารถควบคุมตนเองได้ มีความฉลาด รอบคอบ อิศระในการเลือกที่จะเรียนรู้ เพื่อที่จะแสวงหาความรู้ให้มากที่สุด ประการที่ 2 คือ ชุมชน สังคมและประเทศชาติจะมีความก้าวหน้า มั่นคงและยั่งยืนต่อไปได้จะต้องอาศัยประชาชนในชาติที่แต่ละคน

ที่เสียสละและทำความดีให้แก่ชุมชน ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ในขณะที่สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้ปกครองมีเวลาในการอบรม ดูแลและให้ความอบอุ่นกับบุตรหลานน้อยลง สถาบันการศึกษาในทุกระดับชั้นจึงมีหน้าที่ที่ต้องดูแลเอาใจใส่และบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัยในตนเองให้กับเยาวชนในชาติ โดยประชากรในชาติที่มีคุณภาพจะมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ คือ มีความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด ความอดทน ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความไม่ก้าวร้าวและคุณลักษณะดังกล่าว มีเหตุปัจจัยร่วมกันที่ความมีวินัยในตนเอง (สุรพงษ์ ชูเดช, 2542, หน้า 84; อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2529) สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญในการผลิตบัณฑิตออกไปสู่สังคม การเสริมสร้างวินัยในตนเองให้กับนักศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยการเสริมสร้างวินัยในตนเองสามารถกระทำได้โดยใช้การอบรมสั่งสอนจากครอบครัวโดยตรง โดยการเลียนแบบพฤติกรรมของบิดามารดา การอบรมทางตรงและทางอ้อมจากศาสนาและสังคม รวมทั้งการอบรมจากสถานศึกษา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพเพื่อพัฒนากำลังคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัยในตนเองของนักศึกษา และมีข้อบังคับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาว่าด้วยวินัยนักศึกษา พ.ศ. 2554 ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งได้สังเกตพฤติกรรมของนักศึกษาพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เข้าชั้นเรียน

ไม่ตรงเวลา ไม่เตรียมอุปกรณ์ในการเรียน หลังในเวลาเรียน แต่งกายไม่สุภาพเรียบร้อยให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าการแสวงหาความรู้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาระดับความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ โดยจำแนกตามตัวแปร เพศคณะ ชั้นปี และสถานภาพของครอบครัว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ประกอบด้วย คณะบริหารธุรกิจ และศิลปศาสตร์ 3,711 คน คณะวิศวกรรมศาสตร์ 3,620 คน และคณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ 1,524 คน รวมทั้งสิ้น 8,855 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร

ของ Taro Yamane ระดับความเชื่อมั่นของตัวอย่างที่ 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ 384 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ จำนวน 160 คน คณะวิศวกรรมศาสตร์จำนวน 158 คน คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์จำนวน 66 คน ตัวแปรที่จะศึกษา ประกอบด้วย ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ คณะ ชั้นปี และสถานภาพของครอบครัว ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง ด้านสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา กับความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา ได้แก่ เพศ คณะ ชั้นปี และสถานภาพของครอบครัว ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ ประกอบด้วย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง ด้านสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา ลักษณะของแบบสอบถาม ตอนที่ 2 และ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

(Rating Scale) โดยเกณฑ์ที่ใช้กำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินตามแนวของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย น้อยที่สุด กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 5 4 3 2 1 คะแนน ตามลำดับ

การหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน มีค่าเท่ากับ 0.66-1.00 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา และแบบสอบถามความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ โดยนำไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.84, 0.82 ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมานำมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าทางสถิติ และขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) คำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เพื่อทราบระดับความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา และระดับความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ 2) วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา โดยจำแนกตามตัวแปรกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระจากกันโดยการ

ทดสอบค่าที (T-test) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่ม ใช้การทดสอบแบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way analysis of variance) ถ้าพบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของ LSD

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับเพื่อน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา และด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ถ้าจำแนกตามเพศ พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่

ทั้งเพศชาย และเพศหญิงมีระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเอง อยู่ในระดับมาก จำแนกตามคณะ พบว่า ในแต่ละคณะมีระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ และศิลปศาสตร์ และคณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ จำแนกตามชั้นปีพบว่า มีระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 4 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 1 และจำแนกตามสถานภาพของครอบครัวพบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเอง พบว่า อยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิจัยพบว่า ความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ โดย จำแนกตามตัวแปร เพศ คณะ ชั้นปี และสถานภาพของครอบครัวโดยการทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ดังตารางที่ 1-4

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา โดยจำแนกตามตัวแปร เพศ และสถานภาพของครอบครัว

ตัวแปรที่ศึกษา	<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>S</i>	<i>T</i>	<i>Sig</i>
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา					
เพศชาย	229	3.68	0.74	1.863	0.727
เพศหญิง	155	3.81	0.94		

ตัวแปรที่ศึกษา	<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>S</i>	<i>T</i>	<i>Sig</i>
ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน					
เพศชาย	229	4.23	0.68	1.070	0.230
เพศหญิง	155	4.09	0.72		
ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา					
เพศชาย	229	4.20	0.66	1.252	0.132
เพศหญิง	155	4.29	0.62		
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา					
อาศัยอยู่ร่วมกัน	296	3.65	0.63	1.443	0.128
แยกกันอยู่	88	3.59	0.79		
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน					
อาศัยอยู่ร่วมกัน	296	4.31	0.66	1.293	0.122
แยกกันอยู่	88	4.19	1.08		
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา					
อาศัยอยู่ร่วมกัน	296	4.05	0.72	1.596	0.115
แยกกันอยู่	88	3.88	0.94		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน ความสัมพันธ์

ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา โดยจำแนกตามตัวแปร เพศ และสถานภาพของครอบครัว พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของคะแนนเฉลี่ยปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองนักศึกษา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา จำแนกคณะ

แหล่งความแปรปรวน	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Sig</i>
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน					
ระหว่างกลุ่ม	2	2.118	0.706	3.536	0.072
ภายในกลุ่ม	381	7.159	0.156		

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
รวม	383	9.277			
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา					
ระหว่างกลุ่ม	2	2.118	0.706	8.156	0.096
ภายในกลุ่ม	381	7.159	0.156		
รวม	383	9.277			
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา					
ระหว่างกลุ่ม	2	2.118	0.706	11.306	0.117
ภายในกลุ่ม	381	7.159	0.156		
รวม	383	9.277			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์เชียงใหม่ ที่เรียนคณะวิชาต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของคะแนนเฉลี่ยปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเอง นักศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา จำแนกชั้นปี

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน					
ระหว่างกลุ่ม	3	2.118	0.706	5.236	0.112
ภายในกลุ่ม	380	7.159	0.156		
รวม	383	9.277			
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา					
ระหว่างกลุ่ม	3	2.118	0.706	4.536*	0.007
ภายในกลุ่ม	380	7.159	0.156		
รวม	383	9.277			

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา					
ระหว่างกลุ่ม	3	2.118	0.706	12.506	0.089
ภายในกลุ่ม	380	7.159	0.156		
รวม	383	9.277			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 แสดงว่า นักศึกษา ของนักศึกษา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์เชียงใหม่ ที่เรียน กับนักศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา เป็นรายคู่ จำแนกชั้นปี

ชั้นปีการศึกษา	$\bar{x}$	ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
		3.58	3.95	4.24	4.12
ชั้นปีที่ 1	3.58	-	- 0.48*	- 0.45*	- 0.58*
ชั้นปีที่ 2	3.95	-	-	0.03	- 0.96
ชั้นปีที่ 3	4.24	-	-	-	- 0.13
ชั้นปีที่ 4	4.12	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 แสดงว่า นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์เชียงใหม่ ที่เรียนชั้นปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา แตกต่างกับชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ทั้งเพศ

ชาย และเพศหญิงมีระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเอง อยู่ในระดับมาก จำแนกตามคณะคือคณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ ศิลปศาสตร์ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มีระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับมาก และจำแนกตามชั้นปี นักศึกษาแต่ละชั้นปีมีระดับปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 4 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 1 ตามลำดับ และจากผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าความมีวินัยในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับทัศนียา แสนทิพย์ (2559) การศึกษาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า ความมีวินัยในตนเองของนักเรียนอยู่ระดับค่อนข้างสูง และเบญญาภา หลวงราช (2560) ทำการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า นักเรียนมีระดับความมีวินัยในตนเองโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริกร สินสม (2557, หน้า 83) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนนทบุรี พบว่า ระดับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของกาญจนา ร้อยนาถ, ดวงแข พิทักษ์สิน และพิชญ์วีร์ สิ้นสวัสดิ์ (2551, หน้า 32) ที่ได้ศึกษาความมีวินัย

ในตนเองของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครสุพรรณบุรี พบว่า โดยภาพรวม นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ มีความมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับดี

นอกจากนี้ บุญชม ศรีสะอาด (2555, หน้า 3-15) กล่าวว่า วินัยในตนเอง (Self-Discipline) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก การมีวินัยในตนเอง นอกจากจะส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จ ในการดำรงชีวิต ได้รับการยอมรับนับถือ ชื่นชมจากบุคคลอื่นๆ ที่รู้จักแล้ว ยังส่งผลให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติ มีความสงบสุขเจริญก้าวหน้า เป็นสังคมที่มีคุณภาพ ดังนั้นจึงควรพัฒนาให้บุคคลมีวินัยในตนเอง ตั้งแต่เด็กและรักษาไว้อย่างต่อเนื่อง ความวินัยในตนเองเป็นแกนสำคัญมีรากที่หยั่งลึกต่อการปฏิบัติที่ยั่งยืนเป็นกุญแจสำคัญของความสำเร็จ (The Master Key to Success) และจากผลการวิจัยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาด้วยกันเอง ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักศึกษา โดยจำแนกตามตัวแปร เพศ คณะ และสถานภาพของครอบครัว พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุไรวรรณ สวัสดิ์ (2551, หน้า 70-71) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความไม่มีความมีวินัยในตนเองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสารวิทยา เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียน มีความสัมพันธ์ทางลบกับความไม่มีความมีวินัยในตนเองของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .01 ดังนั้น สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนมีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นอกจากนี้ กุหลาบ อินทร์สา, ประเสริฐ เรือนนภาร และเสนอ ภิรมจิตรผ่อง (2559, หน้า 39-48) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีระเบียบวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีระเบียบวินัยของนักเรียน ได้แก่ นิสัยในการเรียน เจตคติต่อความมีระเบียบวินัย ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน สภาพชุมชน พฤติกรรมกลุ่มเพื่อน และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งปัจจัยทั้ง 6 สามารถรวมกันพยากรณ์ความมีระเบียบวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ร้อยละ 69.60 และจากผลการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อจำแนกตัวแปรตามชั้นปี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความแตกต่างกันกับชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สอดคล้องกับทัศนียา แสนทิพย์ (2559) ทำการศึกษาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า ความมีวินัยในตนเองของนักเรียน จำแนกตามระดับชั้นการศึกษา โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่สอดคล้องกับขจิตตา นพโสภณ (2562) ทำการเปรียบเทียบระดับความมีวินัยในตนเองของ

นักเรียน โรงเรียนบ้านหนองขาหย่างสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกระดับชั้นโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีวินัยในตนเองอยู่ในระดับมาก ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเชียงใหม่ ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนที่หลากหลาย เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกฝนตนเอง ได้รับผิดชอบ ได้แสดงความเห็นในเรื่องต่างๆ ซึ่งจะส่งผลส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักศึกษาต่อไป

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับเพื่อนมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษาอยู่ในระดับมากและเป็นอันดับแรก ดังนั้นมหาวิทยาลัยควรมีจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่สร้างความสามัคคีให้นักศึกษา เพื่อเป็นการฝึกฝนและพัฒนาศักยภาพและความรับผิดชอบ ซึ่งจะนำไปสู่การส่งเสริมความมีวินัยในตนเองต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษาเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาข้อค้นพบที่สามารถนำไปเป็นข้อมูล

ในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเองให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2.2 ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงแนวทางการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ อาจารย์ ผู้สอน พ่อแม่หรือผู้ปกครอง และนักศึกษา เพื่อหาข้อค้นพบที่สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาความมีวินัยในตนเองต่อไป

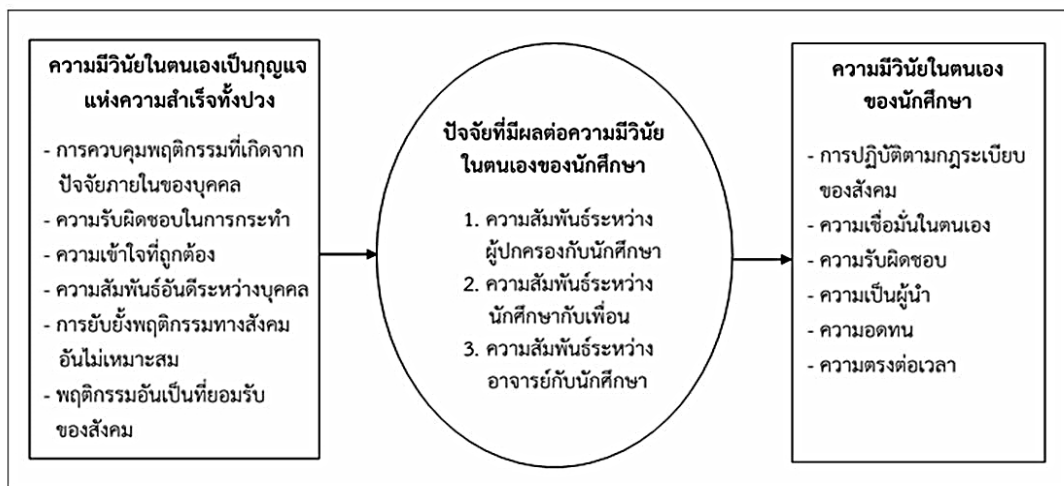
2.3 ควรมีการสร้างโปรแกรมพัฒนาความมีวินัยในตนเองและศึกษาพัฒนาเป็นโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักศึกษา ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อน และความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ความมีวินัยในตนเองของนักศึกษาซึ่งวินัยในตนเองเป็นความสามารถของ

บุคคลในการควบคุมพฤติกรรมของตนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่พึงปรารถนา ตามความต้องการของตนเองตามระเบียบและกฎเกณฑ์ที่กำหนดการเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้น จะมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งโต โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับบิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดู ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก นอกจากพ่อแม่ผู้ปกครองแล้ว ครู อาจารย์ ก็เป็นผู้อบรมสั่งสอนหรือปลูกฝังความมีวินัยในตนเองให้นักศึกษาประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในขอบเขต ตามกฎและระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัยและสังคม โดยที่นักศึกษาพร้อมและยินดีที่จะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

การเกิดวินัยในตนเองจนเป็นผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิตนั้น จะต้องเริ่มต้นจากการเลี้ยงดูในวัยทารกอย่างมีความสุขความอบอุ่นและผ่านการอบรมสั่งสอน หรือการเลียนแบบที่ดีงามจากผู้เลี้ยงดูตน จึงจะพัฒนาเป็นลักษณะที่เด่นชัดในจิตสำนึกของบุคคลนั้น และกลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีเหตุผลของบุคคลนั้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ร้อยนาค, ดวงแข พิทักษ์สิน และพิชญายี วีร์สินสวัสดิ์. (2554). ความมีวินัยในตนเองของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ราชนบุรี. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 49: ศึกษาศาสตร์, 4 กุมภาพันธ์ 2554 (หน้า 123-128). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กุหลาบ อินทร์สา, ประเสริฐ เรือนนการ และเสนอ กริมจิตรผ่อง. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีระเบียบวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 22(ฉบับพิเศษ), 39-48.
- ขจิตตา นพโสภณ. (2562). ความมีวินัยในตนเองของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองขาหย่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2529). เอกสารประกอบการฝึกอบรมการวิจัยขั้นสูงทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทัศนียา แสนทิพย์. (2559). การศึกษาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2555). วินัยในตนเองและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 17(1), 3-15.
- เบญญาภา หลวงราช. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สิริกร สีนสม. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อุไรวรรณ สวัสดิ์. (2551). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความไม่มีวินัยในตนเองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสารวิทยา เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Ausubel, David P. (1968). *Education Psychology: A Cognitive: A Cognitive View*. New York: Holt Richart and Winston.

การวิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรม ของผู้ต้องขังคดียาเสพติด*

A Factor Analysis of Drug Cased Prisoners' Buddhist Intellectual Well-Being

มนตรี หลินภู, นฤมล พระใหญ่, อัจฉรา ประเสริฐสิน และประทีป จินเง
Montree Linphoo, Narumol Phrayai, Ujsara Prasertsin and Prateep Jinnee
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Sinakharinwirot University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Montreegate@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด และ 2) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลโครงสร้างสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การศึกษาองค์ประกอบสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) จำนวน 200 คน ในฐานะผู้เสพอายเดี่ยว ผู้ค้าอย่างเดี่ยวและเป็นทั้งผู้เสพอและผู้ค้าที่ถูกตัดสินโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปแต่ไม่เกิน 10 ปี ภายในเรือนจำกลางนครสวรรค์ ปี พ.ศ. 2563 ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงอย่างมีเกณฑ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขัง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 33 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.76 และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบเชิงยืนยันสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการรู้ 2) ด้านการตื่นและ 3) ด้านความเบิกบาน
2. โมเดลโครงสร้างสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ (X^2) เท่ากับ 2.29 (p -value = 0.51) มีค่า

*ได้รับบทความ: 8 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 5 กรกฎาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 11 กันยายน 2565
Received: February 8, 2022; Revised: July 5, 2022; Accepted: September 11, 2022

GFI เท่ากับ 0.99 มีค่า AGFI เท่ากับ 0.98 มีค่า RMSEA เท่ากับ 0.00 มีค่า SRMR เท่ากับ 0.04 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.56-0.71 ทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: สุขภาวะทางปัญญา; ผู้ต้องขังคดียาเสพติด; หลักพุทธธรรม

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the dimension of the drug cased prisoners' Buddhist intellectual well-being and 2) to investigate the congruence between the structured model of the drug cased prisoners' Buddhist intellectual well-being and the empirical data. This study of factor Analysis of prisoners' Buddhist intellectual well-being was quantitative research. The group of samples was 200 drug cased prisoners as dealer, addict and both who were sentenced to prison between one year up to ten years within the jail of Nakon Sawan Province in 2020, selected by criterion purposive sampling. The tool was the prisoner Buddhist intellectual well-being scale, total of 33 items. The reliability was at 0.76 and the statistic used in data analysis was the Confirmatory Factor Analysis (CFA).

The research findings were as follows:

1. Confirmatory Factor Analysis of prisoners' Buddhist intellectual well-being consisting of three factors were (1) knowing (2) awakening, and (3) delighting.
2. The model of the drug cased prisoners' Buddhist intellectual well-being structure was fit to the empirical data with Chi-square (X^2) = 2.29 (p-value = 0.51), GFI = 0.99, AGFI = 0.98, RMSEA = 0.00, SRMR = 0.04, standardized factor loading between 0.56-0.71, and all elements were statistically significant at 0.05 level.

Keywords: Intellectual Well-being; Drug Cased Prisoner; Buddhist Principles

1. บทนำ

ข้อมูลสถิติผู้ต้องขังในปี 2563 (สำรวจเมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2563) พบว่า ประเทศไทยมีผู้ต้องขังทั้งสิ้น 367,993 คน ทำให้ไทยเป็นประเทศที่มีอัตราการคุมขังสูงสุดเป็นอันดับ 6 ของโลก อันดับ 3 ของเอเชีย และสูงเป็นอันดับหนึ่งของอาเซียน (Walmsley, 2015) โดยเฉพาะผู้ต้องขัง

คดียาเสพติด ยืนยันได้จากรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ (กรมราชทัณฑ์, 2563) ซึ่งพบว่า เป็นเพศชาย จำนวน 260,392 คน เพศหญิง 39,766 คน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 300,158 คน คิดเป็นร้อยละ 79 เมื่อเทียบกับผู้ต้องขังทั้งหมดทั่วประเทศ อันเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ผู้ต้องขังมีจำนวนมาก วิทยา สุริยะวงศ์ (2558)

กล่าวว่า ผู้ต้องขังคดีนโยบาย คือ คดียาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้าเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้มีนักโทษมากขึ้นจนล้นคุกและยังส่งผลกระทบต่อด้านลบที่ทำให้ผู้ต้องขังขาดความสุขในการดำเนินชีวิตภายในเรือนจำอีกด้วย

การเปลี่ยนแปลงสถานะจากคนปกติทั่วไปกลายเป็นผู้ต้องขังที่ถูกตีตราว่ากระทำความผิดและจะต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบของเรือนจำ ถูกจำกัดบริเวณและเสรีภาพในการแสดงออกทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่ามันได้สูญเสียสถานภาพของสมาชิกในสังคมและสถานภาพของคนธรรมดาไป (รณกรณ์ เอกฉันท, 2549) และยิ่งชี้ให้เห็นถึงการถูกปฏิเสธจากสังคมภายนอก ซึ่งผู้ต้องขังต้องตัดผมสั้น แต่งชุดนักโทษที่มีหมายเลขประจำตัว แสดงความเคารพเจ้าพนักงานและต้องปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันไปตามข้อกำหนดโดยไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างที่ตนเองต้องการได้ นอกจากนี้ ยังต้องตัดขาดจากครอบครัวอันเป็นที่รักและมาอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังคนอื่น ๆ ที่ต่างก็มีประวัติอาชญากรรมมาด้วยกันทั้งนั้นทำให้เกิดความลำบากในการปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังคนอื่น ๆ (Sykes, 1958)

อีกทั้ง ความผิดพลาดในอดีตที่เกิดจากการกระทำผิดก็มีส่วนสำคัญยิ่งต่อความสุขของผู้ต้องขังซึ่งเป็นผลมาจากการขาดสติปัญญาที่จะนำไปใช้พิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างรอบด้าน ขาดการแยกแยะถูก-ผิด ดี-ชั่ว ไม่รู้ว่าอะไรเป็นคุณเป็นโทษ มุ่งแต่แสวงหาความสุขเฉพาะหน้าโดยขาดการตระหนักรู้ (สติ) และความเข้าใจ (ปัญญา) เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจึงทำให้ประสบความเดือดร้อนภายหลัง กล่าวคือ เป็นผู้ขาดปัญญาที่จะ

ทำให้ชีวิตมีความสุขที่แท้จริงหรือขาดสุขภาวะทางปัญญานั้นเอง สุขภาวะทางปัญญาเป็นความสามารถในการพิจารณาความถูกต้องของความสุขทั้งหลายว่าประกอบไปด้วยคุณหรือโทษ เป็นความสุขแท้หรือความสุขเทียม ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุและผลหรือไม่ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรและคณะ, 2556) รู้จักจัดการตนเองอย่างมีสติ ยับยั้งการกระทำที่เป็นโทษ เห็นตัวเองตามความเป็นจริงด้วยใจที่เป็นกลาง ให้อภัยตนเองและผู้อื่นที่ทำผิดพลาดได้ (อุไรรัตน์ หน้าใหญ่, 2560)

ขณะที่นักการศึกษาต่างประเทศได้กล่าวถึงสุขภาวะทางปัญญา (Intellectual well-being หรือ Intellectual wellness) ไว้ว่า ผู้มีสุขภาวะทางปัญญาจะเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนหรือมีความมุ่งมั่นแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต มีความคิดเชิงวิพากษ์ รู้จักพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม ขยายมุมมองที่มีต่อโลก (Melnyk & Neale, 2018, pp. 10-11) เปิดรับแนวคิดที่แตกต่าง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิดเชิงวิเคราะห์ มีแรงจูงใจที่จะพัฒนาทักษะใหม่ๆ รู้จักปรับประยุกต์สิ่งที่เรียนรู้มาไปใช้กับสถานการณ์ต่างๆ และร่วมแบ่งปันกับคนอื่น ๆ (Fahey, 2005) รู้จักขยายขอบเขตการเรียนรู้ มีทักษะการแสดงออกอย่างเหมาะสม ค้นหาศักยภาพภายในตน มีทักษะในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์กิจกรรมทางจิตอย่างต่อเนื่อง (Hattler, 1976)

สุขภาวะทางปัญญามีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ต้องขังเพราะจะทำให้ผู้ต้องขังรู้จักใช้สติและปัญญากำกับการใช้ชีวิตของตนเองเพื่อให้รู้จักพิจารณาแยกแยะอย่างรอบด้านก่อนที่จะตัดสินใจทำสิ่งใดลงไป ซึ่งจะทำให้การกระทำไม่ผิดพลาด

รู้จักพิจารณาเหตุและผลของการกระทำ เชื่อมโยงสาเหตุและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นซึ่งจะต้องอาศัยสติสัมปชัญญะพอสมควรถึงจะทำให้เห็นการกระทำและผลของการกระทำเพราะคนที่ทำผิดมักจะมี 1) ขาดสติในเรื่องของการกระทำ 2) ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับผลของการกระทำ ไม่มีความรอบรู้เพียงพอว่าเกี่ยวข้องกันอย่างไรจึงส่งผลให้การดำเนินชีวิตผิดพลาดและมีความเดือนร้อนภายหลัง (มนตรี หลินภู, 2563) นอกจากนี้ สุขภาวะทางปัญญายังช่วยให้เกิดสุขภาวะด้านกาย ด้านจิตและด้านสังคมตามมา หากปราศจากสุขภาวะทางปัญญาแล้วจะทำให้สุขภาวะทั้ง 3 ด้านไม่เพียงพอหรือสมบูรณ์เพราะสุขภาวะทั้ง 3 ด้านมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวมโดยมีสุขภาวะทางปัญญาเป็นศูนย์กลางที่สำคัญ (ประเวศ วะสี, 2551)

องค์ประกอบสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมนั้นจะเน้นการใช้ชีวิตที่มี “สติ” เป็นเครื่องกำกับนำไปสู่การเกิด “ปัญญา” ที่รู้เห็นตามเป็นจริง สอดคล้องกับพินณา แสงสาคร, อรพินทร์ ชูชม และพรณี บุญประกอบ (2555, หน้า 84-94) ที่ได้วิเคราะห์องค์ประกอบด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณในบริบทสังคมไทยพบว่า องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางปัญญาในบริบทสังคมไทยนั้นเป็นความสุขที่มาจากการใช้ชีวิตกำกับด้วยสติและปัญญานำไปสู่ความเป็นอิสระและพบความสุขที่แท้จริงโดยไม่มีการอ้างอิงหรือพึ่งพิงอยู่กับสิ่งยึดเหนี่ยวใดๆ ทั้งนี้ สุขภาวะทางปัญญายังขาดความชัดเจนว่าแต่ละองค์ประกอบมีตัวแปรอะไรบ้างเพราะบางแห่งสุขภาวะทางปัญญาหมายถึงสุขภาวะทางจิตวิญญาณ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์, 2560) ขณะที่พุทธธรรมปฏิเสธการมีอยู่ของอำนาจดลบันดาลหรือเรื่องจิตวิญญาณ แต่เชื่อในศักยภาพของมนุษย์ที่จะเข้าถึงด้วยตนเองผ่านการมีสติและปัญญาเพื่อเป็นการยืนยันแต่ละตัวแปรจึงทำให้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในครั้งนี้อย่างละเอียด

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาองค์ประกอบสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมในบริบทผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม (ยาบ้า) เพื่อให้เกิดความชัดเจนและยืนยันด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อจะนำไปพัฒนารูปแบบกิจกรรมสำหรับการเพิ่มพูนสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลโครงสร้างสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนและรายละเอียด ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธธรรมและอนุศาสนาจารย์ประจำเรือนจำ 2) ดำเนินการสร้าง

แบบวัดสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดให้ครอบคลุมนิยามศัพท์ทั้ง 3 ด้าน (รู้ ตื่น เบิกบาน) ที่กำหนดขึ้นและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 0.6 ขึ้นไป 3) นำแบบวัดฯ ฉบับดังกล่าวไปเก็บข้อมูลกับผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) จำนวน 50 คน เพื่อนำมาหาความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.76 และค่าประสิทธิสหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวม (Item-total Correlation) ของข้อคำถามระหว่าง 0.38-0.45 4) นำแบบวัดฯ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแล้วไปเก็บข้อมูลกับผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) จำนวน 200 คน จากนั้นนำมาหาค่าความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและดำเนินการสรุปและอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) จำนวน 1,688 คน ภายในเรือนจำกลางนครสวรรค์ ปี พ.ศ. 2563 ที่คดีถึงที่สุดและถูกศาลพิพากษาจำคุก ข้อหาคดียาเสพติด (ยาบ้า) ในฐานะผู้เสพยาอย่างเดียว ผู้ค้าอย่างเดียวและเป็นทั้งผู้เสพและผู้ค้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) จำนวน 200 คน ภายในเรือนจำกลางนครสวรรค์ ปี พ.ศ. 2563 ที่คดีถึงที่สุดและถูกศาลพิพากษาคัดสินจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 10 ปี ข้อหาคดียาเสพติด (ยาบ้า) ในฐานะผู้เสพยาอย่างเดียว ผู้ค้าอย่างเดียว

และเป็นทั้งผู้เสพและผู้ค้าอายุตั้งแต่ 18-60 ปี สามารถใช้ภาษาไทยในการอ่านและการสื่อสารได้ดี มีความสนใจในการตอบแบบวัด ซึ่งเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และได้รับความเห็นชอบจากเจ้าพนักงานในการตัดสินใจเลือก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการยื่นจริยธรรมการวิจัยต่อคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแบบเต็มรูปแบบ (Full Board) เนื่องด้วยเป็นกลุ่มประชากรเปราะบาง มีหมายเลขข้อเสนอวิจัย SWUEC-284/2561E

2. ส่งหนังสือขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒถึงอธิบดีกรมราชทัณฑ์และผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครสวรรค์ เพื่อเข้าไปเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้กับกลุ่มผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า)

3. นัดหมายวันเวลากับเจ้าหน้าที่และเข้าพบผู้ต้องขังภายในเรือนจำ พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ การพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และขอความร่วมมือการตอบแบบวัด จำนวน 50 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวม

4. นัดหมายวันเวลากับเจ้าหน้าที่อีกครั้ง เพื่อนำแบบวัดฉบับดังกล่าวที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) จำนวน 200 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และสรุปผลการวิจัยครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบวัดสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมในบริบทผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) กับกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังตามนิยามศัพท์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีการประมาณค่าความเป็นไปสูงสุด (Maximum Likelihood) ซึ่งพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ โดยค่าไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) และค่าดัชนี

ความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มากกว่า .95 ขึ้นไป มีค่าดัชนีรากฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (SRMR) และค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของค่าความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) น้อยกว่า .05

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังเพื่อนำมาใช้เป็นสถิติพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยรวมและแต่ละด้านของสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด (n = 200)

องค์ประกอบ	การรู้	การตื่น	ความเบิกบาน
การรู้	1.00		
การตื่น	0.38*	1.00	
ความเบิกบาน	0.44*	0.45*	1.00
Bartlett's Test: = 97.61 df = 3 p = .00 KMO = 0.66			
Measure of Sampling Adequacy (MSA) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.64-0.68			

* p < .05

จากตารางที่ 1 พบว่า สุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขัง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.38-0.45 ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการตื่นกับความเบิกบานมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดเท่ากับ 0.45 ส่วนการรู้กับการตื่น

มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดเท่ากับ 0.38

ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มาทำการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลการวัดของสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังไม่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึง

ทำการปรับโมเดลใหม่ ด้วยการลากเส้นความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนขององค์ประกอบ จนข้อมูลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตามตารางที่ 2 ดังนี้

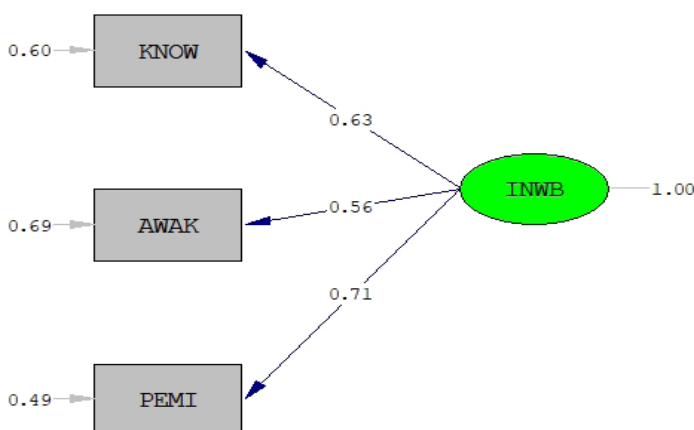
ตารางที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดสุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังคดียาเสพติด (n = 200)

สุขภาวะทางปัญญา	SC	SE	t	CR
การรู้	0.63	0.07	8.72*	0.40
การตื่น	0.56	0.08	7.38*	0.31
ความเบิกบาน	0.71	0.07	10.44*	0.51
$X^2 = 2.29$ df = 3 p = .51 GFI = 0.99 AGFI = 0.98 CFI = 1.00 RMSEA = 0.00 SRMR = 0.04				

* p < .05

จากตารางที่ 2 พบว่า โมเดลการวัดสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($X^2 = 2.29$ df = 3 p = .51 GFI = 0.99 AGFI = 0.98 CFI = 1.00 RMSEA = 0.00 SRMR = 0.04) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.56-0.71 โดยทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านความเบิกบาน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

มาตรฐานสูงสุดเท่ากับ 0.71 มีความแปรผันร่วมกับสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 51) รองลงมาคือ ด้านการรู้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.63 มีความแปรผันร่วมกับสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 40) การตื่นมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานต่ำสุดเท่ากับ 0.56 มีความแปรผันร่วมกับสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 31) ตามลำดับ

ภาพที่ 1 โมเดลการวัดสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์องค์ประกอบสภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถตรวจสอบความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดสภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังได้

1. ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของสภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) ในครั้งนี้ มีค่าไค-สแควร์ (X^2) เท่ากับ 2.29 ค่า df เท่ากับ 3 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.51 จะเห็นได้ว่า ค่าไค-สแควร์ (X^2) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติอธิบายได้ว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกลมกลืนกับโมเดลการวัดของผู้วิจัย ยิ่งค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) มีค่าต่ำมากหรือมีค่าใกล้ศูนย์เท่าไร แสดงให้เห็นว่า โมเดลการวัดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาค่าดัชนีการวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ซึ่งเป็นดัชนีเปรียบเทียบระดับความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ยังพบว่า ค่าดัชนีระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 ส่วนค่าดัชนีการวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.98 และค่าดัชนีการวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งบ่งชี้ว่ามีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สอดคล้องกับพูลพงศ์ สุขสว่าง (2557, หน้า 136-145) ที่กล่าวว่า ค่าดัชนีระดับความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) และค่าดัชนีวัดระดับความ

สอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) ต้องมีค่ามากกว่า 0.95 รวมถึงค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าน้อยกว่า 0.05 หรือ 0.08 และค่าดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (SRMR) มีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงโมเดลการวัดที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพบว่ามี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการรู้ เป็นความสามารถของผู้ต้องขังที่จะรู้จักแยกแยะถูก-ผิด ดี-ชั่ว เท็จ-จริง เป็นประโยชน์-ไม่เป็นประโยชน์แก้ปัญหาด้วยสติปัญญาอย่างรู้จักเชื่อมโยงสาเหตุและผลลัพธ์ มองอุปสรรคเชิงบวก 2) ด้านการตื่น เป็นการรู้เท่าทันภาวะจิตใจที่ถูกความโลภ โกรธ หลง (กิเลส) เข้าครอบงำ มีสติตระหนักรู้ในปัจจุบัน รู้จักใช้ความพยายามและความสามารถของตนเอง ควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ และ 3) ด้านความเบิกบาน เป็นภาวะจิตของผู้ต้องขังที่มีความสงบ ผ่อนคลาย รู้จักให้อภัยตนเองและผู้อื่น เข้าใจโลกและชีวิตตามเป็นจริง ดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีพฤติกรรมดีงามในการอยู่ร่วมกับคนอื่น สอดคล้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบสภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธศาสนาของ พินณา หมวกยอด (2558) ที่พบว่า มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการรู้ นั้นเป็นความสามารถในมองเห็น ความเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผล รู้จักแก้ปัญหาด้วยการพิจารณาแยกแยะและไตร่ตรองตามเหตุผล

อย่างรอบด้านมากกว่าการใช้อารมณ์ ปรับเปลี่ยนมุมมองในแง่ดีสรรหาประโยชน์จากอุปสรรคเห็นความเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ยอมรับว่าทุกสิ่งมีขึ้นมีลง มีดีมีเสีย และเป็นผู้รู้รู้เฝ้าเรียนด้วยวิธีการที่เหมาะสมส่วนด้านการตื่น เป็นการถูกคิดจากภาวะที่จิตถูกกิเลสครอบงำ มีสติในการดำเนินชีวิต ตระหนักถึงสภาวะปัจจุบัน ไม่คาดหวังอนาคตอย่างเลื่อนลอย เชื่อในความพยายามและการลงมือทำด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจของตนเอง ไม่ปล่อยให้ความอยาก (ตัณหา) ชักจูงไปในทางที่ไม่ดี จัดการอารมณ์ได้ ขณะที่ด้านความเบิกบาน เป็นภาวะจิตที่แจ่มใสจากกระแสแห่งธรรมมีปิติสุข จิตสงบนิ่งไม่กระวนกระวาย เป็นอิสระไม่ยึดติดสิ่งใดและมีความเกื้อกูล

2. ผลการวิจัยพบว่า ค่าน้ำหนักมาตรฐานในแต่ละองค์ประกอบของสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังนั้นอยู่ระหว่าง 0.56-0.71 โดยทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยองค์ประกอบด้าน “ความเบิกบาน” มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงสุดเท่ากับ 0.71 มีความแปรผันร่วมกับสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 51) อธิบายได้ว่า ภาวะความเบิกบานเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลอย่างมากที่ทำให้ผู้ต้องขังเกิดสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรม เนื่องด้วยผู้ต้องขังต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบและจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางเรือนจำกำหนดโดยไม่สามารถใช้ชีวิตตามที่ต้องการได้ทำให้เกิดภาวะความเครียด ความกดดันและความบีบคั้น ภาวะจิตใจที่สงบผ่อนคลาย รู้สึกเป็นอิสระ เบิกบาน แจ่มใสและไม่ยึดติดกับความผิดพลาดใน

อดีตจึงช่วยให้ผู้ต้องขังมีความสุขในการใช้ชีวิตมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของนงเยาว์ มงคลอิทธิเวช และคณะ (2552) ที่กล่าวว่า เป็นภาวะแห่งความสุขที่เกิดจากการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยปัญญา ซึ่งมีสภาวะจิตใจที่สงบเย็น มีความประณีต อ่อนโยน แจ่มใส มีอิสระ ไม่วุ่นวายสับสน เปี่ยมล้นด้วยความปิติอิ่มเอิบ อิ่มเต็มจากภายใน ไม่ยึดติดในสิ่งต่างๆ และรู้เห็นตามเป็นจริง สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2550) และพระไพศาล วิสาโล (2557) ที่กล่าวว่า เป็นการอยู่ด้วยปัญญาที่ตระหนักถึงเท่าทันความเป็นจริงของโลกและชีวิต ทำให้ปล่อยวาง แนบสนิทกับทุกเหตุการณ์เรื่องราว มีภาวะใจที่สงบ สบาย มีความอึดเอนที่เกิดขึ้นจากความสงบเยือกเย็น ไม่มีอะไรรบกวน เป็นตัวของตัวเอง ไม่พึ่งพิงสิ่งเร้าภายนอก

3. ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักรองลงมาคือ ด้าน “การรู้” ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.63 มีความแปรผันร่วมกับสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 40) และด้าน “การตื่น” มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานต่ำสุดเท่ากับ 0.56 มีความแปรผันร่วมกับสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 51) ตามลำดับ อธิบายได้ว่า การรู้เป็นความสามารถของผู้ต้องขังที่จะรู้จักแยกแยะดี-ชั่ว ถูก-ผิด คุณ-โทษ แก้ปัญหาด้วยสติปัญญา สืบสาวหาเหตุปัจจัยและเชื่อมโยงเหตุและผลได้ รู้จักมองโลกในแง่บวก สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2552) ที่ว่า เป็นความรู้ที่ทั่วรู้ชัด ความเข้าใจ หยั่งรู้เหตุผลหรือความรู้ประเภทศีลธรรมและวินัย แยกแยะได้ว่า จริงเท็จ

ดิชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควร เป็นคุณเป็นโทษ เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ เป็นความรู้ความ คิดที่ถูกต้องดีงามช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข รู้จักใช้เหตุผลในการคิดพิจารณาจนสามารถแก้ปัญหาหรือพ้นจากความทุกข์ได้ รู้จักดำเนินการ เรื่องต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผลด้วยวิธีการแห่งปัญญาและ เป็นที่พึ่งให้กับตนเองได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2552) รู้จักถุกคิดเพื่อปลุกตัวเองให้ตื่นจากความ โลก โกรธ หลง รู้เท่าทันภาวะปัจจุบัน ใช้ความ เพียรพยายามของตนเอง ยับยั้งอารมณ์และ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนเองได้ สอดคล้อง กับการศึกษาของมนตรี หลินภู และคณะ (2563, หน้า 263-277) เกี่ยวกับสุขภาวะทางปัญญาของ ผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรมที่พบว่า ด้านการรู้เป็นความสามารถของบุคคลในการ แยกแยะ พิจารณาถึงความดี-ความชั่ว ถูก-ผิด คุณ-โทษ เป็นประโยชน์-ไม่เป็นประโยชน์ และแก้ไข ปัญหาด้วยสติปัญญา มองเห็นการเชื่อมโยงของเหตุ และผล ไตร่ตรองด้วยความรอบคอบระมัดระวัง สามารถหาคุณค่าจากอุปสรรคหรือความทุกข์ ขณะ ที่ด้านการตื่นนั้นเป็นความสามารถของบุคคลที่รู้ เท่าทันสภาวะของจิตใจที่ถูกครอบงำจากอำนาจ ของกิเลส เห็นโทษของความโลภ โกรธ หลง ไม่ย่อท้อและอดทนต่อการดำเนินชีวิต ตระหนักรู้ สภาวะปัจจุบันขณะ ยอมรับความจริง มุ่งมั่นที่จะ ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ควบคุมพฤติกรรมและ อารมณ์ของตนเองได้ และยังสอดคล้องกับการ ศึกษาของ มนตรี หลินภู (2563) ที่ได้ให้คำปรึกษา กลุ่มเชิงสติปัญญาเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทาง ปัญญาของผู้ต้องขังที่กล่าวว่า ด้านการตื่นนั้นผู้ต้อง

ขังต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง รู้จักควบคุมอารมณ์และ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม รู้ตัวทั่วพร้อมอยู่กับ ปัจจุบัน เชื่อในการลงมือทำด้วยความเพียร พยายามและความสามารถของตนเอง รู้จักสร้าง กำลังใจที่ดีเพื่อให้ตนเองไม่ย่อท้อต่อการเผชิญ ความยากลำบากที่กำลังเป็นอยู่

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการ วิจัยไปใช้

1.1 ผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ องค์ประกอบสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธ ธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) ที่มีความ เที่ยงตรงในระดับสูงสามารถนำแบบวัดที่ผู้วิจัย พัฒนาขึ้นไปใช้ศึกษาสุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้อง ขังคดียาเสพติดที่เป็นทั้งผู้ค้าและผู้เสพกลุ่มอื่นๆ ได้ เช่น เฮโรอีน ยาไอ้ โคเคน เป็นต้น

1.2 การนำองค์ประกอบของสุข ภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขัง คดียาเสพติด (ยาบ้า) ไปใช้อาจพิจารณาเลือก เฉพาะองค์ประกอบที่มีน้ำหนักความสำคัญมาก ที่สุดในลำดับต้นๆ หรือนำทุกองค์ประกอบไป ใช้สำหรับการพัฒนาโปรแกรมเพื่อเพิ่มพูนสุขภาวะ ทางปัญญาของผู้ต้องขังก็ได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้ง ต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ ความแตกต่างเกี่ยวกับการนำผลการวิเคราะห์องค์ ประกอบสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรม ไปประยุกต์ใช้ระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมหรือการ

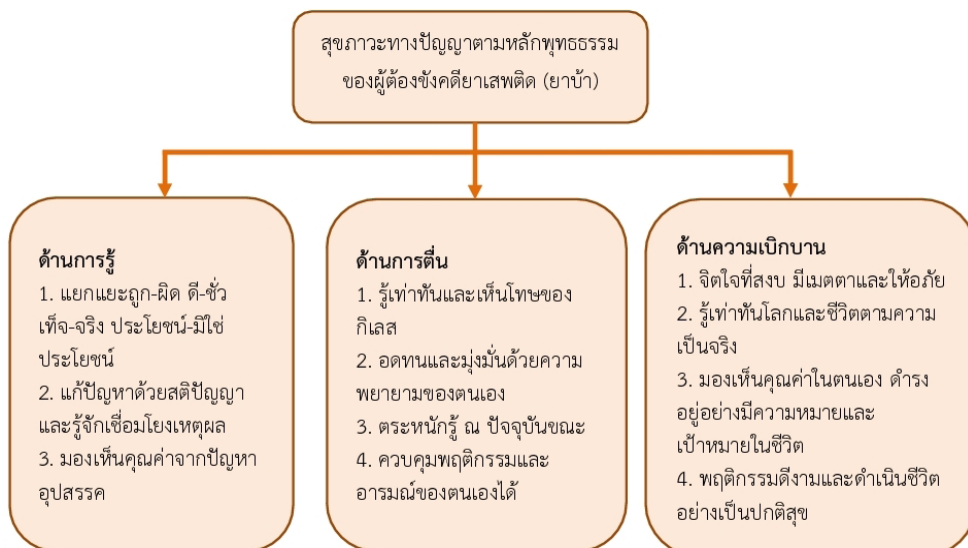
สอดแทรกในหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทางเรือนจำกำหนดขึ้น

2.2 ควรพัฒนารูปแบบ โปรแกรมหรือบทเรียนที่บูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น การเจริญสติ อริยสัจ 4 เป็นต้น ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาอื่นๆ เช่น จิตวิเคราะห์ การบำบัดความคิดพฤติกรรม เป็นต้น สำหรับนำไปใช้เพิ่มพูนสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังซึ่งจะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายรู้จักปรับเปลี่ยนแนวคิด พฤติกรรมในทางที่เหมาะสมต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) ในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวสติปัญญาเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทาง

ปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขัง ทำให้เกิดข้อค้นพบว่า โมเดลการวัดสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สุขภาวะทางปัญญาด้านการรู้ เป็นความสามารถของผู้ต้องขังที่รู้จักแยกแยะดีชั่ว ถูกผิด คุณโทษ เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ แก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญาและมองอุปสรรคเชิงบวก 2) สุขภาวะทางปัญญาด้านการตื่น เป็นความสามารถของผู้ต้องขังที่รู้เท่าทันกิเลสที่ครอบงำจิต รู้จักเพียรพยายามด้วยตนเอง มีสติรู้ตัวอยู่กับปัจจุบัน ควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้และ 3) สุขภาวะทางปัญญาด้านความเบิกบาน เป็นภาวะจิตที่สงบผ่อนคลาย รู้จักให้อภัยตนเองและคนอื่นในความผิดพลาด เข้าใจโลกและชีวิตตามเป็นจริง ตั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิตและมีพฤติกรรมดีงามในการอยู่ร่วมกับคนอื่นๆ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2563). *หลังกำแพง: ส่องสภาพเรือนจำไทยภายหลังรัฐประหาร*. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์. (2560). *สุขภาพทางปัญญา: จิตวิญญาณ ศาสนาและความเป็นมนุษย์*. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- นงเยาว์ มงคลอิทธิเวช และคณะ. (2552). *การสังเคราะห์ความรู้ทางด้านการพัฒนาจิตปัญญา (วิญญาณ) จากเรื่องเล่าความสำเร็จของผู้ให้บริการและผู้รับบริการในระบบสุขภาพ: พัฒนาการทางจิตวิญญาณและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง*. เชียงใหม่: โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ และมูลนิธิสวดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ประเวศ วะสี. (2551). *สุขภาพทางปัญญา*. เข้าถึงได้จาก http://jitwiwat.blogspot.com/2008/06/blog-post_14.html
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). *สุขแท้ด้วยปัญญา วิธีสู่สุขภาพทางปัญญา*. กรุงเทพฯ: ปิรุสส์ พับลิเคชั่น.
- _____. (2557). *ความสุขคืออะไร*. เข้าถึงได้จาก <http://www.happinessisthailand.com/2014>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). *จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคนตามแนวธรรมชาติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พุทธธรรมมูลนิธิ.
- _____. (2552). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภาภโร และคณะ. (2556). *สุขที่ได้ธรรม*. กรุงเทพฯ: ดีไซน์ดีไลฟ์.
- พินณา แสงสาคร, อรพินทร์ ชูชม และพรรณิ บุญประกอบ. (2555). การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพทางจิตวิญญาณในบริบทของสังคมไทย. *วารสารพุทธจิตกรรมศาสตร์*, 18(1), 84-94.
- พินณา หมวกยอด. (2558). *การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาในการสร้างเสริมสุขภาพทางปัญญา*. (ปริญญา นิพนธ์วิทยาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พลพงศ์ สุขสว่าง. (2557). หลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 6(2), 136-145.
- มนตรี หลินภู. (2563). *รูปแบบการให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวคิดปฏิจจสมุททังคเพื่อสร้างเสริมสุขภาพทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขัง*. (ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มนตรี หลินภู และคณะ. (2563). สุขภาพทางปัญญาและพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(3), 263-277.
- รณกรณ์ เอกฉันท. (2549). *การศึกษาระดับความเครียดของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในแดนความมั่นคงสูง: กรณีศึกษาทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง*. (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วิทยา สุริยะวงศ์. (2558). สรุปลั้มนววิชาการ: คดีล้นศาลนักโทษล้นคุกปัญหาจุกอกกระบวนการยุติธรรมไทย. เข้าถึงได้จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20200608145458.pdf
- อุไรรัตน์ หน้าใหญ่. (2560). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพทางปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดปัตตานี. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Fahey, T. (2005). *Fit & Well: Core Concepts and Labs in Physical Fitness and Wellness "Introduction to Wellness, Fitness, and Lifestyle Management"*. Retrieved from https://www.ci.oswego.or.us/sites/default/files/fileattachments/parksrc/web-page/21474/six_dimensions_of_wellness.pdf
- Sykes, M. G. (1958). *The society of Captives: A study of Maximum Security Prison*. US: Priceton university press.
- Hattler, B. (1976). *Six dimensions of Wellness Model*. Retrieved from <http://c.ymcdn.com/sites/www.nationalwellness.org/resource/resmgr/docs/sixdimensionsfactsheet.pdf>
- Melnyk, B. M. & Neale, S. (2018). 9 Dimensions of wellness. *American Nurse Today*, 13(1), 10-11.
- Walmsley, R. (2015). *World Prison Population List (eleventh edition)*. Retrieved from https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_prison_population_list_11th_edition_0.pdf

**การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของ
ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง***

**Factor Analysis of Citizenship Characteristics of Senior
Scouts in Schools under the Office of the Basic Education
Commission in the lower Northern Region**

รังสรรค์ เกิดศรี
Rangsan Kertsri
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University, Thailand
E-mail: rangsan2515@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยได้รับแบบสอบถามคืนจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 309 คน คิดเป็นร้อยละ 99.68 สถิติที่ใช้ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Exploratory Factor Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ประกอบด้วย 7 คุณลักษณะ คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการดำรงชีวิตสังคมปัจจุบัน ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านการส่งเสริมความมั่นคงของประเทศ ด้านการใฝ่เรียนรู้และเป็นพลเมืองที่ดี ด้านการมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม และด้านการมีความเคารพสิทธิของผู้อื่น

คำสำคัญ: ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่; ความเป็นพลเมือง; การวิเคราะห์องค์ประกอบ

*ได้รับบทความ: 13 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 21 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2565

Received: June 13, 2022; Revised: October 21, 2022; Accepted: December 23, 2022

Abstract

The purpose of this research was to study the factors of citizenship characteristics of the senior scouts in schools under the office of the basic education commission in the lower Northern Region. The research was carried out in two steps: 1) study the citizenship characteristics of the senior scouts in schools under the office of the basic education commission in the lower Northern Region. and 2) analysis of the factors of citizenship characteristics of senior scouts in schools under the office of the basic education commission in the lower Northern Region by quantitative research and the questionnaire was returned from the sample of 309 people, representing 99.68 percentage. The statistics used in the data analysis were percentage, mean, standard deviation, and factor analysis.

The results of the research found that: the citizenship characteristics of senior scouts consisted of 7 characteristics; morality and ethics, living in a changing society, public mind, promoting national security, learning and being a good citizen, responsibility towards self and society, and respect for the rights of others.

Keywords: Senior scout; Citizenship; Factor analysis

1. บทนำ

ในสังคมยุคปัจจุบันในการพัฒนาคนจะต้องมุ่งสู่ให้คนมีความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ประเทศชาติและสังคมโลก ต้องพัฒนาพลเมืองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ข้อมูลข่าวสารและมีความคิดเห็นที่จะแสดงออกและมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยรู้จักการเคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีระเบียบวินัย รับผิดชอบ และทุกคนเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การดำรงตนตามระบอบประชาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ (2560) ที่กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่มีความรู้ความ

เข้าใจ ความคิด และการปฏิบัติตนในทางที่ดีงาม เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม และต้องมีความเคารพผู้อื่น ปฏิบัติตนตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อีกทั้งปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) กล่าวว่า พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องพลเมืองที่รับผิดชอบตนเองและที่พึ่งตนเองได้ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพความเสมอภาค เคารพกติกา หรือกฎหมาย และรับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วม

ในปัจจุบันวิธีการปลูกฝังแนวคิดความเป็นพลเมืองให้เด็กและเยาวชนผ่าน กิจกรรมในหลายเรื่องที่เคยเห็นในช่วงวัยเด็กไม่ค่อยปรากฏให้เห็นมากนักในปัจจุบัน เช่น การปลูกฝังแนวคิดความ

เป็นพลเมืองผ่านกิจกรรมลูกเสือและเนตรนารีและรักษาดินแดน (รด.) ดังนั้น คณะกรรมการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ตระหนักในความสำคัญการพัฒนาความเป็นพลเมืองจึงส่งเสริมและผลักดันให้เกิดกิจกรรมการปลูกฝังความเป็นพลเมืองผ่านกิจกรรมลูกเสือและเนตรนารีและกระบวนการรักษาดินแดน (รด.) เพื่อให้เด็กและเยาวชนพัฒนาไปสู่ความเป็นพลเมืองที่ดี (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2558) ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมลูกเสือเป็นกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบุคลิกภาพและพัฒนาการทางสังคมให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ โดยการจัดทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถของลูกเสือแต่ละประเภทและควรมุ่งเน้นให้ลูกเสือเป็นผู้มีจิตอาสา มีวินัยและรู้จักหน้าที่ของตนด้วยการปฏิบัติจริงโดยยึดคำปฏิญาณและกฎของลูกเสือเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปพัฒนาลูกเสือให้มีความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและยังปลูกฝังให้ลูกเสือ ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนในวัยเรียนให้มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เข้าใจรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยรู้จักการปรับตัวและทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีจิตสาธารณะช่วยเหลือผู้อื่นปลูกฝังพื้นฐานที่จะนำไปประกอบอาชีพ และเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจากการใช้แบบสอบถาม โดยมีรายละเอียดตามขั้นตอนของการดำเนินการ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2565 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งแบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1,133 คน ผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ จำนวน 1,133 คน รวมทั้งสิ้น 2,266 คน และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2565 จำนวน 310 คน ซึ่งตามความเห็นของคอมเลย์และลี (Comrey and Lee, 1992, อ้างถึงใน ธีระดา ภิญโญ, 2555, หน้า 16) การวิเคราะห์องค์ประกอบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบมีจำนวน 300 ตัวอย่าง ถือว่า ดี ได้แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 155 คน และผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ จำนวน

155 คน รวม 310 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของผู้บริหารสถานศึกษา และผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ในแต่ละเขตของจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

1) การศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีการบริหารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยกำหนดประเด็นในการสร้างแบบสอบถามตามองค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ใน 9 ด้าน คือ (1) คุณธรรม และจริยธรรม (2) ใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเอง (3) การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล (4) จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และปฏิบัติตนตามกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย (5) การมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (6) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและความเคารพสิทธิของผู้อื่น (7) การทำงานร่วมกับผู้อื่น (8) จิตอาสา และ (9) การแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ที่ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ที่มีลักษณะเป็นตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5

ระดับ และนำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.972

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวรในการทำหนังสือ ดำเนินการส่งหนังสือจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ โดยกำหนดเป้าหมายในการเก็บจำนวน 310 ฉบับ และในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 309 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 99.68

5. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่และร้อยละ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อหาองค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

4. สรุปผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ การที่จะสร้างองค์ประกอบร่วมซึ่งเป็นตัวแทนของตัวแปร

หลายๆ ตัวได้นั้น ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร พบว่า มีผลการทดสอบค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) = .965 พบว่ามีค่ามากกว่า .50 และทำการทดสอบนัยสำคัญด้วย Bartlett's Test of Sphericity พบว่า มีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์ระหว่างกันในขนาดที่เหมาะสม สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักหลังหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนแมกซ์ (Varimax Rotation) พบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญ รุ่นใหญ่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณธรรม จริยธรรม 2) การดำรงชีวิตในภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม 3) มีจิตสาธารณะ 4) ส่งเสริมความมั่นคงของประเทศ 5) ใฝ่เรียนรู้และเป็นพลเมืองที่ดี 6) มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และ 7) ได้รับการยกย่องและเคารพสิทธิของผู้อื่น

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การศึกษาองค์ประกอบของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคเหนือตอนล่าง ทั้ง 7 องค์ประกอบในครั้งนี้ มีความสำคัญต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ โดยมีค่าไอเก้น (Eigen Value) อยู่ระหว่าง 4.24-7.98 โดยผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยแต่ละองค์ประกอบตามลำดับ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณธรรม จริยธรรม แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ที่เป็นผู้เชื่อฟังปิตามารดา มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป มีความเมตตากรุณาต่อสัตว์และยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับสรรพสิทธิ์ ศรีระวรรณ (2562) ที่กล่าวว่า ลูกเสือต้องประพฤติปฏิบัติโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมตามคำปฏิญาณ กฎของลูกเสือ และหลักคำสอนของศาสนา กระทำกิจกรรมช่วยเหลืองานสถานศึกษา งานบ้าน และเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ สอดคล้องกับสำนักงานลูกเสือ ยุวกาชาด และกิจการนักเรียน (2560) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะของเยาวชนที่ดีเยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การเสียสละต่อส่วนรวม ครูอาจารย์ การมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคี ความละเอียดและเกรงกลัวในการทำชั่ว

องค์ประกอบที่ 2 การดำรงชีวิตในภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่เป็นผู้ที่รู้จักทำการฝีมือต่างๆ มีส่วนร่วมทางการเมือง มีการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและดำรงชีวิตได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ (2557)

กล่าวว่า การพัฒนาลูกเสือต้องให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ และช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสามัคคีและมีความเจริญก้าวหน้า รวมทั้งให้รู้จักทำการฝีมือ และฝึกฝนให้ทำกิจการต่างๆ ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ (2560) กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการพึ่งพาตนเองและสามารถรับผิดชอบต่อตนเองได้ มีอิสรภาพ สิทธิเสรีภาพ ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การกระทำใดๆ ของตนมีผลต่อสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อ ร่วมแก้ไขปัญหาเคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ปัญหา ไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรงแก้ไขปัญหาและยอมรับผลของการละเมิดกฎหมายสอดคล้องกับกานต์สินี สุขุมลรังสี (2558) กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองต้องเป็นผู้มีความตระหนักในการมีส่วนร่วม รับผิดชอบต่อและเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยไม่เพิกเฉยให้เป็นเรื่องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น

องค์ประกอบที่ 3 การมีจิตสาธารณะ แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เป็นผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทนและร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องกับสุگیر สมอนา (2558) กล่าวว่า ความเป็นพลเมือง ต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะรับรู้ และตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ และมีจิตสาธารณะ สอดคล้องกับสำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน (2560) กล่าวว่า ลูกเสือได้รับการพัฒนาตามหลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือแล้วควรมีทักษะทางลูกเสือสามารถปฏิบัติตามคำ

ปฏิญาณและกฎของลูกเสือ มีจิตอาสา จิตสาธารณะ มีระเบียบวินัยและตระหนักในคุณค่าการเป็นลูกเสือ

องค์ประกอบที่ 4 การส่งเสริมความมั่นคงของประเทศ แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เป็นผู้ที่มีการเคารพกฎหมายของชาติและยอมรับผลการละเมิดกฎหมายมีการใช้หลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิตมีการส่งเสริมจารีตประเพณี วัฒนธรรมของชาติและมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ซึ่งสอดคล้องกับสำนักการลูกเสือยุวกาชาดและกิจการนักเรียน (2560) กล่าวว่า พลเมืองมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมสอดคล้องกับปริญญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) กล่าวว่า พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยประกอบไปด้วยลักษณะรับผิดชอบต่อตนเองและที่พึ่งตนเองได้ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพความเสมอภาค เคารพกติกาหรือกฎหมาย และรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนร่วม

องค์ประกอบที่ 5 การใฝ่เรียนรู้และเป็นพลเมืองที่ดี แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เป็นผู้ที่มีความใฝ่เรียนรู้ อย่างสม่ำเสมอปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยเป็นพลเมืองที่ดีและนำความรู้มาพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับศิรินาฏ เจาะจง (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารการจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ตามเกณฑ์การ

ประเมินคุณภาพงานลูกเสือในสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพิจิตร พบว่า กิจกรรมลูกเสือมุ่งให้เยาวชนพัฒนาทางกายสติปัญญา จิตใจ และศีลธรรมให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า มีความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศ สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) กล่าวว่า พลเมืองเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติและค่านิยม มีพฤติกรรมหรือความประพฤติหรือที่ติงาม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติ เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดีในระบอบประชาธิปไตย

องค์ประกอบที่ 6 การมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เป็นผู้ที่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและสังคมและเป็นผู้มีระเบียบวินัยของสังคมซึ่งสอดคล้องกับสมพงษ์ จิตระดับ (2555) กล่าวว่าพลเมืองในบริบทของประเทศไทยที่จะทำให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้า ต้องมีคุณลักษณะเคารพผู้อื่น-เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาคเคารพกติกาและมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม โดยการแก้ปัญหาโดยเริ่มต้นที่ตนเองและสอดคล้องกับสุภาพร จตุรภัทร (2556) กล่าวว่า กระบวนการลูกเสือที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความเป็นพลเมืองดีโดยมีคุณลักษณะทางสังคมที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบของสังคม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เคารพและปฏิบัติตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย

องค์ประกอบที่ 7 การได้รับการยกย่องและเคารพสิทธิของผู้อื่น แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ที่ต้องได้รับการยกย่องนับถือและเป็นคนเชื่อถือได้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ (2556) กล่าวว่า คุณสมบัติของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วยความเคารพกติกา ความเคารพสิทธิผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับสำนักการลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน (2553) กล่าวว่า พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีคุณสมบัติ คือการมีอิสรภาพ (liberty) และพึ่งตนเองได้ (independent) ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์การเคารพสิทธิผู้อื่น การเคารพความแตกต่าง มีทักษะในการฟัง และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง การเคารพหลักความเสมอภาค เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และเห็นคุณค่าเท่าเทียมกัน การเคารพกติกา เคารพกฎหมาย และการรับผิดชอบต่อสังคม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้ผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ นำคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ไปเป็นแนวทางในจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในการปลูกฝัง ส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ให้เป็นพลเมืองที่ดีของ

ประเทศชาติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) ของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เพื่อนำผลไปส่งเสริมการมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ มีคุณธรรม จริยธรรมการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขและเป็นพลเมือง

สังคมปัจจุบันการมีจิตสาธารณะ การส่งเสริมความมั่นคงของประเทศ การใฝ่เรียนรู้และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม การมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และการได้รับการยกย่องและเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ผู้กำกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ในด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ นำไปเป็นแนวทางในการปลูกฝังส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ให้มากยิ่งขึ้น อันจะเกิดผลดีต่อลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และสังคม พร้อมทั้งสามารถที่จะดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและเป็นพลโลกที่ดีได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กานต์สินี สุขุมารังสี. (2558). แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการชั้นเรียนที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความ
เป็นพลเมืองคุณภาพในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2556). ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ธีระดา ภิญโญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ห้องศัประกอบสำหรับงานวิจัย. นนทบุรี: เพิร์นข้าหลวง พรินต์
แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ศิรินาฏ เจาะจง. (2557). การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการกิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่
ตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพงานลูกเสือในสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพิจิตร.
(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สถานิตีบัญญัติแห่งชาติ. (2558). สรุปผลการเสวนาเพื่อปฏิรูปพลเมืองสู่ความเป็นพลเมืองต้นแบบในกลุ่ม
เด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: สถานิตีบัญญัติแห่งชาติ.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2555). คู่มือการสร้างความเป็นพลเมืองดีในสภาเด็กและเยาวชนระดับท้องถิ่น.
กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.
- สรรพสิทธิ์ ศรีระวรรณ. (2562). การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีในสถาน
ศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต).
มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน. (2553). เกณฑ์การประเมินคุณภาพงานลูกเสือภายใน
สถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สกสค. ลาดพร้าว.
- _____. (2560). คู่มือการสอบวิชาพิเศษลูกเสือเนตรนารีสามัญรุ่นใหญ่ วิชาหน้าที่พลเมือง. กรุงเทพฯ:
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานพัฒนากิจการนักเรียน. (2560). หลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบลูกเสือ. กรุงเทพฯ:
สำนักงานพัฒนากิจการนักเรียน.
- สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ. (2557). คู่มือการฝึกอบรมหลักสูตรลูกเสือช่อสะอาด. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: พรินทวาทกราฟฟิค.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2560). *การศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.
- สุภาพร จตุรภัทร. (2556). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาการลูกเสือไทยเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกักร์ สมอนา. (2558). *ความเป็นพลเมืองของนักเรียนในโครงการโรงเรียนพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

การรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม*

Phi-Fa Dance in Disease Treatment of the People in Phon Thong Sub-District, Chiang Yuen District, Maha Sarakham Province

พระธีรพงษ์ ธีรบุญโญ, สุวิน ทองปั้น และจักรพรรณ วงศ์พรวณ
Phra Teeraphong Therapayyo, Suwin Thongpan and Chakkapan Wongpornpawan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: teerapong0563@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการรำผีฟ้าในการรักษาโรค 2) ศึกษาการรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง 3) วิเคราะห์การรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การรำผีฟ้าในการรักษาโรคเริ่มตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง ผีฟ้าคือ ผีที่มีอำนาจสูงสุดเป็นผู้ที่สามารถดับทุกข์เข็ญและสามารถช่วยมนุษย์ที่เดือดร้อนได้ ส่วนผีที่มาทำให้คนเจ็บป่วย คือ ผีบรรพบุรุษ ผีไร่ ผีนา เป็นต้น สำหรับสาเหตุการเจ็บป่วยเกิดจากการละเมิดต่อผี การรักษาโรคทำโดยการเชิญผีฟ้ามาสิงอยู่ในร่างทรงแล้วถามสาเหตุการเจ็บป่วยและวิธีการรักษา
2. การรำผีฟ้าในการรักษาโรคพบว่า ผู้ที่เจ็บป่วยไม่สามารถติดต่อกับผีที่มาทำให้เจ็บป่วยได้ จึงใช้หมอลำติดต่อสื่อสารแทน แต่หมอลำก็ไม่สามารถติดต่อกับผีตนนั้นได้โดยตรง หมอลำจึงติดต่อผ่านผีฟ้า สำหรับการรักษาผู้เจ็บป่วยทำโดยการเชิญผีฟ้ามาสิงอยู่ในร่างทรงเพื่อที่จะถามว่าผีตนไหนมาทำให้เจ็บป่วยและจะให้ทำอย่างไรจึงจะหายเจ็บป่วย หลังจากนั้นผีฟ้าจะเรียกผีที่ทำให้คนเจ็บป่วยมาถามแล้วผีฟ้าจึงมาบอกกับหมอลำผีฟ้าอีกทีหนึ่ง

*ได้รับบทความ: 28 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 22 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2565
Received: February 28, 2022; Revised: December 22, 2022; Accepted: December 26, 2022

3. การรำผีฟ้าในการรักษาโรคในเชิงปรัชญาใน 3 มิติดังนี้ 1) อภิปรัชญา ถือว่าผีฟ้ามีอยู่จริงในสภาพจิต 2) ญาณวิทยา สามารถรู้การมีอยู่ของผีฟ้าผ่านร่างทรง 3) จริยศาสตร์ ความเชื่อการมีอยู่ของผีฟ้านำไปสู่การสร้างศาลพระภูมิ การบูชา การบวงสรวง สุดท้ายนำไปสู่การปฏิบัติจนกลายเป็นวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสานและชาวพนมทองมาถึงปัจจุบันนี้

คำสำคัญ: ผีฟ้า; การรำผีฟ้ารักษาโรค

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the Phi-Fa dance in the treatment of diseases; 2) to study the Phi-Fa dance in the treatment of people in Phon Thong Sub-district; 3) to analyze the Phi-Fa dance in the treatment of diseases of the Phon Thong Sub-district people. This study was carried out by means of the qualitative research. The obtained data were presented by Descriptive Analysis.

The research results were as follows:

1. The Phi-Fa dance in the treatment of disease started from Lan Xang Kingdom. Phi Fa is the ghost king with supreme authority. He is the one who can quench suffering and can help human beings who are in trouble. As for the ghosts that come to make people sick namely, ancestral spirits, Rai-ghosts and Na-ghosts etc. The cause of illness is infringements on ghosts. Healing is done by inviting the spirits to possess 'Rang-Throng' and ask about the cause of the illness and how to treat it.

2. The Phi-Fa dance in the treatment of diseases. People who are sick cannot communicate with the spirits that are causing them illness. Therefore, they use 'Mo Lam' to communicate instead but 'Mo Lam' is unable to contact that ghost directly. Mo Lam then contacted through Phi-Fa ghosts. For the treatment of the sick by inviting the ghost 'Phi-Fa' to possess in 'Rang Throng' in order to ask which ghosts cause sickness. After that, Phi-Fa will summon the ghost that makes the sick person to ask. Then, Phi-Fa will tell 'Mo Lam'.

3. The Phi-Fa dance in the treatment of diseases: there are philosophical dimensions as follows: 1) in the metaphysical dimension, it is considered that Phi-Fa actually exists in the mental state; 2) in the epistemological dimension, the existence of Phi-Fa can be known through Rang-Throng; 3) in ethical dimension, the belief in the existence of Phi-Fa

leads to the construction of the Phra-Phum Shrine, worship, sacrifice, and finally, it leads to practice until it has become the culture and tradition of the Isan people and the Phon Thong people to this day.

Keywords: Phi-Fa, Phi-Fa Dance in Disease Treatment

1. บทนำ

คนอีสานมีความเชื่อเรื่องวิญญาณ ภูตผีต่างๆ ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อหลัก 3 ประการ คือ ศาสนาพุทธศาสนาพราหมณ์ และศาสนาผี โดยการแสดงออกผ่านการดำเนินชีวิตพิธีกรรมและจารีตประเพณีของชุมชนคนอีสาน มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ และวิญญาณเป็นนามธรรมและเป็นสิ่งที่มีอยู่อีกมิติหนึ่งที่มนุษย์ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า แต่สามารถให้คนหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย เช่น ผีปู่ตายาย ผีเรือน ผีहां และในบางครั้งคำว่า ผี ก็ใช้เรียกคนที่ตายไปแล้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 735) อย่างเช่นพระยาอนุมานราชชน ได้ให้นิยามความหมายของความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติว่าเป็นลัทธิผีสางเทวดา ซึ่งมนุษย์มีความเชื่อว่าคนหรือสิ่งอื่นที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ย่อมมีสิ่งหนึ่งที่มองไม่เห็นตัวสิ่งอยู่ สิ่งนี้เรียกกันว่า ผีหรือวิญญาณที่พัวพันกันใกล้ชิดแยกออกจากกันได้ยาก (พระยาอนุมานราชชน, 2515, หน้า 22)

คนอีสานส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่อง “ผีสางเทวดา” โดยมีศรัทธาต่อผีและเทวดา เป็นที่พึ่งพิงทางใจที่ได้สั่งสมสืบทอดกันมายาวนานนั้น คุณจะคงความขลังและศักดิ์สิทธิ์อยู่ไม่เสื่อมคลาย เมื่อได้พบเห็นชะตากรรมและพฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์

ร่วมยุคสมัย ตลอดจนสิ่งร้าย สิ่งดีที่เข้ามาผูกพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตน หรือบุคคลใกล้ชิดที่คุ้นเคย ตลอดจนปรากฏการณ์แวดล้อมที่บังเกิดขึ้นอยู่เนืองๆ เป็นต้นว่า เกิดเหตุเภทภัย เจ็บไข้ได้ป่วย น้ำท่วม ฝนแล้ง นาล่มหรือพืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้ง เฉาก๊วย ก็ตามชาวอีสานเชื่อถือกันมาว่า สิ่งทั้งปวงดังกล่าวน่าจะเกิดมาจากอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของเหล่าผีสางเทวดาทั้งสิ้นที่บันดาลให้เป็นไป จึงควรต้องมีการอ่อนน้อม ขอความเมตตา โดยทำพิธีบวงสรวง บัดพลี เช่นสังเวย แก่เหล่าภูตผี วิญญาณ เทวดาทั้งหลาย ให้ช่วยขจัดปัดเป่าความเจ็บป่วยหรือทุกข์ยากเหล่านั้นให้หมดสิ้นไป พร้อมทั้งดูแลปกป้องคุ้มภัยตลอดจนอำนวยประโยชน์ทางเกษตรกรรมให้ได้ผลผลิตดียิ่งขึ้นไปอีก เนื่องมาจากชาวอีสานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรมเพาะปลูกข้าวเป็นปัจจัยหลัก (บุญยงค์ เกศเทศ, 2540, หน้า 6)

ด้วยเหตุดังกล่าว ชาวอีสานจึงต้องกราบไหว้เซ่นสรวงผีต่างๆ และเทวดาเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลในครัวเรือนเจ็บป่วยหรือตกทุกข์ได้ยากตลอดจนป้องกันไม่ให้ข้าวกล้าในนาเกิดภัยพิบัติถึงเสียหาย และเมื่อจะกระทำการใดๆ ก็มักนิยมนบนานบวงสรวงต่อผีสางเทวดาเป็นต้นว่า เมื่อผืนดินแห้งแล้งพืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้งไม่อุดมสมบูรณ์หรือข้าวกล้าในนาขาดน้ำ จากคตินิยม

ความเชื่อเรื่อง “ผีสาธเทวดา” ดังกล่าว ก่อให้เกิด ประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีหลายลักษณะ เช่น มีประเพณีการถือผีดำ (ผีบรรพชน) ผีเสื้อเมือง (เทวดาประจำถิ่น) การเลี้ยงผีปู่ตาการบูชาผีแถน อันก่อให้เกิดพิธีกรรมบุญบั้งไฟ และการล่าผีฟ้า ซึ่งเป็นพิธีกรรมในการรักษาโรคแบบดั้งเดิม เป็นต้น

การเจ็บป่วยในสมัยอดีตจึงเป็นการรักษา กันด้วยแพทย์แผนโบราณคือยาพื้นบ้านชาวอีสาน เชื่อว่ายาพื้นบ้านสามารถรักษาโรคได้ทางกาย ทุกอย่างถ้ารักษาด้วยยาพื้นบ้านไม่หายหรือบาง ท้องถิ่นไปรักษาแผนปัจจุบันแล้วไม่หายชาวบ้านว่า ต้องมีผีมาต้องจะต้องรักษาด้วยวิธีการพูดจา กับ ผีการรักษาอาการที่เกิดจากผีต้องมี 2 ทางคือการ อยู่กับธรรมเป็นการอาศัยธรรมเข้ามาขับไล่ผี ทุกอย่างทุกชนิดคือการปฏิบัติธรรมถือศีลมีมอ ธรรมเป็นผู้ดูแลรักษาหมอธรรมจะใช้ฝ้ายผูกแขน แล้วสวดมนต์เสกเป่าน้ำให้ดื่ม พร้อมทั้งพูดจาอบรม สั่งสอนต่าง ๆ นานาหมอธรรมที่มีอาคมแก่กล้ามีคน ยกย่องเชื่อถือมากๆ ก็รักษาได้ไม่ยากเพียงแต่ ว่าการอยู่กับธรรมค่อนข้างจะลำบากเรื่องข้อห้าม หรือที่ชาวอีสานเรียกว่าคะลารวมทั้งการประพฤติ ธรรมด้วย อีกอย่างหนึ่งคือ การอยู่กับผีโดยการล่า รักษาการอยู่กับผีเป็นวิธีการที่ชาวบ้านชอบมาก นอกจากจะได้มีการรวมญาติแล้วยังมีการร้องรำทำ เพลงกันสนุกสนานไปด้วยเรียกว่า “การล่าผีฟ้า”

ผีฟ้าเป็นตัวช่วยชาวบ้านในการติดต่อกับ พญาล้านในการทำนายทายทักและรักษาโรคภัยไข้ เจ็บต่างๆ โดยมีความเชื่อว่าโรคที่เกิดจากการ กระทำของภูติผีจะต้องรักษาด้วยการรำผีฟ้านั่นเอง การรำผีฟ้าต้องอาศัย “คนทรง” หรือ “นางทรง”

แม้ว่าชาวบ้านจะนิยมไปรักษาที่โรงพยาบาลและ ใช้ยาสมัยใหม่แต่ยาสมัยใหม่ก็รักษาได้ไม่หมดทุก โรคบางโรคหมอโรงพยาบาลเองก็ไม่อาจบอกได้ว่า คนไข้เป็นโรคอะไรคนไข้จึงมารักษาโดยการรำผีฟ้า (ยุทธภักดิ์ เตชะแก้ว, 2540, หน้า 3) ส่วนสาเหตุ ที่เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นมีหลาย ประเภทเช่นการถูกผีทำการถูกคนทำด้วยวิธีทาง คาถาอาคมชะตาภูแห่งกรรมและการผิด ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ซึ่งต่างก็ทำให้เกิด โรคภัยไข้เจ็บตามความคิดความเชื่อของชาวบ้าน เมื่อมีเหตุเหล่านี้ผู้ป่วยต้องหาวิธีการรักษาพยาบาล ตามสาเหตุของโรคนั้น ชาวอีสานจะเชื่อถือศรัทธา “ผีฟ้า” ว่าสามารถที่จะบันดาลทุกสิ่งได้แม้แต่การ เกิดการตายของมนุษย์ตลอดจนเป็นผู้กำหนดโชค ชะตากรรมของมนุษย์ขณะที่มีชีวิตอยู่บนโลกและ เชื่อว่าผีบรรพชนกับผีฟ้ามีความสัมพันธ์กัน อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือเชื่อว่ามนุษย์มีขวัญประจำ ตัวอยู่ทุกคนเมื่อตายลงขวัญจะออกจากร่างไปพบ บรรพชนและจะเดินทางไปยังเมืองฟ้าเพื่อให้ผีการ ทรงเจ้าเข้าผีนั้น มีวัตถุประสงค์อันหลากหลายหนึ่ง ในนั้นคือ เพื่อการรักษาโรคด้วยความหลากหลาย ของโลกทัศน์สุขภาพไทยที่ผสมผสานกันในชีวิตของ ผู้คนการรักษาโรคด้วยอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือ พลังอำนาจเหนือธรรมชาติจึงเป็นทางเลือกหนึ่ง ของการดูแลสุขภาพ

ชุมชนตำบลโพหนอง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดมหาสารคาม เป็นชุมชนหนึ่งที่เก่าแก่เริ่มก่อ ตั้งมากกว่า 150 ปีที่ผ่านมา ก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการ นับถือผีฟ้า โดยเชื่อว่า หากเกิดเหตุเภทภัย เจ็บไข้ ได้ป่วย น้ำท่วม ฝนแล้ง นาแล่มหรือพืชพันธุ์

ธัญญาหารเหี่ยวแห้ง เเฉโรย ก็ตามชาวตำบล โพนทองเชื่อถือกันมาว่า สิ่งทั้งปวงดังกล่าวน่าจะเกิดมาจากอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของเหล่าผีสาธเทวดาทั้งสี่ที่บันดาลให้เป็นไป จึงควรต้องมีการ อ้อนวอน ขอความเมตตา โดยทำพิธีบวงสรวง บัดพลี เช่นสังเวย แก่เหล่าภูตผี วิญญาณ เทวดาทั้งหลาย ให้ช่วยขจัดปัดเป่าความเจ็บป่วยหรือทุกข์ยากเหล่านั้นให้หมดสิ้นไป พร้อมทั้งดูแล ปกป้องคุ้มครองตลอดจนอำนวยความสะดวกทาง เกษตรกรรมให้ได้ผลผลิตดียิ่งขึ้นไปอีก เนื่องมาจาก ชาวอีสานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเพาะ ปลูกข้าวเป็นปัจจัยหลักด้วยเหตุดังกล่าว ชาวอีสาน จึงต้องกราบไหว้เช่นสรวงผีต่างๆ และเทวดาเพื่อ ป้องกันไม่ให้บุคคลในครัวเรือนเจ็บป่วยหรือตกทุกข์ ภัยยาก ตลอดจนป้องกันไม่ให้ข้าวกล้าในนาเกิดภัย พิบัติถึงเสียหาย และเมื่อจะกระทำการใดๆ ก็มัก นิยมบนบานบวงสรวงต่อผีสาธเทวดาเป็นต้นว่า เมื่อผืนดินแห้งแล้งพืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้ง ไม่อุดมสมบูรณ์หรือข้าวกล้าในนาขาดน้ำจาก คตินิยมความเชื่อเรื่อง “ผีสาธเทวดา” ดังกล่าว ก่อให้เกิดประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีหลาย ลักษณะ เช่น มีประเพณีการถือ (ผีบรรพชน) ผีเสื้อ เมือง (เทวดาประจำถิ่น) การเลี้ยงผีปู่ตาการบูชา ผีแถนอันก่อให้เกิดพิธีกรรมบุญบั้งไฟ และการรำ ผีฟ้า ซึ่งเป็นพิธีกรรมในการรักษาโรคแบบดั้งเดิม ซึ่งอาการเจ็บป่วยที่จะให้ผีฟ้าช่วยรักษานั้นจะเป็น อาการเจ็บป่วยเป็นมานานรักษาอย่างไรก็ไม่หาย แม้แต่การเช่นไหว้ผีปู่ตาหรือทำพิธีกรรมอื่นๆ แล้ว ก็ยังไม่หายก็เชื่อว่าจะเกิดจากการล่อลวงละเมิดผีหรือ ที่เรียกว่า “ผิดผี” จึงมีการลงโทษให้มอดเป็นไป

ต่างๆ จึงต้องใช้การลำผีฟ้ามารักษาซึ่งการเชิญผีฟ้า ลงมานั้นต้องอาศัยคนกลางที่จะช่วยให้เกิดการ สื่อสารระหว่างผีกับมนุษย์ได้คือร่างกายของคนทรง หรือหมอลำผีฟ้าบางแห่งก็เรียกว่าผีฟ้านางเทียม หรือบางแห่งก็เรียก ครูบา

หมอลำผีฟ้าจะเป็นผู้สื่อสารต่อรองกับผีฟ้า ผู้ป่วยไม่ได้เป็นผู้สื่อสารโดยตรงหมอลำผีฟ้าไม่ได้ รับรักษาทุกโรคแต่จะรับเฉพาะโรคที่เป็นจากการ ผิดผีจะรู้ได้ว่าผิดผีอย่างไรก็ต้องเข้าขั้นตอนของการ รักษาเริ่มด้วยการเชิญผีฟ้าลงมาเรียกว่า ลำเชิญจาก นั้นก็เป็นการลำส่ง บางทีก็เรียกว่า มาสอมาแหล่ง เป็นการวินิจฉัยว่ามีเหตุมาจากอะไรผีฟ้าจะบอกว่า ผู้ป่วยไปทำอะไรมาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการทำ ผิดฮึดคงทำให้ผีหรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์มาลงโทษ ขั้นที่สองลำป่วยหรือลำรักษาเป็นขั้นตอนของการ รักษาการลำรักษาเป็นการขอขมาอ้อนวอนและต่อ รองการเช่นสังเวยต่างๆ เพื่อให้อำนาจศักดิ์สิทธิ์ พอใจบางแห่งมีการลำเอ็นขวัญ (เรียกขวัญ) ก่อน การรักษาบางแห่งก็หลังการรักษาและอาจมีลำส่ง สอนต่อจากลำป่วยเพื่อเป็นการสั่งสอนผู้ป่วยและ ญาติมิตรบางแห่งอาจจะมีพิธีตัดกรรมขั้นตอน สุดท้ายเป็นการลำส่งหรือแต่งส่งเพื่อส่งแถนหรือ ผีฟ้ากลับคืนฟ้าเป็นพิธีที่จัดเมื่อผู้ป่วยหาย ดังนั้น จึงทำให้เห็นว่าชาวตำบลโพนทองบางส่วนรักษา โรคด้วยการรำผีฟ้าที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

จากประเด็นที่กล่าวมาเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย การรำผีฟ้ารักษา โรคของชาวตำบลโพนทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัด มหาสารคาม เพื่อให้ตอบโจทย์ในเชิงปรัชญาให้ ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะอภิปรัชญา ญาณวิทยาและ

จริยศาสตร์เพื่อจะได้เป็นหลักฐานทางวิชาการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรำผีฟ้าในการรักษาโรค
2. เพื่อศึกษาการรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพทองอำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อวิเคราะห์การรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพทองอำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 25 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ประกอบการพิธีกรรม จำนวน 5 คน 2) กลุ่มผู้รักษาจำนวน 10 คน และ 3) กลุ่มผู้เข้าร่วมพิธี จำนวน 10 คน โดยพื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการวิจัยได้แก่ตำบลโพทอง อำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และแบบสังเกต (Observation)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต และการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การรำผีฟ้ารักษาโรคของชาวตำบลโพทอง อำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงการสนทนากลุ่ม และการสังเกตพฤติกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัยได้ 3 ประเด็นดังนี้

1. การรำผีฟ้ารักษาโรคพบว่าการรักษาผู้เจ็บป่วยได้มีมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง และยังมีการรักษาสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งๆที่ปัจจุบันนี้มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำหรับการรำผีฟ้ารักษาโรคนั้นเกิดจาก 3 แนวคิด ดังนี้ 1) ความเชื่อดั้งเดิมของคนล้านช้างยุคแรกที่มีความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณซึ่งเป็นผู้ที่ควบคุมชะตากรรมของสรรพสิ่งรวมทั้งมนุษย์ด้วย สามารถให้คุณและโทษได้ 2) แนวคิดยุคที่สองที่ศาสนาพราหมณ์เข้าสู่ดินแดนล้านช้างทำให้ชาวล้านช้างมีความเชื่อเรื่องพระพรหมเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง และ 3) แนวคิดยุคที่สามที่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนล้านช้างทำให้ชาวล้านช้างมีความเชื่อเรื่องพระอินทร์และเทวดา ซึ่งทั้งสามแนวคิดนี้ได้หล่อหลอมลงมาเป็นความเชื่อเรื่องผีฟ้าพญาแถนของชาวล้านช้างและได้สืบทอดกันมาจนถึงชาวอีสานปัจจุบันนี้

ชาวอีสานมีความเชื่อว่า ผู้ที่เจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผีนั้นอาจจะเป็นผีบรรพบุรุษบ้าน ผีเรือน ผีไร่ ผีนา เป็นต้น ส่วนสาเหตุที่ผีทำให้เจ็บป่วยมาจากการกระทำผิดต่อผีหรือไปละเมิดต่อ

ผี เช่น พุดจาไม้ตีต่อผี ทำไร่ไถนาทับทางเดินผี สร้างบ้านเรือนทับที่อยู่ของผี เป็นต้น จึงทำให้ผีมาลงโทษด้วยการทำให้เจ็บป่วย สำหรับการป่วยที่เกิดจากการกระทำของผี จะไม่สามารถรักษาได้ด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน ชาวล้านช้างและชาวอีสานจึงมีใช้วิธีการรักษาด้วยการรำผีฟ้าสำหรับการรักษาคนเจ็บป่วยด้วยการรำผีฟ้าทำโดยการเชิญผีฟ้าลงมาสิงสถิตอยู่ในร่างทรงแล้วร่างทรงจึงจะสามารถถามสาเหตุการเจ็บป่วยและวิธีการรักษา

2. การรำผีฟ้ารักษาโรคของชาวตำบลโพหนอง อำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ชาวตำบลโพหนองมีความเชื่อว่าผีฟ้าเป็นผีสูงสุดซึ่งเป็นราชาของผีทั้งหลาย ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าผีฟ้าผีแกน หรือพญาแกน และผีฟ้าเป็นผู้ที่อำนาจที่ยิ่งใหญ่สามารถดับทุกข์เข็ญหรือทำลายอุปสรรคต่างๆ ได้และสามารถช่วยเหลือมนุษย์ที่เดือดร้อนได้ ส่วนผีที่มาทำให้คนเจ็บป่วยไม่ใช่ผีฟ้าแต่เป็นผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือน ผีไร่ ผีนา เป็นต้น สำหรับสาเหตุของการเจ็บป่วยเกิดจากการไปละเมิดต่อผี เมื่อคนได้รับความเจ็บป่วยผู้ป่วยไม่สามารถติดต่อกับผีที่มาทำให้เจ็บป่วยได้ จึงใช้ร่างทรง คือหมอลำเป็นผู้สื่อสารกับผี แต่หมอลำก็ไม่สามารถที่จะติดต่อกับผีที่มาทำให้คนเจ็บป่วยได้โดยตรง หมอลำจึงติดต่อผ่านผีฟ้า ซึ่งเป็นผีที่มีอำนาจสูงสุดชาวบ้านจึงเรียกหมอลำนี้ว่า “หมอลำผีฟ้า” ซึ่งมีวิธีการรักษาคนป่วยด้วยการเชิญผีฟ้าลงมาสิงสถิตในร่างทรงแล้วร่างทรงหรือหมอลำก็จะรำถามผีฟ้าว่าผีตนไหนที่มาทำให้เจ็บป่วย ผีตนนั้นต้องการอะไร และจะอย่างไรจึงจะหายจากการเจ็บป่วย ซึ่งผีฟ้าก็จะเรียกผีตนที่ทำให้คนเจ็บป่วยมาถาม แล้วผีฟ้า

จึงจะมาบอกกับหมอลำผีฟ้าอีกทีหนึ่ง

3. การวิเคราะห์การรำผีฟ้ารักษาโรคของชาวตำบลโพหนอง อำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม ในเชิงปรัชญาใน 3 ด้านดังนี้

3.1 อภิปรัชญา เป็นทฤษฎีว่าด้วยสิ่งที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส นั่นก็คือสิ่งที่มีอยู่แต่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า เพราะผีฟ้าและบริวารของผีฟ้าเป็นสิ่งที่อยู่อีกภพๆ หนึ่งหรืออีกโลกๆ หนึ่ง ซึ่งเป็นภพภูมิที่เป็นนามธรรมอันเป็นดินแดนทิพย์หรือดินแดนสรวงสรรค์ ซึ่งตรงกับความคิดของคนล้านช้างและคนอีสานที่เชื่อเรื่องการมีอยู่ของผีฟ้า พญาแกน ตรงกับความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ เรื่องการมีอยู่ของพระพรหม และตรงกับความเชื่อทางพระพุทธปรัชญา เรื่องการมีอยู่พระอินทร์ ดังนั้น ผีฟ้าหรือพญาแกนเป็นสิ่งที่อยู่จริงในสภาพจิตหรือมีอยู่ในโลกของนามธรรมซึ่งอยู่เหนือประสาทสัมผัสทั้งห้าตามทฤษฎีเหตุผลนิยมและจิตนิยม

3.2 ญาณวิทยา เป็นทฤษฎีแห่งความรู้ พบว่าความรู้และการรู้หรือการเข้าถึงผีฟ้าพญาแกน ซึ่งมีวิธีการดังนี้ 1) การรู้ผีฟ้า พญาแกน โดยใช้วิธีการทางจิตสัมผัสของร่างทรง ซึ่งทำโดยการเชิญผีฟ้าลงมาสิงสถิตอยู่ในร่างทรงแล้วถามผ่านร่างทรงสำหรับการรักษาโรคของชาวโพหนองใช้วิธีการสื่อสารกับผีฟ้าและบริวารของผีฟ้าด้วยวิธีการรำผีฟ้า ซึ่งเป็นการรำถามผีฟ้าว่าผีตนไหนที่มาทำให้คนเจ็บป่วย และผีตนนั้นต้องการอะไร และจะอย่างไรจึงจะหายจากการเจ็บป่วย ซึ่งการรับรู้และความรู้ที่ได้มาจากการผ่านร่างทรงเรียกว่ารู้โดยใช้จิตสัมผัส

3.3 จริยศาสตร์เป็นทฤษฎีแห่งความประพฤติ พบว่าวิถีชีวิตของชาวโพนทองมีความผูกพันอยู่ขอผีฟ้า พญาแถน 1) ด้านวัฒนธรรมประเพณี คือในเดือนหกของทุกปีชาวบ้านจะทำบุญบั้งไฟเพื่อจุดบูชาพญาแถน และขอนจากพญาแถน เพราะชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผู้ประทานฝนลงมาให้ 2) การเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะมีพิธีกรรมในการรักษาด้วยการให้ร่างทรงเป็นผู้ติดต่อสื่อสารกับผีฟ้า ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติทางกายทางวาจา และทางใจต่อผีฟ้า กล่าวคือ การปฏิบัติทางกายต่อผีฟ้า พญาแถน คือมีการสร้างศาลพระภูมิ จัดประเพณีบุญบั้งไฟ การสร้างรูปพญาคันคาก แล้วมีการบูชา บวงสรวง ด้วยการอ่อนน้อม ถ่อมตน ไม่พูดจาบลหู ไม่ดูหมิ่น ไม่ใช้คำหยาบ และเชื่อในความมีอยู่ของผีฟ้า พญาแถน สุดท้ายความเชื่อเหล่านี้ได้นำไปสู่การหล่อหลอมวิถีชีวิตจนกลายมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน จนกลายเป็นวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสาน และชาวโพนทอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ว่าการกำเนิดขึ้นของผีฟ้าซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งมีต้นกำเนิดเหนือที่เวียงจันทน์ประเทศลาว ณ ปัจจุบันนี้ และเข้ามาสู่ประเทศไทยโดย พ่อพระยาแล ซึ่งเป็นทหารเอกของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ถูกส่งมาปกครองเมืองชัยภูมิ และได้นำผีฟ้าเข้ามาที่จังหวัดชัยภูมิเพื่อให้ผีฟ้าปกป้อง

รักษาทหารและประชาชน เพราะผีฟ้าสามารถปกป้องรักษาและดับทุกข์เข็ญได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระอริยานุวัตร เขมจารี (2536) ที่เขียนไว้ในหนังสือ คติความเชื่ออีสาน ได้กล่าวถึงเรื่อง คติความเชื่อทางประเพณีเชื่อผีฟ้า-ผีแถนไว้ว่า คติความเชื่อประเพณีฟ้าแถนเรานับถือสืบทอดมาแต่ยุคไทย เราอยู่ในน่านเจ้าอันเป็นอาณาจักรของจีน ศัพท์ว่า “ฟ้า” หมายถึงผิอยู่บนฟ้า ผีให้ผีให้เทิง ศัพท์ว่า “แถน” หมายถึงเอาพระยาแถนเป็นชื่อนครหลวงของไทย คือ “เมืองแถน” เรียกสั้นๆ ว่า ฟ้าแถน ในพงศาวดารล้านช้างภาค 70 กล่าวถึงขุนลอคา (พระยาแถนฟ้าคีน) ส่งโอรส คือ ขุนบุรมหรือบุษมลงมาครองทางใต้ คือ นาน้อยอ้อยหนู (เมืองแถน) ซึ่งเป็นต้นตระกูลไทยน้อย พระองค์ปกครองเผ่าไทยให้รับความเจริญรุ่งเรืองมีโอรสคนหัวปีชื่อ ขุนลอ ส่งมาครองเมืองขวา เขียงทอง คือ นครหลวงพระบาง ส่งโอรสทั้งหมดให้ไปครองหัวเมืองต่างๆ ไพร่ฟ้าประชาชนอพยพลงมาเป็นกำลังสร้างบ้านแปลงเมือง เผ่าไทยน้อยได้นับถือฟ้าแถนจึงพลอยมาเป็นการนับถือผีฟ้า ผีแถน ผีให้ ผีเทิง ผีดำ คติความเชื่อผีฟ้า ผีแถน จึงเป็นประเพณีแขนงหนึ่งของชาวอีสานอันมีในทางประวัติศาสตร์ต่างแต่ว่าพวกคนทรงนับถือและนำมาทำพิธีกรรมในกลุ่มคนตน เรียกว่า “นางเทียม” ฉะนั้น จึงมักเรียกว่า “ผีฟ้า” นางเทียมนั้นคือคนทรงนั่นเอง นางเทียมจะเชิญวิญญาณให้มาชุน (ประทับทรง) พวกผู้ป่วยจะขอร้องให้ช่วยขจัดปัดเป่าความเดือดร้อนรวมทั้งทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ พวกผีฟ้านางเทียมก็คือการทรงเจ้าเข้าผีของภาคกลางนั่นเอง ครั้นเมื่อถึงพิธีเลี้ยงผีฟ้าประจำปี พวกนางเทียม

ต่างๆ จะมารวมกันที่บ้านที่พวกนางเทียมถือว่าเป็น
ครู กระทำพิธีเช่นสรวงด้วยอาหารเหล้ายาพวกนาง
เทียมจะอยู่ในอาการวิงวอนและร่ำรำตามทำนอง
แคนและกลองชาวบ้านที่เป็นสาธุศรัทธาก็จะไปร่วม
พิธีด้วย

ผีฟ้า นั้น หมายถึง ผีที่เป็นเทพหรือเป็น
ผู้ยิ่งใหญ่ในเมืองสวรรค์ตามความเชื่อของคน
ล้านช้างและสิบสองมัยอันคนอีสาน ณ ปัจจุบันนี้
ซึ่งคนอีสานยังมีการนับถือและปฏิบัติต่อพญาแถน
หรือผีฟ้าจนกลายมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีของ
ชาวอีสาน และชาวตำบลโพธิ์ทอง ซึ่งสอดคล้อง
งานวิจัยของยุทธพันธ์ เตชะแก้ว (2540) ได้ศึกษา
เรื่อง พิธีกรรมและระบบความเชื่อการรำผีฟ้าใน
ภาคอีสาน พบว่า ความเชื่อเรื่องนี้เป็นอำนาจและ
กฎเกณฑ์ที่สังคมและชุมชนนำมาจัดความสมดุล
ของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ในระดับ
ครอบครัว เครือญาติและชุมชน รวมทั้งจัดความ
สัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
กล่าวได้ว่าพิธีกรรมรำผีฟ้าเป็นวิถีการทางชีวิต
อาศัยภาวะวิกฤติในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ซึ่งเป็นการ
เจ็บป่วยของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม
สรรสร้างพิธีกรรมเป็นเครื่องมือ มีหมอลำผีฟ้า
เป็นกลไก นำอำนาจความเชื่อเรื่องผีมาควบคุม
พฤติกรรม ทางสังคม การสืบทอดอุดมการณ์คุณค่า
ซึ่งเป็นการกล่อมเกลาสังคมทางความเชื่อและ
พิธีกรรม เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต
เกิดกระบวนการสั่งสม ชาวบ้านได้นำมาสร้างกฎ
เกณฑ์ บรรทัดฐานให้เป็นแม่บททางสังคม เป็นแนว
การดำเนินชีวิตที่ทุกคนในชุมชนต้องเรียนรู้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สภาวัฒนธรรมท้องถิ่นควรนำผล
การวิจัย คือการรำผีฟ้ารักษาโรคไปกำหนดเป็น
นโยบายท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไว้
ให้อนุชนรุ่นหลังได้ทำการศึกษาค้นคว้า ประวัติ
ความเป็นมาของบรรพบุรุษของตนเอง

1.2 สภาวัฒนธรรมท้องถิ่นควรนำ
เอาผลการวิจัย ไปส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ใน
ชุมชน เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เกิดความภูมิใจ
ในบรรพบุรุษของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การรำผีฟ้ารักษาโรคกับการ
สร้างความสามัคคีในชุมชน

2.2 การรำผีฟ้ารักษาโรคกับการ
อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

2.3 การรำผีฟ้ารักษาโรคที่มีอิทธิพล
ต่อวิถีชีวิตของชุมชน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่องการรำผีฟ้ารักษาโรคของ
ชาวตำบลโพธิ์ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัด
มหาสารคาม ทำให้ได้องค์ความรู้จากการวิจัย
ในเชิงปรัชญา 3 มิติดังนี้ 1) อภิปรัชญา คือ การมี
อยู่ของผีฟ้าซึ่งมีอยู่ในสภาพจิต เป็นสิ่งที่อยู่เหนือ
ประสาทสัมผัสตามทฤษฎีเหตุผลนิยมและจิตนิยม
2) ญาณวิทยา คือ การรู้ผีฟ้าหรือการเข้าถึงผีฟ้า
ด้วยเหตุผลและด้วยจิตสัมผัสตามทฤษฎีเหตุผล
นิยมและจิตนิยม 3) จริยศาสตร์ คือ ความเชื่อการ

มีอยู่ของผีฟ้า จึงนำไปสู่การประพาศปฏิบัติ เช่น การสร้างศาลพระภูมิ การทำบุญบังไฟ การบูชา การบวงสรวง ฯลฯ สุดท้ายนำไปสู่การปฏิบัติ

จนกลายเป็นวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสาน และชาวไททอง สามารถเขียนเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- บุญยงค์ เกศเทศ. (2540). *บูชาพญาแถน*. กรุงเทพฯ: ชุรสภาลาดพร้าว.
- พระยาอนุমানราชธน. (2515). *ชาติ ศาสนา วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- พระอริยานุวัตร เขมาจารี. (2536). *คติความเชื่อของชาวอีสาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุทรภัณท์ เตชะแก้ว. (2540). *พิธีกรรมและระบบความเชื่อการล้าผีฟ้าในภาคอีสาน*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *ตำนานผีไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิต
เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*

Effects of Learning Activities on Sexuality Education using
Life Skills for Preventing Premature Pregnancy of Junior
High School Students

ภูริภักดิ์ พชมมินทร์, เอ็มอัชญา วัฒนบุรานนท์¹ และวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา²

Phuriphak Phommin, Aimutcha Wattanaburanon and Walailsarankura Na Ayudaya

มหาวิทยาลัยบูรพา¹

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช²

Burapha University, Thailand

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Phuri.po9@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง และระยะติดตามผลในกลุ่มทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เลือกแบบเจาะจง 30 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร 2) แบบวัด ประกอบด้วย ความรู้เพศวิถีศึกษา ทักษะคิด การปฏิบัติ การตัดสินใจ และแก้ปัญหาในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test และ Repeated Measure One-Way ANOVA

*ได้รับบทความ: 28 มกราคม 2565; แก้ไขบทความ: 15 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2565

Received: January 28, 2022; Revised: October 15, 2022; Accepted: December 26, 2022

ผลการวิจัยพบว่า

1. ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ทักษะคติ การปฏิบัติ การตัดสินใจและการแก้ปัญหาในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ไม่แตกต่างกันทางสถิติ
2. หลังการทดลอง กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ทักษะคติ การปฏิบัติ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร สูงกว่าก่อนทดลอง และสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
3. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติ ในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร หลังการทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ แต่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรระยะติดตามผล สูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: เพศวิถีศึกษา; ทักษะชีวิต; การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

Abstract

The purposes of this research were to study the result of sexuality education learning activities by using life skill concept for preventing premature pregnancy in junior high school students year 2 between experimental group and comparison group both pre- Experimental, post- Experimental and follow-up period in experimental group. The sample is junior high school students year 2 choose by specific. The experimental group and comparison group had each 30 people. The tool used in this research namely plan of sexuality education learning activities by using life skill concept for preventing premature pregnancy, Sexuality Education Learning measure, attitude of preventing premature pregnancy, practice of preventing premature pregnancy and skill of decision and problem solving of preventing premature pregnancy. The data were analyzed by descriptive statistic frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and Repeated Measure One-Way ANOVA.

The research results were as follows:

1. Before the experiment, the mean scores of the experimental group and the comparison group were no found significant differences of concerning knowledge, attitudes, practice, decision making and problem-solving skills in prevention of teenage pregnancy.

2. After the experiment, The mean scores of the experimental group had mean scores of the knowledge, attitudes, practice, decision making and problem-solving skills in prevention of teenage pregnancy can found that it had significantly higher than before experiment and also higher than comparison group at the significant level .05.

3. The mean scores of knowledge, attitudes and practices in prevention of teenage pregnancy were found no differences during after experiment and follow-up period, but the mean scores of decisions making and problem-solving skills in prevention of teenage pregnancy had higher in the follow-up period than after experiment period significantly the 0.05 level.

Keywords: Sexuality Education; Life Skills; Premature Pregnancy

1. บทนำ

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและจิตอารมณ์ ที่ถือได้ว่าเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เกิดความสับสนในบทบาทอารมณ์อ่อนไหว มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางเพศที่ก่อให้เกิดความรู้สึทางเพศมากขึ้นและอยู่ในช่วงของวัยเจริญพันธุ์ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2013) ได้แบ่งอายุของวัยรุ่นอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 10-19 ปี แบ่งระยะของวัยรุ่นออกเป็น 3 ช่วง คือ วัยรุ่นตอนต้น (อายุ 10-13 ปี) วัยรุ่นตอนกลาง (อายุ 14-16 ปี) วัยรุ่นตอนปลาย (อายุ 17-19 ปี) ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและความสะดวกในการเข้าถึงสื่อต่างๆ สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อนักเรียนในช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นที่ได้รับผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงเป็นกลุ่มวัยที่อยากรู้ อยากลองสิ่งใหม่ๆ แต่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ จนทำให้เกิดการกระทำที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การมีเพศ

สัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ทั้งนี้เนื่องจากเป็นวัยที่มีความต้องการและแรงขับทางเพศสูงอันเป็นเหตุให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

รายงานสถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในประเทศไทย พ.ศ. 2556 (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2557) พบว่า อายุเฉลี่ยการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกประมาณ 12 ปี มีอัตราเพิ่มขึ้นจาก 51.1 ในปี พ.ศ. 2552 เป็น 54.0 ราย ต่อสตรีวัยรุ่น 1,000 คน ในปี พ.ศ. 2554 โดยเฉพาะในกลุ่มอายุต่ำกว่า 15 ปี มีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่ากลุ่มอายุดังกล่าว ซึ่งจัดเป็นกลุ่มวัยรุ่นหญิงตอนต้น (อายุ 10-13 ปี) กำลังเผชิญกับสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ที่สามารถนำไปสู่การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรได้ กระทรวงศึกษาธิการได้เร่งรัดพัฒนาการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาบรรจุในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา รวมทั้งเร่งรัดการเสริมสร้างทักษะชีวิต (Life skills education) ให้รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รวมทั้งรู้จัก

คติวิเคราะห์ ตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกัน การเรียนรู้เรื่องเพศ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ชีวิต และจัดการกับเหตุปัจจัยทั้งหลายที่เกี่ยวกับวิถีเพศให้เกิดผลดีต่อชีวิตของตนเอง (องค์กรแพช, 2550, หน้า 14) ดังนั้นการให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องเพศจึงเป็นสิ่งสำคัญ จะช่วยให้วัยรุ่นมีทักษะชีวิตที่จะเป็นเกราะป้องกันตนเองจากปัจจัยเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดภัยและปัญหาทางเพศได้

โดยปัจจุบันมีพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2560) ซึ่งในมาตรา 5 ระบุว่าวัยรุ่นมีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเองและมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้ สิทธิในการได้รับการบริการอนามัยเจริญพันธุ์ ได้รับการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัว ได้รับการจัดสวัสดิการสังคมอย่างเสมอภาคไม่ถูกเลือกปฏิบัติ และได้รับสิทธิอื่นๆ ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ อย่างถูกต้อง ครบถ้วนและเพียงพอ มาตรา 6 ระบุให้สถานศึกษาดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในวัยรุ่นดังนี้ 1) จัดการเรียนการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาให้กับช่วงวัยของนักเรียนหรือนักศึกษา 2) จัดหาและพัฒนาผู้สอนเพศวิถีศึกษาให้การปรึกษาเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในวัยรุ่นนักเรียนหรือนักศึกษา 3) จัดระบบการดูแลช่วยเหลือ ค้ำครองให้นักเรียนหรือนักศึกษาซึ่งตั้งครรภ์ได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่

เหมาะสมต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้มีระบบการส่งต่อได้รับการบริการอนามัยเจริญพันธุ์และการจัดสวัสดิการสังคมอย่างเหมาะสม ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่สามารถควบคุมอารมณ์และจิตใจของตนเองและผู้อื่น ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข วัยรุ่นเป็นวัยที่อยากรู้ อยากรู้อยากเห็น อยากรู้อยากลอง ขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดทักษะ จึงควรมีการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อให้วัยรุ่นมีความภาคภูมิใจในตนเอง รู้จักการคิด วิเคราะห์ การปฏิเสธในสถานการณ์เสี่ยง รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างตนเอง ครอบครัว และสังคมได้

จากการศึกษาการเสริมสร้างทักษะชีวิตที่มีต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ การมีพฤติกรรมทางเพศที่พึงประสงค์ การป้องกันการมีเพศสัมพันธ์พบว่า หลังจากการสร้างเสริมทักษะชีวิตนักเรียนมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศน้อยลง มีคะแนนทักษะชีวิตเพิ่มในทุกด้าน เช่น ความภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้น ตระหนักว่าการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นเรื่องผิดปกติ มีทักษะการสื่อสารและมีพฤติกรรมป้องกันความเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ (กฤษณา ปัญญา, 2552; เนตรทราย ปัญญา, 2552; นวรัตน์ โมทนา, 2555; วราภรณ์ ชมพูน, 2555; ริษา บุญนา, 2555) ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาทักษะด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัย แต่พบการศึกษาน้อยที่มีการพัฒนาทักษะด้านพุทธิพิสัย การศึกษานี้จึงเน้นการพัฒนาทักษะด้านการคิด โดยการเรียนรู้ใช้แนวคิดการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยสร้างจากสถานการณ์ที่ใกล้เคียงความเป็นจริง รวมทั้งบริบท

ทางสังคมที่นักเรียนต้องเผชิญ นอกจากนี้เป็นความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้วัยรุ่นมีความภาคภูมิใจในตนเอง รวมทั้งการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างตนเอง ครอบครัว และสังคมได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจในการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะช่วยให้วัยรุ่นได้ตระหนักรู้ในความสามารถของตนเอง มีแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของตน นำไปสู่การตัดสินใจที่ดี การแก้ปัญหาและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ อันจะช่วยลดการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้อย่างเหมาะสม ลดปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในกลุ่มวัยรุ่นได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการทดลอง

2. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังการทดลอง

3. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental design) แบ่งกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 กลุ่ม ทำการศึกษาในกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้งเพศชายและเพศหญิง ปีการศึกษา 2564 ศึกษาในโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี การสุ่มนักเรียนเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ผู้วิจัยดำเนินการด้วยวิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากจากห้องเรียนจำนวน 2 ห้องเรียน จับฉลากครั้งแรกเพื่อเลือกกำหนดให้เป็นห้องเรียน กลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษา โดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และจับฉลากครั้งที่สองเป็นห้องเรียนกลุ่มเปรียบเทียบที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร การคำนวณหาจำนวนตัวอย่าง ผู้วิจัยยึดหลักการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการวิจัยแบบกึ่งทดลองของ (Polit and Hunger, 1995) โดยอย่างน้อยที่สุดควรมีจำนวน 30 คน โดยแต่ละกลุ่มควรมีไม่ต่ำกว่า 15 คน ในการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม กำหนดกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเปรียบเทียบเป็นนักเรียนทั้งห้องเรียนเกณฑ์การคัดเข้า-คัดออก ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี ใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling)

เกณฑ์คัดเข้า ดังนี้ 1) นักเรียนยินยอมเข้าร่วมการวิจัย 2) นักเรียนมีใบยินยอมจาก

ผู้ปกครองให้เข้าร่วมการวิจัย ส่วนเกณฑ์คัดออกนักเรียนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ไม่ครบตามแผนกิจกรรมทั้ง 6 ครั้ง และนักเรียนไม่อยู่ในวันที่ทำการเก็บข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปและข้อมูลพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ครอบคลุมประเด็นเพศวิถีศึกษา ทศนคติ การปฏิบัติตน การตัดสินใจและการแก้ปัญหา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) แบบทดสอบความรู้เพศวิถีศึกษา 3) แบบวัดทัศนคติการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร 4) แบบวัดการปฏิบัติ การป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร 5) แบบวัด ทักษะการตัดสินใจการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และ 6) แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดทักษะชีวิต ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย เนื้อหาจำนวน 6 เรื่อง ดังนี้ 1) ปัญหาและผลกระทบของการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร 2) สาเหตุของการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร 3) โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ 4) การปฏิเสธพฤติกรรมที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ 5) การปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร 6) พระราช

บัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร จำนวน 6 แผน ดังนี้ ครั้งที่ 1 “รู้เท่าทัน ผลกระทบ” ครั้งที่ 2 “ต้นเหตุแห่งรัก” ครั้งที่ 3 “โรคติดต่อ ติดตัวได้จริงนะ” ครั้งที่ 4 “ไม่นะ อย่ามาชวน” ครั้งที่ 5 “ตัดสินใจ ป้องกันได้” และครั้งที่ 6 “สิทธิวัยรุ่น คุณต้องรู้” หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ค่าความเที่ยงของเครื่องมือวิจัย (Reliability)

นำผลการวัดความรู้เพศวิถีศึกษาในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรมาตรวจให้คะแนน ได้ค่าความเที่ยงของแบบวัด โดยใช้สูตร KR20 ของคูเลอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) ได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.94 มีระดับความยากง่ายอยู่ในช่วง 0.37-0.80 และมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป แบบวัดทัศนคติการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.97 แบบวัดการปฏิบัติการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.93 แบบวัดทักษะชีวิตการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.95

ดำเนินการศึกษาในกลุ่มทดลอง โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เป็นเวลา 6 สัปดาห์ๆ ละ 1 ครั้งๆ ละ 50 นาที ในช่วงโม่งหลังเลิกเรียน (After school) ผ่านรูปแบบ

ออนไลน์ ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบ ได้รับการเรียนการสอนตามปกติ ตามการศึกษาสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษาและพลศึกษา ซึ่งอยู่ในสาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัว (มาตรฐาน พ 2.1 เข้าใจ และเห็นคุณค่า ตนเอง ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต) โดยขั้นตอนจัดกิจกรรมประกอบด้วย ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ครูนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจ ชื่นชอบ ครูอธิบาย/บรรยายเนื้อหาสาระในบทเรียน และขั้นสรุป ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียนที่เรียนรู้

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้เพศวิถีศึกษา ทศนคติ การปฏิบัติในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรก่อนทดลอง และคะแนนการตัดสินใจ และแก้ปัญหาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบโดยใช้สถิติการทดสอบค่าทีแบบอิสระ (Independent t-test) และวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้เพศวิถีศึกษา ทศนคติ การปฏิบัติในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และคะแนนการตัดสินใจและแก้ปัญหา ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตาม

ผลของกลุ่มทดลอง ด้วยสถิติการทดสอบความแปรปรวนวัดซ้ำ (Repeated One-Way ANOVA) ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วย LSD และคำนวณช่วงความเชื่อมั่น 95 % ของความแตกต่าง

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป กลุ่มทดลองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 70.0 เพศชาย ร้อยละ 30.0 ส่วนใหญ่มีพี่น้อง 2-3 คน ร้อยละ 76.7 พักอาศัยกับพ่อแม่ร้อยละ 73.3 มีความสัมพันธ์กับผู้ปกครองอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 63.3 มีผลการเรียนมากกว่า 3.00 ร้อยละ 90.0 มีแฟนหรือคนรักและไม่มีแฟนหรือคนรักเท่ากัน ร้อยละ 50.0 ที่ปรึกษาปัญหาคือเพื่อนร้อยละ 43.3 การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศทางอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 53.3 และกลุ่มเปรียบเทียบ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 63.3 เพศชาย ร้อยละ 36.7 ส่วนใหญ่มีพี่น้อง 2-3 คนร้อยละ 73.3 พักอาศัยกับพ่อแม่ร้อยละ 66.7 มีความสัมพันธ์กับผู้ปกครองอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 53.3 มีผลการเรียนมากกว่า 3.00 ร้อยละ 80.0 ไม่มีแฟนหรือคนรัก คิดเป็นร้อยละ 66.7 ที่ปรึกษาปัญหาคือเพื่อนร้อยละ 40.7 การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศทางอินเทอร์เน็ตร้อยละ 63.3

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร (ความรู้เพศวิถีศึกษา ทักษะการปฏิบัติ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา) ของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง

ด้านการเปรียบเทียบ	กลุ่มทดลอง	กลุ่มเปรียบเทียบ	t	P-value
	mean	mean		
1. ด้านความรู้เพศวิถีศึกษา				
ก่อนการทดลอง	7.23	7.26	-0.049	0.96
หลังการทดลอง	8.23	6.90	3.084	.004*
2. ด้านทักษะ				
ก่อนการทดลอง	4.17	4.23	-0.626	0.54
หลังการทดลอง	5.67	4.50	3.665	0.001*
3. ด้านการปฏิบัติ				
ก่อนการทดลอง	41.60	41.26	0.860	0.39
หลังการทดลอง	45.13	40.08	3.704	0.001*
4. ด้านการตัดสินใจ				
ก่อนการทดลอง	33.16	32.73	0.690	0.49
หลังการทดลอง	33.80	33.80	0.120	1.00
5. ด้านการแก้ปัญหา				
ก่อนการทดลอง	3.93	3.86	1.439	0.16
หลังการทดลอง	4.97	4.16	2.165	0.039*

จากตารางที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบพบว่า 1) ก่อนการทดลอง พบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ด้านความรู้เพศวิถีศึกษา ทักษะ การปฏิบัติ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ไม่แตกต่างกันทางสถิติ 2) หลังการทดลอง พบผลคะแนนเฉลี่ยรายด้านระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ดังนี้ ด้านความรู้เพศวิถี

ศึกษาของกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ 1.33 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (95%CI: 0.45, 2.22) ด้านทักษะของกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 1.17 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (95%CI: 0.52, 1.8) ด้านการปฏิบัติของกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ 5.05 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (95%CI: 1.94,

6.73) ด้านการตัดสินใจของทั้งสองกลุ่มเท่ากันที่ 33.80 คะแนน ซึ่งไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (95%CI: -1.25, 1.20) และด้านการแก้

ปัญหาของกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ 0.81 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (95%CI: 0.44, 1.56)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร (ความรู้เพศวิถีศึกษา ทักษะการปฏิบัติ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา) ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผลของนักเรียนกลุ่มทดลอง (n = 30)

คะแนน	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง			ระยะติดตามผล			F
	$\bar{X}$	S.D.	P-value (1,2)	$\bar{X}$	S.D.	P-value (2,3)	$\bar{X}$	S.D.	P-value (3,1)	
ความรู้เพศวิถีศึกษา	7.23	2.24	0.042*	8.23	2.65	0.769	8.13	2.69	0.078	3.673
ทักษะการปฏิบัติ	4.17	1.82	0.001*	5.67	1.16	0.326	5.60	1.45	0.001*	2.877
การตัดสินใจ	41.60	3.51	0.007*	45.13	5.32	0.293	45.00	5.15	0.007*	0.001
การแก้ปัญหา	33.16	3.59	0.034*	33.80	1.54	0.045*	34.76	2.34	0.006*	2.675
	3.93	1.57	0.003*	4.97	1.54	0.000*	6.13	1.69	0.000*	0.625

จากตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร (ความรู้เพศวิถีศึกษา ทักษะการปฏิบัติ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา) ก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล ของนักเรียนกลุ่มทดลอง (n = 30) ด้านความรู้เพศวิถีศึกษาก่อนการทดลองพบคะแนนน้อยกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (7.23 ± 2.24 และ 8.23 ± 2.65 , $p < 0.05^*$) ตามลำดับ โดยหลังการทดลองพบคะแนนมากกว่าประมาณ 2.35 ถึง 0.05 (95%CI) ระยะติดตามผลคะแนนความรู้ด้านเพศวิถีศึกษาลดลงไม่แตกต่างกัน (8.23 ± 2.6 และ 8.13 ± 2.69 , $p = 0.77$, 95%CI: -0.59 ถึง 0.79) ตามลำดับ และพบการเปลี่ยนแปลงคะแนนความรู้เพศวิถีศึกษาของระยะติดตามผลมากกว่าก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน (7.23 ± 2.24 และ 8.13 ± 2.69 , $p = 0.08$,

95%CI: -1.30 ถึง 2.33) ตามลำดับ

ด้านทักษะการปฏิบัติก่อนการทดลองพบคะแนนน้อยกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (4.17 ± 1.82 และ 5.67 ± 1.16 , $p < 0.01^{**}$) ตามลำดับ โดยหลังการทดลองพบคะแนนมากกว่าประมาณ 2.35 ถึง 0.65 (95%CI) ระยะติดตามผลคะแนนทักษะการปฏิบัติลดลงไม่แตกต่างกัน (5.67 ± 1.16 และ 5.60 ± 1.45 , $p = 0.33$, 95%CI: -0.07 ถึง 0.20) ตามลำดับ และพบการเปลี่ยนแปลงคะแนนทักษะการปฏิบัติของระยะติดตามผลมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (5.67 ± 1.16 และ 5.60 ± 1.45 , $p < 0.01^{**}$) ตามลำดับ โดยพบคะแนนทักษะการปฏิบัติเพิ่มขึ้นประมาณ 2.26 ถึง 0.59 (95%CI)

ด้านการปฏิบัติก่อนการทดลองพบคะแนนน้อยกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(41.60 ± 3.51 และ 45.13 ± 5.32 , $p < 0.05^*$) ตามลำดับ โดยหลังการทดลองพบคะแนนมากกว่าประมาณ 6.00 ถึง 1.06 (95%CI) ระยะติดตามผลคะแนนการปฏิบัติลดลงไม่แตกต่างกัน (45.13 ± 5.32 และ 45.00 ± 5.15 , $p = 0.29$, 95%CI: -0.12 ถึง 0.39) ตามลำดับ และพบการเปลี่ยนแปลงคะแนนทัศนคติของระยะติดตามผลมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (41.60 ± 3.51 ถึง 45.00 ± 5.15 , $p < 0.01^*$) ตามลำดับ โดยพบคะแนนการปฏิบัติมากกว่าประมาณ 5.82 ถึง 0.98 (95%CI)

ด้านการตัดสินใจก่อนการทดลองพบคะแนนน้อยกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (33.16 ± 3.59 และ 33.80 ± 1.54 , $p < 0.05^*$) ตามลำดับ โดยหลังการทดลองพบคะแนนมากกว่าประมาณ 1.34 ถึง 0.06 (95%CI) ระยะติดตามผลคะแนนการตัดสินใจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (33.80 ± 1.54 และ 34.76 ± 2.34 , $p < 0.05^*$ ตามลำดับ โดยระยะติดตามผลพบคะแนนมากกว่าประมาณ 1.91 ถึง 0.02 (95%CI) และพบการเปลี่ยนแปลงคะแนนการตัดสินใจของระยะติดตามผลมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (33.16 ± 3.59 และ 34.76 ± 2.34 , $p < 0.05^*$) ตามลำดับ โดยระยะติดตามผลพบคะแนนมากกว่า 2.70 ถึง 0.51 (95%CI)

ด้านการแก้ไขปัญหาก่อนการทดลองพบคะแนนน้อยกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (3.93 ± 1.57 และ 4.97 ± 1.65 , $p < 0.05^*$) ตามลำดับ โดยหลังการทดลองพบคะแนนมากกว่าประมาณ 1.67 ถึง 0.39 (95%CI) ระยะ

ติดตามผลคะแนนการแก้ไขปัญหาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (6.13 ± 1.69 และ 4.97 ± 1.65 , $p = 0.01^{**}$) ตามลำดับ โดยระยะติดตามผลพบคะแนนมากกว่าประมาณ 1.77 ถึง 0.61 (95%CI) และพบการเปลี่ยนแปลงคะแนนทัศนคติของระยะติดตามผลมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (3.93 ± 1.57 และ 6.13 ± 1.69 , $p = 0.01^{**}$) ตามลำดับ โดยระยะติดตามผลพบคะแนนมากกว่าประมาณ 2.99 ถึง 1.41 (95%CI)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ทัศนคติ การปฏิบัติ การตัดสินใจและการแก้ปัญหาในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบได้รับการเรียนรู้จากครูผู้สอนเป็นพื้นฐานตามการเรียนรู้ในหลักสูตร จึงทำให้มีความรู้ ทัศนคติ การปฏิบัติ ทักษะชีวิตการตัดสินใจและการแก้ปัญหาในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรไม่ต่างกัน

2. หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้เรื่องเพศวิถีศึกษา ทัศนคติ การปฏิบัติ การตัดสินใจและการแก้ปัญหาการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร สูงกว่ากลุ่ม

เปรียบเทียบ อาจเนื่องมาจากกลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรสามารถประเมินตนเองจากการได้เรียนรู้จากแผนการจัดกิจกรรม มีความรู้และสามารถปฏิบัติตนในการป้องกันและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งสอดคล้องกับ Johnson, Rozmer & Admission (1999, pp. 177-185) กล่าวว่า ทักษะคิดเป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีผลต่อความพร้อมที่จะปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความรู้สึกของบุคคลนั้น โดยทัศนคติเรื่องเพศเป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่จะแสดงออกเรื่องเพศ ตรงกันข้ามหากบุคคลนั้นมีทัศนคติที่ไม่ดี จะแสดงพฤติกรรมไปในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหาการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร พบว่า ก่อนการทดลองทั้งนักเรียนกลุ่มทดลอง และนักเรียนกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ในระดับสูงทั้งสองด้าน อาจเป็นเพราะนักเรียนให้ความสนใจเรื่องเพศศึกษา นักเรียนตั้งใจเรียนมากกว่าปกติมีข้อซักถามประกอบกับข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างพบว่าทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศจากสื่อทางอินเทอร์เน็ต มากที่สุด รองลงมาคือแอปพลิเคชันต่างๆ เช่นไลน์ เฟซบุ๊ก สื่อเหล่านี้มีข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ นักเรียนอาจมีความรู้และนำมาตอบแบบวัดทักษะทำให้คะแนนแบบวัดทักษะอยู่ในระดับสูง หลังการทดลอง นักเรียนที่ได้รับจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิด

ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรมีทักษะการตัดสินใจ และการแก้ปัญหาดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับผลการวิจัยของริชา บุนนาค (2555) ได้ทำการศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมทักษะชีวิตในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงอันจะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครปฐมพบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีความตระหนักในตนเองความภาคภูมิใจในตนเองทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาทักษะการสื่อสารและพฤติกรรมป้องกันความเสี่ยงที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุปรียา จรทะผา (2555) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ต่อพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า หลังทดลองทันทีที่นักเรียนมีความตระหนักและการปฏิบัติในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ ($p < 0.001$)

3. ระยะติดตามผลกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ ในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร หลังการทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ แต่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการตัดสินใจและการแก้ปัญหาในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ระยะติดตามผล สูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สืบเนื่องมาจาก ผู้วิจัยเน้นเสริมทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหาให้ผู้เรียน

เข้ากระบวนการตัดสินใจ พบว่าผู้เรียนให้ความสนใจกับการเข้ากลุ่ม และได้ฝึกการตัดสินใจจากสถานการณ์จำลอง เกิดการเรียนรู้ รู้จักการป้องกันตนเอง จากพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการวิจัยของวันวิสาข์ บัวลอย และคณะ (2559, หน้า 127-142) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดนครปฐม พบว่า ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีการตระหนักรู้ในตนเองเรื่องการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ความสามารถด้านการคิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เพื่อป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ เพิ่มมากขึ้นมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจักรกฤษณ์ ชวนฤทัย (2557) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องเพศศึกษา กลุ่มสาระสุขศึกษา และพลศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยวิธีการสอนด้วยกรณีตัวอย่างและวิธีการสอนตามปกติ พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยวิธีการสอนด้วยกรณีตัวอย่างมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเรื่องเพศศึกษาสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยวิธีการสอนด้วยกรณีตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่

เรียนด้วยวิธีการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปผลจากการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถเพิ่มทักษะชีวิตและพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และมีความคงทนของการจัดกิจกรรมในระยะติดตามผล 4 สัปดาห์ ได้ จึงสามารถนำกิจกรรมไปประยุกต์กับการเรียนการสอนของโรงเรียนและปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนในการดูแล ส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศวิถีศึกษา เพื่อให้นักเรียนมี “คุณธรรม ความรู้ สู่การปฏิบัติ” ที่จะส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

1.2 โรงเรียนสามารถสร้างเสริมทักษะชีวิตให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินงานประสานความร่วมมือหน่วยงานภาครัฐ เอกชน อปท. ชุมชน และครอบครัว เพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักต่อปัญหาต่างๆ เกิดกระบวนการเรียนรู้ และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไป

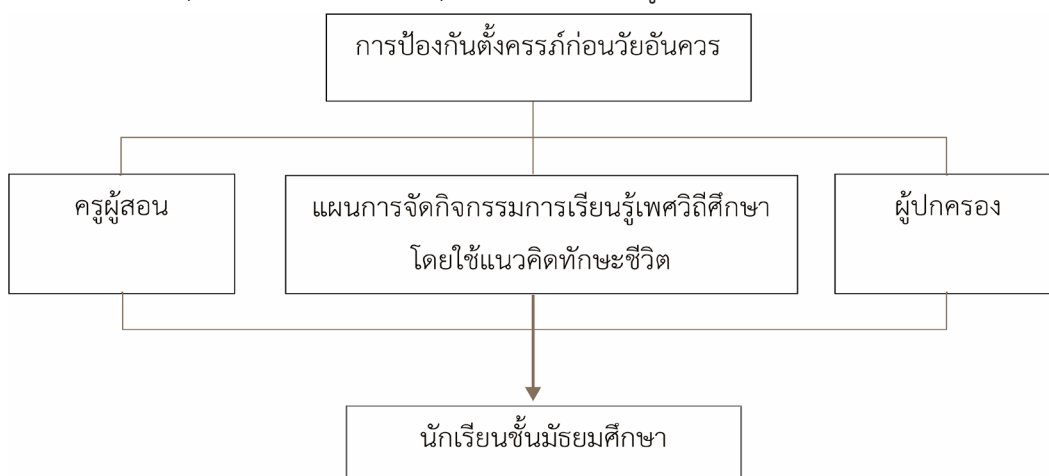
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตในหัวข้อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาอื่นๆ นอกจากเนื้อหาเรื่องเพศวิถีศึกษา และในระดับชั้นอื่นๆ

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตในเรื่องเพศวิถีศึกษาหรือเนื้อหาอื่นๆ โดยใช้สื่อออนไลน์เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ที่สำคัญ คือ กิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อแนวทางในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นนั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นเชิงนโยบาย การจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สิ่งแวดล้อม ล้วนมีผลต่อการเรียนรู้ทัศนคติ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาโดยใช้ทักษะชีวิต

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา ปัญญา. (2552). การสร้างแบบวัดทักษะชีวิตของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จักรกฤษณ์ ขวนฤทัย. (2557). การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง เพศศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยวิธีการสอนด้วยกรณีตัวอย่างและวิธีการสอนตามปกติ. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- นวลรัตน์ โมทนา. (2555). ผลของการพัฒนาทักษะชีวิตต่อความรู้และการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอมะสอย จังหวัด เชียงราย. (วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- เนตรทราย ปัญญาชู. (2552). การสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนหญิงมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรางคณา ชมพูพาน. (2555). ศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตในการส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการความเครียดของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงเวทีกัญฉะณิน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วันวิสาข์ บัวลอย และคณะ. (2559). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดนครปฐม. *รามาธิบดี พยาบาลสาร*, 20(1), 127-142.
- ริชา บุญนาค. (2555). ประสิทธิภาพของโปรแกรมทักษะชีวิตในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครปฐม. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2557). *การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น: นโยบาย แนวทางการดำเนินงานและติดตามประเมินผล*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2560). *พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คิวคัมเบอร์.
- สุปรียา จรทะผา. (2555). ศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ต่อพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. (วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- องค์การแพธ. (2550). *แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครูและผู้ปฏิบัติงานด้านเพศศึกษาสำหรับเยาวชน*. กรุงเทพฯ: เออร์เจนท์ แพค.
- Johnson, L. S., Rozmer C. & Admission, K. (1999). Adolescence sexuality and Sexuality transmitted disease: Attitudes, belief, knowledge and values. *Journal of Pediatric Nursing*, 14(3), 177-185.
- Polit, D. F. & Hunger, B. P. (1995). *Nursing research: Principles and methods*. Philadelphia: Lippincott.

สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น
ของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศ โดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของ
ศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

A Study of the Current State, Desired State and Needs
Analysis for Supervisory Competency Development Base on
Self-directed Learning under the Office of the Basic
Education Commission

จณิสตา สมบูรณ์, วันเพ็ญ นันทะศรี และอภิสิทธิ์ สมศรีสุข
Janista Somboon, Wanpen Nantasri and Apisit Somsrisuk

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: kigkee2515@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ จำนวน 335 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.42-0.94 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นด้วยวิธี Modified Priority Need Index (PNI_{modified})

*ได้รับบทความ: 11 ธันวาคม 2564; แก้ไขบทความ: 21 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 23 ตุลาคม 2565

Received: December 11, 2021; Revised: October 21, 2022; Accepted: October 23, 2022

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเฉลี่ยเท่ากับ 0.31 ($PNI_{modified}$ เฉลี่ย = 0.31) เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ด้านการวิจัย มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{modified}$ = 0.38) รองลงมาคือด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ ($PNI_{modified}$ = 0.34) ด้านการนิเทศการศึกษา ($PNI_{modified}$ = 0.32) และด้านการทำงานเป็นทีม ($PNI_{modified}$ = 0.21) ตามลำดับ

คำสำคัญ: สมรรถนะการนิเทศ; การเรียนรู้แบบนำตนเอง; ความต้องการจำเป็น

Abstract

The purpose of this research was to Study of the Current State, Desired State and Needs Analysis for Supervisory Competency Development Base on Self-directed Learning under the Office of the Basic Education Commission. The sample consisted of educational supervisors under the office of the basic education totally 335 which were obtained by multi-stage random. The instrument used was a 5-level rating scale questionnaire with the Index of item objective congruence (IOC) between 0.80-1.00, discrimination power value between 0.42-0.94, and the overall reliability value at 0.98. The data was analyzed by the calculations of frequency, percentage, average, standard deviation, $PNI_{modified}$.

The research results finds that:

1. The overall current state for supervisory competency development under the office of the basic education commission was a the high level and the overall desired state was at the highest level.
2. The mean of $PNI_{modified}$ for supervisory competency development under the office of the basic education commission was 0.31. The $PNI_{modified}$ index values in order of priority were as follows: Research ($PNI_{modified}$ = 0.38) Communication and Motivation ($PNI_{modified}$ = 0.34), Education Supervision ($PNI_{modified}$ = 0.32) and Teamwork ($PNI_{modified}$ = 0.21), Respectively.

Keywords: Supervisory Competency; Self-directed learning; Need Analysis

1. บทนำ

ภายใต้สภาวะการณ์กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการแข่งขันอย่างรวดเร็วในสังคมปัจจุบัน ทำให้การจัดการทรัพยากรในองค์การภาคราชการจะต้องปรับตัว ปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงาน โดยแสวงหาวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาเพื่อให้องค์การภาคราชการสามารถฝ่าฟันกับวิกฤตที่เผชิญอยู่พร้อมรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การบริหารทรัพยากรบุคคลในภาครัฐถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและท้าทายโดยมีโจทย์ที่สำคัญคือทำอย่างไรที่จะทำให้ข้าราชการมีความสุขในการทำงาน รวมทั้งสามารถรักษาบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงไว้ในระบบราชการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และสร้างความเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับเป้าหมายของระบบราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ศึกษานิเทศก์จะต้องปรับตัวให้ทันต่อความกดดันของสภาพแวดล้อม การทำงานแบบเดิมๆ ในอดีตอาจจะล้าสมัยและไม่สามารถทำให้ศึกษานิเทศก์ ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้ในปัจจุบัน (ปริญญาเจิดจำริญ, 2559, หน้า 101-108)

ศึกษานิเทศก์เป็นวิชาชีพที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษา แนะนำ จัดกิจกรรม ฝึกฝน อบรม นิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาให้กับผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาสมรรถนะศึกษานิเทศก์จึงส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน

ศึกษานิเทศก์จะเป็นผู้เชื่อมโยง ส่งผ่านและถ่ายทอดด้วยความรู้ ความสามารถ ศักยภาพ และคุณลักษณะต่างๆ ให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555, หน้า 35) จากบทบาทดังกล่าว ศึกษานิเทศก์จึงต้องทบทวนบทบาทของตนเองมากขึ้น เพื่อการพัฒนาความเป็นผู้นำทางวิชาการเพื่อให้ตนเองทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคแห่งโลกไร้พรมแดน ตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้นเป็นผู้นำทางด้านงานวิชาการและการเปลี่ยนแปลง มียุทธศาสตร์การบริหารเชิงวิชาการ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทันสมัย สามารถให้คำปรึกษา แนะนำแก่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการศึกษา คิดค้นกระบวนการนำเสนอเทคนิควิธีการที่ทันสมัยเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีศักยภาพสูงสุด เนื่องจากประเทศชาติยังต้องการทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะในการทำงานสูงในทุกด้าน เพื่อให้สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ (เสนห์ กรแก้ว และคณะ, 2559, หน้า 69-84) ศึกษานิเทศก์เป็นวิชาชีพที่ต้องมีระดับสมรรถนะสูง มีความรู้ความสามารถและคุณธรรม ตลอดจนจริยธรรม รวมถึงจรรยาบรรณวิชาชีพที่ดี จึงจะนำไปสู่การจัดการและการบริหารศึกษาที่ดีมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (วีระเชษฐ์ ฮาควิเศษ, 2551, หน้า 11) หรืออาจกล่าวได้ว่าศึกษานิเทศก์ถือเป็นบุคคลและวิชาชีพที่สำคัญที่สุดที่มีส่วนทำให้การจัดการศึกษาของประเทศประสบความสำเร็จ

หรือล้มเหลว ถ้าศึกษานิเทศก์มีทักษะ มีสมรรถนะที่จำเป็นครบถ้วน มีความเป็นมืออาชีพอย่างแท้จริงย่อมจะส่งผลดีต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศด้วย (พิศิษฐ์ แสงสุพิน, 2553, หน้า 7)

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทุกหนแห่งเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีการสื่อสารของโลกดิจิทัล การเรียนในโรงเรียนตั้งแต่วัยเด็กไม่สามารถทำให้ผู้คนปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันและอนาคต การมีความรู้มากไม่ใช่สิ่งที่ทำให้การดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัยหรือรู้เท่าทันสื่ออีกต่อไป เพราะทุกคนสามารถเรียนกันทั้งหมด จึงเกิดการแข่งขันสูงในทุกด้านทั้งด้านความเป็นอยู่และหน้าที่การงาน ส่งผลให้การดำเนินชีวิตและการทำงานไม่มั่นคงแน่นอนอีกต่อไป

ศึกษานิเทศก์ผู้ที่มีการศึกษาในโลกยุคใหม่จึงต้องเป็นผู้ที่รู้จักวิธีการเรียนและการแสวงหาความรู้ มีการเรียนรู้ตลอดเวลาและตลอดชีพ จึงจะสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพรอบตัว สภาพของโลกที่มีความไม่แน่นอนนี้ได้ตามแนวคิดของ Knowles (1975, pp. 14-18) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-Directed learning) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนรับผิดชอบควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดทั้งกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อการอยู่รอดทั้งตนเองและมนุษยชาติ

การศึกษาในโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงมีเป้าหมายคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมี

ความสุขศึกษานิเทศก์ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการนิเทศที่จะช่วยพัฒนาสมรรถนะการนิเทศให้มีทักษะและคุณลักษณะในการแสวงหาความรู้ แสวงหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อศึกษานิเทศก์ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษามาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ เติบโตตามศักยภาพ มาตรา 24 (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็นทำเป็นรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ผู้เรียนบางคนชอบการเรียนการสอนทางตรงที่มีครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้ทั้งหมด ผู้เรียนบางคนต้องการอิสระในการเรียนรู้จะเรียนรู้ได้ดีหากตนเองได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่ตนสนใจและหาวิธีการเรียนรู้ด้วยวิธีที่ตนถนัดซึ่งการเรียนรู้โดยผู้เรียนนำตนเองเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนบุคลิกภาพ ทัศนคติความสนใจของผู้เรียน (นุสรา นามเดช, 2557, หน้า 28-38)

ดังนั้น การนำวิธีการเรียนรู้แบบนำตนเองมาใช้น่าจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาตนเองของศึกษานิเทศก์ทั้งในด้านของการเรียนรู้และประสิทธิภาพในการทำงาน ดังนั้นการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศ

โดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นกระบวนการเพื่อกำหนดความแตกต่างของ สภาพปัจจุบันที่เกิดขึ้นกับสภาพที่พึงประสงค์ และ นำผลที่ได้มาจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนา สมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเอง ของศึกษานิเทศก์ได้อย่างสอดคล้องกับ ความ ต้องการที่แท้จริง ผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญใน การศึกษาสภาพ ปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และ การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนา สมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเอง ของศึกษานิเทศก์ เพื่อนำผลของการวิจัยไปใช้ในการ กำหนดแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศ โดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศ โดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบ นำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คนเพื่อให้ทราบกำหนดแนวทางในการ พัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำ ตนเองของศึกษานิเทศก์ และขั้นตอนที่ 3 ศึกษา ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการ นิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและ มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ ศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 2,601 คน (หน่วย ศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2565) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อ มั่นร้อยละ 95 (วาโร เฟิงส์วีสต์, 2551, หน้า 192) และใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ซึ่งมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้ 1) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ จำนวน 335 คน 2) ใช้เขตตรวจราชการ เป็นหน่วย ในการสุ่ม โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับสลาก ใช้เกณฑ์ร้อยละ 50 ของจังหวัดที่อยู่ในเขตตรวจ ราชการ ดังนั้นจะได้ 19 จังหวัด 3) ใช้สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม โดยใช้วิธี สุ่มอย่างง่ายด้วยการจับสลากใช้เกณฑ์ร้อยละ 30 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ตั้งอยู่ใน 19 จังหวัดได้จำนวน 19 สำนักงานเขตพื้นที่ และ 5) เลือกแบบเจาะจงโดยเลือกศึกษานิเทศก์ที่ปฏิบัติ งานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในข้อ 4) ทุกคน

ซึ่งจะได้กลุ่มตัวอย่างศึกษานิเทศก์จำนวน 335 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง วิทยฐานะ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ด้านการนิเทศ กลุ่มงานที่รับผิดชอบ และสังกัด ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-Level Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาความตรงด้านเนื้อหา (Content validity) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.80-1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับศึกษานิเทศก์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.42-0.94 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า PNI^{modified} โดยศึกษาสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการ

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม

นิเทศการศึกษา 2) ด้านการวิจัย 3) ด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ และ 4) ด้านการทำงานเป็นทีม

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสรุปได้ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 335 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.70 ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ คิดเป็นร้อยละ 94.30 ตำแหน่งวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.20 อายุ ระหว่าง 40-49 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.80

เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาสูงสุด ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 335 คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 82.70 กลุ่มงานที่รับผิดชอบ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ กลุ่มงานนิเทศติดตามและประเมินผลระบบบริหารการจัดการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 26.90 ศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 78.50 ดังตารางที่ 1

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	115	34.30
	หญิง	220	65.70
รวม		335	100

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
2. ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา	19	5.70
	ศึกษานิเทศก์	316	94.30
รวม		335	100
3. วิทยฐานะ	ชำนาญการ	57	17.00
	ชำนาญการพิเศษ	272	81.20
	เชี่ยวชาญ	6	1.80
	เชี่ยวชาญพิเศษ	0	0
รวม		335	100
4. อายุ	น้อยกว่า 30 ปี	27	8.10
	30 - 39 ปี	78	23.30
	40 - 49 ปี	130	38.80
	50 ปีขึ้นไป	100	29.90
รวม		335	100
5. ระดับการศึกษาสูงสุด	ปริญญาโท	277	82.70
	ปริญญาเอก	58	17.30
รวม		335	100
6. ประสบการณ์ด้านการนิเทศ	น้อยกว่า 10 ปี	209	62.40
	10 - 15 ปี	82	24.50
	15 ปีขึ้นไป	44	13.10
รวม		335	100
7. กลุ่มงานที่รับผิดชอบ	กลุ่มงานพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการเรียนรู้	67	20.00
	กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา	71	21.20
	กลุ่มงานนิเทศติดตามและประเมินผลระบบบริหารและการจัดการศึกษา	90	26.90

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
	กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา	27	8.10
	กลุ่มงานส่งเสริมพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	41	12.20
	กลุ่มงานเลขานุการคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศการศึกษา	39	11.60
รวม		335	100
8. สังกัด	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา	263	78.50
	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา	72	21.50
รวม		335	100

2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.76$, S.D. = 0.656) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มี การปฏิบัติในสภาพปัจจุบันมากที่สุดคือ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{x} = 4.11$, S.D. = 0.644) รองลงมา คือ ด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 0.630) ด้านการนิเทศการศึกษา ($\bar{x} = 3.71$, S.D.

= 0.672) ด้านการวิจัย ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = 0.677)

สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.93$, S.D. = 0.236) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มี การปฏิบัติในสภาพที่พึงประสงค์มากที่สุดคือ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{x} = 4.99$, S.D. = 0.081) รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ ($\bar{x} = 4.96$, S.D. = 0.190) การนิเทศการศึกษา ($\bar{x} = 4.91$, S.D. = 0.285) และด้านการวิจัย ($\bar{x} = 4.86$, S.D. = 0.389) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และการจัดลำดับความต้องการจำเป็น การพัฒนาสมรรถนะ การนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาสมรรถนะการ นิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำ ตนเองของศึกษานิเทศก์	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. การนิเทศการศึกษา	3.70	0.672	มาก	3	4.91	0.285	มากที่สุด	3
2. การวิจัย	3.52	0.677	มาก	4	4.86	0.389	มากที่สุด	4
3. การสื่อสารและแรงจูงใจ	3.71	0.630	มาก	2	4.96	0.190	มากที่สุด	2
4. การทำงานเป็นทีม	4.11	0.644	มาก	1	4.99	0.081	มากที่สุด	1
รวม	3.76	0.656	มาก		4.93	0.236	มากที่สุด	

3. ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์มากที่สุด โดยพิจารณาจากค่า PNI_{Modified} เฉลี่ย ซึ่งด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ ด้านการวิจัย (0.38) รองลงมาคือ

การสื่อสารและแรงจูงใจ (0.34) การนิเทศการศึกษา (0.32) และการทำงานเป็นทีม (0.21) ตามลำดับ แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการจำเป็นด้านการวิจัย อย่างเร่งด่วนมากที่สุด สรุปได้ว่า การพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการวิจัย มีความจำเป็นเร่งด่วนที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์	PNI _{modified}	ลำดับ
1. การนิเทศการศึกษา	0.32	3
2. การวิจัย	0.38	1
3. การสื่อสารและแรงจูงใจ	0.34	2
4. การทำงานเป็นทีม	0.21	4
ค่า PNI _{modified} เฉลี่ย	0.31	

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการทำงานเป็นทีม รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการวิจัย ตามลำดับ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการทำงานเป็นทีม รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการวิจัย ตามลำดับ สรุปได้ว่าในสภาพปัจจุบันมีการปฏิบัติจริงด้านการทำงานของศึกษานิเทศก์อยู่ในระดับมากแต่มีความคาดหวังให้ปฏิบัติในระดับมากที่สุด จะเห็นได้ว่าให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีมของศึกษานิเทศก์เป็นอันดับแรก สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563, หน้า 49-51) ที่กล่าวถึง ศึกษานิเทศก์ต้องมีสมรรถนะการทำงานเป็นทีมเป็นผู้ที่สามารถ

ทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยยอมรับฟัง ความคิดเห็นให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมแรงให้กำลังใจเพื่อนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภาพรณ เดชบุญ (2562, หน้า 8-12) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ พบว่า ความสามารถของศึกษานิเทศก์ในการทำงานร่วมกับครูผู้รับการนิเทศ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยมีการสร้างจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงาน วางแผนปฏิบัติงานลงมือปฏิบัติงานตามแผนที่ร่วมกันกำหนด มีการร่วมกันอภิปรายผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานประเมินผลงานร่วมกัน ตลอดจนร่วมกันตัดสินใจและร่วมกันรับผิดชอบกับผลของงาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณ ฤทธิธรโชติ (2561, หน้า 411-428) ที่ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าสมรรถนะของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สำคัญมี 10 สมรรถนะคือการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การวิเคราะห์และการสังเคราะห์การมีวิสัยทัศน์ การมีภาวะผู้นำทางวิชาการการสื่อสารและจูงใจ การประกันคุณภาพการศึกษาการทำงานเป็นทีม

2. ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศ

โดยการเรียนรู้แบบนำตนเองมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการวิจัย ด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ สอดคล้องกับศูนย์พัฒนาการนิเทศและเร่งรัดคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555, หน้า 21) ได้กำหนดให้นำสมรรถนะเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินศึกษานิเทศก์ต้นแบบ (Master Supervisors) ประจำปี 2555 จำนวน 6 สมรรถนะ ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการสื่อสารและสร้างแรงจูงใจ 2) การแสวงหาความรู้ 3) การทำงานด้วยกระบวนการกลุ่ม 4) ทักษะการจัดกิจกรรมการนิเทศ 5) การคิดตัดสินใจและแก้ปัญหา 6) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับคณะกรรมการคุรุสภาได้กำหนดข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ ศึกษานิเทศก์ พ.ศ. 2556 ตามประกาศคณะกรรมการคุรุสภา พ.ศ. 2556 ได้ระบุสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพศึกษานิเทศก์ ไว้ 8 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาวิชาชีพ 2) ด้านการนิเทศการศึกษา 3) ด้านแผนและกิจกรรมการนิเทศ 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 5) ด้านการวิจัยทางการศึกษา 6) ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา 7) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 8) ด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ และยังสอดคล้องกับธนาศักดิ์ศิริบุญนนท์ (2557, หน้า 157-162) ที่ศึกษาการพัฒนากระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน พบว่า สมรรถนะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ได้แก่ 1) การนิเทศการสอน 2) การทำงานเป็นทีม 3) การวิจัยทางการศึกษา 4) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 5) การสื่อสารและการจูงใจ และ 6) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน ซึ่งสมรรถนะแต่ละด้านที่กล่าวไว้มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่ศึกษานิเทศก์ต้องมีการพัฒนาสมรรถนะด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการวิจัย ด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการทำงานเป็นทีม มากกว่าด้านอื่นๆ เป็นเพราะศึกษานิเทศก์ ยังไม่ได้รับการพัฒนาดังกล่าวเท่าที่ควร หรือมีสมรรถนะด้านดังกล่าวอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่สมรรถนะด้านอื่นอยู่ในระดับสูงจึงควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวข้างต้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความต้องการจำเป็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการวิจัย ด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ การนิเทศการศึกษา และการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นนโยบายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาถือปฏิบัติเป็นแบบองค์รวมในการกำหนดประเด็นสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ให้สอดคล้องกับนโยบายหน่วยงาน ตลอดจนการกำกับติดตามผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในระดับปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง

1.2 การพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์จะสำเร็จได้ต้องมีการกำหนดสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาในบริบทเชิงพื้นที่ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศึกษานิเทศก์ควรกำหนดสมรรถนะให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

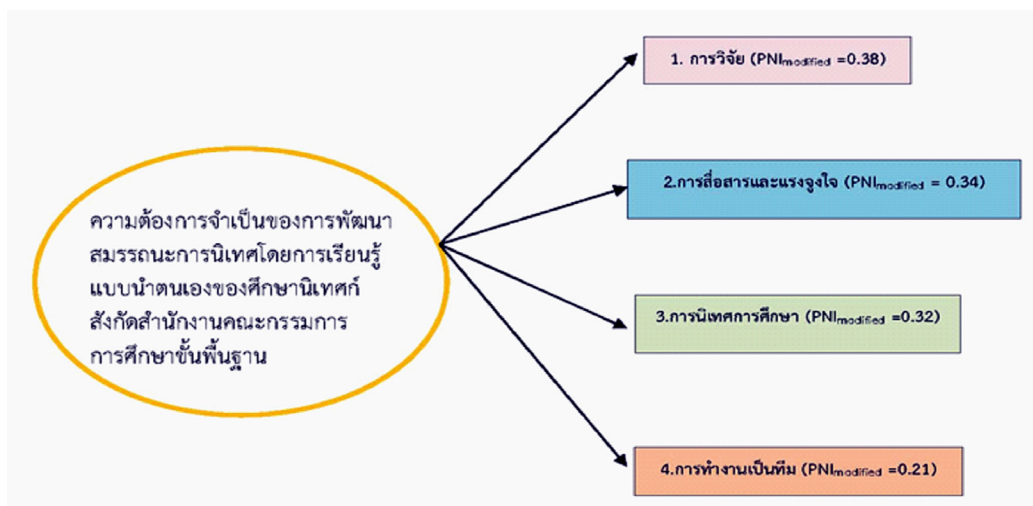
2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของศึกษานิเทศก์กับความสำเร็จของงานตามบทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะศึกษานิเทศก์อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบการพัฒนาศึกษานิเทศก์ระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่ระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาลกับสำนักงานเขตพื้นที่ระดับมัธยมศึกษาของเอกชนเพื่อสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการพัฒนาบุคลากรศึกษานิเทศก์ของแต่ละสังกัดได้อย่างเหมาะสมต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการ

พัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเองของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้เกี่ยวกับด้านการวิจัย ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านการวิจัย ซึ่งเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ ความจริงใหม่ที่มีระบบแบบแผนตามหลักวิทยาศาสตร์หลักเหตุผลที่รอบคอบ รัดกุมละเอียดและเชื่อถือได้ ความรู้ความจริงนั้นจะนำไปเป็นหลักการทฤษฎี หรือข้อปฏิบัติที่ทำให้ได้รับรู้และนำไปใช้เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านการสื่อสารและแรงจูงใจ การสื่อสารกับคนอื่นด้วยการเขียนและพูด โนมิน่าวจใจโดยใช้วิธีการหรือสื่อต่างๆ รวมถึงทำให้บุคคลอื่นประทับใจ สนับสนุนความคิดและแนวทางของตนเพื่อความสำเร็จในการนิเทศ นอกจากนี้สมรรถนะที่ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาคือ ด้านการนิเทศการศึกษารวมทั้งการติดตาม พัฒนาและส่งเสริม แนะนำ วางแผน และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ต้องอาศัยการทำงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนางานวิชาการด้านการเรียนการสอนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพอย่างสูงสุด การทำงานเป็นทีมที่เป็นการให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนร่วมงาน การเสริมแรงให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย การแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตาม และการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ธนาศักดิ์ ศิริบุญนนท์. (2557). การพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของ ศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, 10(2), 157-162.
- นภาพรณ เดชบุญ. (2562). สมรรถนะการนิเทศ. วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 11(3), 8-12.
- นุสรนา นามเดช. (2557). การเรียนรู้โดยผู้เรียนนำตนเอง. วารสารทันตภิบาล, 25(2), 28-38.
- ปริญญา เฉิดจำเจริญ. (2559). รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ที่ส่งผล ต่อประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสาร ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 11(1), 101-108.
- พิศิษฐ์ แสงสุพิน. (2553). สมรรถนะหลักทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3. (วิทยานิพนธ์ศึกษา ศาสตร์มหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). วิธีวิทยาการวิจัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วีระเชษฐ์ ฮาดิเดช. (2561). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). ระบบจัดการฐานข้อมูลศึกษานิเทศก์ของสพฐ. เข้าถึงได้จาก <http://www.esdc.name/gg/v2/pages/index.php>
- ศูนย์พัฒนาการนิเทศและเร่งรัดคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). หลักการและเกณฑ์ในการคัดเลือกวิธีปฏิบัติที่ดีและศึกษานิเทศก์ต้นแบบ (Master Supervisors). กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- เสนห์ กรแก้ว และคณะ. (2559). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 4(3), 69-84.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). ความหมายสมรรถนะและความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะ. เข้าถึงได้จาก <http://www.utqonline.com>
- _____. (2563). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปีงบประมาณ 2564-2565. เข้าถึงได้จาก www.obec.go.th
- อรนุช ธนภัทรธิโรติ. (2561). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารรวมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 16(2), 411-428.
- Knowles, M. S. (1975). *Self-Directed Learning: A Guide for Learners and Teachers*. Chicago: Follett Publishing Company.

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี*
The Guidelines for Promoting Morality and Ethics for
Students of Phibunrakpittaya School, Phibunrak District,
Udon Thani Province

พระธีรดา สมจิตโต, พระโสภณพัฒนบัณฑิต และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ
Phra Thirada Samacitto, Phra Sophonphattanabundit and Phramaha Daosayam Vajirapañño
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: naka25220@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี และ 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอในรูปแบบพรรณนาสังเคราะห์ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 33 รูป/คน แล้วนำมาเขียนอภิปรายผลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนา: หลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถพัฒนาจิตใจของนักเรียนเพื่อให้ได้คุณสมบัติของความเป็นมนุษย์อันเป็นไปเพื่อความสุขของตนเองและการอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข
2. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา: การส่งเสริมโดยการสอดแทรกจริยธรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความประหยัด ด้านความขยัน ด้านความมีวินัย และด้านความซื่อสัตย์ ผสมผสานกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาตัวนักเรียน ให้มีการประพฤติปฏิบัติดี มีคุณธรรมจริยธรรม ควบคู่กับผลการเรียนที่ดีขึ้น

*ได้รับบทความ: 30 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 19 สิงหาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 22 ธันวาคม 2565
Received: May 30, 2022; Revised: August 19, 2022; Accepted: December 22, 2022

3. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา: โรงเรียนได้ให้ความสำคัญด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นพิเศษ โดยสร้างความสำนึกด้วยตนเอง จากการสอดแทรกในการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนดีมีความรู้เพื่อพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้นสืบไป

คำสำคัญ: แนวทาง; การส่งเสริม; คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนไทย

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the moral and ethical principles in Buddhism; 2) to study the moral and ethical promotion for students of Phibunrakpittaya School, Phibunrak District, Udon Thani Province; 3) to study the guidelines for promoting morality and ethics for students of Phibunrakpittaya School. This study was carried out by means of qualitative research. The obtained data were presented by the descriptive synthesis.

The research results were as follows:

1. Buddhist moral and ethical principles could develop students' minds in order to acquire human qualities which lead to happiness and peaceful coexistence.
2. Promotion of morality and ethics for students of Phibunrakpittaya School can be made by inserting ethics in five areas: generosity, economics, diligence, discipline and honesty in teaching and learning to develop students to have good ethical behaviors along with better academic performance.
3. The guidelines for promoting morality and ethics for students of Phibunrakpittaya School were that the school should place the particular emphasis on the cultivation of morality and ethics by creating self-awareness from insertion in teaching for students to have morals and ethics and to be a good person with knowledge for better social development.

Keywords: Guidelines; Promotion; Morality for Thai students

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติของโลก ตามยุคตามสมัย ทำให้สภาพแวดล้อมของสังคมไทย ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ จากการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว พฤติกรรมสังคมวิถีชีวิต โลกทัศน์มนุษย์และความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไปเกิดค่านิยมแนวใหม่ เลียนแบบค่านิยมตะวันตกเป็นแบบบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ยึดถือการแข่งขันและการผลิตเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของตนเป็นหลักสังคมเกิดการแข่งขัน เพื่อความได้เปรียบได้ชัยชนะกลยุทธ์การตลาดถูกนำมาใช้เพื่อสร้างค่านิยมทางวัตถุกลายเป็นวัตถุนิยม สร้างความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการอย่างไร้ศีลธรรมและไร้จริยธรรม ซึ่งต่างจากค่านิยมตะวันออกโดยเฉพาะสังคมไทย ที่มีค่านิยมคุณธรรมในอดีต เป็นแบบคุณธรรมนิยม เป้าหมายการศึกษาที่แท้จริง คือ การพัฒนาบุคคลให้เขาเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ความเป็นคนดีเพื่อจะได้ ช่วยเหลือตัวเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

องค์ประกอบที่สำคัญหรือเครื่องมือที่จะช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชน ก็คือหลักคุณธรรมจริยธรรมที่สร้างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี ในทางศีลธรรมมีคุณภาพภายในกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ความสมานฉันท์สันติวิธีวิถีประชาธิปไตยพัฒนาคน โดยใช้คุณธรรมเป็น

พื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี (พระมหานันท องค์กรสิริ, 2561, หน้า 82-90)

โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอบิณฑลรักษ์ จังหวัดอุดรธานี เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20, 2563) ซึ่งในยุคปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ ชุมชนล่มสลายไปมาก คือ คนแก่เฒ่าบ้านหนุ่มสาวเข้าเมือง เศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากการประกอบอาชีพเป็นการประกอบธุรกิจเพื่อส่งออกแข่งขันกันระดับโลก อาชีพแตกต่างกันตามความเจริญแห่งยุคและมีผลกระทบต่อระบบวิถีชีวิตของผู้คน เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ต่างพยายามที่จะปรับตัวตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก จนละเลยสิ่งที่เป็นคุณค่าที่มีอยู่ภายในตนเอง เช่น คุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามของคนที่ดีควรประพฤติและปฏิบัติ จึงทำให้เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันขาดคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น เพราะเกิดจากปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาติดเพื่อน และปัญหาเรื่องเพศ ซึ่งเป็นเพราะสังคมมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น จากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว จากปกติเป็นครอบครัวใหญ่เกิดมาเป็นครอบครัวเล็กลงเดี่ยวปัญหาเด็กติดเพื่อนและปัญหาหาเสพติดที่เข้ามาระบาดในสถานศึกษามากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าสนใจอย่างยิ่ง ที่ทำการศึกษาวิจัยแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์ อำเภอบิณฑลรักษ์ จังหวัดอุดรธานี เพื่อจะได้เป็นข้อมูล

สำหรับวางแผนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของการเป็นนักเรียนที่ดี และจะได้เรียนรู้นำเอารูปแบบและแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาและดำเนินชีวิตต่อตนเองสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ในเขตพื้นที่อำเภอพิบูลย์รักษ์แบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม ดังนี้ 1) นักเรียนมัธยมปลายชั้น ม.4 จำนวน 5 คน 1) นักเรียนมัธยมปลายชั้น ม.5 จำนวน 5 คน 3) นักเรียนมัธยมปลายชั้น ม.6 จำนวน 5 คน 4) ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 5 คน 5) ผู้บริการ จำนวน 3 คน 6) ครูผู้สอนจำนวน 5 คน 7) ครูพระสอนศีลธรรม จำนวน 5 รูป รวมทั้งสิ้นจำนวน 33 รูป/คน

เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกต และการสนทนา

แบบกลุ่ม การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามอาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมและถูกต้องของเนื้อหา แล้วจึงทำการรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสาร (Documentary Investigation) ทำการศึกษา รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ และชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสาร ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ดังนี้
2. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งสถานที่จริง ได้แก่ โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
3. วิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Documentary Investigation) ที่ทำการศึกษาทั้งที่เป็นเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูล ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี อันจะนำมาซึ่งองค์ความรู้ของการวิจัย และการนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและการส่งเสริมต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. หลักคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นหัวข้อที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขึ้นเพื่อให้ให้นักเรียนได้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของความเป็นคนที่ดี การพัฒนาประเทศชาตินั้นต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาคนให้พร้อมก่อนจะพัฒนาเทคโนโลยี และการพัฒนานั้น จะต้องควบคู่กับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเด็กนักเรียนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ในการขับเคลื่อนองค์กรต่างๆ เป็นฟันเฟืองของกลไกการพัฒนาสู่ยุคการสื่อสารไร้พรมแดน การพัฒนาคนเพียงอย่างเดียว นั้น ถือว่าเป็นการพัฒนาด้านเดียว ต้องพัฒนา ด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไปกับการพัฒนาคน ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพราะสาเหตุหนึ่งมาจากการมุ่งเน้นการพัฒนาคน เพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจของประเทศชาติให้มั่นคง แต่เราลืมนึกไปว่าคนกำลัง ถอยห่างจากการพัฒนา ด้านจิตใจ ทางด้านจิตใจควรได้รับการอบรมสั่งสอน ด้วยธรรมะ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กๆ ถือว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการศึกษาในเรื่อง คุณธรรมนำความรู้ คือ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียน ตามแนวของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถสรุปคุณธรรมพื้นฐาน ดังนี้

1.1 ขยัน พุทธิกรรมที่แสดงออก 1) ตั้งใจปฏิบัติงาน 2) มีความเพียรพยายาม 3) ทำงาน

ต่อเนื่อง ตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรม มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในเรื่องที่ถูกที่ควรสุ้งาน มีความพยายาม ไม่ทอดทิ้ง กล้าเผชิญอุปสรรคกร้งงานที่ท้าทายทำหน้าที่อย่างจริงจัง

1.2 ประหยัด พฤติกรรมที่แสดงออก 1) ใช้ทรัพย์สินของตนคุ้มค่า 2) รู้จักเก็บออม ถนอมทรัพย์สิน 3) ใช้พลังงาน/ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่า ตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรม รู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอประมาณให้เกิดประโยชน์ คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

1.3 ซื่อสัตย์ พฤติกรรมที่แสดงออก 1) ปฏิบัติตนเป็นคนพูดจริงทำจริง 2) ไม่ลักขโมย 3) ซื่อตรงต่อเวลา และหน้าที่ตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรม มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึก เอนเอียง หรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรง และทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่าง เต็มที่และถูกต้อง

1.4 มีวินัย พฤติกรรมที่แสดงออก 1) ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด 2) ปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ 3) เป็นผู้ที่มีวินัย ต่อตนเองและสังคมตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรมปฏิบัติตน ในขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศโดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่าง เต็มใจ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

1.5 สุภาพ พฤติกรรมที่แสดงออก 1) มีกิริยามารยาทเรียบร้อย 2) พูดจาไพเราะ 3) แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย

ไม่ก้าวร้าวหรือวางอำนาจข่มผู้อื่น ทั้งโดยวาจาและท่าทาง เป็นผู้มีการยาตราทางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

1.6 สะอาด พฤติกรรมที่แสดงออก

1) ร่างกายสะอาด 2) เครื่องแต่งกายเครื่องใช้สะอาด 3) รักษาความสะอาดสิ่งแวดล้อม ตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรม รู้จักรักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกายใจและสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

1.7 สามัคคี พฤติกรรมที่แสดงออก

1) ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 2) ไม่มีการทะเลาะวิวาทกัน 3) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรมเปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นรับบทบาทของตนทั้งในฐานะผู้นำ และผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

1.8 มีน้ำใจ พฤติกรรมที่แสดงออก

1) เอื้ออาทรต่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจ 2) ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ 3) ร่วมบริจาคทรัพย์สินและสิ่งของตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรม ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคมรู้จักแบ่งปันเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ และผู้ที่มีความเดือดร้อนมีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญาร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

ดังนั้น ผู้ที่จะมีคุณธรรมจริยธรรมนั้น บางคนมีคุณธรรมจริยธรรมมาจากอดีตชาติ คือเป็นผู้ที่มีอุปนิสัยใจคอดี แต่จะมีมากมีน้อยแตกต่างกัน

ผู้ใดมีมาก ก็จะสามารถศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เร็วเข้าใจในคำสอนมากขึ้น เรียกว่าผู้นั้น มีคุณธรรมจริยธรรมสูง เพราะคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าล้วนเป็นการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมทั้งสิ้นแล้วแต่ท่านจะเลือกคำสอนบทใด มาปฏิบัติให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม ให้กับตนเอง แล้วยังสามารถนำไปอบรมสั่งสอน ให้ผู้อื่นมีคุณธรรมและจริยธรรมตามได้อีกด้วย

2. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่า นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติไปในทางที่ดีมีการปฏิบัติ โดยรวมและรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญู ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความพอเพียง ด้านจิตอาสา ด้านความเอื้ออาทร และด้านความสามัคคี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา ได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จัดกิจกรรมวันพระ แต่งชุดขาว รับศีล ฟังธรรม จัดกิจกรรมวันมาฆบูชา จัดกิจกรรมวันวิสาขบูชา จัดกิจกรรมวันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา จัดกิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ จัดกิจกรรมเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก จัดกิจกรรมวันไหว้ครู จัดกิจกรรมวันแม่ จัดกิจกรรมวันพ่อ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมศึกษาชั้นตรี

ชั้นโท ชั้นเอก จัดกิจกรรมทำความดีถวายในหลวง จัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง จัดกิจกรรมเยาวชนสู่พระพุทธศาสนา กิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ณ วัดประจำอำเภอ การประกวดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา เช่น การสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะ การแข่งขันตอบปัญหาธรรม การประกวดมารยาทไทย เป็นต้น และได้มีการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อยู่ตลอด ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สภาพการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา จึงอยู่ในรูปแบบของแนวทางที่วางไว้

3. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี การแสดงออกทางกาย วาจา และใจ ที่เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและการอยู่ร่วมกัน ในสังคมอย่างสงบสุข ผู้หวังความสงบสุขความเจริญและความมั่นคงแก่ตนเองและประเทศชาติ ต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมจริยธรรมเพราะคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับนักเรียนและบุคคลทั่วไปด้วยคุณธรรมทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

3.1 แนวทางการส่งเสริมด้านความมีน้ำใจ ทางโรงเรียนสอนให้นักเรียนเป็นผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติ เพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

3.2 แนวทางการส่งเสริมด้านความประหยัด ทางโรงเรียนสอนให้นักเรียนดำรงชีวิตด้วยความประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักความพอดีพอเหมาะใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย รู้จักทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ ใช้ทรัพย์สินของตนเองและสิ่งของในโรงเรียนอย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี ไม่เอาเปรียบผู้อื่น รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม สามารถปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เช่น การเก็บออมเงินไว้ใช้จ่ายตามความจำเป็น การใช้จ่ายอย่างประหยัด การเปรียบเทียบราคาสินค้า ก่อนตัดสินใจซื้อ การรักษาทรัพย์สินของที่บ้าน/โรงเรียนให้อยู่ในสภาพดีการประหยัดการใช้พลังงาน ทั้งที่บ้านและโรงเรียน การปิดน้ำปิดไฟเมื่อเลิกใช้

3.3 แนวทางการส่งเสริมด้านความขยัน ทางโรงเรียนสอนให้นักเรียนมีความพยายามไม่ทอดทิ้ง กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่จริงจัง การที่นักเรียนมีความรักในการเรียน ตั้งใจมุ่งมั่นในการศึกษาไม่ทอดทิ้ง แม้บางครั้งบทเรียนนั้นยากหรือมีอุปสรรคต่างๆ บางอย่างบ้างก็มานะทำงานสำเร็จ เมื่อมีเวลาว่างก็ใช้เวลาอันให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียนของตนโดยอ่านหนังสือศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่างๆ เพิ่มเติม ทบทวนบทเรียนมาล่วงหน้าทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัยด้านการเรียนก็พยายามศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีการที่ถูกต้องเพื่อคลี่คลายปัญหาของตนอยู่เสมอ ผู้ใดที่มีความขยันผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้องที่ควรจนสำเร็จ

3.4 แนวทางการส่งเสริมด้านความมีวินัย ทางโรงเรียนสอนให้นักเรียนการประพฤติ

ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเหมาะสมตามกฎ ระเบียบ กติกา และจรรยาบรรณตามข้อบังคับ ข้อตกลง ของโรงเรียน ครอบครัวและสังคม และหลักของ ศีลธรรมอันดี เช่น การไหว้ผู้ปกครอง การแต่งกาย ตามระเบียบ การเก็บรักษาสินของอย่างเป็น ระเบียบ การเข้าแถวตามลำดับเมื่อซื้อสิ่งของ การเข้าร่วมกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย

3.5 แนวทางการส่งเสริมด้านความ ซื่อสัตย์ ทางโรงเรียนสอนให้นักเรียนเป็นการ ประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกต้อง ละอายเกรงกลัว ต่อการกระทำผิด ไม่คดโกง ไม่หลอกลวงผู้อื่น มีความจริงใจและไว้วางใจต่อทุกคนตรงต่อความ เป็นจริง ตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ปฏิบัติตน ต่อผู้อื่น ด้วยความซื่อตรงและทำตนเป็นแบบอย่าง ที่ดีด้านความซื่อสัตย์และจริงใจไม่ยัดเอาวัตถุ สิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง เช่น การไม่พูดโกหก การไม่ลอกการบ้านเพื่อน การประพฤติตัวดี ทั้งต่อหน้าและลับหลัง การพูดกับเพื่อนในสิ่งที่ ถูกต้องและเป็นจริง การชักชวนเพื่อนให้ทำความดี

ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมเป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนและ ครูควรจัดและสนับสนุนให้นักเรียนได้เข้าร่วม กิจกรรมและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โรงเรียนได้ให้ ความสำคัญด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็น พิเศษ โดยสร้างความสำนึกรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ นักเรียนเป็นคนดีมีความรู้เพื่อพัฒนาสังคม โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อให้ นักเรียนได้มีโอกาสในการ เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็น

แนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตั้งผ่าน กิจกรรม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีและเป็นการ จัดการเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนา ผู้เป็นนักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องโดยนำหลัก คุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการ จัดการเรียนการสอน ซึ่งถือว่าการปลูกฝังหลัก คำสอนทางพระพุทธศาสนาให้แก่ นักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิต และในหน้าที่การงานที่รับผิดชอบ เพื่อตนเอง ครอบครัว สังคม และวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธให้ดี ยิ่งขึ้นสืบไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์ พิทยา อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี สามารถ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. หลักคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนา มีองค์ประกอบ 8 อย่าง ซึ่งครอบคลุมถึง 1) ด้าน ความรู้ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้อง 2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็น ความพึงพอใจศรัทธาเลื่อมใสในการนำแนวคิด เชิงจริยธรรมไปสู่การปฏิบัติ และ 3) องค์ประกอบ ด้านพฤติกรรมที่แสดงออก ที่บุคคลตัดสินใจกระทำ ถูกหรือผิดในสถานการณ์ต่างๆ หลักปฏิบัติในชีวิต ประจำวันของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิด เป็นเสน่ห์เมตตามหานิยมให้แก่ผู้พบเห็นทั่วไป โดยไม่ต้องมีการเสกเป่าแต่อย่างใดเพียงแต่ขอให้

ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และปลูกฝังให้มีขึ้นในตนเอง ทุกอย่างก็จะเป็นไปได้อย่างที่ตั้งใจ ซึ่งสอดคล้องกับฉันทนา จันทรบรรจง (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการดำเนินงานการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณธรรมของเด็กและเยาวชนไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การเรียนการสอนต้องสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ไว้ในวิชาต่างๆ สอดแทรกคุณธรรมให้เหมาะสมกับวัย ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนา รวมทั้งสื่อมวลชนมีส่วนร่วมเผยแพร่ถ่ายทอดพัฒนาคุณธรรม สอดแทรกกิจกรรมด้านคุณธรรมในวิถีชีวิตของนักเรียนให้มากที่สุดเท่าที่โอกาสจะอำนวย การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่านักเรียนให้ความร่วมมือและตั้งใจมั่นและมีความมุ่งมั่นในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้น ส่วนกิจกรรมหน้าเสาธงนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำสืบเนื่องมาจากทางโรงเรียนมีการนำข้อสาระดีๆ มาสร้างความสุขแก่นักเรียนก่อนทำการเรียนการสอน และที่สำคัญนักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมเรื่องจิตอาสา มาก เพราะเป็นการทำประโยชน์แก่ตนเองและเพื่อสังคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนมีการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธงเป็นประจำ และส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมการสวดมนต์ ไหว้พระก่อนเข้าเรียนหรือนำไปใช้ก่อนนอน

ซึ่งสอดคล้องกับพีระพงษ์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนได้ปลูกฝังคุณธรรม โดย มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญอื่นๆ การจัดกิจกรรมค่ายพุทธบุตร กิจกรรมพิเศษ นอกเหนือจากการเรียนการสอน จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเพื่อทำการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม

3. แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนของครูผู้สอนเองด้วย เพื่อให้เด็กนักเรียนมีค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมอันดีงามที่สังคมยอมรับเป็นบรรทัดฐานในการวัดผลของบุคคลที่กระทำก็เกิดความพึงพอใจในการกระทำของตนเอง ซึ่งแสดงออกถึงคุณงามความดีเพื่อบรรลุสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าที่พึงประสงค์ และเพื่อความสงบสุขของสังคมจริยธรรมหรือคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่พึงงามถูกต้องอันเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสังคม คุณธรรมจริยธรรมจะมีได้ต้องปลูกฝัง ฝึกหัด โดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรมลงในใจก่อน การปลูกฝังคุณธรรมจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมคำสอนทางศาสนาอันได้แก่หลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อตัดหรือฝึกหัด กายวาจาให้เรียบร้อย ให้เป็นปกติ กล่าวคือจะพูดหรือทำสิ่งใด ให้เป็นไปตามปกติ อย่าให้ผิดปกติหรือผิดศีล เช่น พูดไม่ถูกต้องให้เป็นธรรมกระทำให้ถูกต้อง เมื่อพูดหรือกระทำการอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ย่อมมีความสุข มีความสบาย

เยือกเย็น ไม่เดือดร้อนอันเป็นผลลัพธ์ที่ได้มา การมีความสุขความสบาย เยือกเย็น ไม่เดือดร้อน ซึ่งสอดคล้องกับสายฤติ วรกิจโกศาทร และคณะ (2554) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย พบว่า ชุมชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้โดย ผู้นำชุมชนปฏิบัติตนเป็นต้นแบบให้กับคนในชุมชน จึงสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมทาง ค่านิยม ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่นักศึกษาอาศัยอยู่ หรือแม้กระทั่งสื่อมวลชนทุกแขนง ล้วนแต่มี บทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ แก่นักศึกษา โดยการเป็นตัวอย่างที่ดี หรือนำเสนอ แต่พฤติกรรมที่ดีงาม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรสนับสนุนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ร่วมกับแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม เพื่อให้เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนไทย

1.2 ควรมีกิจกรรมสำหรับการเรียน การสอนรวมกันทุกระดับชั้น เพื่อเสริมสร้างทัศนคติ เชาวน์ปัญญา อารมณ์ เพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรม เชิงจริยธรรมมากขึ้น

1.3 ครอบครัวควรให้การดูแลให้ ความรักความอบอุ่น เอาใจใส่ ปิดโอกาสให้เด็กได้ แสดงความคิดเห็นเรื่องส่วนตัว เรื่องเรียนเรื่องทาง

สังคม เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้มากขึ้น

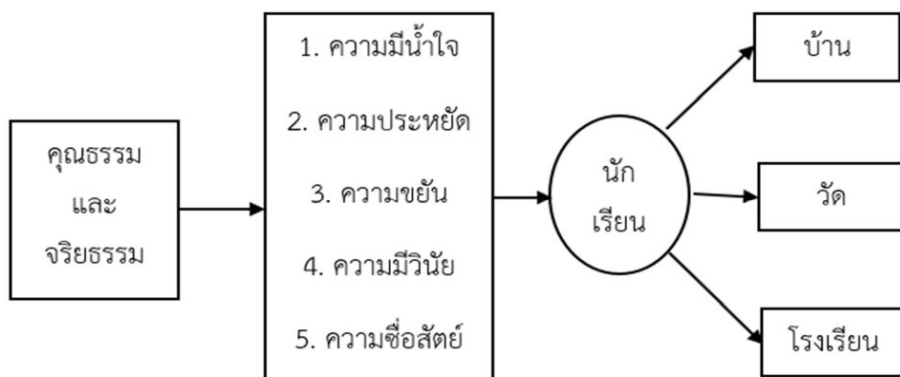
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาบทบาทของบุคลากร ในโรงเรียนที่มีผลต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียน

2.2 ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนใน โรงเรียน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผลจากการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนพิบูลย์รักษ์ พิทยา อำเภอบัวลาย จังหวัดอุดรธานี พบว่า นักเรียน ให้ความสำคัญในการอบรมบ่มนิสัยดีมา และมีพัฒนาการในการพูด การถาม การตอบ และการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในการบรรยายของ วิทยากรแบบไม่กั๊กเงิน สังเกตได้จากการที่ได้ไป พบเหล่านักเรียนที่ในสถานที่ต่างๆ นักเรียนมีความ เคารพผู้ใหญ่และไหว้พระสงฆ์เวลาเดินผ่าน บางคน มีการเข้าวัดในวันเสาร์-อาทิตย์ หรือวันพระ เพื่อมา รับศีลฟังธรรมบรรยาย ส่วนทุกวันพระช่วงกลางคืน เหล่านักเรียนก็เข้ามาฟังธรรมบรรยายผ่านสื่อ ออนไลน์ และยังนำเอาหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ได้ ทำการส่งเสริมไปใช้ในชีวิตรประจำวันด้วยความ จริงใจ จนก่อให้เกิดคุณธรรมในใจและเกิดจริยธรรม ในการประพฤติปฏิบัติต่อตัวเองและสังคม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *บทความที่น่าสนใจ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.moe.go.th/บทความที่น่าสนใจ/>
- ฉันทนา จันทบรรจง. (2541). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะความเป็นพลเมืองไทยของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: เจริญผล.
- พระมหานันต์ องค์กรศิริ. (2561). *คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0*. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 2(2), 82-90.
- พีระพงษ์ เจริญพันธุ์วงศ์. (2541). *การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. (2563). *แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาพุทธศักราช 2562-2564*. ข้อมูลพื้นฐาน. อุดรธานี: โรงเรียนพิบูลย์รักษ์พิทยา.
- สายฤดี วรกิจโกศาทร และคณะ. (2552). *คู่มือปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันศาสนาหน่วยงานของรัฐและเอกชน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. เข้าถึงได้จาก [http://nscr.nesdb.go.th/แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12/](http://nscr.nesdb.go.th/แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่12/)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1*
Creative Leadership for School Administrators of Jaturamitr
School Group under Tak Primary Educational Service
Area Office 1

นอรวัช ยุทธวงศ์
Nontawat Yuttawong
วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น
Northern College, Thailand
E-mail: nontawat192498@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 และ 2) ศึกษาแนวปฏิบัติของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 123 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก
2. แนวปฏิบัติของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 มีรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารต้องมองการณ์ไกล คิดนอกกรอบ รับฟังความคิดเห็น และสรุปนำไปปฏิบัติได้จริง 2) ด้านการมีความคิด

*ได้รับบทความ: 14 พฤศจิกายน 2564; แก้ไขบทความ: 25 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 28 พฤศจิกายน 2565
Received: November 14, 2021; Revised: November 25, 2022; Accepted: November 28, 2022

สร้างสรรค์ ผู้บริหารต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้และให้ทุกคนมีส่วนร่วมพัฒนาจนเกิดนวัตกรรมในการปฏิบัติงานใหม่ๆ 3) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารต้องเคารพและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ไว้วางใจยอมรับให้เกียรติเป็นกันเอง มอบงานตรงกับความรู้ความสามารถ และเหมาะสม 4) ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ผู้บริหารต้องเปิดกว้างรับแนวคิดใหม่ๆ เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสถานการณ์ ปรับตัวยืดหยุ่นสอดคล้องและเหมาะสมในการปฏิบัติงาน และ 5) ด้านการมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม ผู้บริหารต้องให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในระบบทีม ร่วมแรงร่วมใจจนเกิดความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการปฏิบัติงานนำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์; ผู้บริหารสถานศึกษา; กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร

Abstract

The purposes of the research were to 1) investigate creative leadership for school administrators according to the teachers' opinions of Jaturamitr School Group under Tak Primary Educational Service Area Office 1, and 2) investigate creative leadership practices for school administrators of Jaturamitr School Group under Tak Primary Educational Service Area Office 1. The researcher concentrated on using the mixed method research, which employed both qualitative and quantitative approaches. The researcher collected data by asking the questions from a sample of 123 cases and analyzed the collected data by percentage, mean, and standard deviation and the researcher used interviews to collect data from 19 experts and analyzed the collected data by content analysis.

The findings of the research indicated that:

1. Creative leadership for school administrators according to the teachers' opinions of Jaturamitr School Group under Tak Primary Educational Service Area Office 1, as a whole and each aspect were at the high level.
2. The creative leadership practices for school administrators of Jaturamitr School Group under Tak Primary Educational Service Area Office 1 were as follows; 1) In terms of vision, school administrators must be farsighted, think outside the box, be open-minded, summarize and put into practice. 2) For creativity, school administrators had to learn through experience and apply the knowledge, and give everyone the opportunity to participate in developing to be innovative at work. 3) In terms of individualized consideration, school

administrators must respect and understand the differences between people, trust, honor others and be friendly, and appropriately assign the tasks according to skills and abilities.

4) For flexibility, school administrators must be open to new ideas and give everyone the opportunity to participate in fixing the situation, adapt themselves and be flexible at work.

5) In terms of teamwork, school administrators had to give everyone the opportunity to participate in teamwork, be united in action and spirit, and support each other at work to lead themselves to achieve success.

Keywords: Creative Leadership; School Administrators; Jaturamitr School Group

1. บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (มาตรา 4 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 2) ซึ่งสถานศึกษาต่างๆ มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา ให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 3) และให้ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (มาตรา 22 และ 23 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 7) ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กำหนดไว้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการ

สร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า 1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดไว้ในมาตรา 6 ว่าให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของสถานศึกษาที่ต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองและต้องส่งเสริมพัฒนาบุคลากร เปิดโอกาสให้บุคลากรมีอิสระไม่สกัดกั้นความคิด และต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านภาวะผู้นำ เพื่อให้

สามารถเป็นผู้นำในการปฏิรูปการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์ เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการบังคับบัญชาบุคคลอื่น ได้รับการยอมรับ ยกย่อง วางใจ และให้ความร่วมมือ มีหน้าที่อำนาจหรือสั่งการ บังคับบัญชาประสานงาน โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ (Authority) เพื่อให้กิจการงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย (เนตรวิชัย ยาวีราช, 2552, หน้า 1; อ้างถึงใน นลธวัช ยุทธวงศ์, 2563, หน้า 1-2) จะเห็นได้ว่าความเจริญในสังคมเกิดจากผู้นำซึ่งผู้นำมีหลายรูปแบบ เช่น ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทั้ง 4 ลักษณะนี้ยังไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับผู้นำ เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมายขององค์กรได้อย่างชัดเจน ให้สังคมเห็นพ้อง ร่วมมือ และสรรค์สร้างสิ่งที่ดีๆ ไปพร้อมกันได้ ก็จะทำให้สังคมก้าวไปด้วยดี ก้าวอย่างซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ก็จะทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินไปอย่างมีคุณค่าและสร้างสรรค์ (Hedberg, 1981; Greenberg & Baron, 2002; อ้างถึงใน กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, 2555, หน้า 3) การศึกษาด้านภาวะผู้นำควรจะต้องมองให้ลึกซึ้งและกว้างขึ้น ผู้นำรุ่นใหม่ต้องคิดวิเคราะห์สิ่งใหม่ๆ คิดนอกกรอบ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จึงควรเป็นโมเดลของการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาด้านภาวะผู้นำต่อไป ด้วยวิธีการวิจัย ทั้งในเชิงแนวคิด รูปแบบและกระบวนการ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2553)

สภาพปัญหาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดาก เขต 1 ในปัจจุบัน พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว และด้านการมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา ซึ่งปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการในสถานศึกษามาก ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดภาวะผู้นำในด้านการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการพัฒนาภาวะผู้นำทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรอย่างเป็นระบบ ทำให้มีความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการและงบประมาณ การวางแผนปฏิบัติงานมีเป้าหมายไม่ชัดเจน มีอุปสรรคเกิดความขัดแย้ง การแก้ไขปัญหายุ่งยากซับซ้อน ล่าช้า บุคลากรขาดขวัญ กำลังใจ และกลัวการเปลี่ยนแปลง ไม่ยอมรับสิ่งใหม่ๆ ทำให้ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา (วิมล จันทรแก้ว, 2555, หน้า 1) ดังนั้น สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญ ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา มีภาวะผู้นำที่สร้างสรรค์สามารถพัฒนาหน่วยงานหรือองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ในภาวะสังคมยุคโลกปัจจุบัน (นลธวัช ยุทธวงศ์, 2562, หน้า 2)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ

ผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 โดยมุ่งศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว และด้านการมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์และสามารถตอบสนองเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างแท้จริงต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1

2. เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาตามแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูผู้สอนกลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 จำนวน 9 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2564 ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลตาก โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ โรงเรียนชุมชนบ้านไม้งาม โรงเรียนบ้านวังม่วง โรงเรียนบ้านหนองกระโท่ โรงเรียนชุมชนบ้านปามะม่วง โรงเรียนเด่นวิทยา โรงเรียนวัดปากห้วยไม้งาม และโรงเรียนบ้านหนองบัวเหนือ รวมทั้งสิ้น จำนวน 180 คน และกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของเครซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้ 1) แบ่งประชากรออกเป็นชั้นภูมิ โดยใช้โรงเรียนฯ เป็นตัวแปรแบ่งชั้นภูมิ 2) กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิตามสัดส่วน 3) สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนด รวมทั้งสิ้น จำนวน 123 คน แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ได้แก่ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จำนวน 1 คน อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 1 คน อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน และครูชำนาญการพิเศษ จำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 19 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 และแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาแนวทางภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) แบบสอบถาม เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครูผู้สอนกลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 รวมทั้งสิ้นจำนวน 123 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป 2) แบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลกับแหล่งข้อมูล ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น จำนวน 19 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิจัย โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอนกลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.84$) เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) รองลงมาคือ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.85$) ด้านการมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.83$) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.83$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้ายคือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.63$)

2. ผลการศึกษาแนวปฏิบัติของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 มีรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารต้องมองการณ์ไกล คิดนอกกรอบ รับฟังความคิดเห็น และสรุปนำไปปฏิบัติได้จริง 2) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้และให้ทุกคนมีส่วนร่วมพัฒนาจนเกิดนวัตกรรมในการปฏิบัติงานใหม่ๆ 3) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารต้องเคารพและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ไว้ใจใจยอมรับให้เกียรติเป็นกันเอง มอบงานตรงกับความรู้ ความสามารถ และเหมาะสม 4) ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ผู้บริหารต้องเปิดกว้างรับแนวคิดใหม่ๆ เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสถานการณ์ ปรับตัวยืดหยุ่นสอดคล้องและเหมาะสมในการปฏิบัติงาน และ 5) ด้านการมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม ผู้บริหารต้องให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในระบบทีม ร่วมแรงร่วมใจจนเกิดความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการปฏิบัติงาน

นำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 โดยรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีหลักการในการบริหารงานเชิงสร้างสรรค์ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน สามารถบูรณาการวิธีการที่หลากหลายต่างๆ โดยอาศัยการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์เดิม นำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างสร้างสรรค์ ให้เกียรติเคารพในการตัดสินใจ ยอมรับ และเข้าใจข้อผิดพลาดของผู้ร่วมงาน มีความยืดหยุ่นและปรับตัวในการปฏิบัติงาน กล้าคิดและลงมือทำอย่างมีเหตุผล อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ต้อง ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น พร้อมรับฟังและร่วมมือกันแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของเกษณี กฐินเทศ (2562, หน้า 86-87) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความยืดหยุ่น

และปรับตัว ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการทำงานเป็นทีม 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยังไปสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญภา ศรีภูธร (2562, หน้า 56) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ การทำงานเป็นทีม การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว การมีวิสัยทัศน์ และการมีความคิดสร้างสรรค์ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามสถานภาพ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของอัยริน สมาแอ (2562, หน้า 85-87) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิง

สร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับ มาก สามารถเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และด้านการทำงานเป็นทีม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ที่มีขนาดของสถานศึกษาต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา มีการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ธนพร นันภิวงค์ (2563, หน้า 59-60) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม

ศึกษานาน เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านวิสัยทัศน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ โดยรวม อยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการบูรณาการวิธีการทำงานที่หลากหลายต่างๆ โดยอาศัยการเชื่อมโยงความรู้ และประสบการณ์เดิม นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ นำมาบริหารและยอมรับความแตกต่างในการแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน และหาข้อสรุปนำมาใช้อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของภคินี ศรีสุไชย (2563, หน้า 66) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสุรินทร์ เขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการให้เกียรติเคารพในการตัดสินใจ ยอมรับ และเข้าใจข้อผิดพลาดของผู้ร่วมงาน และคอยให้การสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรม สัมมนา และศึกษาต่อในระดับสูง เพื่อพัฒนาตนเองนำไปสู่ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีการการนิเทศติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริวรรณ คำภูเงิน (2561, หน้า 67-69) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ในศูนย์เครือข่ายการศึกษาตำบลเวียง สันทรายงาม อำเภอกะทิง จังหวัดเชียงราย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความมั่นใจในตนเองและมีจุดยืนที่ชัดเจนแน่นอน ไม่ทำตามผู้อื่น โดยไม่มีเหตุผล กล้าคิดและลงมือทำงานอย่างมีเหตุผลตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ต้องการ และมีความยืดหยุ่นและปรับตัวทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมจิตร ชูศรีवास (2562, หน้า 64) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านการมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็น รับฟัง และร่วมมือกันแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมมอบความไว้วางใจให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน และเชื่อมั่นในทีมงานว่าสามารถทำงานบรรลุเป้าหมายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของเตชินธ์ อินทบำรุง (2560, หน้า 178-187) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนตามการรับรู้ของครู สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาแนวปฏิบัติของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารต้องมองการณ์ไกล คิดนอกกรอบ รับฟังความคิดเห็น และสรุปนำไปปฏิบัติได้จริง เป็นไปตามแนวคิดของ กฤษฎพล อัมระนันท์ (2559, หน้า 49) ที่กล่าวว่า การมีวิสัยทัศน์ เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการมองภาพในอนาคตที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การ สามารถมองเห็นวิธีการปฏิบัติที่มีทิศทางและขอบเขตที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

2.2 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้และให้ทุกคนมีส่วนร่วมพัฒนาจนเกิดนวัตกรรมในการปฏิบัติงานใหม่ๆ เป็นไปตามแนวคิดของรัชฎากร อัครจันทร์ (2560, หน้า 121) ที่กล่าวว่า การมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดได้หลายแบบ คิดจินตนาการสามารถค้นพบสิ่งแปลกใหม่โดยเชื่อมโยงกับความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมจนได้สิ่งแปลกใหม่ออกมา ไม่ซ้ำแบบใคร

2.3 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารต้องเคารพและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ไว้วางใจยอมรับให้เกียรติ

เป็นกันเอง มอบงานตรงกับความรู้อ ความสามารถ และเหมาะสม เป็นไปตามแนวคิดของธุมการ เจตีย์คำ (2559, หน้า 30) ที่กล่าวว่า การคำนึงถึง ความเป็นปัจเจกบุคคล เป็นพฤติกรรมที่ผู้บริหาร เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการเอาใจ เขามาใส่ใจเรา มีการวิเคราะห์ความต้องการ มีเทคนิคในการมอบหมายงาน และความสามารถ ของแต่ละบุคคล

2.4 ด้านการมีความยืดหยุ่นและ ปรับตัว ผู้บริหารต้องเปิดกว้างรับแนวคิดใหม่ๆ เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ปรับปรุงสถานการณ์ ปรับตัวยืดหยุ่นสอดคล้อง และเหมาะสมในการปฏิบัติงาน เป็นไปตามแนวคิด ของกฤษพล อัมระนันท์ (2559, หน้า 55) กล่าวว่า การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว เป็นพฤติกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการคิดหา คำตอบได้อย่างอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ หรือความคุ้นเคย การปรับตัวให้เข้ากับบุคคล และ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในสถานการณ์ ต่างๆ การเปิดกว้างรับความคิดใหม่ๆ อย่างอิสระ

2.5 ด้านการมีส่วนร่วมทำงานกัน เป็นทีม ผู้บริหารต้องให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ในระบบทีม ร่วมแรงร่วมใจจนเกิดความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการปฏิบัติงานนำไปสู่ เป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน เป็นไปตามแนวคิด ของอริศขรา อุ่มสิน (2560, หน้า 5) กล่าวว่า การทำงานเป็นทีม เป็นการทำงานของกลุ่มบุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์ค่อนข้าง จะใกล้ชิด มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสมาชิก ร่วมดำเนินกิจกรรม สนับสนุนช่วยเหลือใช้ทักษะ

ประสบการณ์ร่วมกันทำงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์การให้บรรลุ เป้าหมายทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้ร่วมทีมมีความพอใจในการทำงานสูงสุด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดาก เขต 1 ถึงแม้ว่าผลการวิจัยโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก แต่ผลค่าเฉลี่ยของทุกด้าน ยังน้อยอยู่ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความยืดหยุ่น และปรับตัว ด้านการมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้าน การมีความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้บริหารสถาน ศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา บุคลากรเพื่อเพิ่มศักยภาพในทุกๆ ด้านให้ดียิ่งขึ้น ย่อมจะส่งผลดีต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ตามไปด้วย

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะ ประสบความสำเร็จไม่ใช่เพียงแต่มุ่งให้เป้าหมาย ของสถานศึกษาบรรลุความสำเร็จเท่านั้น แต่ต้อง ทำให้ผู้ร่วมงานทุกคนมีความสุขในการทำงาน รักงาน รักองค์กร มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน แสดงถึง การให้เกียรติ ยอมรับ และไว้วางใจ อยู่ในภาวะ อารมณ์ที่ปกติทุกสถานการณ์ เปิดโอกาสให้ทุกคน มีส่วนร่วม ซึ่งจะส่งผลให้ประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลขององค์กรเพิ่มตามไปด้วยในที่สุด

2. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

2.1 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ที่ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีความยืดหยุ่น และปรับตัว และด้านการมีส่วนร่วมทำงานกันเป็นทีม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเหมาะสมที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมี ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงสามารถนำคุณลักษณะดังกล่าวไปพัฒนาตนเอง พัฒนาครู และบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานได้

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก

เขต 1 ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดอื่น หรือผู้นาองค์กรอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลก

3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนจตุรมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎพล อัมระนันท์. (2559). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่ฮ่องสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา อาชีวศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เกศณี กลืนเทศ. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- เตชินณ์ อินทบำรุง. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับ ประสิทธิภาพของโรงเรียนตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 11(1), 178-187.
- ธุมกร เจตีย์คำ. (2559). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- นลธวัช ยุทธวงศ์. (2562). ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนบ้านแม่อุสุวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. ตาก: วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น.
- _____. (2563). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร. ตาก: วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น.
- เนตร์พัฒนา ยาริราช. (2552). ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ทริบเพิ้ลกรุ๊ป.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 (ตอนที่ 74 ก), หน้า 1-23.
- พิมพ์ธนพร นันถิวงศ์. (2563). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต). เพาะ: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- เพ็ญภา ศรีภูธร. (2562). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2553). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภคินี ศรีสุโขทัย. (2563). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- รัชฎาภา อัครจันทร์. (2560). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิมล จันท์แก้ว. (2555). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ศิริวรรณ คำภูเงิน. (2561). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาตำบลเวียง สันทรายงาม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย*. (การค้นคว้าอิสระการศึกษา มหาบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สมจิตร ชูศรีवास. (2562). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อที่ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- อริศรา อุ่มสิน. (2560). *การศึกษาการทำงานเป็นทีมของครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- อัยริน สมอา. (2562). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3*. (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- Greenberg, J. (2002). *Managing behavior in organizations*. (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Greenberg, J. & Baron R. A. (2003). *Behavior in organizations: Understanding and managing the human side of work*. (8th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Hedberg, B. (1981). *Handbook of organizational design*. Oxford: Oxford University.

องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

Quality Culture Component of School under the Office of
Primary Educational Service Area in the Northeastern

ศิริพร คำภูษา, วันเพ็ญ นันทะศรี และวาโร เพ็งสวัสดิ์
Siriporn Khamphusa, Wanphen Nanthasri and Waro Phengsawat
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: siripornpengsawang@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้วิจัยดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน 18 แห่ง เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน 2) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Interview) 5 คน 3) ศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านคุณภาพสู่มาตรฐานสากลหรือด้านการบริหารจัดการหรือด้านวิชาการในระดับประเทศหรือระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 แห่ง และ 4) ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีภาวะผู้นำด้านคุณภาพ

*ได้รับบทความ: 6 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 29 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 24 ธันวาคม 2565

Received: June 6, 2022; Revised: September 29, 2022; Accepted: December 24, 2022

2) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 3) การดำเนินการที่เป็นระบบ 4) การพัฒนาบุคลากร และ 5) การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: องค์ประกอบ; วัฒนธรรมคุณภาพ; โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this study were to examine quality culture component of school under the office of primary educational service area in the northeastern. The researcher proceeded in 4 steps: 1) study the relevant documents on the quality culture component of 18 schools. To synthesize the quality culture component of school. 2) Interview 5 experts 3) study schools with best practices under the office of primary educational service area in the northeastern quality to international standards or management or academic at the national level or northeastern level amount 3 school. And 4) confirm the quality culture component under the office of primary educational service area in the northeastern according to the framework obtained from steps 1-3 by 5 experts. This research was survey research. The tools used in the research were document analysis forms, interview form and questionnaire. Analyze the data by content analysis, mean and standard deviation.

The findings were as follows: quality culture component of school under the office of primary educational service area in the northeastern have 5 components which are: 1) quality leadership 2) continuous improvement 3) systematic action 4) personnel development and 5) focus on learners and stakeholders.

Keywords: Component; Quality Culture; Primary School

1. บทนำ

ในโลกยุคปัจจุบันต่างยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นโลกแห่ง “สังคมอุดมปัญญา” ที่ถือว่ากำลังความรู้ความสามารถของประชากรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันกิจกรรมการแข่งขันที่เข้มข้นที่สุดของยุคสมัยนี้ก็คือ

การแข่งขันด้านคุณภาพ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างให้ความสนใจและมุ่งเน้นคุณภาพมาตรฐานเพื่อให้ได้รับความเชื่อมั่นจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ อีกทั้งอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์

รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศและสังคมโลกทำให้ทุกองค์กรต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนสภาพการดำเนินงานในทุกๆ ด้าน เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการแข่งขัน (Office of the Public Sector Development Commission, 2011)

ปัจจุบันหน่วยงานและองค์กรทั้งในระดับชาติและนานาชาติต่างตระหนักในความสำคัญของสถานศึกษาว่าต้องเป็นแหล่งผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพ โดยสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู นั้นต้องมีคุณภาพ ต้องเริ่มต้นที่ครูปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอให้เป็นวิถีชีวิตจนเกิดเป็น “วัฒนธรรมคุณภาพ” (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2557) สำหรับในประเทศไทย สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. เป็นหน่วยงานกลางในการกำหนดทิศทาง นโยบาย และรูปแบบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งสิ่งที่ สมศ. ได้ให้ความสำคัญก็คือการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพในโรงเรียน โดยการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพนั้น ต้องเริ่มต้นจากภายในโรงเรียน (दारुवरण ठविलार, 2559) โรงเรียนจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทั้งระบบ โดยมีคุณภาพของโรงเรียนเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา (เชี่ยวชาญ ภาระวงศ์, 2560) วัฒนธรรมในการทำงานร่วมกันของคณะครูเป็นพลังสำคัญที่จะส่งผลต่อทิศทาง ผลักดันให้คุณภาพการเรียนการสอนและงานของโรงเรียนทั้งหมดบรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ (จารย์นัถ์ เอียด, 2564)

ปัจจุบันวัฒนธรรมการทำงานของคนไทย
โดยภาพรวมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ที่เป็นอุปสรรค

ต่อการพัฒนา เช่น การทำงานไม่มีการวางแผน
วางระบบ ไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน
ไม่รับรู้สนใจข่าวสารต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง มักจะ
ปฏิบัติแบบเดิม ไม่มีการตรวจสอบ ปล่อยปละ
ละเลย ซึ่งทำให้การทำงานนั้นขาดประสิทธิภาพ
(จิราวรรณ มลาไวย์, 2563, หน้า 64-72) ในด้าน
การศึกษาจะเห็นว่าการจัดการศึกษาของสถาน
ศึกษายังขาดวิถีสีวิตคุณภาพ ไม่มีการเก็บสะสม
รวบรวมผลงานที่ต่อเนื่อง กล่าวคือ ไม่มีวัฒนธรรม
องค์กรที่มีคุณภาพ (Naewna, 2015) และในด้าน
งบประมาณของปีงบประมาณ 2554-2558 พบว่า
ผลการประเมินสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของ
คุณภาพการจัดการศึกษาของไทยอย่างชัดเจน และ
ความไม่สอดคล้องกันของการลงทุนในงบประมาณ
ด้านการศึกษาที่เพิ่มขึ้นทุกปีแต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับ
ตัวผู้เรียนกลับมีคุณภาพสวนทางอย่างที่ไม่ควร
(Ministry of Education, 2013) ปรากฏการณ์
ดังกล่าวทำให้โรงเรียนต้องให้ความสำคัญและคำนึง
ถึงคุณภาพของโรงเรียน เพื่อเป็นหลักประกันว่า
ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริง

การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา นับเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ดี เนื่องจากวัฒนธรรมคุณภาพเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากบุคลากรมีการยอมรับวัฒนธรรมคุณภาพในการปฏิบัติงานเสมือนว่าคุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของงาน (จิราวรรณ มลาไวย์, 2563, หน้า 64-72) การจะเสริมสร้างวัฒนธรรมคุณภาพในสถานศึกษานั้นจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ ตัวชี้วัดและ

เป้าหมายให้ชัดเจน (วิจิตร ศรีสอาน, 2556)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียน ครูหรือบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการวางแผน กำหนดทิศทางการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ หรือนำไปเป็นสารสนเทศพัฒนาเครื่องมือช่วยในการบริหารจัดการคุณภาพหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทของโรงเรียน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยการส่งเคราะห์เอกสารและงานวิจัย สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและยืนยันองค์ประกอบโดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนตามแนวคิดของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 18 แห่ง นำแนวคิดที่ศึกษา ลงในตารางสังเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยแจกแจงความถี่ และสรุปผลโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 50 หรือความถี่ 9 ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ดังนี้ 1) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก มีวิทยฐานะเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์การบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี 2) รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์การบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี 3) ศึกษาพิเศษ มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์การทำงานในเทศการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี 4) ผู้บริหารโรงเรียนมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์การบริหารโรงเรียน ไม่น้อยกว่า 5 ปี เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ 3 แห่ง โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ดังนี้ 1) โรงเรียนได้รับคัดเลือกเข้าร่วมในโครงการยกระดับคุณภาพสู่มาตรฐานสากลที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่ง สพฐ. (OBECQA) ระดับ ScQA ปี พ.ศ. 2563 คือ โรงเรียนใน สพป. สุรินทร์ เขต 1 ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลาง 2) โรงเรียนได้รับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) ครั้งที่ 10 ปีการศึกษา 2563 ด้านวิชาการ คือ โรงเรียน ใน สพป.บึงกาฬ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก และด้านบริหารจัดการ คือ โรงเรียนใน สพป.สกลนคร เขต 2 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล

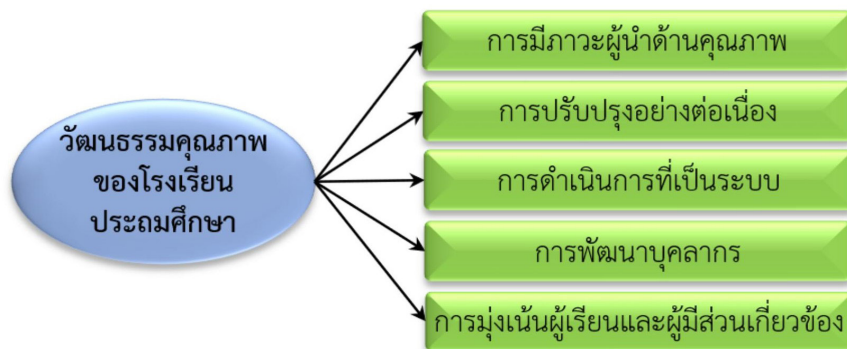
โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คนโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ดังนี้ 1) อาจารย์มหาวิทยาลัย ที่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป มีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาเอกหรือมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนไม่น้อยกว่า 5 ปีเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ มากที่สุดมาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พิจารณาความตรงด้านเนื้อหา (Content validity) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารสู่ตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ โดยแสดงในรูปความถี่ 9 ขึ้นไปหรือร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด มาเป็นองค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่ามี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การมีภาวะผู้นำด้านคุณภาพ 2) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 3) การดำเนินการที่เป็นระบบ 4) การพัฒนาบุคลากร และ 5) การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้องค์ความรู้ใหม่ตามแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบนิยามเชิงปฏิบัติกร และพฤติกรรมบ่งชี้วัฒนธรรมคุณภาพ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติกร และพฤติกรรมบ่งชี้วัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

องค์ประกอบ	นิยามเชิงปฏิบัติกร	พฤติกรรมบ่งชี้
1. การมีภาวะผู้นำด้านคุณภาพ	ความสามารถของผู้บริหารหรือบุคคลที่ทำหน้าที่นำกลุ่มบุคคลอื่นๆ ในองค์กรให้ร่วมมือกันปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายมีความคิดริเริ่มและให้การส่งเสริมกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ การแสวงหาความรู้ในการพัฒนาด้านคุณภาพ	1. การส่งเสริมกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ 2. การมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นด้านคุณภาพ 3. การเป็นต้นแบบการทำงานที่มุ่งเน้นคุณภาพ
2. การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง	การปรับปรุงการประเมินตนเองด้วยการวิเคราะห์ว่าผลของการจัดการเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ จากนั้นนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงข้อผิดพลาดเพื่อพัฒนาการดำเนินงานเกิดคุณภาพสูงสุดอย่างต่อเนื่อง	1. การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา 2. การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม 3. การนำผลการประเมินพัฒนาคุณภาพการทำงาน
3. การดำเนินการที่เป็นระบบ	การกำหนดกรอบแนวคิดในการปฏิบัติงานกับการจัดการคุณภาพที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายคุณภาพโดยใช้หลักการการคิดเชิงระบบ การมองการดำเนินงานในลักษณะเป็นความสัมพันธ์และการบูรณาการของส่วนประกอบต่างๆ ในระบบงาน	1. การวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม 2. การดำเนินงานตามแผนที่กำหนดอย่างเป็นระบบ 3. การดำเนินงานอย่างบูรณาการ

องค์ประกอบ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
4. การพัฒนาบุคลากร	การส่งเสริมและปรับปรุงเจตคติ เพิ่มพูนประสบการณ์ และความรู้ความสามารถให้แก่บุคลากรในองค์กร เพื่อพัฒนาตนเอง ให้มีการพัฒนาตนเอง และนำผลจากการพัฒนามาปรับปรุงกระบวนการในการปฏิบัติงาน โดยมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน วิชาชีพ และองค์กร	1. การกำหนดแผนการพัฒนาบุคลากร 2. การสนับสนุนการพัฒนาตนเองของบุคลากร 3. การจัดหลักสูตรเพื่อพัฒนาบุคลากร 4. การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
5. การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	การถือเอาความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นศูนย์กลางโดยมีเป้าหมายที่เน้น ผลการดำเนินการที่ตรงความต้องการหรือเหนือกว่าความคาดหวัง และเป็นการสร้างความพึงพอใจต่อผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นหลัก	1. การสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม 2. การสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียน 3. การระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

จากตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบนิยามเชิงปฏิบัติการ และพฤติกรรมบ่งชี้วัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

องค์ประกอบที่ 1 การมีภาวะผู้นำด้านคุณภาพประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังต่อไปนี้
1) การส่งเสริมกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ
2) การมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นด้านคุณภาพ 3) การเป็นต้นแบบการทำงานที่มุ่งเน้นคุณภาพ

องค์ประกอบที่ 2 การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังต่อไปนี้
1) การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา 2) การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม 3) การนำผลการประเมินพัฒนาคุณภาพการทำงาน

องค์ประกอบที่ 3 การดำเนินการที่เป็นระบบ ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังต่อไปนี้
1) การวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม
2) การดำเนินงานตามแผนที่กำหนดอย่างเป็นระบบ 3) การดำเนินงานอย่างบูรณาการ

องค์ประกอบที่ 4 การพัฒนาบุคลากรประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังต่อไปนี้ 1) การกำหนดแผนการพัฒนาบุคลากร 2) การสนับสนุนการพัฒนาตนเองของบุคลากร 3) การจัดหลักสูตรเพื่อพัฒนาบุคลากร 4) การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 5 การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังต่อไปนี้ 1) การสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม 2) การสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียน 3) การ

ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โดยนำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์ สร้างแบบสอบถามชนิดเลือกตอบเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อที่	องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. การมีภาวะผู้นำด้านคุณภาพ		4.53	0.55	มากที่สุด
1.1	การส่งเสริมกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ	4.6	0.55	มากที่สุด
1.2	การมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นด้านคุณภาพ	4.4	0.55	มาก
1.3	การเป็นต้นแบบการทำงานที่มุ่งเน้นคุณภาพ	4.6	0.55	มากที่สุด
2. การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง		4.53	0.55	มากที่สุด
2.1	การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	4.6	0.55	มากที่สุด
2.2	การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม	4.4	0.45	มาก
2.3	การนำผลการประเมินพัฒนาคุณภาพการทำงาน	4.6	0.55	มากที่สุด
3. การดำเนินการที่เป็นระบบ		4.60	0.51	มากที่สุด
3.1	การวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม	4.6	0.55	มากที่สุด
3.2	การดำเนินงานตามแผนที่กำหนดอย่างเป็นระบบ	4.8	0.45	มากที่สุด
3.3	การดำเนินงานอย่างบูรณาการ	4.4	0.55	มาก
4. การพัฒนาบุคลากร		4.50	0.55	มากที่สุด
4.1	การกำหนดแผนการพัฒนาบุคลากร	4.6	0.55	มากที่สุด
4.2	การสนับสนุนการพัฒนาตนเองของบุคลากร	4.4	0.55	มาก
4.3	การจัดหลักสูตรเพื่อพัฒนาบุคลากร	4.4	0.55	มาก
4.4	การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.6	0.55	มากที่สุด

ข้อที่	องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
5.	การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	4.53	0.55	มากที่สุด
5.1	การสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม	4.6	0.55	มากที่สุด
5.2	การสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียน	4.6	0.55	มากที่สุด
5.3	การระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน	4.4	0.55	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พบว่า

1. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักภาพรวม พบว่า การดำเนินการที่เป็นระบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.55) รองลงมาเป็นการมีภาวะผู้นำด้านคุณภาพ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.55) และการพัฒนาบุคลากรที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.55)

2. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบรายด้าน พบว่า

2.1 การมีภาวะผู้นำด้านคุณภาพ ประกอบด้วย 3 พฤติกรรมบ่งชี้ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ได้แก่ การส่งเสริมกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ การเป็นต้นแบบการทำงานที่มุ่งเน้นคุณภาพ ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.55) รองลงมาเป็นการมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นด้านคุณภาพมีความ

เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.55)

2.2 การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 3 พฤติกรรมบ่งชี้ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ได้แก่ การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา การนำผลการประเมินพัฒนาคุณภาพการทำงาน ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.55) รองลงมา เป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.55)

2.3 การดำเนินการที่เป็นระบบ ประกอบด้วย 3 พฤติกรรมบ่งชี้ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ได้แก่ การดำเนินงานตามแผนที่กำหนดอย่างเป็นระบบ ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = 0.45) รองลงมาเป็นการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.55) และการดำเนินงานอย่างบูรณาการ มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.55)

2.4 การพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย 4 พฤติกรรมบ่งชี้ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ได้แก่ การกำหนดแผนการพัฒนาศักยภาพ การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.55) รองลงมา เป็นการสนับสนุน

การพัฒนาตนเองของบุคลากร การจัดหลักสูตร เพื่อพัฒนาบุคลากร มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.55)

2.5 การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 3 พฤติกรรมบ่งชี้ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ได้แก่ การสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม การสร้างนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาผู้เรียน ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.55) รองลงมาเป็นการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.55)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาองค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า มี 5 องค์ประกอบ โดยเรียงตามลำดับความถี่ขององค์ประกอบจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) การมีภาวะผู้นำด้านคุณภาพ 2) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 3) การดำเนินการที่เป็นระบบ 4) การพัฒนาบุคลากร 5) การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกองค์ประกอบหลักของวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในภาพรวมมีความเหมาะสม และทุกด้านขององค์ประกอบรายด้านมีความเหมาะสมเช่นกัน เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 5 สามารถพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับสุธีรัตน์ อริเดช (2557, หน้า 31-37) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ พบว่า องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ เป็นส่วนประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง เชื่อมโยง และบูรณาการ เพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นั่นคือ ภาวะผู้นำด้านคุณภาพ การทำงานเป็นทีม การตัดสินใจ การดำเนินการที่เป็นระบบ การเน้นที่ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการประเมินคุณภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับมารยาท แซ่อึ้ง (2552) ได้ศึกษาการบริหารงานวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา พบว่า การบริหารงานวัฒนธรรมคุณภาพมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นั่นคือ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำคุณภาพ การทำงานเป็นทีม การยกย่องและการให้รางวัล และการพัฒนาบุคลากร และสอดคล้องกับภาวนา กิตติวิมลชัย และกนกอร สมปราชญ์ (2556) ได้ศึกษาวัฒนธรรมคุณภาพสถาบันอุดมศึกษา ในเครือข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า วัฒนธรรมคุณภาพอยู่ในระดับมาก นั่นคือ มีวัฒนธรรมการปรับปรุงคุณภาพการกำกับติดตามอย่างมีประสิทธิภาพ และการให้ความสำคัญกับลูกค้า

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารและครูควรนำผลการวิจัยจากการสังเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาการ

บริหารจัดการหรือด้านอื่นๆ เพื่อให้เกิดการบริหารงานโรงเรียนที่มีประสิทธิผลตามบริบทของโรงเรียน ประถมศึกษาต่อไป

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 5 องค์ประกอบ โดยเรียงตามลำดับความถี่ขององค์ประกอบจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) การมีภาวะผู้นำด้านคุณภาพ รวมความถี่เท่ากับ 14 หรือร้อยละ 77.782 การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องรวมความถี่เท่ากับ 13 หรือร้อยละ 72.223 การดำเนินการที่เป็นระบบ รวมความถี่เท่ากับ 11 หรือร้อยละ 61.114 การพัฒนาบุคลากร รวมความถี่เท่ากับ 11 หรือร้อยละ 61.115 การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมความถี่เท่ากับ 10 หรือร้อยละ 55.56 6) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปดำเนินการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาองค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โดยศึกษาตามขนาดโรงเรียน เล็ก กลาง ใหญ่ เพื่อให้ได้สารสนเทศในการพัฒนาโรงเรียนให้มีความชัดเจนมากขึ้น

2.2 ศึกษาปัจจัยที่มีผลและแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ประกอบวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีความเหมาะสมเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ จากแนวคิดของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและการศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ดังนั้นจึงนับว่าเป็นแนวทางที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติผ่านการออกแบบและวางแผนตามองค์ประกอบ พฤติกรรมบ่งชี้ที่ค้นพบเพื่อการพัฒนาอย่างเห็นคุณค่าของผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จารุพันธ์ เอียด. (2564). *วัฒนธรรมในการทำงานของครู อาจารย์ในองค์กร*. เข้าถึงได้จาก https://www.baanjomyut.com/library_2/transformational_leadership/05.html
- จิราวรรณ มลาไย. (2563). ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อสร้างวัฒนธรรมคุณภาพภายในโรงเรียนขนาดเล็ก. *วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(3), 64-72.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2557). *วัฒนธรรมคุณภาพ: สร้างคน สร้างชาติ*. กรุงเทพฯ: ซีโนพับลิชชิง แอนด์ แพคแกจจิง.
- เชี่ยวชาญ ภาระวงศ์. (2560). *การพัฒนาตัวบ่งชี้วัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ดาวรรณณ ถวิลการ. (2559). *รูปแบบการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- ภาวนา กิตติวิมลชัย และกนกอร สมปราชญ์. (2556). *วัฒนธรรมคุณภาพในสถานศึกษา: ในเครือข่ายอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน*. เข้าถึงได้จาก <https://qm.kku.ac.th/files/14-255788134815-phanch-1.pdf>
- มารยาท แซ่อึ้ง. (2552). *การศึกษาการบริหารงานวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2556). *วัฒนธรรมการประกันคุณภาพ: คู่คิดหรือคู่แข่ง*. เข้าถึงได้จาก <http://www.wichitlikhit.com/?p=621>
- สุธีรัตน์ อริเดช. (2557). ยุทธศาสตร์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ. *วารสารพฤษกษ*, 12(2), 31-37.
- Ministry of Education. (2013). *Ministerial Regulation of systems, rules and methods of internal quality assurance at higher education level B.E. 2556*. Bangkok: Ministry of Education.
- Naewna. (2015). *What Thai children get from educational quality assessment*. Retrieved from <http://www.naewna.com/local/74711>

Office of the Public Sector Development Commission. (2011). *A manual of Arrangement and supervision of governmental organization according to good governance rating*. Bangkok: Premier Pro.

การจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนของโรงเรียน ในตำบลไทรน้อย*

Life Skill and Community-Based Education of Schools in Sai Yoi Sub-District

อัจจอร่า ศรีพันธ์

Atchara Sriphan

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University, Thailand

E-mail: atcharas@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดหลักที่ใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในตำบลไทรน้อย และ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนในตำบลไทรน้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) กลุ่มเป้าหมายการวิจัย คือผู้บริหาร ครู นักเรียนจาก 7 โรงเรียนในชุมชน ผู้นำชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 440 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประชุมกลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การประเมินผลการเรียนรู้แบบพหุมิติ เครื่องมือในการวิจัยคือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ แนวคำถามในการประชุมกลุ่ม แนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมแบบประเมินการเรียนรู้พหุมิติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดหลักที่ใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนต่างๆ ในตำบลไทรน้อย คือ แนวคิดการศึกษาบนฐานชุมชน (Community-Based Education) โจทย์ในการจัดการศึกษามาจากสภาพปัญหาและนโยบายการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนรูปแบบการจัดการเรียนรู้หลักคือ การบริการชุมชน (Service Learning) ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาคือ ความสัมพันธ์ที่ีระหว่างโรงเรียนและชุมชนในลักษณะของหุ้นส่วน (Mutual Collaborative Approach)

*ได้รับบทความ: 6 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 22 ธันวาคม 2565; ตอปรับตีพิมพ์: 24 ธันวาคม 2565

Received: February 6, 2022; Revised: December 22, 2022; Accepted: December 24, 2022

2. รูปแบบการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนคือ “ไทรย้อยโมเดล (SAIYOI Model)” ประกอบด้วย 1) จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (S = Student Centered) 2) วางแผนการเรียนรู้ด้วยการสร้างแรงจูงใจที่ท้าทาย (A = Ambitious Plan) 3) ปฏิบัติการบนพื้นฐานสารสนเทศ (I = Information Based Operation) 4) มีจิตวิญญาณแห่งวัยเยาว์ในการเรียนรู้ (Y = Young Spirit) 5) การดำรงสถานะองค์กรเพื่อปวงชนของโรงเรียน (O = Organization for All) และ 6) นวัตกรรมเป็นหัวใจของการเรียนรู้ (I = Innovation at Heart)

คำสำคัญ: การศึกษาบนฐานทักษะชีวิต; การศึกษาบนฐานชุมชน; ชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the main concepts used in school education management in Sai Yoi sub-district and 2) to develop a life skills and community-based educational management model that reflected the learners' way of life in Sai Yoi sub-district, Noen Maprang district, Phitsanulok Province. This research was participatory action research (PAR). Research target groups include 440 representatives from school administrative staffs, teachers, students from 7 schools, community leaders, and other stakeholder groups. Collect data with focus group discussions, in-depth interviews, observations, learning management, multidimensional assessment. This research used focus group question guidelines, non-participant and participant observations, multidimensional learning assessment form. Content analysis was used for data analysis. Triangulation was used to verify the reliability of the study.

The research results are:

1. The main concept used in Sai Yoi school education management is the community-based education concept. The proposition in education comes from the dilemmas, problems, and community development policies of community leaders. The learning management model is community service learning in extra-curricular activities to improve the quality of life of people in the community. The success factor in educational management is a good relationship between the school and the community in a mutually collaborative approach.

2. The model of educational management based on life skills and community that is consistent with the way of life of the learners is the SAIYOI Model: 1) S = Student

Centered; 2) A = Ambitious Plan; 3) I = Information-based operation; 4) Y = Young Spirit); 5) O = Organization for All; and 6) I = Innovation at Heart.

Keywords: Life Skill Based Education; Community Based Education; Community and School in Educational Engagement

1. บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลกอันเกิดจากการปฏิวัติดิจิทัลสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) ตลอดจนผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียนซึ่งนำไปสู่ความต้องการกำลังคนที่มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะ 3Rs 8Cs

จากความท้าทายต่างๆ ข้างต้น นำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศใน (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มี “พลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” โดยกำหนดเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศไว้ 5 ประการ คือ 1) การปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม 2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ 3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม 4) การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน และ 5) การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

หัวใจหลักของการพัฒนาประเทศไทยตามเป้าหมายหลักข้างต้นคือ “การพัฒนาคน

สำหรับโลกยุคใหม่” ที่มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เอื้อต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพและผลิตภาพที่สูงขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) โดยทักษะที่นำไปสู่การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ที่มีความซับซ้อนในทุกมิติคือ ทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย 1) ทักษะชีวิตและการประกอบอาชีพ 2) ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร สื่อ และเทคโนโลยี 3) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Dede, 2009, pp. 2-8) ซึ่งกลไกที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการพัฒนาคนให้มีทักษะต่างๆ ที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและโลกที่กำลังมาข้างหน้า คือ “การศึกษา”

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังรายงานสภาวะการศึกษาไทย พ.ศ. 2561/2562 เรื่อง “การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล” พบว่า ดัชนีการพัฒนาศึกษาไทยเมื่อเทียบกับนานาชาติอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าหลายประเทศทั้งในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยปัญหาหลักของการศึกษาไทยมี 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) ปัญหาเชิงปริมาณ คือ ปัญหาการเข้าถึงบริการทางการศึกษาของคนทั่วประเทศ และปัญหาการออกจากระบบการศึกษากลางคันก่อน

จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอัตราส่วนที่สูง และ 2) ปัญหาเชิงคุณภาพ คือ ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนส่วนใหญ่ที่เน้นการบรรยายเนื้อหาให้ผู้เรียนท่องจำไปสอบแบบปรนัย ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ ตลอดจนปัญหาความเหลื่อมล้ำอย่างมากในด้านคุณภาพการศึกษาระหว่างโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในเมืองใหญ่กับโรงเรียนรอบนอกที่มีมากกว่า 30,000 แห่ง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

จากสภาวะการณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังมีโรงเรียนรอบนอกจำนวนมากที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาการจัดการศึกษาท่ามกลางปัจจัยเงื่อนไขและข้อจำกัดต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างเร่งด่วนจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาใหม่ๆ ที่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษา

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันของประเทศไทยคือการสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเองการมีทักษะการคิดขั้นสูงการมีความสามารถในการปรับตัว การมีความรู้และทักษะที่ใช้งานได้จริง เป็นต้นโดยต้องปฏิรูปวิธีการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลผู้เรียนให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับการทำงานในโลกยุคใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชน (Life-Skill and Community Based Learning) ซึ่งสามารถพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนไปพร้อมกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท่ามกลางปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดต่างๆ ในบริบทจริงของชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการทำวิจัยครั้งนี้ และเลือกพื้นที่ในการวิจัยแบบเจาะจง คือ โรงเรียนทั้ง 7 โรงเรียนในตำบลไทรย้อย ประกอบด้วย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 1 โรงเรียน และโรงเรียนระดับประถมศึกษา 6 โรงเรียน โดยทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็กตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล และขาดแคลนทรัพยากรการเรียนรู้ แต่มีจุดแข็งคือความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตแบบมีส่วนร่วม มีผลงานการพัฒนาในด้านดังกล่าวอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น ศูนย์ไร่เขียวเคิลบ้านผารังไหม ผลิตข้าวเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมโครงการลด ละ เลิกการใช้ถุงพลาสติก กล่องโฟมและการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก เป็นต้น นอกจากนั้นภายในตำบลไทรย้อยยังมีฐานการเรียนรู้ชุมชน 4 ฐาน ประกอบด้วย ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้วยใจที่เพียงพอ หมู่ 9 บ้านวังแก่ง ฐานเรียนรู้คุณรักษ์สุขภาพ ฐานเรียนรู้คุณรักษ์พลังงาน และฐานเรียนรู้คุณรักษ์สัตว์ (เทศบาลตำบลไทรย้อย, 2565) จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งในการทำวิจัยในประเด็นการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนในปัจจุบันของโรงเรียนกรณีศึกษาในตำบลไทรย้อย

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โรงเรียน และชุมชนในตำบลไทรย้อย อำเภอนีนะมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการโดยผู้วิจัยและภาคีเครือข่าย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 คือ 1) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 7 คน 2) ครู จำนวน 7 คน 3) ผู้นำชุมชน จำนวน 30 คน และ 5) หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 50 คน และกลุ่มที่ 2 คือ นักเรียนในโรงเรียนทั้ง 7 โรงเรียนในชุมชน จำนวน 390 คน โดยกลุ่มที่ 2 นี้ จะเป็นกลุ่มนักเรียนที่ได้เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนกับชุมชน รวมกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยทั้งสองกลุ่ม 440 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ประกอบด้วย การประชุมกลุ่มการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชีวิตและชุมชน การประเมินผลการเรียนรู้แบบพหุมิติ (Multidimensional Assessment) โดยเครื่องมือในการวิจัยคือ แนวคำถามในการประชุมกลุ่มแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

แนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แบบประเมินการเรียนรู้พหุมิติเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและชุมชน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้และทรัพยากรการเรียนรู้ในชุมชน ด้วยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลทรัพยากรการเรียนรู้ในพื้นที่และสังเกตการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันของโรงเรียนทั้ง 7 โรงเรียนร่วมกับภาคีเครือข่ายการวิจัยกลุ่มที่ 1 โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม 2) การวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ทรัพยากรการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ในข้อ (1) ด้วยกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่ายการวิจัย กลุ่มที่ 1 โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่ม 3) การกำหนดโจทย์วิจัยด้วยข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากข้อ (2) ร่วมกับภาคีเครือข่ายการวิจัย กลุ่มที่ 1 และตัวแทนเครือข่ายการวิจัย กลุ่มที่ 2 โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่ม และ 4) การวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและภาคีเครือข่ายการวิจัยทั้งหมดด้วยการนำโจทย์วิจัยที่ได้จากข้อ (3) มาวางแผนการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนและชุมชนในพื้นที่ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มจากขั้นตอนนี้จะได้แผนในการจัดการศึกษาที่จะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 2 ต่อไป

2. การปฏิบัติตามแผน (Acting) ขั้นตอนนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษابนฐานชีวิตและชุมชนตามแผนที่กำหนดไว้ให้แก่ภาคีเครือข่ายการวิจัยกลุ่มที่ 2 คือ นักเรียนจำนวน 390 คน เป็นนักเรียนทั้งหมดจากโรงเรียนทั้ง 7 โรงเรียนในพื้นที่วิจัยโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษابนฐานทักษะชีวิตและชุมชนที่ละโรงเรียนจนครบทั้ง 7 โรงเรียนใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการประเมินผลการเรียนรู้แบบพหุมิติคือ การประเมินผลการเรียนรู้จากการสังเกต สัมภาษณ์ ประเมินผลงาน และประเมินความรู้ของผู้เรียนด้วยแบบทดสอบอัตนัย ซึ่งในขั้นตอนนี้จะได้ทราบผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษابนฐานชีวิตและชุมชน

3. การสังเกตการณ์ (Observing) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยและภาคีเครือข่ายในการวิจัย กลุ่มที่ 1 จะร่วมกันสังเกตการณ์กระบวนการวิจัยด้วยแนวทางในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในกรอบการสังเกตการณ์ 4 ด้าน คือ 1) สังเกตกระบวนการทำงาน 2) สังเกตการปฏิบัติตามแผนงาน 3) สังเกตบริบท สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง และ 4) ด้านข้อจำกัด ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตามแผน ซึ่งกรอบการสังเกตการณ์ดังกล่าวเป็นกระบวนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือภายในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

4. การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflecting) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยและภาคีเครือข่ายในการวิจัยกลุ่มที่ 1 จะร่วมกันสะท้อนการปฏิบัติด้วยกรอบใน

การสะท้อนการปฏิบัติ 4 ด้าน คือ 1) บรรยายสภาพการณ์ ข้อค้นพบที่เกิดขึ้น 2) ประเมินวิพากษ์การดำเนินการ ข้อค้นพบ 3) ให้คำอธิบายถึงข้อค้นพบ และ 4) ข้อเสนอเพื่อการปรับปรุงแนวทางปฏิบัติต่อไป ซึ่งกรอบการสะท้อนการปฏิบัติ กระบวนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือภายในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

ผู้วิจัยและภาคีเครือข่ายร่วมกันดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยทั้ง 4 ขั้นตอนที่กำลังกล่าวมาข้างต้น โดยปรับแผนและวิธีการดำเนินการจนครบกระบวนการจึงสามารถพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษابนฐานทักษะชีวิตและชุมชน ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนและชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลไทรย้อยได้

5. การขยายผลสู่ชุมชนผู้วิจัยและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้นำผลที่ได้จากการวิจัยไปขยายผลด้วยวิธีการจัดเวทีชุมชน

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยวิธีการที่หลากหลาย จึงใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดการศึกษابนฐานทักษะชีวิตและชุมชน (Life-Skill and Community Based Learning) ซึ่งเกิดจากการผสมผสานแนวคิดทางการศึกษา 2

แนวคิดคือ แนวคิดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิต (Life-Skill Based Education) และแนวคิดการศึกษาบนฐานชุมชน (Community Based Education) โดยใช้แนวคิดการวิจัยคือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เนื่องจากสอดคล้องกับปัญหาการวิจัย

แนวคิดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังทักษะชีวิตส่วนบุคคล เช่น การสะท้อนตนเอง การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาและทักษะระหว่างบุคคล เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในโลกแห่งความจริงได้อย่างมีความสุขและบรรลุศักยภาพส่วนบุคคลของตนเองอย่างเต็มที่ ตลอดจนเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับสำหรับความท้าทายที่จะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและอนาคต (Learning Liftoff, 2017; Macmillan Education, 2016) ซึ่งทักษะชีวิตในโลกปัจจุบันจะสร้างให้ผู้เรียนมีวุฒิภาวะมากขึ้นทั้งในโรงเรียนและในโลกแห่งความจริงประกอบด้วยทักษะ 5 ประการคือ ความยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ทักษะทางสังคม ผลิตภาพ และภาวะผู้นำ (Thoughtful Learning, 2017)

แนวคิดการศึกษาบนฐานชุมชนเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคนในชุมชน ด้วยการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจของ

ชุมชน (Barrett, 2012) ซึ่งมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 6 รูปแบบ คือ 1) การบริการวิชาการบนฐานชุมชน (Academically Based Community Service) 2) พลเมืองศึกษา (Civic Education) 3) สิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education) 4) การเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place Based Learning) 5) การเรียนรู้ด้วยการบริการ (Service Learning) และ 6) การเรียนรู้จากการทำงานจริงในสถานประกอบการ (Work-Based Learning) (Howard, 2001; Melaville, Berg and Blank, 2006) ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดดังกล่าวจะนำมาซึ่งประโยชน์ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพราะผู้เรียนจะสามารถเข้าใจเนื้อหาที่ลึกซึ้งของหลักสูตรได้ด้วยการบูรณาการทฤษฎีกับการปฏิบัติงานจริงในชุมชน ในขณะที่ชุมชนก็จะได้ประโยชน์จากการเป็นอาสาสมัคร ทรัพยากรทางวิชาการของผู้เรียนและครูในโรงเรียน

จากแนวคิดทางการศึกษาทั้งสองแนวคิดข้างต้นนำไปสู่แนวคิดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนซึ่งมุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่ปลูกฝังทักษะชีวิตส่วนบุคคลเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่บรรลุศักยภาพการเรียนรู้ส่วนบุคคลอย่างเต็มที่และพร้อมที่จะเผชิญกับโจทย์ชีวิตรูปแบบต่างๆ ในอนาคต (UNICEF, 2003; Thoughtful Learning, 2017) และเชื่อมโยงศักยภาพการเรียนรู้ส่วนบุคคลกับการเรียนรู้จากทรัพยากรการเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน (Melaville, Berg and Blank, 2006) ด้วยการจัดการศึกษาในสัมพันธภาพแบบหุ้นส่วน (Mutual Collaborative Approach) ของทุกภาคส่วนในชุมชนจึงสามารถลดข้อจำกัดด้านทรัพยากร

การเรียนรู้ของโรงเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนผู้เรียนจะได้เรียนรู้ในเนื้อหาที่มีความหมายต่อชีวิตของตนเอง และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้

แนวคิดในการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การวิจัยนี้บรรลุผลสำเร็จได้ คือ “การมีส่วนร่วม” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ที่ประกอบด้วยแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกัน คือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) โดยมีกระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Acting) การสังเกตการณ์ (Observing) การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflecting) ปัญหาการวิจัยต้องมาจากความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย และผลการวิจัยจะต้องนำไปใช้แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาในด้านต่างๆ ที่กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยต้องการได้อย่างแท้จริง (Kindon, Pain and Kesby, 2007)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนของโรงเรียนในตำบลไทรย้อยพบว่า

1. จากการสำรวจทรัพยากรการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนไทรย้อยพบว่าชุมชนนี้มีทรัพยากรการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ 1) ทรัพยากรการเรียนรู้ทางธรรมชาติ เช่น ถ้ำต่างๆ ในชุมชน ป่าชุมชน หมู่ 17 บ้านเกษตรสุข เป็นต้น และ 2) ทรัพยากรการเรียนรู้

ที่ชุมชนสร้างขึ้น เช่น ฐานการเรียนรู้ของชุมชน 4 ฐาน วัด แหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม สถานประกอบการในพื้นที่ เป็นต้น

ด้านสภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้ง 7 โรงเรียน พบว่า โรงเรียนในพื้นที่วิจัยเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรการเรียนรู้ จึงได้มีการจัดการศึกษาร่วมกับชุมชนอย่างอยู่แล้ว เพื่อประสานการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการเรียนรู้ในชุมชน โดยจัดการศึกษาใน 7 รูปแบบดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในแหล่งเรียนรู้ชุมชน เช่น ค่ายวิชาการปฏิบัติการลูกไทรย้อยรักโลก เป็นต้น 2) การทำหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชุมชน 3) การจัดการเรียนรู้ตามเนื้อหาและวาระโอกาสในแหล่งเรียนรู้ชุมชน เช่น การเรียนรู้แบบบูรณาการสาระ ณ ถ้ำผารังหมี ป่าชุมชน หมู่ 17 บ้านเกษตรสุข เป็นต้น 4) การเชิญวิทยากรชุมชนเข้ามาบรรยายพิเศษ เช่น วิทยากรจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น 5) การส่งผลงานของผู้เรียนเข้าร่วมประกวดในโครงการระดับชาติต่างๆ ร่วมกับชุมชน เช่น การประกวดผลงานด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนกลุ่มไทรย้อยฮีโร่ ผลงานนวัตกรรมการเรียนรู้ Active Learning เป็นต้น 6) การส่งผู้เรียนเข้ารับการฝึกอบรมในโครงการระดับชาติต่างๆ ร่วมกับชุมชน เช่น โครงการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น และ 7) การมอบหมายให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น กิจกรรมวันสิ่งแวดล้อมโลก กิจกรรมการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของ

ชุมชน เป็นต้น จึงสรุปได้ว่า แนวคิดหลักที่ใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนต่างๆ ในตำบลไทรน้อย คือ แนวคิดการศึกษาบนฐานชุมชนที่มีการปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการประกอบอาชีพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมของชุมชน

โจทย์ในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็น โจทย์ที่มาจากสภาพปัญหาและนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้นำชุมชน โดยโรงเรียนและภาคีเครือข่ายได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งเป็น “ความสัมพันธ์แบบได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย” ด้วยรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่แต่ยังขาดการเชื่อมโยงที่เป็นรูปธรรมกับเป้าหมายการพัฒนาทักษะชีวิตในโลกปัจจุบันที่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาตนเองของผู้เรียนในระดับบุคคล

ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาของชุมชนแห่งนี้ คือ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน เนื่องจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเข้มแข็งในลักษณะของสัมพันธภาพแบบหุ้นส่วน (Mutual Collaborative Approach) โดยชุมชนได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนโดยใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ในชุมชน ดังนั้น โรงเรียนจะได้รับประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียนด้วยการปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน และ

ชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากการที่ผู้เรียนจำนวนมากได้เข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการจัดกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ของชุมชนในวาระโอกาสต่างๆ และการใช้ประโยชน์จากผลงานของผู้เรียน ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะได้ประโยชน์ร่วมกัน

2. รูปแบบการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน และชุมชนในพื้นที่ คือ SAIYOI Model ซึ่งได้จากการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) กับผู้เรียนจาก 7 โรงเรียนในพื้นที่ จำนวน 360 คน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ

2.1 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (S = Student Centered) จากการดำเนินการวิจัยนี้ ได้มีกระบวนการให้ผู้เรียนได้ค้นพบความต้องการในการพัฒนาดตนเองของผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อค้นหาตนเองหลังจากนั้นผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ของตนเองเพื่อนำเสนอต่อภาคีเครือข่ายการวิจัยในการกำหนดโจทย์วิจัยร่วมกัน ผลจากการวิจัยพบว่า โจทย์ที่ทั้งผู้เรียนโรงเรียนและภาคีเครือข่ายต้องการคือ “การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสาระในภารกิจรักษ์โลกลดโลกร้อน ลดปล่อยคาร์บอน” เนื่องจากสอดคล้องกับความต้องการของทุกภาคส่วน คือ ความต้องการของผู้เรียนที่มุ่งพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำในชุมชน ความต้องการของโรงเรียนที่มุ่งพัฒนาความเป็นเลิศด้านการเรียนรู้ Active Learning โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ความต้องการของชุมชนที่มุ่งพัฒนาความเป็นเลิศด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

และมีทรัพยากรการเรียนรู้ภายในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสาระได้เป็นอย่างดีในขั้นตอนนี้ ผู้เรียนจะมีส่วนสำคัญในการกำหนดโจทย์การเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตพวกเขาอย่างเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เพื่อตอบคำถามของตนเองได้ว่า “เรียนแล้วได้อะไร” “เรียนเพื่ออะไร” “เรียนแล้วชีวิตดีขึ้นไหม”

2.2 วางแผนการเรียนรู้ด้วยการสร้างแรงจูงใจที่ทำลาย (A = Ambitious Plan) เมื่อโจทย์การเรียนรู้เริ่มต้นจากผู้เรียนสิ่งที่ผู้วิจัยและภาคีเครือข่ายการวิจัยดำเนินการต่อไปคือการเชื่อมโยงเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนไปสู่เป้าหมายการพัฒนาของชุมชน โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการเข้าร่วมสังเกตการณ์กิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเพื่อให้ผู้เรียนกลับมาสะท้อนผลการเรียนรู้ ผู้เรียนจะเห็นมุมมองความคิดและวิธีการทำงานของผู้นำชุมชน และตั้งเจตนาให้ผู้เรียนวางแผนอนาคตตนเองเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาชุมชนด้วยการสร้างแรงจูงใจที่ทำลายในบทบาทของ “พลเมืองเข้มแข็งในชุมชนแห่งความสุข” โดยในขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะร่วมกันวางแผนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน

2.3 ปฏิบัติการบนพื้นฐานสารสนเทศ (I = Information Based Operation) ขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะต้องขับเคลื่อนแผนการเรียนรู้ของตนเองสู่การปฏิบัติด้วยการร่วมกันแสวงหาสารสนเทศและความรู้ที่จำเป็นในการพัฒนาตนเองตามแผนที่วางไว้ ซึ่งเป็นสารสนเทศและความรู้ในด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชนในมิติเศรษฐกิจ

สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นเอง โดยสารสนเทศและความรู้ที่จำเป็นจะอยู่อย่างกระจุกกระจายในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ดังนั้น ผู้เรียนจึงต้องใช้ทักษะการศึกษาค้นคว้าจากความรู้ต่างๆ ในด้านวิชาการและปฏิบัติการทั้งในโรงเรียนและในชุมชน และฝึกฝนการปฏิบัติการต่างๆ เพื่อให้บรรลุแผนการเรียนรู้ของตนเองจากโจทย์ที่ทำลายในบริบทจริงของชุมชน

2.4 มีจิตวิญญาณแห่งวัยเยาว์ในการเรียนรู้ (Y = Young Spirit) ระหว่างการปฏิบัติตามแผนการเรียนรู้ ผู้เรียนจะพบกับปัญหา อุปสรรคต่างๆ มากมาย ทั้งที่เกิดจากปัจจัยที่ควบคุมได้และปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ ผู้วิจัยและภาคีเครือข่ายต้องร่วมกันจัดกิจกรรมสะท้อนผลการเรียนรู้แบบเสริมพลังให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมุ่งมั่นในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ต่อไปพร้อมทั้งปลูกฝังจิตวิญญาณแห่งวัยเยาว์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ “เรียนรู้อย่างเปิดใจ พร้อมรับ ปรับปรุงแก้ไข ไม่หาคนผิด” โดยไม่ตกอยู่ภายใต้ “กรอบการครอบงำของอัตตา” ที่เกิดจากประสบการณ์ความสำเร็จในอดีต ดังนั้น จิตวิญญาณแห่งวัยเยาว์ในการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาทักษะชีวิตและการพัฒนาชุมชน

2.5 การดำรงสถานะองค์กรเพื่อปวงชนของโรงเรียน (O = Organization for All) เนื่องจากสัมพันธ์ภาพแบบหุ้นส่วนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อโรงเรียนต้องมีสถานะเป็นองค์กรเพื่อปวงชน ซึ่งหมายถึงองค์กรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ของชุมชน และกำลังสำคัญในขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน

2.6 การสร้างนวัตกรรมเป็นหัวใจของการเรียนรู้ (I = Innovation at Heart) ผลการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อความเป็นพลเมืองเข้มแข็งในชุมชนแห่งความสุขคือ นวัตกรรมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาตนเองและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนวัตกรรมที่ผู้เรียนพัฒนาได้ คือ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและนวัตกรรมที่เป็นแนวคิด คือ โครงการรณรงค์ลดการปลดปล่อยคาร์บอน แนวทางการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตความสนใจของผู้เรียนจาก “โลกของตนเองสู่ชุมชน” นอกจากนั้นยังมีการขยายผลสู่ชุมชนด้วยการจัดเวทีชุมชน ชื่อ “มหกรรมเด็กไทร้อยลดปล่อยคาร์บอน” และถอดบทเรียนจากการเรียนรู้จากชุมชนเชื่อมโยงสู่มาตรฐานการเรียนรู้แบบบูรณาการสาระตามหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนและชุมชนได้รับการยกย่องเป็นต้นแบบด้านการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้บนฐานชุมชน นักเรียนในโรงเรียนต่างๆ ของชุมชนเกิดสำนึกรักชุมชนซึ่งสะท้อนได้จากผลงานที่เกิดจากโครงการนักเรียนในงานมหกรรมนี้

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนของโรงเรียนในตำบลไทร้อย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า แนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของโรงเรียนต่างๆ ในพื้นที่วิจัย

คือ แนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนในด้านรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ของ Barrett (2012) Howard (2001) และ Melaville, Berg and Blank (2006) เนื่องจากโรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรในการเรียนรู้ ในขณะที่ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีทรัพยากรการเรียนรู้มากมาย เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในขณะที่ชุมชนก็ต้องการความช่วยเหลือในรูปแบบอาสาสมัครจากโรงเรียนต่างๆ เช่นกัน จึงเกิดสัมพันธภาพแบบหุ้นส่วน

2. SAIYOI Model เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนและชุมชนไทร้อย เพราะเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่พัฒนาขึ้นจากบริบทจริงของโรงเรียนและชุมชนไทร้อย โดยมีจุดเริ่มต้นจากความต้องการพัฒนาตนเองของผู้เรียนเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษามูลฐานทักษะชีวิตของ UNICEF (2003) Learning Liftoff (2017) และ Macmillan Education (2016) และแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนของ Barrett (2012) Melaville, Berg and Blank (2006) ที่มุ่งเน้นการปลูกฝังทักษะชีวิตส่วนตัว เพื่อให้เกิดทักษะในการเรียนรู้ บรรลุศักยภาพการเรียนรู้ส่วนบุคคลอย่างเต็มที่และเชื่อมโยงการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนเพื่อประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 โรงเรียนขนาดเล็กในชุมชนต่างๆ ควรนำแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อลดข้อจำกัดในการจัดการศึกษาที่เกิดจากปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ของโรงเรียนโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.2 โรงเรียนขนาดเล็กในชุมชนต่างๆ สามารถพัฒนารูปแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีการเรียนรู้ของผู้เรียน และบริบทชุมชนของตนเองได้ โดยใช้แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากการพัฒนา SAIYOI Model

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการนำแนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนของโรงเรียนในตำบลไทรย้อย ผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับคือ รูปแบบการจัดการศึกษาบนฐานทักษะชีวิตและชุมชนที่เรียกว่า “ไทรย้อยโมเดล (SAIYOI Model)” ตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลตำบลไทรย้อย. (2565). *วิสัยทัศน์/พันธกิจ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.saiyoi.go.th/vision.php>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). (ร่าง) *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- Barrett, M. S. (2012). *An Introduction to Community-Based Learning*. Retrieved from https://www.holycross.edu/sites/default/files/files/cbl/introduction_to_community-based_learning_17.pdf
- Dede, C. (2009). Comparing Frameworks for 21st Century Skills. *Boston: Harvard Graduate School of Education*, 137(1), 2-8.
- Howard, J. (2001). *Service-Learning Course Design Workbook*. Michigan: The Edward Ginsberg Center for Community Service and Learning.
- Kindon, S., Pain and Kesby, M. (2007). *Participatory Action Research Approaches and Methods Connecting people, participation and place*. New York: Routledge.
- Learning Liftoff. (2017). *The Importance of Life Skills-Based Education*. Retrieved from <https://www.learningliftoff.com/the-importance-of-life-skills-based-education/>
- Macmillan Education. (2016). *What are life skills?*. Retrieved from <http://www.macmillanenglish.com/life-skills/what-are-life-skills/>
- Melaville, A., Berg, A. C. and Blank, M. J. (2006). *Community-Based Learning: Engaging Students for Success and Citizenship*. Washington D.C.: Coalition for Community Schools.
- UNICEF. (2003). *Life skills: Implementation models*. Retrieved from https://www.unicef.org/lifeskills/index_10485.html

รูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของโรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด*

A Model for Applying the Tisikkhā Principles in Improving the Quality of Life of the Elderly in NongYai Subdistrict School for the Elderly, Si Somdet District, Roi Et Province

พระอธิการประมวล อธิปัญโญ, พระมหามิตร ฐิตปัญโญ และพระโสภณพัฒน์บัณฑิต
Phraatikarn Pramaul Athipanyo, Phramaha Mit Thitapanyo and Phra Sophonphattanabundit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: ramwl101@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) ศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด 3) ศึกษารูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย: ผู้สูงอายุเกิดการพัฒนาตนเองให้มีสติตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ด้านสังคม: ผู้สูงอายุทำตนให้ตั้งอยู่ในกรอบระเบียบข้อปฏิบัติที่ทีมงานของสังคม ด้านจิตใจ: ผู้สูงอายุมีการอบรมจิตของตนให้มีความผ่องใส และมีการพัฒนาปัญญาให้เป็นผู้มีเหตุมีผล ด้านสติปัญญา: ผู้สูงอายุมีการพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขตามหลักไตรสิกขา

*ได้รับบทความ: 31 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 10 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2565
Received: May 31, 2022; Revised: December 10, 2022; Accepted: December 26, 2022

2. การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด: ด้านกาย มีพฤติกรรมทางกายงาม ด้านจิตใจ เกิดอารมณ์เบิกบานในธรรม แจ่มใสในจิต และด้านปัญญา สร้างความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เมื่อทำใจได้อย่างนี้แล้วก็มีจิตใจอิสระ

3. รูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด: ด้านร่างกาย: พฤติกรรมทางกายงามเพราะมีศีลเป็นเครื่องกรรมกับพฤติกรรมทางกาย ด้านจิตใจ: จิตสงบ จิตไม่ฟุ้งซ่าน อารมณ์ไม่เศร้าหมอง เกิดความผ่อนคลายเพราะจิตเป็นสมาธิ ด้านปัญญา: การพิจารณาไตร่ตรองรู้เท่าทันอารมณ์เกิดความรู้แจ้งตามสภาวะธรรมเพราะมีปัญญาเป็นต้นนำ

คำสำคัญ: รูปแบบ; ไตรสิกขา; การพัฒนา; คุณภาพชีวิต; ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the use of the *Tisikkhā* principles in improving the quality of life of the elderly; 2) to study the application of the *Tisikkhā* principles to improve the quality of life of the elderly at NongYai Sub district School for the Elderly, Si Somdet District Roi Et Province; 3) to study the model for applying the *Tisikkha* principle in improving the quality of life of the elderly at NongYai Sub district School for the Elderly. This study was carried out by means of qualitative research, and the obtained data were interpreted by descriptive analysis.

The research results were as follows:

1. The application of the *Tisikkhā* principles to improve the quality of life for the elderly: physical aspect: the elderly develop self-consciousness and stay in heedfulness; social aspect: the elderly set themselves up within the framework of good social conduct; mental aspect: the elderly have trained their minds to be bright and develop the wisdom to be a reasonable person; intellectual aspect: the elderly have self-development in daily life and live together in society happily according to the *Tisikkhā* principles.

2. The application of the *Tisikkhā* principles to improve the quality of life of the elderly at NongYai Sub district School for the Elderly, Si Somdet District Roi Et Province: physical aspect: they have beautiful physical behaviors; mental aspect: they are emotionally in the Dhamma and have the bright mind; intellectual aspect: to create knowledge and

understanding of the changes of nature to create a free mind.

3. The model for applying the Trisikkha principle in improving the quality of life of the elderly at NongYai Sub district School for the Elderly: physical aspect: physical behavior is beautiful because there are precepts as the body cover; mental aspect: calm mind, not distracted mind, bright mind to create relaxation because the mind is concentrated; intellectual aspect: contemplation and knowing the emotions, enlightenment according to the Dhamma state because wisdom is the lead.

Keywords: Model; Trisikkhā Principles; Improving; Quality of Life; Elderly

1. บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปอย่างเต็มตัว ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปีพ.ศ. 2553 ประเทศไทย มีจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 8.0 ล้านคนหรือประมาณร้อยละ 11 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ (สำนักสถิติเศรษฐกิจและสังคม, 2560, หน้า 13) จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นนี้ ส่วนหนึ่งมาจากความก้าวหน้าในการพัฒนาของประเทศในส่วนที่สำคัญ คือความก้าวหน้าทางการแพทย์ที่สามารถดูแลช่วยเหลือรักษาให้ประชาชนหายจากอาการเจ็บป่วย มีชีวิตยืนยาวและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเพิ่มขึ้น ประชากรผู้สูงอายุได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจในลักษณะการพึ่งพิงทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม แต่ผู้สูงอายุบางส่วนยังมีศักยภาพที่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้อย่างมากมายในช่วงปีพ.ศ. 2544 จำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วทำให้

โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Ageing)” อันจะมีผลต่อสภาพทางสังคมสภาวะเศรษฐกิจและการจ้างงาน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553, หน้า 1) แผนยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเริ่มต้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นแผนระยะยาวโดยให้ความสำคัญต่อ “วงจรชีวิต” และความสำคัญของทุกคนในสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งและจะต้องเข้าสู่ระยะวัยสูงอายุตามวงจรชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการให้บริการและการรองรับกับสถานการณ์ผู้สูงอายุที่มีเพิ่มมากขึ้นในทุกขณะแม้จะมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่ให้แนวทางการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศก็ตาม (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2552, หน้า 19-20) แผนงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) นโยบายของรัฐบาลด้านผู้สูงอายุ 2) กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุพ.ศ. 2546 3) แผน

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 4) ประเด็นท้าทายต่อการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุ เรื่องผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่ต้องมีนโยบายและแผนงานมารองรับทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเฉพาะประเด็นสำคัญที่จะเป็นประเด็นท้าทาย ได้แก่ 1) ความยากจนในกลุ่มประชากรสูงอายุ 2) การลดลงของศักยภาพการเกื้อหนุนของครอบครัว และประชากรวัยแรงงาน 3) ภาวะการพึ่งพาที่สูงขึ้นและความต้องการการดูแลระยะยาว 4) การนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์ 5) การเปลี่ยนแปลงด้านสภาวะแวดล้อมในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา แผนผู้สูงอายุแห่งชาติในแผนดำเนินการ ตามมาตรการที่กำหนด (กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์, 2553) การนำแผน ผู้สูงอายุฉบับปรับปรุงมาเป็นกรอบในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุจะช่วยให้การดำเนินงานของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถที่จะทำให้เกิดองค์ความรู้ร่วมกันเกิดการ บูรณาการในการทำงานและเกิดความร่วมมือกัน ในที่สุดสามารถที่จะรองรับและป้องกันปัญหาทาง ด้านผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้นตามมา ปัจจุบันประชากร ผู้สูงอายุมิแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมากสภาพความ เป็นสังคมไทยหรือสังคมต่างชาติทั่วโลกไม่ได้ให้ ความสำคัญกับผู้สูงอายุและมีการทอดทิ้งผู้สูงอายุ กันมาก การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบัน เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้วิถีชีวิตของผู้สูงอายุใน ประเทศไทยต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพที่เป็น อยู่ (ศิริวรรณ ศิริบุญ และชนคดี มลิณทางกูร, 2551, หน้า 13) จากการที่มีผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี และมากกว่า) มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากร

ทั้งหมด จากการคาดประมาณการประชากรของ ประเทศไทยระหว่างปีพ.ศ. 2543 ถึงพ.ศ. 2573 แสดงว่าอีกประมาณ 15 ปีข้างหน้าหรือในปีพ.ศ. 2568 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 14.9 ล้านคน หรือคิดเป็น 2 เท่าของประชากรสูงอายุในปีพ.ศ. 2552 และในปี พ.ศ. 2573 จะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 17.8 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 25 ของประชากร ไทยทั้งประเทศ (บรรลุ ศิริพานิช, 2553, หน้า 21) ซึ่งการมีจำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุที่เพิ่ม ขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้ประเทศมีระยะเวลาที่ค่อนข้างสั้นในการเตรียมรองรับการดูแลผู้สูงอายุที่จะ เพิ่มขึ้นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อใช้ในการ วิเคราะห์สถานการณ์และเป็นพื้นฐานในการ วางแผนการให้บริการได้อย่างสอดคล้องตรงกับ ความต้องการของผู้สูงอายุและชุมชน เพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึง ต่อเนื่องและเป็นปัจจุบันคุณภาพชีวิตเป็นการมีชีวิต ที่พัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งตนเองได้อย่างมีทิศทาง สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุขและทำให้ผู้อื่นเป็นสุขด้วย

สภาพการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในสังคม ไทยปัจจุบัน ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน ร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ทางด้านครอบครัวและ สังคม เรื่องผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่ต้องมีนโยบาย และแผนงานมารองรับทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ด้วยภาวะผันผวนทางการเมืองเศรษฐกิจ อาจเป็น อุปสรรคต่อการดำเนินงานตามนโยบายและแผน ด้านผู้สูงอายุในอนาคต โดยเฉพาะประเด็นสำคัญ ที่จะเป็ประเด็นท้าทาย ได้แก่ 1) ความยากจน

ในกลุ่มประชากรสูงอายุ 2) การลดลงของศักยภาพ การเคลื่อนไหวของครอบครัว ประชากรวัยแรงงาน 3) ภาวะการพึ่งพาที่สูงขึ้น ความต้องการการดูแล ระยะยาว 4) การนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ ประโยชน์ 5) การเปลี่ยนแปลงด้านสภาวะแวดล้อม ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจึง ต้องการผู้ดูแล โดยเฉพาะทางด้านจิตใจจึงเป็นเรื่อง ที่มีความสำคัญยิ่งคำสอนในพระพุทธศาสนาสอน ให้คนเรารู้จักความจริงของธรรมชาติและชีวิตให้ รู้จักตนเองพิจารณาแก้ไขปัญหาของตนด้วยหลัก เหตุผลหลักคำสอนของพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าที่ เรียกว่า พุทธธรรม ซึ่งเป็นการแนะแนวต้นแบบใน การส่งเสริมเพราะการแนะแนวพุทธธรรมนี้ส่งเสริม ให้บุคคลรู้จักช่วยตนเองยอมรับศักยภาพของมนุษย์ ในการแก้ไขปัญหาลดจนให้รู้จักในเงื่อนไขเหตุ ปัจจัยและวิธีการ ซึ่งมีขั้นตอนครบถ้วนตามหลัก การแนะแนวผู้สูงอายุเป็นชาวพุทธคำสอนใน พระพุทธศาสนาสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตของ ผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2534, หน้า 1)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบการใช้หลัก ไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ โรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอ ศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด เพราะหลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของ บุคคลที่ควรนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เพราะไตรสิกขาจะเป็นจุดเปลี่ยนแห่งพฤติกรรม ของคนว่าจะเปลี่ยนไปในทิศทางให้เกิดการเรียนรู้ ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในการ พัฒนาผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในการ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้หลัก ไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของโรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอ ศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการใช้แบบ สัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บ ข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากผู้ให้ข้อมูล สำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 รูป/คน และ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท (Content Analysis Technique) มาพัฒนารูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุใน ตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของนักวิชาการ

หนังสือตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงาน บทความวิชาการ เว็บไซต์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือร่วมมือในการทำวิจัยไปยังกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 รูป/คน

4. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งสถานที่จริง ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน 30 รูป/คน จำนวน 30 ฉบับ และรับคืนมาด้วยตนเองแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

5. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งเป็นสังเกตพฤติกรรมและการทำงานของฝ่ายต่างๆ ที่ทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย: ผู้สูงอายุเกิดการพัฒนาตนเองให้มีสติตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ด้านสังคม: ผู้สูงอายุทำตนให้ตั้งอยู่ในกรอบระเบียบข้อประเพณีที่ดีงามของสังคม ด้านจิตใจ: ผู้สูงอายุมีการอบรมจิตของตนให้มีความผ่องใส และมีการพัฒนาปัญญา ให้เป็นผู้มีเหตุมีผล ด้านสติปัญญา: ผู้สูงอายุมีการพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความ

สุขตามหลักไตรสิกขา ซึ่งสอดคล้องกับงานของ อัมภัสสา พานิชชอบ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค และสถานที่พักผู้สูงอายุเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวม พบว่า ศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดระเบียบชีวิตและสังคม ผู้สูงอายุมีพื้นฐานในการเข้าใจเรื่องศีลมีความแตกต่างกัน การพัฒนาทางด้านร่างกาย ทำให้มีพฤติกรรมทางกายงาม การทรงตัวสง่า วาจาโอบอ้อมอารี มีความเป็นกันถ้อยมิตร มีจิตอาสาพัฒนาชุมชน ในขณะที่เดียวกันการรักษาศีลอุโบสถทำให้ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุมีอารมณ์เบิกบานในธรรม แจ่มใสในจิต พิจารณาสังขารด้วยจิตใจเยือกเย็น เห็นทุกข์ในสังขาร การรักษาศีลอุโบสถจึงเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งที่ทำให้นักเรียนผู้สูงอายุที่มีใจจิตสงบขบคิดเพื่อขัดเกลากิเลสเป็นเหตุในการดำเนินชีวิต

นักเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุได้ฝึกสมาธิจนสามารถพัฒนาจิตให้มีความทรงจำดี มีจิตผ่องคลาย ไม่กลายเป็นคนหลงๆ ลืม มีสติในการทำพูดและคิดอย่างก้าว การพัฒนาจิตด้วยการฝึกสติจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนามวลมนุษยชาติการพัฒนาปัญญาของนักเรียนผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เมื่อทำใจได้อย่างนี้แล้วจะมีจิตใจอิสระ สามารถปล่อยวางในอารมณ์ ไม่จมในอดีต การพิจารณาให้เห็นความ

เปลี่ยนแปลงในสังขาร อันเป็นพื้นฐานในการก่อวิชา ด้วยเหตุนี้การพัฒนาปัญญาจึงเป็นส่วนสำคัญเข้าไปรู้แจ้งในการก่อเกิดจนเป็นเหตุเปิดทางแห่งนิพพาน

3. รูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านร่างกาย: โครงการรักษาศีล 5 และ ศีล 8 การรักษาศีล 5 เป็นการรับจากพระอาจารย์ทุกวันพระ 8 คำ และ 15 คำ ในส่วนการรักษาศีล 8 มีการรักษาตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและช่วงวันพระในพรรษา ซึ่งเป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายเพื่อให้เกิดความงดงามและความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตกิจกรรมการเดินจงกรม: ด้วยการกำหนดซ้ายพุท ขวาโอ ระยะเวลาการเดินจงกรมประมาณ 15-20 นาที ผลทำให้ร่างกายแข็งแรง พร้อมทั้งยังช่วยให้เจริญอาหารได้ดี เมื่อร่างกายมีความแข็งแรงเป็นการบำบัดให้เกิดโรคได้ลดลง ด้านจิตใจ: กิจกรรมการนั่งสมาธิเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้จิตสงบ จิตไม่ฟุ้งซ่าน อารมณ์ไม่เศร้าหมอง เกิดความผ่อนคลาย มีการกำหนดลมหายใจเข้าพุท ออกโอ ระยะเวลา 15-20 นาที เป็นการกำหนดให้ผู้สูงอายุไม่เกิดความเมื่อยจนเกินไป และสามารถทำจิตรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง ผลที่เกิดกับจิต คือ จิตสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน เกิดความผ่อนคลาย กลายเป็นความมั่นคงหากมีการปฏิบัติสมาธิอย่างสม่ำเสมอจะเป็นที่พึ่งให้จิตใจร่มเย็น เกิดความทรงจำที่ดีขึ้น กิจกรรมไหว้พระและสวดมนต์: กำหนดเริ่มไหว้พระและสวดมนต์ในตอนเช้า 08.00 น. เย็นเริ่ม 16.30 น.

กิจกรรมเหล่านี้สามารถส่งเสริมให้จิตใจมีความมั่นคง อารมณ์คงที่ จึงทำให้จิตใจเบิกบาน มีอารมณ์คงที่ไม่แปรปรวน ด้านปัญญา: กิจกรรมการสาธยายพระไตรปิฎก เพื่อเป็นการพิจารณาไตร่ตรองรู้เท่าทันอารมณ์เกิดความรู้แจ้งตามสภาวะธรรมเพราะมีปัญหาเป็นตัณหา ผู้สูงอายุสาธยายด้วยบทสวดธรรมจักรกับปวัตตสูตร บทปฏิบัติสมุปปาท บทพาหุง เป็นประจำทุกวันอาทิตย์ของสัปดาห์ที่สองของเดือน ด้วยการสวดบทเหล่านี้ ถ้าเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนาจะเพิ่มบทปลงสังขารและปริตรมงคลบางบทตามเวลาที่กำหนดด้วยสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีความจำดีขึ้น และเป็นการพิจารณาไตร่ตรองรู้เท่าทันอารมณ์เกิดความรู้แจ้งอย่างสูงเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ทำให้มีการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ส่วนกิจกรรมการฟังธรรมเทศนาทางโรงเรียนผู้สูงอายุได้นิมนต์พระมาแสดงธรรมเทศนาเป็นประจำตามวันสำคัญทั้งทางราชอาณาจักรและศาสนจักรการฟังธรรมนั้นก็เพื่อพัฒนาปัญญาของผู้สูงอายุให้รู้ทันกับสถานการณ์ ส่งผลให้เป็นผู้มีเหตุผลในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

5. อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้

1. การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงวัยได้ปฏิบัติตนเพื่อให้เข้าถึงความจริงหรือคำสอนที่เป็นแก่นพุทธธรรม

ซึ่งช่วยให้ตนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข กล่าวคือ ผู้สูงวัยได้ประยุกต์หลักพุทธธรรม ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนี้ 1) หลักไตรลักษณ์ 2) หลักอริยสัจ 4 3) หลักบุญ บาป กรรม 4) หลักพรหมวิหาร 5) หลักเบญจศีล เบญจธรรม 6) หลักอบายมุข 6 และ 7) หลักสังคหัตถ์ 4 จากการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภิรมย์ เจริญผล (2553) ได้ท้าวใจเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ จังหวัดนครปฐม พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา พบว่า (1) หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ด้านร่างกาย ได้แก่ ไตรลักษณ์ ชั้น 5 และอริยสัจ 4 (2) หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ด้านจิตใจ ได้แก่ การรักษาศีล 5 ไตรสิกขา บุญกิริยาวัตถุ และการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน (3) หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ โลกธรรม 8 พรหมวิหาร 4 สังคหัตถ์ 4 คารวะธรรม อคติ 4 และขันติ โสรัจจะ (4) หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ด้านเศรษฐกิจและรายได้ ได้แก่ อิทธิบาท 4 ละเวนอบายมุข และทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์

2. การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาที่สร้างความสมดุลในชีวิตให้กับผู้สูงวัยในภาพรวม พบว่า ศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดระเบียบชีวิต

และสังคมการพัฒนาทางด้านร่างกายทำให้มีพฤติกรรมทางกายงาม การทรงตัวสง่า วาจาโอ้อวม อารี การรักษาศีลอุโบสถทำให้ผู้สูงอายุเกิดอารมณ์เบิกบานในธรรม แจ่มใสในจิต พิจารณาสังขารด้วยจิตใจเยือกเย็นเห็นทุกข์ในสังขารการรักษาศีลอุโบสถจึงเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งที่ทำให้นักเรียนผู้สูงอายุที่มีใจจิตสงบผู้สูงอายุได้ฝึกสมาธิจนสามารถพัฒนาจิตให้มีความทรงจำดีมีจิตผ่องคลายไม่หลงๆ ลืม มีสติในการทำพุทธการพัฒนาด้านจิต การฝึกสติจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์การพัฒนาปัญญาของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติสามารถปล่อยวางในอารมณ์ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสำราญ วงศ์คำพันธ์ (2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนไม่ตรีจิตไทย-อเมริกันพบว่า ไตรสิกขา เป็นวิธีปฏิบัติเพื่ออบรมกาย วาจา และจิตให้เจริญงอกงามในคุณธรรมสมาธิ เป็นขั้นตอนที่สองที่ให้ความสำคัญ การรักษาจิตด้วยคุณภาพและคุณธรรม ส่วนขั้นตอนสุดท้ายคือปัญญา ที่สำคัญคือหลักการเหตุและผลไตรสิกขาเป็นหลักธรรมเพื่อคุณภาพชีวิตสู่ความเป็นอิสระภาพจากการยึดติด กระบวนการสอนและประยุกต์ใช้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนไม่ตรีจิตไทย-อเมริกัน ได้ให้ความสำคัญกฎระเบียบวินัย และข้อปฏิบัติ กิจกรรมและโครงการต่างๆ เป็นไปเพื่อส่งเสริมหลักศีลธรรมและจริยธรรมตามวิถีพุทธหรือเรียกว่าเป็นไปตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ผลของกระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนไม่ตรีจิตไทย-อเมริกัน ได้ออกผลใน

แนวทางที่ดีเช่นผลที่เกิดกับตัวผู้เรียนคือผู้เรียนได้มีการพัฒนาทางด้านกาย ศีล จิตใจ และทางด้านปัญญาเป็นอย่างดีและผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนคือโรงเรียนได้รับความไว้วางใจเชื่อมั่นศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากชุมชน ส่วนวัดในชุมชนได้ศาสนทายาทเป็นกำลังส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

3. รูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านร่างกาย: โครงการรักษาศีล 5 และ ศีล 8 การรักษาศีล 5 เป็นการรับจากพระอาจารย์ทุกวันพระ 8 คำ และ 15 คำ ในส่วนการรักษาศีล 8 มีการรักษาตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและช่วงวันพระในพรรษา กิจกรรมการเดินจงกรม: ด้วยการกำหนด ซ้ายพุท ขวาโธ กิจกรรมออกกำลังกาย: การออกกำลังกายยังเป็นอีกส่วนหนึ่งในการกระตุ้นกล้ามเนื้อให้ตื่นตัว การออกกำลังกายที่เป็นกายภาพ เป็นการออกกำลังกายที่เริ่มด้วยการเคลื่อนไหวร่างกายแบบช้าๆ เตรียมความพร้อมของร่างกาย ทำให้ร่างกายตื่นตัวก่อนทำกิจกรรมต่อไป ผลทำให้ร่างกายแข็งแรงพร้อมทั้งยังช่วยให้เจริญอาหารได้ดี เป็นการบำบัดให้เกิดโรคได้ช้าลง ด้านจิตใจ: กิจกรรมการนั่งสมาธิมีการกำหนดลมหายใจเข้าพุทออกโธสามารถทำจิตรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองเกิดความทรงจำดีขึ้นกิจกรรมไหว้พระและสวดมนต์: กำหนดเริ่มไหว้พระและสวดมนต์ในตอนเช้า เย็น กิจกรรมนี้สามารถส่งเสริมให้จิตใจมีความมั่นคงอารมณ์คงที่เมื่อพบกับปัญหาจะไม่ตื่นตระหนกกับปัญหานั้นๆ

กิจกรรมการทำบุญใส่บาตร: ในวันสำคัญทางอาณาจักรและศาสนจักร มีการทำบุญใส่บาตรเป็นประจำ การทำบุญสัจจะไปตามสถานที่ต่างๆ ที่กำหนด จึงทำให้จิตใจเบิกบาน มีอารมณ์คงที่ไม่แปรปรวน ด้านปัญญา: กิจกรรมการสาธยายพระไตรปิฎก สาธยายด้วยบทสวดธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร เป็นประจำทุกวันอาทิตย์ของสัปดาห์ที่สองเดือนสามารถทำให้ผู้สูงอายุพิจารณาไตร่ตรองรู้เท่าทันอารมณ์ ทำให้มีการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ส่วนกิจกรรมการฟังธรรมเทศนาเป็นประจำตามวันสำคัญทั้งทางราชอาณาจักรและศาสนจักร การฟังธรรมนั้นก็เพื่อพัฒนาปัญญาของผู้สูงอายุให้รู้ทันกับสถานการณ์สอดคล้องกับงานของอภินันท์ สนน้อย, ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ และสุรัชย์ ปิยานุกูล (2559, หน้า 153-169) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านร่างกาย สุขภาพของผู้สูงอายุไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดัน ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุมีสภาพความเป็นอยู่ดี อบอุ่น มีความเหมาะสม ความสัมพันธ์กับครอบครัวชุมชนผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมการทำกิจกรรมพอสมควร ด้านสภาพแวดล้อม ลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุมีความเหมาะสมระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านจิตใจ และอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านร่างกาย และด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ปัจจัยด้านการ

ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเป็นปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมกับครอบครัว สังคมและชุมชน รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้สูงอายุ ควรพัฒนาดตนเองช่วยเหลือตนเองผู้ดูแล ผู้สูงอายุ ครอบครัว ควรช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ หน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ควรเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์กรส่วนท้องถิ่นร่วมกับวัด ชุมชน โรงเรียน ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุรอบด้าน ทั้งด้านการดูแลสุขภาพกายและจิต

1.2 องค์กรส่วนท้องถิ่นร่วมกับวัด ชุมชน โรงเรียน และสถานีนอนามัย ร่วมกันกำหนดนโยบายการดำเนินการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุ ในการจัดทำแผนพัฒนาในระดับท้องถิ่น

1.3 มีการนำนโยบายในการดำเนินการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุ ด้วยการให้หลักไตรสิกขามาเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเข้าสู่ภาคปฏิบัติ

1.4 การวางแผนการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชน และภาคเอกชน

1.5 มีพระราชบัญญัติหรือกฎหมายเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุที่ชัดเจน เพื่อให้องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบมีแนวปฏิบัติในการดำเนินงานอย่างถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 ควรมีหน่วยงานองค์กร จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้ผู้สูงอายุในเขตบริการที่โรงเรียนผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชนได้รับรู้

2.2 ควรมีการทำสื่อผ่านทางโซเชียล เพื่อให้เห็นรูปแบบของการทำกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ

3. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

3.1 โรงเรียนผู้สูงอายุได้นำเอาผลงานวิจัยมาปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุ

3.2 ทางโรงเรียนได้นำเอารูปแบบการเรียนการสอนนำไปใช้กับผู้สูงอายุในเครือข่ายในอำเภอ

4. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุวิถีพุทธโดยใช้ทฤษฎีเชิงจริยธรรม

4.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

4.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุเชิงพุทธด้วยหลักไตรสิกขา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย: ผู้สูงอายุเกิดการพัฒนาตนเองเพราะได้นำหลักไตรสิกขามาปรับใช้ในชีวิต ด้านสังคม: ผู้สูงอายุทำตนให้ตั้งอยู่ในกรอบระเบียบ

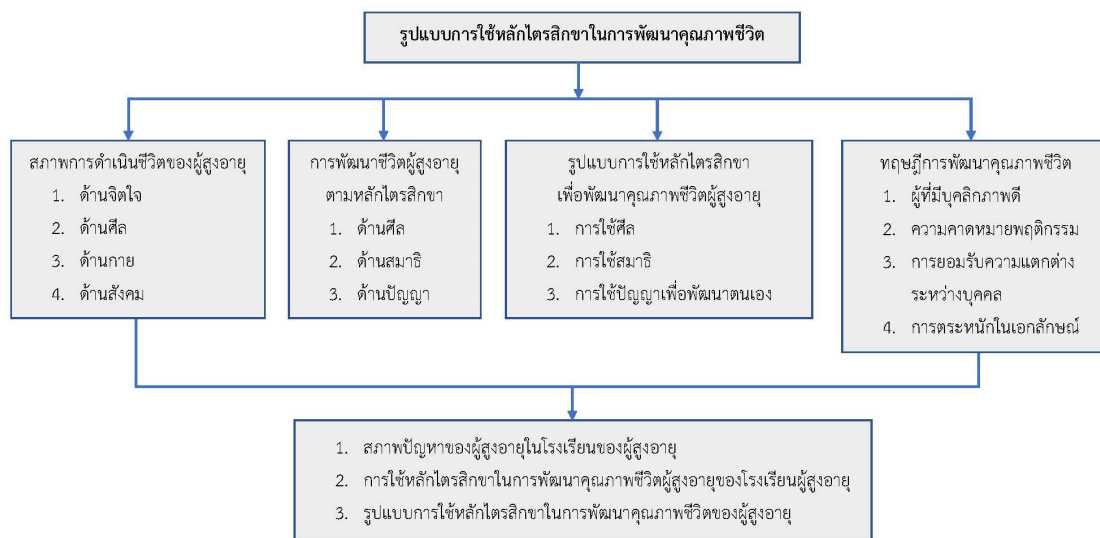

ข้อประพจน์ที่ตีงามของสังคม ด้านจิตใจ: ผู้สูงอายุ มีการอบรมจิตของตนให้มีความผ่องใส และมีการ พัฒนาปัญญา ให้เป็นผู้มีเหตุผล ผล ด้านสติปัญญา: ผู้สูงอายุมีการพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิต ประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขตามหลักไตรสิกขา

การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านกาย มีพฤติกรรมทางกายงาม ด้านจิตใจ เกิดอารมณ์ เบิกบานในธรรม แจ่มใสในจิต และด้านปัญญา สร้างความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของ

ธรรมชาติและเข้าใจความเป็นจริง เมื่อทำใจได้แล้ว ก็จะมีจิตใจที่อิสระ

รูปแบบการใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุใน ตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านร่างกาย: พฤติกรรมทางกายงามเพราะมีศีล เป็นเครื่องบมกาย ด้านจิตใจ: จิตสงบ จิตไม่ฟุ้งซ่าน อารมณ์ไม่เศร้าหมอง เกิดความอ่อนคลายเพราะจิต เป็นสมาธิ ด้านปัญญา: การพิจารณาไตรตรองรู้เท่า ทันอารมณ์เกิดความรู้แจ้งตามสภาวะธรรมเพราะมี ปัญญาเป็นต้วนำสิ่งเหล่านี้ควรนำมาพิจารณา อย่างยิ่ง รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2563-2564*. กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิช.

- บรรลุ ศิริพานิช. (2553). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2552*. กรุงเทพฯ: บริษัท ทีคิวพี.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2534). *พุทธศาสนากับการแนะแนว*. กรุงเทพฯ: สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย.
- ภิรมย์ เจริญผล. (2553). *ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ จังหวัดนครปฐม*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2552). *รายงานการศึกษาโครงการปรับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2563-2564*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ และชนนต์ มิตินทางกูร. (2551). *ทำไมสังคมไทยต้องให้ความสนใจเรื่องผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: ฐานข้อมูลประชากรฝ่ายวิจัยและศูนย์สารสนเทศ.
- สำนักสถิติเศรษฐกิจและสังคมกลุ่มสถิติแรงงาน. (2560). *การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักสถิติเศรษฐกิจและสังคม.
- สำราญ วงศ์คำพันธ์. (2556). *กระบวนการสอนตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนไม่ตรีจิตไทย-อเมริกัน*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิรักษ์ สนน้อย, ปิยาภรณ์ ศิริพานุมาศ และสุรัชย์ ปิยานุกูล. (2559). *รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดบุรีรัมย์*. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 8(2), 153-169.
- อัมภัสชา พานิชชอบ. (2546). *การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านบางแค และสถานที่พักผู้สูงอายุเอกชน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แรงงานข้ามชาติ: สิทธิประโยชน์และแนวทางในการจัดการ ของแรงงานเมียนมา อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก*

Migrant workers: Privileges and Guideline of Myanmar workers, Mae Sot District, Tak Province

นวภัทร ไตสุวรรณ์, กาบแก้ว ปัญญาไทย และมนัสนันท์ สิงห์ไทย
Nawaphat Tosuwan, Kabkaew Punyathai and Manadsanan Sungthai
วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น
Northern College, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Nawaphat2534@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสาเหตุในการจ้างแรงงานสัญชาติเมียนมาของผู้ประกอบการในอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก 2) ศึกษาสิทธิประโยชน์ของแรงงานสัญชาติเมียนมาที่ได้รับในอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก 3) ศึกษาหาแนวทางในการจัดการแรงงานสัญชาติเมียนมา ในอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แรงงานสัญชาติเมียนมาจำนวน 21 คน ที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการจำนวน 10 ท่าน และเจ้าหน้าที่รัฐจำนวน 5 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Form) ซึ่งมีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สาเหตุหรือความจำเป็นในการใช้แรงงานสัญชาติเมียนมาของผู้ประกอบการ เกิดจากการขาดแคลนแรงงานในพื้นที่โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือ ซึ่งแรงงานไทยไม่ทำเนื่องจาก ลำบากและมีความเสี่ยง ประกอบกับแรงงานเมียนมามีความขยัน อดทน ไม่เกียจงานมากกว่าแรงงานไทย
2. แรงงานสัญชาติเมียนมา ได้รับการปฏิบัติตามสภาพการจ้างงานที่กฎหมายกำหนดไว้ในบางครั้ง และได้รับการปฏิบัติตามสิทธิแรงงานข้ามชาติไม่สม่ำเสมอเช่นกัน

*ได้รับบทความ: 30 มกราคม 2565; แก้ไขบทความ: 29 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 10 ธันวาคม 2565
Received: January 30, 2022; Revised: November 29, 2022 ; Accepted: December 10, 2022

3. การจัดการแรงงานเมียนมาที่เหมาะสม ควรมีการนำเข้าแรงงานเข้ามาทำงานแบบไปเช้า-เย็นกลับ มาทำงานตามฤดูกาล ควรมีการอนุญาตให้นายจ้างนำพาลูกจ้างมาขึ้นทะเบียนถูกกฎหมาย โดยกำหนดหลักเกณฑ์ให้มีการจำกัดพื้นที่ในการทำงานและระยะเวลาที่แรงงานสามารถเคลื่อนย้ายไปทำงานที่อื่นหรือเปลี่ยนงานใหม่ในพื้นที่ต่างๆ ได้ และการอนุญาตให้แรงงานทำงานในภาคอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นได้

คำสำคัญ: แรงงานข้ามชาติ; สิทธิประโยชน์; จังหวัดตาก

Abstract

The objectives of this research were to; 1) study the reasons for hiring Burmese workers of entrepreneurs in Mae Sot District, Tak Province 2) to study the benefits of Burmese workers who have received in Mae Sot District, Tak Province 3) to study and find ways to manage Burmese workers in Mae Sot District, Tak Province, used a qualitative research method. The samples used in the study were 21 Burmese workers, 10 employers or owners, and 5 government officers.

The results of the study found that:

1. The cause or necessity of employing Burmese workers of entrepreneurs caused by a shortage of labor in the area, especially unskilled workers. Thai workers do not do these kinds of unskilled jobs because they are difficult and risky, together with Myanmar workers who are more diligent, patient, and uninterested in work than Thai workers.
2. Burmese workers are treated in accordance with the employment conditions required by law from time to time and the rights of migrant workers are treated unevenly as well.
3. Appropriate forms and methods of managing Burmese workers. Labors should be brought to work on a day-to-day basis. Come to work seasonally. There should be permission for employers to bring employees to register legally. By stipulating rules to limit the working area and the amount of time workers can move to work elsewhere or change to new jobs in different areas, and allow workers to work in labor-intensive industries.

Keywords: Migrant workers; privileges; Tak Province

1. บทนำ

ปัญหาการว่างงานและปัญหาการขาดแคลนแรงงาน อาจเกิดขึ้นในทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา เมื่อประเทศพัฒนามาระดับหนึ่ง คนในประเทศจะไม่ทำงานระดับล่างที่ต้องใช้แรงงาน เป็นงานที่ยากลำบากและเสี่ยง จึงทำให้แรงงานไร้ฝีมือมีการขาดแคลนเพิ่มมากขึ้นเป็นผลทำให้รัฐต้องมีการนำเข้าแรงงานต่างชาตินำมาทดแทนแรงงานที่ขาดแคลนในทุกประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้น ซึ่งไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าแรงงานต่างชาตินั้นเป็นส่วนสำคัญที่เข้ามาเป็นกำลังแรงงานทดแทนแรงงานที่ขาดแคลน (ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2559, หน้า 49-74)

สำหรับการใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านมีมาตั้งแต่อดีตโดยไม่มีการควบคุม ส่วนใหญ่เข้ามาอย่างผิดกฎหมาย แต่เมื่อแรงงานเพิ่มจำนวนมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐบาลจึงมีแนวคิดที่จะจัดการระเบียบแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเป็นการควบคุมดูแลและแก้ไขปัญหา โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2535 ได้ควบคุมเฉพาะแรงงานพม่าในพื้นที่ 10 จังหวัดชายแดน มีแรงงานพม่ามาลงทะเบียนเพียง 706 คน (ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ, 2552) ซึ่งการดำเนินการอย่างเป็นทางการได้เริ่มต้นในปี 2539 โดยคาดการณ์ว่าจะนำไปสู่การจัดระเบียบแรงงานด้วยการควบคุมจำนวนแรงงาน ประเภทของแรงงาน และพื้นที่จ้างงานที่เหมาะสมได้ แม้ว่าในปัจจุบันนี้รัฐบาลจะได้พยายามแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างหลากหลายแนวทาง โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐ

หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีการกำหนดนโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าว โดยออกเป็นมติคณะรัฐมนตรีให้มีการผ่อนผันแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ภายใต้กรอบความร่วมมือของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าว ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะได้พยายามแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าว ดังกล่าว ด้วยการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยกันคิดแก้ไข และการนำเอากฎหมายหลายฉบับมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหา แต่ปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองก็ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังขาดการเอาใจจริงเอาใจกับการดำเนินการกับผู้หลบหนีเข้าเมืองอย่างเด็ดขาด เพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติและประชาชน (กรมประชาสัมพันธ์, 2558)

แรงงานจากประเทศเมียนมาที่เข้ามาทำงานในอำเภอแม่สอด ได้รับการปฏิบัติตามมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิแรงงานข้ามชาติโดยเฉพาะสิทธิในกระบวนการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติหรือไม่เป็นประเด็นที่น่าสนใจ และยังมีอีกประการหนึ่งคือ สถานประกอบการหรือนายจ้างในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีความจำเป็นต้องใช้แรงงาน ในกิจการประเภทใดบ้าง เพราะเหตุใดจึงมีความต้องการใช้แรงงานข้ามชาติจากประเทศเมียนมา ผู้ประกอบการและแรงงานสัญชาติเมียนมามีความคิดเห็นอย่างไรต่อระบบการจัดการแรงงานผิดกฎหมายจากประเทศเพื่อนบ้านที่ผ่านมา โดยเฉพาะระบบการจ้างงานแบบไปเข้า-เย็นกลับ ทั้งนี้เพราะการจ้างงานของผู้ประกอบการในอำเภอแม่สอดในปัจจุบัน (สำนักงานจัดหางานแม่สอด, 2564) ในแต่ละช่วงเวลาเป็นลักษณะการ

จ้างแรงงานจากประเทศเมียนมาในรูปแบบของการจ้างแบบตามฤดูกาลหรืออัตราค่าจ้างของลูกจ้าง โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอและการไม้ที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าวในระบบเข้ามาทำงาน ในช่วงที่มีการสั่งซื้อจากลูกค้าเป็นจำนวนมาก เนื่องจากแรงงานที่มีอยู่ไม่สามารถผลิตสินค้าได้ตามจำนวนและระยะเวลาการส่งมอบสินค้าได้ทันตามกำหนด รวมถึงเป็นการลดต้นทุนของนายจ้างหรือสถานประกอบการไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการนำแรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียนทำงานอย่างถูกกฎหมายกับทางราชการ ค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และเมื่อแรงงานผลิตสินค้าและบริการได้ตามจำนวนที่ลูกค้าต้องการแล้วนายจ้างจะเลิกจ้างงานทันทีจึงก่อให้เกิดการจ้างแรงงานในระบบเกิดขึ้นมา

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสาเหตุในการจ้างแรงงานสัญชาติเมียนมาของผู้ประกอบการ และศึกษาสิทธิประโยชน์ของแรงงานสัญชาติเมียนมาที่ได้รับเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการให้บริการแก่แรงงานสัญชาติเมียนมาที่จะเข้ามาทำงานในสถานประกอบการ และเป็นแนวทางในการจัดการแรงงานสัญชาติเมียนมาของผู้ประกอบการในจังหวัดตากได้ถูกต้องตามกฎหมาย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุในการจ้างแรงงานสัญชาติเมียนมาของผู้ประกอบการ ในอำเภอแม่สอด

2. เพื่อศึกษาสิทธิประโยชน์ของแรงงานสัญชาติเมียนมาที่ได้รับ ในอำเภอแม่สอด

3. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการจัดการแรงงานสัญชาติเมียนมา ในอำเภอแม่สอด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นข้อมูลเชิงลึก ด้วยการใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Form) ในพื้นที่ศึกษา นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูล เอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) งานวิจัยและข้อมูลเอกสารจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย แรงงานสัญชาติเมียนมา จำนวน 21 คน ที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้โดยแบ่งเป็นชาย 15 คน หญิง 6 คน โดยเฉลี่ยอายุ 22-45 ปี จำนวน 18 คน และอายุสูงกว่า 46 ปี จำนวน 3 คน นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ จำนวน 10 คน แบ่งเป็นชาย 4 คน หญิง 6 คน โดยเฉลี่ยอายุ 35-45 ปี จำนวน 2 คน และอายุสูงกว่า 50 ปี จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่รัฐจำนวน 5 คน โดยเป็นตำรวจตรวจคนเข้าเมือง 2 คน ตำรวจ 1 คน แรงงานจังหวัด 1 คน ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Form) จำนวน 1 ชุด เพื่อให้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์แรงงานสัญชาติเมียนมาผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่รัฐและตัวแทนภาคเอกชน

ที่เกี่ยวข้อง ที่มีเนื้อหาครอบคลุม กระบวนการ เคลื่อนย้ายแรงงาน การลักลอบเข้าเมืองด้วยตนเอง ไม่ถูกกฎหมายและถูกต้องตามกฎหมาย ตลอดจน สภาพการจ้างงานและสิทธิประโยชน์ของแรงงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จัดทำการจัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ เข้าสัมภาษณ์ไปยังกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบ สัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง พร้อมทั้งขออนุญาต บันทึกเสียงและภาพนิ่งเพื่อเก็บเป็นหลักฐานการ วิจัย 2) การรวบรวมข้อมูลจากการประชุมสนทนา กลุ่ม เป็นการปฏิบัติการประชุมโดยให้สมาชิกกลุ่ม ได้สนทนาและซักถามอย่างสร้างสรรค์ และ ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการในเวลาที่กำหนดและ ประเมินเพื่อฉันทานุมติเป็นมติเห็นชอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยประมวลผล ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บ รวบรวมข้อมูล ซึ่งทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในขณะ ที่สัมภาษณ์และหลังการสัมภาษณ์ สำหรับการ ตรวจสอบข้อมูลและความสมบูรณ์ของข้อมูลนั้นได้ กระทำทุกครั้งหลังเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) ซึ่งเป็นการยืนยันข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นก็เช่นกัน เป็นการวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา จัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบข้อมูลในหมวดหมู่โดยผู้วิจัยกระทำต่อ เนื้อหาเพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างกัน ภายในข้อมูลหมวดเดียวกัน และหาสาเหตุของความเหมือนและความแตกต่าง จากนั้นได้จึงนำมา

วิเคราะห์เปรียบเทียบ ทั้งนี้ข้อมูลหรือเนื้อหาที่ได้ จากการสัมภาษณ์นั้น มีเพียงผู้วิจัยเท่านั้นที่ สามารถเข้าถึงข้อมูลได้

4. สรุปผลการวิจัย

1. สาเหตุหรือความจำเป็นในการใช้ แรงงานสัญชาติเมียนมาของผู้ประกอบการใน อำเภอแม่สอด ผลการศึกษาจากแรงงานสัญชาติ เมียนมา พบว่า แรงงานเข้ามาทำงานเป็นผลจาก การขาดแคลนแรงงานในพื้นที่ที่มีจำนวนมาก นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการมีความ ต้องการจ้างแรงงานเข้ามาทำงานในสถานประกอบ การของตนเอง โดยเฉพาะแรงงานในภาค อุตสาหกรรมที่มีความต้องการใช้แรงงานประเภท ไร้ฝีมือหรือกึ่งฝีมือ ซึ่งส่วนใหญ่แรงงานไทยไม่ทำ จึงส่งผลให้แรงงานเมียนมาเข้ามาทำงานเป็น จำนวนมาก เนื่องจากมีตำแหน่งงานว่างที่สามารถ รองรับแรงงานเมียนมาที่ต้องการเข้ามาทำงานได้

ผลการศึกษาเห็นว่า เจ้าหน้าที่รัฐและ นายจ้าง/เจ้าของสถานประกอบการ ในอำเภอ แม่สอด ส่วนใหญ่เห็นว่า สาเหตุและความจำเป็น ในการใช้แรงงานสัญชาติเมียนมาเนื่องจากการ ขาดแคลนแรงงานในพื้นที่ ซึ่งพื้นที่มีสถานประกอบ การประเภทอุตสาหกรรมสิ่งทอและการเหมืองที่เป็น อุตสาหกรรมหลัก ลักษณะงานที่ทำเป็นงานหนัก และต้องการความอดทนสูงในการปฏิบัติงาน จึงส่ง ผลให้แรงงานไทยส่วนใหญ่ไม่ทำ เพราะมีการเลือก ทำงานสายอื่นที่สบายกว่า และแรงงานที่เป็นที่ ต้องการในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือและ กึ่งฝีมือขาดแคลน จึงทำให้นายจ้างหรือเจ้าของ

สถานประกอบการกระตุ้น ตลอดจนมีการเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาคาดแคลนในพื้นที่ จนทำให้รัฐมีมาตรการผ่อนผันให้มีการจ้างแรงงานต่างด้าวมาทำงานแทนแรงงานไทย ประกอบกับแต่ก่อนประเทศเมียนมายังถูกกีดกันจากต่างชาติ ในการทำการค้าการลงทุน จึงส่งผลให้แรงงานเมียนมาว่างงาน ไม่มีงานทำและได้เดินทางเข้ามาทำงานที่อำเภอแม่สอด เนื่องจากอยู่ติดกับชายแดนประเทศเมียนมาที่มีชนกลุ่มน้อยจำนวนมากอาศัยอยู่ คนเหล่านั้นมีความยากจน ไม่มีงานทำและมีความต้องการเข้ามาทำงาน จึงมีการเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในจังหวัดตาก ซึ่งมีความต้องการแรงงานต่างด้าวทดแทนแรงงานขาดแคลนในพื้นที่ นอกจากนี้ แรงงานเมียนมายังมีความขยันอดทน ไม่เกียจงานและมีความรับชอบในงานมากกว่าแรงงานไทย

กระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานสัญชาติเมียนมาเพื่อเข้ามาทำงานในพื้นที่ อำเภอแม่สอด ผลการศึกษาเห็นว่า ส่วนใหญ่การตัดสินใจร่วมกันระหว่างคนในครอบครัวและตัวผู้ใช้แรงงาน โดยเดินทางมาทำงาน ผลจากด้านเศรษฐกิจที่ต้องการหารายได้ที่สูงกว่าที่ได้ในประเทศ และจากสาเหตุด้านสังคม โดยมีญาติพี่น้องทำงานอยู่หรืออาศัยอยู่ไทยชักชวนหรือช่วยเหลือ รวมถึงสาเหตุด้านวัฒนธรรม เนื่องจากต้องการมาทำงานเพราะเห็นคนอื่นมาทำกันมาก ซึ่งเดินทางเข้ามาทำงานโดยมีนายหน้าจัดหางานนำพาเข้ามาหรือเดินทางเข้ามาเอง มีคนรู้จัก เครือญาติ ติดต่อให้ ด้วยวิธีการผ่านด่านชั่วคราวหรือด่านถาวร ใช้ใบผ่านด่านชั่วคราวและลักลอบอยู่ต่อเพื่อทำงาน ซึ่งมี

สถานภาพการทำงานอยู่เป็นเป็นผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายและยังไม่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติแต่มีใบอนุญาตทำงานอย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการหรือนายจ้าง เกี่ยวกับรูปแบบการจ้างแรงงานสัญชาติเมียนมา

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการพบว่า ยังมีการจ้างแรงงานที่เข้าเมืองผิดกฎหมายและไม่มีใบอนุญาตทำงานในสถานประกอบการของอำเภอแม่สอด อีกด้วย ทั้งนี้เพราะบางช่วงเวลาต้องมีการจ้างแรงงานเมียนมา เนื่องจากการสั่งซื้อสินค้าของลูกค้าที่เพิ่มขึ้นหรือต้องใช้แรงงานในสถานประกอบการของตนเองจึงต้องมีการจ้างแรงงานที่เข้าเมืองผิดกฎหมายและไม่มีใบอนุญาตเข้ามาทำงานเพื่อให้ทันต่อการส่งมอบสินค้า ถ้าเป็นช่วงที่รัฐไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการจดทะเบียนแรงงานต่างชาตาก็ไม่สามารถทำได้ จึงมีความจำเป็นต้องจ้างแรงงานที่เข้าเมืองผิดกฎหมายและไม่มีใบอนุญาตทำงาน ประกอบกับแรงงานที่ถูกกฎหมายส่วนใหญ่จะหลบหนีนายจ้างเข้าไปทำงานในเมืองหรือนายจ้างมาติดต่อให้ไปทำงานในจังหวัดอื่นๆ ส่งผลให้นายจ้างต้องจ้างแรงงานใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่เข้าเมืองผิดกฎหมายทำงานแทน

2. สภาพการจ้างงานและสิทธิแรงงานที่แรงงานสัญชาติเมียนมาใน อำเภอแม่สอด จังหวัดตากได้รับ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 สภาพการจ้างงานและสิทธิแรงงานที่แรงงานสัญชาติเมียนมาใน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการศึกษาจาก กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้แรงงานใน จังหวัดตาก พบว่า แรงงานเมียนมา

ได้รับการปฏิบัติตามสภาพการจ้างงานและสิทธิต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า 1) ค่าจ้าง ส่วนใหญ่ได้รับค่าจ้างแรงงานข้ามชาตินั้นจะได้รับค่าตอบแทน ได้แก่ ในวันทำงานปกติวันละไม่ต่ำกว่า 300 บาท ได้รับค่าจ้างเพิ่มเมื่อต้องทำงานล่วงเวลา หรือทำงานในวันหยุด เป็นต้น 2) วันและเวลาในการทำงาน ส่วนใหญ่แรงงานข้ามชาติมีการกำหนดตารางการปฏิบัติงานที่มีความเท่าเทียมกันคือ การทำงานวันละไม่เกิน 8 ชั่วโมงหรือไม่เกิน 48 ชั่วโมง/สัปดาห์ได้พักงานระหว่างวันไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง/วัน และได้รับวันหยุดสัปดาห์ไม่น้อยกว่า 1 วัน รวมถึงสถานประกอบการ/นายหน้ามีการจัดวันหยุดตามประเพณี เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ฯ ไม่น้อยกว่า 13 วัน 3) การลาและการหยุดงาน ส่วนใหญ่จะได้รับสิทธิในการลาหรือหยุดงานตามที่นายจ้างหรือผู้ประกอบการ กำหนดตามกฎหมาย ได้แก่ สิทธิลาเพื่อการคลอดบุตรและเลี้ยงบุตร สิทธิลาป่วยได้โดยไม่ถูกหักค่าจ้าง/เงินเดือน ตลอดจนไม่ได้รับการปฏิบัติหรือได้รับบางส่วน ในสิทธิลาเพื่อเข้ารับการอบรม/พัฒนาความรู้ความสามารถ 4) สวัสดิการ ส่วนใหญ่นายจ้างหรือภาครัฐจะมีการจัดสวัสดิการด้านต่างๆ ให้แก่แรงงานข้ามชาติ ได้แก่ สถานที่ทำงานมีน้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องส้วมในที่ทำงาน มีการจัดหาอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับลูกจ้าง เช่น อุปกรณ์ทำแผลไว้ และมีการจัดอุปกรณ์เครื่องมือป้องกันความปลอดภัยให้ เช่น หมวก รองเท้า 5) สิทธิประกันสังคม แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาโดยถูกกฎหมายนั้น ภาครัฐจะได้มีการรับรองถึงสิทธิประกันสังคม คือ เมื่อเจ็บป่วย/อุบัติเหตุจากการ

ทำงานได้รับสิทธิในการเข้าถึงการรักษาพยาบาล โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ได้รับเงินทดแทนในกรณีได้รับอุบัติเหตุจากการทำงานและต้องหยุดงาน และได้รับเงินค่าคลอดบุตรตามสิทธิประกันสังคม เป็นต้น 6) สิทธิประโยชน์อื่นๆ แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในพื้นที่จะได้รับสิทธิอื่นๆ จากนายจ้าง ได้แก่ การได้เข้าร่วมกิจกรรมของสถานประกอบการ เช่น งานกีฬาสัมพันธ์/งานเลี้ยงเทศกาลสำคัญต่างๆ

2.2 สิทธิของแรงงานสัญชาติเมียนมาในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่ได้รับผลการศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้แรงงานสัญชาติเมียนมา ส่วนใหญ่จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์นั้น สิทธิของแรงงานข้ามชาติได้แบ่งออกเป็น 5 ข้อดังต่อไปนี้ 1) สิทธิก่อนเดินทางและสิทธิระหว่างเดินทางเข้ามาทำงาน ส่วนใหญ่แรงงานข้ามชาติที่จะเข้ามาทำงานในพื้นที่แม่สอด จะมีการทำสัญญาว่าจ้างเป็นลายลักษณ์อักษร และได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการทำงานและความเป็นอยู่ เช่น ค่าจ้าง ลักษณะงานที่ทำสวัสดิการที่ได้รับก่อนเดินทางเข้ามาทำงาน รวมถึงได้รับความช่วยเหลือในการเดินทาง เช่น ยานพาหนะ เอกสารสำหรับการ เป็นต้น และได้ผ่านการตรวจสุขภาพก่อนได้รับใบอนุญาตทำงานทุกๆ ครั้ง และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับค่าเดินทางเพราะนายจ้างออกให้ 2) สิทธิของแรงงานข้ามชาติเมื่อเดินทางมาถึงที่หมาย ส่วนใหญ่แรงงานฯ จะได้รับบริการจัดหางานที่เหมาะสมจากหน่วยงานของภาครัฐ โดยไม่เสียค่าธรรมเนียม และได้รับความช่วยเหลือในการใช้ชีวิตอยู่ในประเทศที่ทำงาน เช่น ล่ามแปลภาษา เอกสารเกี่ยวกับการ

ทำงาน คำแนะนำเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เป็นต้น และการนำของใช้ส่วนตัวเข้ามาในประเทศโดยไม่เสียภาษีศุลกากร 3) สิทธิของแรงงานข้ามชาติระหว่างการ ทำงาน ส่วนใหญ่นั้นแรงงานจะได้รับสิทธิการจ้างงานจากนายจ้าง ได้แก่ การได้รับค่าจ้างไม่ต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำหรือเท่ากับคนอื่นๆ ที่ทำงานอยู่ การจ่ายค่าจ้างเป็นเงินสดและตรง และการทำข้อตกลงกับนายจ้างเกี่ยวกับสภาพการจ้างงานและการทำงาน เช่น การดูแลความปลอดภัยในการทำงาน/ค่าจ้าง ค่าตอบแทน สวัสดิการ รวมถึงนายจ้างเป็นผู้จัดหาที่พักให้ฟรีหรือเก็บค่าเช่าในอัตราที่ไม่แพง เป็นต้น นายจ้างหรือผู้ประกอบการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติ คือการได้รับคำแนะนำ/ช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาที่เกิดจากการทำงานและใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย การได้รับการอบรม/ให้ความรู้เกี่ยวกับอุบัติเหตุและโรคภัยในการทำงาน การมีอิสระในการเปลี่ยนงานได้หลังจากหมดอายุ และสามารถเดินทางจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งในประเทศไทยก็ได้ และการได้รับความช่วยเหลือตามกฎหมายเมื่อเกิดความขัดแย้งกับนายจ้างเกี่ยวกับการทำงาน เช่น ไม่ได้รับค่าจ้าง เป็นต้น ทั้งนี้การได้รับโอกาสในการเลื่อนขั้น/ตำแหน่งเมื่อทำงานมาแล้วและมีความรู้ความชำนาญงานมากขึ้นไม่ได้รับการปฏิบัติหรือได้รับน้อย 4) สิทธิทางสังคมในประเทศเจ้าบ้าน แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาปฏิบัติงานจะได้รับการดูแล ส่วนของการได้รับสิทธิส่งเงินส่วนหนึ่งของรายได้และเงินออมกลับประเทศได้ การได้รับสิทธิกลับไปเยี่ยมครอบครัวในช่วงวันหยุดประจำปีโดยได้รับค่าจ้าง และการได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำในการปรับตัว

เช่น การให้ข้อมูล สิ่งอำนวยความสะดวก การฝึกอาชีพ ภาษา บริการสุขภาพและความช่วยเหลือทางกฎหมายขณะที่อยู่ในเมืองไทย เป็นต้น 5) สิทธิในการคืนสู่ประเทศและการส่งแรงงานข้ามชาติแรงงานได้กล่าวว่าทางภาครัฐหรือนายจ้าง ได้มีการบริหารจัดการเรื่องการกลับคืนประเทศ ได้แก่ การขอกลับประเทศของตนได้ เมื่อรู้สึกเจ็บป่วยจนไม่สามารถทำงานต่อไป และสามารถเดินทางกลับประเทศได้อย่างปลอดภัย เมื่อไม่ต้องการทำงานในเมืองไทยอีกต่อไป

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการแรงงานสัญชาติเมียนมาที่ผ่านมาและที่เหมาะสมสำหรับใน จังหวัดตาก ผลการศึกษาจากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ นายจ้างหรือผู้ประกอบการได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการแรงงานสัญชาติเมียนมา ของไทยในปัจจุบันและที่ผ่านมา พบว่า การมีมติคณะรัฐมนตรีอนุญาตให้แรงงานเข้าเมืองที่ผิดกฎหมายมาขอใบอนุญาตทำงานได้ทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539-2557 สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในพื้นที่ต่างๆ ได้ แต่เป็นการช่วยแก้ปัญหาได้ช่วงระยะหนึ่งเท่านั้น เจ้าหน้าที่รัฐมองว่าที่รัฐบาลมีนโยบายผ่อนปรนให้มีการนำแรงงานมาขึ้นทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานนั้นเป็นผลมาจากการผลักดันของกลุ่มทุนเพื่อให้รัฐบาลช่วยแก้ไขปัญหของแรงงานที่ขาดแคลนให้เท่านั้นเนื่องจากการขาดแคลนแรงงานในประเภทงานหนัก สกปรกและยากนั้น แรงงานไทยไม่ทำ จึงจำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานแทน มิใช่การแก้ปัญหาในระยะยาวในการแก้ไขปัญหากลุ่มคนเข้าเมืองอย่างผิด

กฎหมาย ซึ่งการจดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวจึงถูกจำกัดระยะเวลาเป็นเพียงแค่ช่วงระยะเวลาหนึ่งมิได้เป็นการจดทะเบียนทุกวัน อีกทั้ง กรณีพื้นที่แม่สอดเมื่อแรงงานต่างด้าวสามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้มีใบอนุญาตทำงานตามกฎหมายแล้วนั้น บางส่วนหลบหนีนายจ้างเข้าไปทำงานในพื้นที่ขึ้นใน เช่น กทม. หรือพื้นที่ที่มีความเจริญกว่าพื้นที่ที่แรงงานต่างด้าวทำงานอยู่ก่อน) แรงงานมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น จึงส่งผลให้แรงงานในพื้นที่ขาดแคลนเช่นเดิม และเกิดการจ้างแรงงานผิดกฎหมายขึ้นรวมถึงพื้นที่ชายแดน (แม่สอด) กลายเป็นจุดพักของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าไปทำงานในพื้นที่ขึ้นใน

การให้มีการพิสูจน์สัญชาติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพจากการเป็นผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายเป็นผู้เข้าเมืองถูกกฎหมายสามารถทราบถึงสถานภาพทางบุคคล ประวัติอาชญากรรมและข้อมูลเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวโดยการรับรองจากประเทศต้นทาง ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงานของเจ้าที่รัฐ (ตรวจคนเข้าเมือง) ในการคัดกรองและตรวจสอบสถานภาพของแรงงานต่างด้าวว่าเป็นแรงงานที่ถูกต้องหรือผิดกฎหมาย ซึ่งจะนำไปสู่การผลักดันกลับสู่ประเทศต้นทางหากเป็นแรงงานที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานและลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย การพิสูจน์สัญชาติเมื่อเปลี่ยนสภาพเป็นผู้เข้าเมืองถูกกฎหมายส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งทำให้ทราบถึงแรงงานต่างด้าวในประเทศว่ามีจำนวนเท่าใดทำงานในสถานประกอบการใด พื้นที่ใดบ้าง โดยจะช่วยให้การดูแลควบคุมและป้องกันปัญหาที่เกิดจากแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

การมีข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาในการพิสูจน์สัญชาติของแรงงานต่างด้าวนั้น บางครั้งแรงงานต่างด้าวไม่สามารถจัดหาเอกสารได้ครบถ้วนซึ่งเอกสารบางอย่างต้องได้รับการตอบจากประเทศต้นทาง ได้รับการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่รัฐอย่างเข้มงวด ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถานประกอบการและแรงงานต่างด้าวไม่สามารถได้รับการคุ้มครองตามสิทธิของแรงงานเอกชนเช่นเดียวกับแรงงานไทยได้ เช่น สวัสดิการต่างๆ สภาพความเป็นอยู่และการรักษาพยาบาล รัฐบาลจึงควรให้มีการพิสูจน์สัญชาติได้ตลอดทั้งปีสำหรับแรงงานเข้าเมืองผิดกฎหมายในช่วงระยะเวลาที่แรงงานได้เข้ามาทำงานตามที่รัฐบาลกำหนดเท่านั้น หากนอกเหนือจากระยะเวลาที่แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานหลังกำหนดต้องผลักดันแรงงานต่างด้าวกลับประเทศของตนเองทันที ไม่มีการผ่อนผันให้ทำงานหรือพักอาศัยต่อในประเทศไทย

ทั้งนี้รูปแบบและวิธีการจัดการแรงงานต่างด้าวที่เหมาะสมสำหรับในอำเภอแม่สอด พบว่า นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการเห็นควรให้มีการนำการจัดระบบการทำงานแบบไปเช้า-เย็นกลับมาปฏิบัติในพื้นที่ เนื่องจากเป็นมาตรการที่เกิดขึ้นเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายและเป็นการควบคุมแรงงานให้อยู่ในพื้นที่มิให้เกิดการเคลื่อนย้ายเข้าสู่พื้นที่ขึ้นใน เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่เมื่อมีการขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานถูกกฎหมายแล้วจะเปลี่ยนงาน/เคลื่อนย้ายเข้าสู่พื้นที่ขึ้นในเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่มีแรงงานเพียงพอต่อปริมาณงานในสถานประกอบการต่างๆ อีกทั้ง

ยังเห็นว่ามาตรการดังกล่าวช่วยลดต้นทุนค่า
ธรรมเนียมการนำเข้าแรงงานของผู้ประกอบการ
ในอำเภอแม่สอด ซึ่งค่าธรรมเนียมอยู่ในอัตราที่
เหมาะสมต่อทั้งผู้ประกอบการและแรงงานต่างด้าว
รวมถึงดีต่อผู้ประกอบการในอำเภอแม่สอดที่
สามารถจ้างแรงงานที่ถูกกฎหมายและมีแรงงาน
เพียงพอต่อความต้องการใช้ของผู้ประกอบการและ
เป็นการดีต่อผู้ประกอบการที่ไม่ต้องดูแลความเป็น
อยู่ของแรงงานต่างด้าวและความมั่นคงในระหว่าง
ที่แรงงานต่างด้าวอาศัยอยู่ในสถานประกอบการที่
อาจก่อเหตุขึ้น สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐมีความคิดเห็น
แตกต่างจากนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ
ว่าการนำเข้าแรงงานจากประเทศเมียนมาตาม
ข้อตกลง (MOU) เพื่อเข้าทำงานในประเทศไทยเป็น
สิ่งที่พึงกระทำมากที่สุด เนื่องจากการนำเข้า
แรงงานที่ถูกกฎหมายโดยผ่านการตรวจสอบ
สถานะทางบุคคลและคุณสมบัติเบื้องต้นตาม
ตำแหน่งงานจากทั้งประเทศต้นทางและประเทศ
ปลายทางเรียบร้อยแล้ว แรงงานจึงสามารถเข้ามา
ทำงานในประเทศปลายทางได้ โดยได้รับการพิสูจน์
สัญชาติและเอกสารรับรองสถานะจากเจ้าหน้าที่
ประเทศต้นทาง ได้แก่ หนังสือเดินทางชั่วคราวหรือ
เอกสารรับรองบุคคลเพื่อใช้เป็นเอกสารขออนุญาต
ทำงาน ซึ่งจะได้รับใบอนุญาตทำงานเป็นบัตร
สีเขียวและสามารถทำงานในประเทศไทยได้ 4 ปี
อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้มีการนำเข้า
แรงงานตามข้อตกลง (MOU) จึงมีการปรับเปลี่ยน
ระบบการทำงานให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ลดค่า
ธรรมเนียมในการขอใบอนุญาตทำงานส่งผลให้
เป็นการดีต่อการนำเข้าแรงงาน มาทำงานใน

ประเทศไทย

ตลอดจนส่งผลดีต่อผู้ประกอบการในการ
จ้างแรงงานต่างด้าวที่ต้องตามกฎหมาย เพื่อเข้า
มาทำงานในสถานประกอบการสามารถดำเนิน
กิจการได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงการตรวจสอบจาก
เจ้าหน้าที่รัฐ และส่งผลต่อภาพลักษณ์ของสถาน
ประกอบการเป็นที่น่าเชื่อถือและให้ความมั่นใจ
ต่อนักลงทุนในด้านการใช้แรงงานถูกกฎหมายใน
สถานประกอบการ ที่ต้องการทำการค้ากับต่างชาติ
ซึ่งประเทศคู่ค้าส่วนใหญ่จะเน้นจริยธรรมในการ
ปฏิบัติงาน ด้านการใช้แรงงานต้องเป็นแรงงาน
ที่ถูกตามกฎหมายเท่านั้นและห้ามจ้างเด็กอายุ
ต่ำกว่า 15 ปี ในการทำงาน ซึ่งการนำเข้า
แรงงานตามข้อตกลง (MOU) ช่วยให้ผู้ประกอบการ
จ้างแรงงานที่ถูกกฎหมายมาปฏิบัติงานได้เพียงพอ
ต่อความต้องการใช้แรงงานและส่งผลดีต่อแรงงาน
ในการได้รับการคุ้มครองตามสิทธิ ทั้งสภาพการจ้าง
งาน สภาพการทำงานในระหว่างการทำงานใน
ประเทศไทย ซึ่งเป็นหลักประกันให้แก่แรงงาน
ต่างด้าวว่าจะได้รับการปฏิบัติเฉกเช่นเดียวกับ
แรงงานไทย

แต่อย่างไรก็ตาม การนำเข้าแรงงานตาม
ข้อตกลง (MOU) ต้องใช้ระยะเวลานานในการนำ
เข้าและผ่านขั้นตอนที่ยุ่งยาก อีกทั้งยังต้องขึ้นอยู่
กับนโยบายในแต่ละประเทศในการเปิดรับแรงงาน
ให้เข้ามาทำงานในประเทศต้นทางและปลายทาง
ซึ่งอาจทำให้เกิดกลไกนายหน้าในการจัดหาแรงงาน
ให้แก่สถานประกอบการทั้งในประเทศต้นทางและ
ประเทศปลายทางที่ต้องเสียค่าธรรมเนียม/ค่าใช้จ่าย
ในการเข้ามาทำงานที่สูงขึ้นตามลำดับความ

ยากง่ายของการนำแรงงานเข้าสู่ประเทศปลายทาง รวมถึงแรงงานที่นำเข้าตามข้อตกลง (MOU) จะมี เฉพาะงานกรรมกรและคนรับใช้ในบ้าน ยังไม่มีการ ระบุงานในภาคอุตสาหกรรมสามารถนำเข้าตาม ข้อตกลง (MOU) ได้ ซึ่งในความเป็นจริงแรงงาน ต่างต่าง ทั้งประเทศต้องการส่วนใหญ่เป็นแรงงาน ในภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักโดยเฉพาะพื้นที่แม่สอด สำหรับแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการแรงงาน ต่างต่างสำหรับในพื้นที่อำเภอแม่สอด สามารถแยก ตามด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ด้านนโยบาย ควรมีการจัดทำ แผนแม่บทการจัดการแรงงานหลบหนีเข้าเมือง โดยกำหนดพื้นที่การแก้ไขปัญหาเป็นพื้นที่ชายแดน กับพื้นที่ชั้นใน เช่น พื้นที่ชายแดนมีการนำเข้า แรงงานแบบไปเช้า-เย็นกลับและนำเข้าตามฤดูกาล แต่พื้นที่ชั้นในควรมีการนำเข้าตามข้อตกลงระหว่าง รัฐต่อรัฐ (MOU) เท่านั้น รวมถึงการกำหนดระยะ เวลาการผ่อนผันการใช้แรงงานให้มีความชัดเจน อีกทั้งการกำหนดนโยบายการจัดการแรงงาน ต่างต่าง ควรนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติมาใช้ เป็นแนวทางในการกำหนดกำลังแรงงานที่ต้องการ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดความ สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันในการพัฒนา ประเทศ และการกำหนดนโยบายผ่อนปรนให้ นายจ้างนำพาลูกจ้างมาขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานที่ ถูกกฎหมาย ควรเพิ่มข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ในการ ทำงานและระยะเวลาที่แรงงานสามารถเคลื่อนย้าย ไปทำงานที่อื่นหรือเปลี่ยนงานใหม่ในพื้นที่ต่างๆ ได้ เช่น ประเภทงานที่หำระยะเวลาในการทำงานใน พื้นที่ อย่างน้อยก็เดือน/ปีจึงสามารถย้ายออกนอก

พื้นที่ได้ ตลอดจนการกำหนดนโยบาย/มาตรการ ทางด้านการศึกษาควรสนับสนุนการศึกษาระดับ อาชีวะให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับ ความ ต้องการแรงงานของตลาดแรงงานทั้งประเทศ โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือ กึ่งฝีมือและมีทักษะ ในภาคอุตสาหกรรม

2) ด้านกฎหมาย ควรมีการกำหนด ข้อกฎหมายระหว่างประเทศไทยกับเมียนมาใน เรื่องบทลงโทษแก่ผู้ประกอบการที่มีการใช้แรงงาน ผิดกฎหมายและแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมือง ผิดกฎหมายให้เป็นที่รับทราบกันทั้งสองฝ่ายและ มีผลบังคับใช้อย่างเข้มงวด ตลอดจนการเพิ่ม ข้อกฎหมายเกี่ยวกับลักษณะงานที่อนุญาตให้ แรงงานต่างด้าวทำในภาคอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงาน เข้มข้นได้

3) ด้านการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่รัฐ ควรประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับ วันและเวลาในการนำพาแรงงานต่างด้าวมาขึ้น ทะเบียน โดยก่อนการเปิดให้มีการจดทะเบียน แรงงานต่างด้าวอาจทำหนังสือแสดงความจำนงให้ แก่นายจ้างว่าสามารถนำพาลูกจ้างมาขึ้นทะเบียน ได้วันและเวลาใดเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก ให้แก่ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐสามารถ เตรียมความพร้อมในการให้บริการแก่แรงงาน ต่างต่างและผู้ประกอบการได้ทันท่วงที และ เป็นการป้องกันการนำลูกจ้างมาขึ้นทะเบียนไม่ทัน ตามระยะเวลาขึ้นทะเบียนที่กำหนดไว้ ตลอดจน รัฐบาลควรสนับสนุนด้านการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ตรวจสอบ และควบคุมแรงงานต่างด้าว เพื่อให้การปฏิบัติงาน

มีความสะดวก รวดเร็วมากยิ่งขึ้น เช่น การให้นายจ้างกรอกรายละเอียดข้อมูลแรงงานต่างด้าวทางเว็บไซต์ก่อนนำพาแรงงานต่างด้าวมาขึ้นทะเบียน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. สาเหตุหรือความจำเป็นในการใช้แรงงานสัญชาติเมียนมาของผู้ประกอบการในจังหวัดตาก ผลจากการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่รัฐและนายจ้าง/เจ้าของสถานประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่า สาเหตุและความจำเป็นในการใช้แรงงานสัญชาติเมียนมา เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานในพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ที่มีสถานประกอบการประเภทอุตสาหกรรมสิ่งทอและการเน้นที่เป็นอุตสาหกรรมหลัก ลักษณะเป็นงานที่หนักและต้องมีความอดทนสูงในการปฏิบัติงาน จึงส่งผลให้แรงงานไทยส่วนใหญ่ไม่ทำ มีเปลี่ยนงาน/เปลี่ยนอาชีพไปทำงานสายอื่นที่สบายกว่า อีกทั้งเป็นผลจากที่รัฐบาลไทยส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาสูงขึ้น จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้ารับการศึกษาคือในระดับมหาวิทยาลัยแทนการจบการศึกษาเพียงแค่ระดับการศึกษาภาคบังคับหรืออาชีวศึกษา จึงส่งผลให้แรงงานที่ต้องการในพื้นที่อำเภอแม่สอดส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือและกึ่งฝีมือจึงขาดแคลนทำให้นายจ้าง/เจ้าของสถานประกอบการกระตุ้น/เรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาการขาดแคลนในพื้นที่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาสอดคล้องศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา (2559, หน้า 49-74) ได้ศึกษาแนวคิดของ Wallenstein ที่ได้กล่าวไว้ว่า การย้ายถิ่นระหว่างประเทศเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการเกิดของระบบโลก บางประเทศเติบโตขึ้นจนกลายเป็น

ศูนย์กลางของทุนนิยมโลก ส่งผลให้เกิดภาวะเศรษฐกิจสองระบบและเกิดตลาดแรงงานระดับทุติภูมิที่มีความต้องการแรงงานระดับล่างที่ทำงานโดยใช้กำลังกาย เป็นงานหนัก มีความเสี่ยงหรือยากลำบากและมีค่าจ้างต่ำที่เรียกว่า 3DS แต่คนในประเทศเหล่านั้นไม่ต้องการทำงานดังกล่าวแต่มุ่งไปทำงานในระดับสูงที่ใช้ความรู้ทักษะมากขึ้นและมีค่าตอบแทนที่สูงกว่า ทำให้แรงงานจากประเทศที่มีการพัฒนาและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจต่ำกว่าตัดสินใจเคลื่อนย้ายไปทำงานในประเทศที่มีการพัฒนาสูงกว่า แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการทำงานในลักษณะงานที่ใช้ความคิด มากกว่าการใช้กำลังร่างกายในการทำงาน การมีค่านิยมในการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเพื่อให้ตนเองมีทางเลือกในการทำงานมากขึ้น รวมถึงการได้รับค่าตอบแทนที่สูงตามมาด้วยเช่นกันซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่ต้องการกำลังแรงงานไร้ฝีมือและกึ่งฝีมือมากกว่า จึงเป็นผลทำให้ต้องมีการนำเข้าแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานแทนแรงงานไทยที่ขาดแคลน

2. กระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานสัญชาติเมียนมาเพื่อเข้ามาทำงานในพื้นที่ จังหวัดตาก จากการศึกษาพบว่า แรงงานสัญชาติเมียนมาส่วนใหญ่ตัดสินใจออกจากประเทศบ้านเกิดเพื่อเข้ามาทำงานใน จังหวัดตาก เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างคนในครอบครัวและตัวผู้ใช้แรงงาน ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับ Fielding (2007, pp. 107-137) ซึ่งพบว่า การย้ายถิ่นหรือการเคลื่อนย้ายในเชิงภูมิศาสตร์ (Geographical Mobility) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเลื่อนชั้นทางสังคม

ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานของ Long (2005, pp. 1-35) โดยพบว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาในเขตเมืองมีแนวโน้มของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในระดับที่ดีขึ้นมากกว่าผู้ที่ยังอยู่ในชนบทในขณะเดียวกันงานศึกษาของ DeJong and Fawcett (1981) ก็ได้กล่าวถึงแรงจูงใจของผู้ย้ายถิ่นว่าเป็นความหวังเชิงคุณค่าต่อเป้าหมายในการย้ายถิ่น อันเกิดจากการทำงานร่วมกันของแรงขับในด้านต่างๆ ในระดับปัจเจกบุคคลที่เชื่อมโยงเข้ากับมิติทางสังคม เช่น แรงขับเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน การเลื่อนสถานภาพ/ช่วงชั้นทางสังคม ความพึงพอใจในสภาพที่อยู่อาศัย อิทธิพลจากเพื่อนและครอบครัว แบบแผนการดำเนินชีวิตที่พึงพอใจ/ปรารถนา ฯลฯ ดังนั้นความต้องการในการเปลี่ยนสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของตนให้ดีขึ้นจึงเป็นแนวคิดที่ครอบคลุมถึงความต้องการในการย้ายถิ่นของกลุ่มกลุ่มผู้ย้ายถิ่นที่มุ่งเน้นเหตุผลด้านความก้าวหน้าในชีวิตซึ่งเป็นกลุ่มผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่หรือการย้ายถิ่นกระแสนหลักของประเทศไทย โดยผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เป็นแรงผลักดันที่สำคัญให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อหางานทำในต่างประเทศมากกว่าทำงานในประเทศของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งสาเหตุที่ตัดสินใจออกมาทำงานในประเทศไทยนั้นเกิดจากสาเหตุในด้านต่างๆ กล่าวคือ

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายออกไปทำงาน อีกประการหนึ่งคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ต้องการหารายได้ที่สูงกว่าที่ได้ในเมียนมา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเคลื่อนย้ายแรงงานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

(2562) ซึ่งอธิบายว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นโดยหากมองในเชิงทฤษฎีมหภาค คือความแตกต่างของอุปสงค์และอุปทานของแรงงานทำให้เกิดความแตกต่าง ในค่าจ้างโดยค่าจ้างในประเทศที่มีแรงงานมากจะมีค่าจ้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีแรงงานน้อย มีผลให้แรงงานในประเทศที่มีค่าจ้างต่ำอพยพไปทำงานในประเทศที่มีค่าจ้างที่สูงกว่า โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือส่วนที่เป็นทุนมนุษย์ ค่าจ้างของบุคคลกลุ่มนี้ถ้าอยู่ในประเทศที่มีแรงงานมากค่าจ้างก็ยังคงสูงทำให้การเคลื่อนย้าย แรงงานในกลุ่มนี้จะมีการเคลื่อนย้ายน้อยกว่าแรงงานไร้ฝีมือส่วนผลการศึกษาปัญหาในมิติต่างๆ พบว่าค่าแรงที่ได้และค่าตอบแทนอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน รวมถึงสวัสดิการต่างๆ ที่ได้รับจากนายจ้างแรงงานบางส่วนมองว่ายังไม่เป็นธรรมเท่าที่ควร เช่น การรักษาพยาบาล ค่าแรงที่เกินเวลาตามที่ตกลงกันได้

สาเหตุประการที่สองคือ ปัจจัยด้านสังคมคือการที่แรงงานมีญาติพี่น้องทำงานอยู่ในอำเภอหรือในเมืองไทยชักชวนหรือช่วยเหลือ ได้แก่ มีญาติหรือเพื่อนในอำเภอหรือในเมืองไทยให้ความช่วยเหลือดำเนินการให้ เช่น หางาน หาที่พัก หาข่าวสารข้อมูลต่างๆ ให้มีญาติพี่น้อง/เครือญาติหรือคนในบ้านเกิดให้ความช่วยเหลือ แนะนำดำเนินการให้ เช่น หางาน หาข่าวสารข้อมูลต่างๆ ให้มีนายหน้าหางานในเมียนมาติดต่อหางาน และดำเนินการให้ และการย้ายถิ่นมาทำงานในเมืองไทย (อำเภอแม่สอด) สามารถทำได้ด้วยการลักลอบเข้าเมืองได้ไม่ยาก นอกจากนี้ นโยบายของรัฐบาลไทยอนุญาตให้ผู้ลักลอบเข้าเมืองจากประเทศเมียนมาสามารถอยู่ทำงานได้ การศึกษาดังกล่าว

เป็นไปตามผลการศึกษาและผลงานของนักวิชาการหลายท่าน เช่น Jampaklay, Korinek & Entwisle (2007, pp. 485-510) ในประเด็นเกี่ยวกับการเลือกที่พักอาศัยของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการที่จะเลือกที่พักอาศัยให้อยู่ใกล้กับผู้คนที่มีวัฒนธรรมและมีวิถีชีวิตใกล้เคียงกัน ตลอดจนแนวโน้มการตั้งถิ่นฐานใหม่โดยเริ่มต้นจากการที่ผู้ย้ายถิ่นมักเลือกพำนักอาศัยในเขตที่มีคนพวกลักษณะหรือเป็นเครือญาติที่อาศัยอยู่

ผลการวิจัยในครั้งนี้ ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพนันท์ เดชกุลพรศิริ (2554) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยสนับสนุนให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในอุตสาหกรรมหลักในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศเป็นผลมาจากปัจจัยด้านสังคม กล่าวคือแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานโดยมีเพื่อนฝูงแนะนำให้มาทำงานและมีการรวมตัวกันอยู่มากของแรงงานที่มาจากชาติเดียวกัน รวมถึงต้องการอยู่ในสังคมที่มีความเจริญมากกว่าประเทศของตนเองอยู่และการมีคนในครอบครัวทำงานอยู่ก่อนแล้วจึงสามารถช่วยเหลือในขบวนการปรับตัวในถิ่นปลายทาง จัดหาที่พักหางานและช่วยเหลือในการดำเนินการตามขั้นตอนของระบบราชการซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติหรือคนใกล้ชิดมีส่วนทำให้การเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในประเทศปลายทางสามารถเคลื่อนย้ายเข้ามาได้อย่างสะดวกและมีความปลอดภัยในการเดินทาง ที่ผู้ใช้แรงงานไม่ต้องกังวลถึงความปลอดภัยหรือการถูกหลอกลวงจากนายหน้าหรือผู้ที่แนะนำให้เข้ามาทำงานที่มีใช้

คนรู้จัก จึงส่งผลให้แรงงานตัดสินใจเข้ามาทำงานโดยการแนะนำจากเครือญาติหรือคนรู้จักเป็นส่วนใหญ่

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรมีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบสถานประกอบการให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดที่มีแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ของตนและให้อำนาจการดูแลเกี่ยวกับที่พักอาศัยแรงงานต่างด้าว (Zoning)

1.2 หน่วยงานราชการและสถานประกอบการที่มีความจำเป็นต้องใช้แรงงานต่างด้าวทำการสำรวจความต้องการแรงงานเพื่อทำเรื่องขออนุญาตใบอนุญาตทำงานให้แรงงานต่างด้าวเดินทางไปกลับได้อย่างสะดวก

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ เพื่อเป็นช่องทางในการจัดการสวัสดิการของแรงงานข้ามชาติ

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการกำหนดนโยบาย เกี่ยวกับการเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามชาติ ให้มีประสิทธิภาพ มากขึ้น

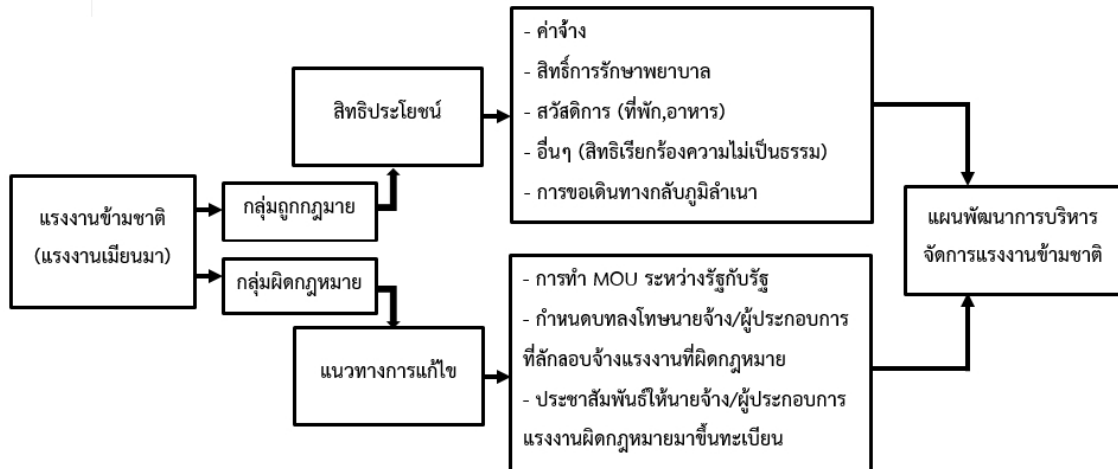
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาผู้วิจัยได้องค์ความรู้เกี่ยวกับปัญหาการขาดแคลนและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ของ

แรงงานข้ามชาติในประเทศไทยและแนวทางการแก้ปัญหาการเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย ซึ่งยังถือได้ว่าอยู่ในระดับที่มากกว่า

กลุ่มที่เข้ามาอย่างถูกต้อง และนำไปสู่การวางแผนการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมประชาสัมพันธ์. (2558). นโยบายการจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว. กรุงเทพฯ: สำนักงานประชาสัมพันธ์ต่างประเทศ กรมประชาสัมพันธ์.
- นพนนท์ เดชกุลพรรคิ. (2554). การศึกษาปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในอุตสาหกรรมหลักในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ปงปอนด์ รักอำนวยกิจ. (2552). บทสังเคราะห์นโยบายยุทธศาสตร์การบริหารจัดการและแรงกดดันในการนำเข้าแรงงานต่างด้าวของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2562). การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ. เข้าถึงได้จาก [https://www.stou.ac.th/Study/Services/Sec/60340\(2\)/move1.html](https://www.stou.ac.th/Study/Services/Sec/60340(2)/move1.html)
- ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา. (2559). การจัดการแรงงานข้ามชาติเข้าเมืองผิดกฎหมาย 3 สัญชาติไทย: สำนวจทางกฎหมาย นโยบายและทางเลือก. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 7(1), 49-74.

- สำนักงานจัดหางานแม่สอด. (2564). สถิติแรงงานต่างด้าวที่ยื่นขอรับใบอนุญาตทำงาน. เข้าถึงได้จาก http://tak.mol.go.th/labour_statistic
- DeJong, G. F. & Fawcett, J. T. (1981). *Motivations for migration: an assessment and a value-expectancy research model*. In DeJong, G. F. & Gardner, R. W. (eds). *Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Micro-level Studies in Developed and Developing Countries*. New York: Pergamon.
- Fielding, A. J. (2007). Migration and social mobility in urban systems: national and international trends. *International Handbook of Urban Policy*, 1, 107-137.
- Jampaklay, A., Korinek, K. & Entwisle, B. (2007). Residential clustering among Nang Rong migrants in urban settings of Thailand. *Asian and Pacific Migration Journal*, 16(4), 485-510.
- Long, J. (2005). Rural-urban migration and socioeconomic mobility in Victorian Britain. *The Journal of Economic History*, 65(1), 1-35.

ชุดความคิดที่สะท้อนผ่านวาทกรรมการโค้ชของอินฟลูเอนเซอร์ เพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาด ของโควิด-19*

The Set of Ideas of Health Coaching Discourse by Influencers on Social Media during the Covid-19 Epidemic

ภพ สวัสดิ์

Bhob Sawasdee

มหาวิทยาลัยบูรพา

Burapha University, Thailand

E-mail: bobsawasdee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์หรือชุดความคิดที่สะท้อนผ่านวาทกรรมการโค้ชของอินฟลูเอนเซอร์ เพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 มีขอบเขตการศึกษาจากข้อมูลอินฟลูเอนเซอร์ผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียเพื่อส่งเสริมสุขภาพที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้หญิง ซึ่งได้รับความนิยมสูงสุด 5 อันดับในช่วงเวลาการแพร่ระบาดของโควิด-19 วิธีการวิจัยคือ นำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ตามกลวิธีทางภาษาศาสตร์และกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ โดยวิเคราะห์กรอบมิติที่ 1 คือ ตัวบท วิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อหาอุดมการณ์หรือชุดความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงที่เสนอผ่านวาทกรรม

ผลการวิจัยพบว่า อินฟลูเอนเซอร์นำเสนออุดมการณ์ผู้หญิงที่พึงประสงค์ผ่าน 3 ชุดความคิดหลัก ได้แก่ 1) ผู้หญิงต้องมีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรง 2) ผู้หญิงต้องสวย และ 3) ผู้หญิงต้องมีความตั้งใจและความพยายาม มีข้อสังเกตว่า ชุดความคิดผู้หญิงต้องมีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรงเชื่อมโยงว่าความแข็งแรงคือ ความแข็งแรงทางร่างกายซึ่งสัมพันธ์กับชุดความคิดผู้หญิงต้องสวยที่ผู้หญิงนอกจากมีรูปร่างสวยงามตามค่านิยมของสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตแล้วยังต้องมีรูปร่างแข็งแรง ซึ่งเป็นค่านิยมใหม่ในสังคมปัจจุบัน ความสวยจึงเป็นลักษณะพึงประสงค์ที่กลายเป็นเครื่องมือของอินฟลูเอนเซอร์ในการกล่าวอ้าง

*ได้รับบทความ: 7 พฤศจิกายน 2565; แก้ไขบทความ: 21 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2565

Received: November 7, 2022; Revised: December 21, 2022; Accepted: December 25, 2022

เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้หญิงสนใจการออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพของตนเพื่อผลประโยชน์บางประการของอินฟลูเอนเซอร์เอง

คำสำคัญ: วาทกรรม; อุดมการณ์; การโค้ช; อินฟลูเอนเซอร์; สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

This study is the qualitative research. The purpose of this study was studying the ideology or the set of ideas of health coaching discourse by influencers on social media during the Covid-19 epidemic. The scope of the study was analyzing on the five most famous fanpage about health coaching by influencers during the Covid-19 epidemic. The study method was analysis the data by linguistic strategies, and the approach of the three dimensional framework by Fairclough by analyzing the first framework is text for finding the ideology or the set of ideas of femininity which representing by the discourse.

The results found: all the influencers represented the ideology of desirable women via three main sets of ideas were; 1) women must be healthy and strong, 2) women must be beautiful, and 3) women must have intention and be perseverant. The set of ideas women must be healthy and strong linking that strong is physical strength which is related to the concept of women must be beautiful that women not only have a beautiful body according to the values of Thai society from the past but also should have a physical strength which is a new value in today's society. Beauty is therefore a desirable trait that has become a tool for influencers to use claims to inspire women to take an interest in exercising and health caring for their (influencer's) own benefit.

Keywords: Discourse; Ideology; Coaching; Influencer; Social Media

1. บทนำ

วิกฤติการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อจากไวรัสโคโรนา (Coronavirus) ที่เริ่มขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019) จนถูกเรียกในระยะต่อมาว่าโควิด-19 (Covid-19) ได้ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก ณ วันที่ 31

สิงหาคม 2564 พบว่า มีผู้เสียชีวิตจากการติดเชื้อดังกล่าวกว่า 4.5 ล้านคน และยังมีผู้ติดเชื้อกว่า 216 ล้านคนทั่วโลก (World Health Organization, 2021) ส่วนสถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทยจากข้อมูลของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ

ศบค. ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2564 ระบุว่า นับตั้งแต่มีการแพร่ระบาดในประเทศไทยตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) มีจำนวนผู้เสียชีวิตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ภายในประเทศไทยราว 23,000 คน และมีผู้ติดเชื้อรวม 1.2 ล้านคน (ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019, 2564)

ตลอดระยะเวลาในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ผ่านมา มีการควบคุมการแพร่ระบาดอย่างเข้มงวด ในการระบาดช่วงแรกรัฐบาลไทยประกาศงดการเดินทางไปมาระหว่างกันหรือที่เรียกว่า ล็อกดาวน์ (lockdown) ทุกพื้นที่ ทำให้พฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนไปตามสถานการณ์อย่างเห็นได้ชัด ผู้คนต้องปรับเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตใหม่ทั้งในเรื่องการทำงานที่บ้าน พฤติกรรมการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมระหว่างกักตัวอยู่บ้าน การดูแลตัวเองให้ปลอดภัยจากเชื้อไวรัส ทำให้การใช้ชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไปจากเดิม บางคนต้องกักตัวเพื่อเฝ้าระวังการติดเชื้อโควิด-19 รวมระยะเวลา 14 วัน มีการทำงานจากที่บ้านผ่านเครือข่ายออนไลน์หรือเวิร์กฟรอมโฮม (work from home) เพื่อลดความเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัส ด้วยสถานการณ์เช่นนี้ส่งผลให้ผู้คนเกิดความเครียดและเบื่อหน่ายหลายคนจึงหาทางออกด้วยการพบปะสังสรรค์ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือทำกิจกรรมต่างๆ ที่บ้าน โดยเฉพาะการหันมาดูแลสุขภาพด้วยการออกกำลังกายมากขึ้น เนื่องจากเกรงกลัวว่าตนอาจติดเชื้อไวรัสหากมีภูมิคุ้มกันในร่างกายไม่แข็งแรงพอ จึงต้องดูแลสุขภาพด้วยการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง จากการสำรวจของเทอร์ราบางกอก (เทอร์รา

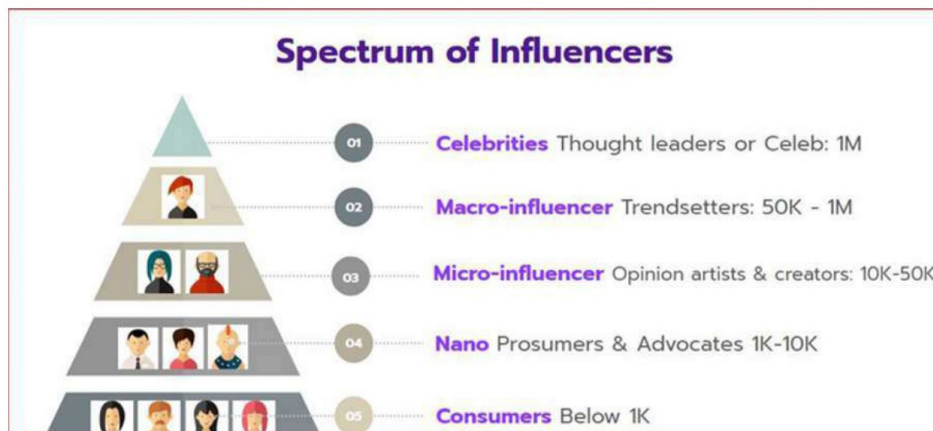
บางกอก, 2563) พบว่า กระแสความนิยมรักสุขภาพเข้ามาแพร่หลายในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นระยะเวลาก่อนการแพร่ระบาดของโควิด-19 หลังจากเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทยพบว่า ความนิยมด้านการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้คนเริ่มตระหนักว่าการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับร่างกายจะช่วยลดความเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัสต่างๆ ได้ ทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพเติบโตอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ รวมถึงธุรกิจเกี่ยวกับการออกกำลังกายที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วเพราะว่าผู้คนไปฟิตเนส (Fitness) น้อยลงสอดคล้องกับผลการศึกษาของสวนดุสิตโพล (ปีอปัส, 2564) ซึ่งเผยแพร่ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการใช้ชีวิตแบบปกติใหม่หรือนิวอร์มัล (New Normal) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 พบว่ากว่า 45% หันมาให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพมากขึ้นด้วยการออกกำลังกายรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและวิตามินเพื่อดูแลสุขภาพ และปรึกษาแพทย์มากขึ้น สอดคล้องกับไอพีจี มีเดียแบรนด์ ประเทศไทย (เดอะ สตอรีไทยแลนด์, 2563) ซึ่งคาดการณ์ความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคเมื่อจบเหตุการณ์การระบาดโควิด-19 ว่า ผู้คนจะวิตกเรื่องสุขภาพ (anxious about health) และมีแนวโน้มดูแลสุขภาพมากขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มเจนวาย (Gen-Y) และขยายไปยังช่วงวัยอื่นๆ เช่น กลุ่มเบบี้บูมเมอร์ (Baby boomer) หรือผู้สูงอายุ เนื่องจากมีข้อมูลว่า การรักษาสุขภาพให้ดีอยู่เสมอช่วยป้องกันไวรัสได้

ด้วยกระแสความนิยมการดูแลสุขภาพส่งผลให้ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 มีการเพิ่มจำนวนของผู้สร้างแรงบันดาลใจด้านการดูแลสุขภาพและการออกกำลังกายผ่านสื่อสังคมออนไลน์หรือที่เรียกว่า อินฟลูเอนเซอร์ (influencer) จำนวนมากเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนที่อยู่บ้านแล้วหันมาดูแลสุขภาพมากขึ้น เมื่อการดูแลสุขภาพนำเสนอโดยอินฟลูเอนเซอร์ ซึ่งเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือและได้รับความนิยมในวงการต่างๆ ย่อมมีอิทธิพลโน้มน้าวผู้ติดตามให้คล้อยตามได้ง่าย เจ้าของสินค้าด้านส่งเสริมสุขภาพในปัจจุบันจึงนิยมใช้อินฟลูเอนเซอร์ในการนำเสนอ

สินค้าหรือนำเสนอการใช้สินค้าที่เรียกว่ารีวิว (review) เพราะการให้บุคคลที่ 3 บอกต่อผู้บริโภคอาจดูน่าเชื่อถือมากกว่าเจ้าของนำเสนอสินค้านั่นเอง

อินฟลูเอนเซอร์จะได้รับความสนใจจากเจ้าของสินค้าและได้รับค่าตอบแทนมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ติดตามในเครือข่ายสังคมออนไลน์เพราะหากมีผู้ติดตามมากก็สะท้อนว่ามีแนวโน้มของจำนวนผู้เห็นการนำเสนอสินค้ามากขึ้นด้วย ตามแนวคิดด้านการตลาดออนไลน์จำแนกระดับของอินฟลูเอนเซอร์ไว้ 5 ระดับตามจำนวนยอดผู้ติดตาม ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพแสดงระดับของอินฟลูเอนเซอร์ (influencer) จำแนกตามยอดของผู้ติดตาม
ที่มา: โครงการอบรมหลักสูตร SCB IEP Bootcamp (2564)

จากการสำรวจกลุ่มข้อมูลด้านการส่งเสริมสุขภาพและการออกกำลังกายที่นำเสนอโดยอินฟลูเอนเซอร์ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะกลุ่มที่เน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นเพศหญิง ผู้วิจัยพบว่า อินฟลูเอนเซอร์เหล่านี้นำเสนอชุด

ความคิด (set of ideas) บางอย่างเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง (femininity) ที่น่าสนใจ เช่น การสร้างร่างกายให้แข็งแรง เป็นต้น ซึ่งต่างจากชุดความคิดหรืออุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงที่มีอยู่เดิมในสังคมไทย อ้างอิงจากงานวิจัยของรัชนิท

พงศ์อุดม (2548) ศิริพร ภักดีผาสุข (2553) และ ภพ สวัสดิ์ (2558) ที่มีผลการวิจัยว่า ค่านิยมของผู้หญิงที่พึงประสงค์ในสังคมไทยคือ มีใบหน้าและรูปร่างงดงามได้สัดส่วน ผอมเพรียว ผิวขาวและกระจางใส ฝนนุ่มสลวย มีความรู้ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความสามารถทั้งพื้นที่ในบ้านและนอกบ้าน

ด้วยเหตุผลข้างต้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า กระแสนิยมการออกกำลังกายประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลให้ผู้คนทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยต้องกักตัวอยู่บ้าน เพื่อลดความเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัสและนำไปสู่การหันมาดูแลสุขภาพเพื่อลดความเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัสภายใต้การชี้แนะของอินฟลูเอนเซอร์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างต่อเนื่องนั้น อินฟลูเอนเซอร์หรือผู้นำเสนอสินค้าเหล่านี้นำเสนอชุดความคิดใดในการชักจูง โน้มน้าว หรือครอบงำความคิดของผู้บริโภคอันก่อให้เกิดการยอมรับ เชื่อถือ และคล้อยตามจนอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับค่านิยมพึงประสงค์จากชุดความคิดดังกล่าว ซึ่งบางชุดความคิดอาจแตกต่างไปจากชุดความคิดเดิมที่คนในสังคมเคยยึดถือตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอุดมการณ์ (ideology) หรือชุดความคิด (set of ideas) ที่สะท้อนผ่านวาทกรรม การโค้ชของอินฟลูเอนเซอร์เพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย โดยใช้กรอบแนวคิดมิติทั้งสามของวาทกรรม (The three dimensional framework) ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากข้อมูลอินฟลูเอนเซอร์ (influencer) หรือผู้สร้างแรงบันดาลใจในการดูแลสุขภาพผ่านแฟนเพจการโค้ชเพื่อส่งเสริมสุขภาพที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้หญิง ซึ่งได้รับความนิยมสูงสุด 5 อันดับในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 (Covid-19) จากการสำรวจของแบรนด์เดจ ออนไลน์ (Brandage Online) ร่วมกับโซเซียลิสต้า (Socializta) โดยสำรวจจากแฟนเพจที่ทำเอนเกจเมนต์ (engagement)¹ สูงสุดของโพสต์ (post) และวิดีโอ (video) ได้แก่ 1) แฟนเพจชุมชนคนสร้างซิกแพ็ค sixpackclub.net 2) แฟนเพจ Bebe Fit Routine 3) แฟนเพจ

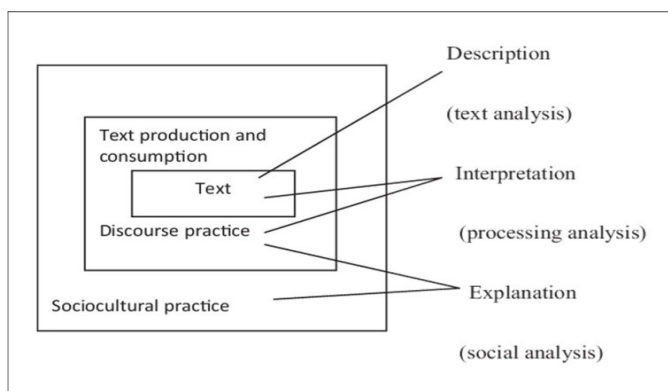
¹ เอนเกจเมนต์ (engagement) หากพิจารณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook) หมายถึง การพิจารณาไลค์ (like) คอมเมนต์ (comment) รีแอคชั่น (reaction) และแชร์ (share) ทั้งหมดที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล โดยคำนวณจากเอนเกจเมนต์ที่เกิดขึ้นในแต่ละโพสต์หารด้วยจำนวนผู้ติดตาม (ผู้วิจัย)

Forcejun 4) แพนเพจ Fitnumgun และ 5) แพนเพจ Fit Kab Dao โดยคัดเลือกข้อมูลระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2563-31 สิงหาคม 2564 เนื่องจากอยู่ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทยอย่างรุนแรงและมีการประกาศล็อกดาวน์ครั้งที่ 1-ครั้งที่ 3 โดยพิจารณาเฉพาะข้อความที่มีเนื้อหาเป็นการโค้ช (Coaching)² เพื่อส่งเสริมสุขภาพทั้งทางตรง เช่น การบอกวิธีการออกกำลังกาย การบอกวิธีการลดน้ำหนัก ฯลฯ และทางอ้อม เช่น การโพสต์ข้อความที่สร้างแรงบันดาลใจเพื่อกระตุ้นให้อ่านอยากออกกำลังกาย ฯลฯ

2. นำข้อมูลที่ได้ทั้งซึ่งเป็นข้อความบรรยายหรือข้อความบรรยายพร้อมภาพประกอบ จัดระเบียบข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบไฟล์เอกสาร จัดกลุ่มเนื้อหา และวิเคราะห์ข้อความตามกลวิธีทางภาษาศาสตร์ (linguistic strategies) และ

กรอบแนวคิดมิติทั้งสามของวาทกรรม (the three dimensional framework) ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) กรอบแนวคิดดังกล่าววิเคราะห์ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ตัวบท (text) วิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการสื่ออุดมการณ์ 2) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) วิเคราะห์กระบวนการสร้าง เผยแพร่ และตีความตัวบทวาทกรรม 3) วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural practice) วิเคราะห์อิทธิพลของสังคมต่อการสร้างวาทกรรมและอิทธิพลของวาทกรรมที่มีต่อสังคม ในบทความวิจัยนี้นำเสนอเฉพาะการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ 1 คือ การวิเคราะห์ตัวบท (text) ว่า ตัวบทวาทกรรมการโค้ชของอินฟลูเอนเซอร์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์สะท้อนอุดมการณ์หรือชุดความคิดใดเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง

ภาพที่ 2 ภาพแสดงกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม (The three dimensional framework) ของแฟร์คลัฟ (Fairclough) ซึ่งใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้
ที่มา: Fairclough (1995, p. 59)

² การโค้ช (coaching) ในบริบทของงานวิจัยนี้ใช้ตามความหมายของวิทมอร์ (Whitmore, 2002) หมายถึง การปลดล็อกศักยภาพของบุคคลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของตนเองให้สูงสุด เป็นวิธีการช่วยผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าการสอนโดยตรง (Coaching is unlocking a person's potential to maximise their own performance. It is helping them to learn, rather than teaching them)

3. นำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) สรุปอภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาอุดมการณ์และชุดความคิดที่สะท้อนผ่านวาทกรรมการโค้ชของอินฟลูเอนเซอร์เพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้หญิง จำนวน 5 แพนเพจพบการถ่ายทอดอุดมการณ์ผู้หญิงที่พึงประสงค์ (desirable women) ผ่านชุดความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง 3 ชุดความคิด ได้แก่ ผู้หญิงต้องมีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรง ผู้หญิงต้องสวย และผู้หญิงต้องมีความตั้งใจและความพยายาม ดังนี้

1. ชุดความคิด ผู้หญิงต้องมีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรง เนื่องด้วยกลุ่มข้อมูลทั้ง 5 แพนเพจเป็นเพจเกี่ยวกับการออกกำลังกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ชุดความคิดผู้หญิงต้องมีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรงจึงเป็นชุดความคิดที่ถูกเน้นย้ำบ่อยครั้งผ่านการโพสต์ (post) ข้อความ (caption) ร่วมกับภาพหรือวิดีโอเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของการมีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรง โดยมีข้อสังเกตว่า อินฟลูเอนเซอร์เชื่อมโยงการมีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรง (healthy) กับความแข็งแกร่งทนทานของร่างกาย (hardy) เช่น (ตัวอย่างที่ 1) “ใครวิดพื้นไม่ลง plank³ แล้วเจ็บข้อมือ ตัวนี้ช่วยได้มากๆ เซฟข้อมือ

วิดได้หลายมุม ลงได้ลึก plank ได้นาน ทางล้อออกใช้เป็น ab roller สร้าง 6 แพค⁴ แนนปึก ฟีก core body ให้แข็งแรงได้อีก” (อินย์ชนก ฤทธิธินาคา, 9 พฤษภาคม 2564; Bebe Fit Routine [Facebook]) จากตัวอย่างที่ 1 จะเห็นว่า ผู้เขียนเสนอว่าร่างกายของผู้หญิงที่สุขภาพดีต้องมีซิกแพคที่แข็งแรง (6 แพคแนนปึก) และมีแกนกลางของร่างกาย (core body) ที่แข็งแรง หรือ (ตัวอย่างที่ 2) “วันนี้ในกลุ่มที่ดาวได้ทำขึ้นมีการทดสอบความแข็งแรงของร่างกายนิดหน่อย ใครอยากรู้ว่าตัวเองออกกำลังกายมาแล้วมีความแข็งแรงของร่างกายมากขนาดไหน วันนี้เรามาทดสอบกันค่ะ” (วิภา อาทิตย์อุไร, 10 สิงหาคม 2563; Fit Kab Dao [Facebook]) จากตัวอย่างนี้ กล่าวถึงการพิจารณาความสมบูรณ์ของร่างกายว่า ทดสอบได้ด้วยการวัดความแข็งแรงของร่างกายด้วยการออกกำลังกายรูปแบบต่างๆ เพื่อวัดความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ

2. ชุดความคิด ผู้หญิงต้องสวย อีกความคิดหนึ่งซึ่งถูกนำเสนอซ้ำๆ ผ่านการนำเสนอของอินฟลูเอนเซอร์เพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทั้ง 5 แพนเพจคือ ชุดความคิดว่าผู้หญิงต้องสวย โดยนำเสนอผ่านชุดความคิดรอง 2 ชุดความคิดคือ ผู้หญิงสวยต้องไม่อ้วน และผู้หญิงสวยต้องมีสัดส่วนสวยงามตามสมัยนิยม

2.1 ผู้หญิงสวยต้องไม่อ้วน จากการนำเสนอของอินฟลูเอนเซอร์เพื่อส่งเสริมสุขภาพ

³ หรือแฟลงก์ คือ ทำออกกำลังกายด้วยการนอนคว่ำ วางศอกชันกับพื้น ยกตัวแนวตรงขนานกับพื้น (ผู้วิจัย)

⁴ ซิกแพค มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า six pack หมายถึง การมีกล้ามเนื้อหน้าท้องเป็นลอนสวยงาม 6 มัด (ซ้ายและขวาด้านละ 3 มัด) ซึ่งมีได้เกิดจากธรรมชาติ แต่เกิดจากการสร้างขึ้นมาเพื่อสร้างจุดสนใจ (ผู้วิจัย)

ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทั้ง 5 แพลตฟอร์มแนวคิดที่สอดคล้องกันว่า ความอ้วนคือปัญหาของผู้หญิงที่ควรแก้ไขหรือกำจัดเพราะส่งผลต่อความสวยงามของร่างกายผู้หญิง โดยพบการใช้คำ เช่น ลด แก้ไข กำจัด ปัญหา ฯลฯ ร่วมกับคำว่า ไขมัน พุง อ้วน ฯลฯ เพื่อสื่อว่าไขมัน การมีพุง (มีไขมันส่วนเกินที่หน้าท้อง) หรือความอ้วน เป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ ดังตัวอย่าง (ตัวอย่างที่ 3) “ลดความอ้วนตั้งแต่มกรา ลดไปลดมา กันยานหนักกว่าเดิม (ร้องไห้) แถมยังมาเจอหุดยาวช่วงโควิดอีก เชื่อว่าเพื่อนๆ หลายคน ประสบปัญหาไขมันสะสมอย่างแน่นอน” (อานันท์ อภินันท์, 5 กันยายน 2563; Forcejun [Facebook]) ตัวอย่างนี้ ผู้เขียนใช้คำว่า “ลด” ร่วมกับ “ความอ้วน” “ปัญหา” ร่วมกับ “ไขมันสะสม” เพื่อสื่อว่า ความอ้วนและไขมันคือสิ่งไม่พึงประสงค์ เป็นปัญหาที่ต้องลดและแก้ไขหรือ (ตัวอย่างที่ 4) “5 ท่าลดหน้าท้อง เน้นท่าสร้างกล้ามเนื้อป็นร่อง 11⁵” (ตุ๋, 20 พฤษภาคม 2563; Fitnumgun [Facebook]) จากตัวอย่าง ผู้เขียนใช้คำว่า “ลด” ร่วมกับ “หน้าท้อง” หมายถึง การลดไขมันหน้าท้องส่วนเกิน (พุง) เพื่อสร้างกล้ามเนื้อหน้าท้องให้มีร่องขาที่สวยงาม (เป็นร่อง 11 หรือ sexy line)

2.2 ผู้หญิงสวยต้องมีสัดส่วนสวยงามตามสมัยนิยม นอกจากผู้หญิงสวยต้องไม่มีรูปร่างอ้วน ตามความคิดในข้อ 2.1 แล้ว จากการศึกษาการนำเสนอของอินฟลูเอนเซอร์เพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทั้ง 5 แพลตฟอร์มพบว่า

มีการกำหนดสัดส่วนของร่างกายเพื่อเป็นรูปแบบความสวยงามของร่างกายผู้หญิงตามค่านิยมในสังคมปัจจุบัน เช่น มีหน้าอกใหญ่เหมาะสมกับรูปร่าง มีสะโพกกลมกลิ้งและกระชับ มีแขนขาเรียวสวยและกระชับ เป็นต้น ดังตัวอย่าง (ตัวอย่างที่ 5) “สาวๆ หลายคนตั้งใจลดน้ำหนักออกกำลังกายเพื่อให้หุ่นเป๊ะปัง แต่ต้องแปลกใจออกกำลังกายแล้วสิ่งที่หายไปก่อนพุงกลับเป็น “หน้าอก” เสียอีก !! วันนี้เราจะมาไขข้อข้องใจกันค่ะ ว่าลดน้ำหนักทำไม “หน้าอก” ถึงลดลง และจะแก้ไขอย่างไรได้บ้าง (ริกา อาทิตย์ไธโร, 12 กุมภาพันธ์ 2564; Fit Kab Dao [Facebook])

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำว่า “เป๊ะ” และ “ปัง” ซึ่งเป็นคำแสลงสื่อถึงความสมบูรณ์แบบ (เป๊ะ) และความสวยงามโดดเด่น (ปัง) ของรูปร่างเพื่อกำหนดมาตรฐานว่ารูปร่างของผู้หญิงที่สมบูรณ์แบบและสวยงามโดดเด่นจะต้องมีลักษณะตามที่กล่าวต่อมาก็คือ พุง (ไขมันหน้าท้องส่วนเกิน) ที่หายไป แต่ขนาดของหน้าอกต้องไม่ลดลง ถ้าขนาดหน้าอกลดลงพร้อมกับพุง ผู้เขียนสื่อว่าเป็นปัญหาที่ต้อง “แก้ไข” หรือ (ตัวอย่างที่ 6) “อยู่บ้านก็ฟิตได้ อยากขาสวยมาทางนี้ รวม 7 ท่า กระชับต้นขา ปั่นกัน & กล้ามท้อง ขาไม่เรียว กันแบน กันไม่กระชับ ไม่เป็นทรง พุงใหญ่มาทางนี้” (อานันท์ อภินันท์, 25 เมษายน 2564; Forcejun [Facebook]) จากตัวอย่างที่ 6 ผู้เขียนสื่อถึงรูปร่างของผู้หญิงที่ “สวย” ว่า ต้องไม่มี

⁵ ร่อง 11 เป็นคำแสลงตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า sexy line หมายถึง กล้ามหน้าท้องผู้หญิง โดยเปรียบเส้นหรือร่องบริเวณหน้าท้องทั้งสองข้างที่ขาไปกับกล้ามเนื้อหน้าท้องส่วนกลางคล้ายกับเลข 11 (ผู้วิจัย)

ลักษณะที่ถูกมองว่าเป็นปัญหาคือ “ขาไม่เรียวยาว” “ก้นแบน-ไม่กระชับ-ไม่เป็นทรง” และ “พุงใหญ่” ในทางตรงข้ามจึงสะท้อนความคิดว่า ผู้หญิงสวยต้องมีขาเรียวยาว มีสะโพก (ก้น) ที่มีรูปทรงกลมกลึงและกระชับ รวมทั้งไม่มีพุง (ไขมันหน้าท้องส่วนเกิน)

3. ชุดความคิด ผู้หญิงต้องมีความตั้งใจและความพยายาม การออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพเป็นสิ่งที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเป็นประจำจึงจะเกิดผลลัพธ์ที่ดี โดยเฉพาะการลดน้ำหนักหรือการจัดสัดส่วนเกินที่ไม่พึงประสงค์

อินฟลูเอนเซอร์จึงมักสร้างแรงบันดาลใจด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงเกิดความกระตือรือร้นที่จะออกกำลังกายและปฏิบัติตามแนวทางที่อินฟลูเอนเซอร์นำเสนออย่างต่อเนื่อง เช่น การนำรูปคนที่รูปร่างสวยงามมานำเสนอพร้อมข้อความกระตุ้นผู้อ่านให้ออกกำลังกาย การรีวิวก่อนและหลังการออกกำลังกายของผู้ที่เคยมีรูปร่างไม่พึงประสงค์และกลายเป็นผู้ที่มีรูปร่างพึงประสงค์ภายหลังจากการออกกำลังกายตามแนวทางที่อินฟลูเอนเซอร์แนะนำ เป็นต้น ดังตัวอย่าง (ตัวอย่างที่ 7)

อยากดูหุ่นคนที่ไม่ได้เข้ายิม ใช้เวลาออกกำลังกายที่บ้าน
แต่ได้หุ่นที่เฟิร์มสวยแข็งแรง
#ขอดูเป็นตัวอย่างจะได้เป็นแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนๆ นะ
คะ
🍷🍷🍷

ภาพที่ 3 ภาพแสดงเป้าหมายรูปร่างของผู้หญิงในการออกกำลังกายโดยอินฟลูเอนเซอร์ (กชกัญญา สายหยุด, 28 เมษายน 2564; ชุมชนคนสร้างซิกแพค [Facebook])

(ข้อความจากภาพ) อยากดูหุ่นคนที่ไม่ได้เข้ายิม ใช้เวลาออกกำลังกายที่บ้าน แต่ได้หุ่นที่เฟิร์มสวยแข็งแรง #ขอดูเป็นตัวอย่างจะได้เป็นแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนๆ นะคะ

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนนำเสนอภาพของอินฟลูเอนเซอร์หญิงที่ออกกำลังกายจนมีรูปร่างแข็งแรง หน้าท้องมีร่อง 11 ตามสมัยนิยม โดยระบุข้อความว่ารูปร่างดังกล่าวเป็นรูปร่างที่

“สวย” “แข็งแรง” และ “เป็นแรงบันดาลใจ” ในการออกกำลังกายเพื่อกระตุ้นและโน้มน้าวให้ผู้อ่านปรารถนาที่จะมีรูปร่างเช่นนี้ และพยายามปฏิบัติตามตามแนวทางที่ผู้เขียนกำหนดไว้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวาทกรรมการโค้ชของ อินฟลูเอนเซอร์ เพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้หญิง จำนวน 5 แพลตฟอร์มในช่วงเวลาการแพร่ระบาดของโควิด-19 พบว่า อินฟลูเอนเซอร์ใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อสร้างวาทกรรมในการถ่ายทอดอุดมการณ์ผู้หญิงที่พึงประสงค์ผ่าน 3 ชุดความคิดหลัก ได้แก่ ผู้หญิงต้องมีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรง ผู้หญิงต้องสวย และผู้หญิงต้องมีความตั้งใจและความพยายามโดยชี้แนะและโน้มน้าวความคิดของผู้อ่านเพื่อประโยชน์ของอินฟลูเอนเซอร์ เช่น การจำหน่ายคอร์สออกกำลังกายออนไลน์ การจำหน่ายอุปกรณ์เสริมการออกกำลังกาย การจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสร้างรูปร่าง ฯลฯ

เมื่อพิจารณาชุดความคิดหลักทั้ง 3 ชุดความคิดพบว่า ทุกชุดความคิดนำเสนอภายใต้อุดมการณ์เดียวกันคือ การแสดงคุณลักษณะของผู้หญิงที่พึงประสงค์ คือ สวยและมีสุขภาพดี ทั้งยังมีความตั้งใจและความพยายามในการทำสิ่งต่างๆ ชุดความคิดด้านความสวยและมีสุขภาพดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของรัชนิท พงศ์อุดม (2548) ศิริพร ภักดีผาสุข (2553) และภพ สวัสดิ์ (2558) ที่มีผลการวิจัยว่า คุณลักษณะของผู้หญิงที่พึงประสงค์ในสังคมไทยต้องมีความงามที่สมบูรณ์แบบไร้ที่ติ

มีสุขภาพดี ดูอ่อนเยาว์ มีรูปร่างผอมเพรียว มีผิวขาว และกระจางใส โดยเฉพาะการมีรูปร่างผอมเพรียวเป็นความคิดที่ถูกเน้นย้ำมากที่สุด ไขมัน พุง หรือความอ้วนถูกมองว่าเป็นปัญหาต่อความสวยของผู้หญิงจนต้องลดหรือกำจัดออกไป อย่างไรก็ตามในวาทกรรมการโค้ชของอินฟลูเอนเซอร์เพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 5 แพลตฟอร์มมีการกำหนดรายละเอียดที่เป็นรูปแบบความสวยของผู้หญิงมากกว่าที่ปรากฏในการศึกษาก่อนหน้านี้ เช่น การกำหนดว่าผู้หญิงต้องมีหน้าอกที่ไม่เล็กเกินไป มีสะโพกที่ไม่แบนและกระชับ ฯลฯ ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงสวยนอกจากต้องผอมเพรียวแล้วยังต้องมีรูปแบบความสวยของร่างกายแต่ละส่วนที่เมื่อรวมกันแล้วมีลักษณะที่สมดุล สามารถแสดงส่วนเว้าและส่วนโค้งที่สวยงามด้วยจึงจะถือว่าเป็นผู้หญิงที่สวยงามสมบูรณ์แบบ ผู้วิจัยเห็นว่า ค่านิยมความสวยในรูปแบบที่กล่าวมานี้เป็นค่านิยมความสวยที่มีอยู่ในสังคมไทยมาช้านานสะท้อนจากการกล่าวชมความงามของตัวนางในวรรณคดีไทย ภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือรูปสลักหญิงงามที่ปรากฏตามสถานที่ต่างๆ ในประเทศไทย ซึ่งมีรายละเอียดของสัดส่วนของผู้หญิงงามที่สอดคล้องกับรูปแบบความสวยข้างต้น

อย่างไรก็ดี การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบรูปแบบความสวยของผู้หญิงที่อินฟลูเอนเซอร์กำหนดขึ้นซึ่งแตกต่างไปจากค่านิยมของผู้หญิงสวยที่มีอยู่เดิมในสังคมไทยและไม่ปรากฏว่าเป็นคุณลักษณะของผู้หญิงที่พึงประสงค์ในการศึกษาก่อนหน้านี้ ได้แก่ การระบุว่า ผู้หญิงต้องมีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรง แม้ว่าการศึกษาของ

รัชนิท พงศ์อุดม (2548) และศิริพร ภักดีผาสุข (2553) กล่าวถึงลักษณะของผู้หญิงที่พึงประสงค์ในสังคมไทยว่า ต้องมีสุขภาพดี แต่ในงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องมิได้ระบุว่า ผู้หญิงต้องมีร่างกายที่แสดงลักษณะของความแข็งแรง (hardy) ได้แก่ การมีซิกแพคที่หน้าท้องหรือมีกล้ามเนื้อแขนขาที่ปรากฏในการศึกษาครั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า ลักษณะพึงประสงค์ดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะพึงประสงค์ของความเป็นชาย (masculinity) จากการศึกษาที่ผ่านมา เช่น งานวิจัยของวุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2553, หน้า 135) ที่มีผลการวิจัยระบุว่า ค่านิยมของผู้ชายที่พึงประสงค์ในสังคมไทยคือ การมีรูปลักษณ์แห่งอุดมคติ เช่น มีไหล่ หลัง และต้นขากระชับ มีลำตัวสมส่วนและกระชับ มีกล้ามเนื้อชัดเจน มีซิกแพค ฯลฯ จึงน่าจะเข้าใจว่า ในปัจจุบันการนำเสนอค่านิยมความสวยงามของผู้หญิงมีความทับซ้อนกับความสวยงามของผู้ชายมากขึ้น เช่น การนำเสนอว่าผู้หญิงที่มีรูปร่างประกอบด้วยกล้ามเนื้อ มีกล้ามเนื้อที่เรียกว่าซิกแพค (sixpack) คือผู้หญิงที่มีรูปร่างสวยงาม แนวคิดนี้สอดคล้องกับกระแสรักสุขภาพที่แผ่อิทธิพลจากประเทศตะวันตกเข้าสู่ประเทศไทย ดังที่ เฮลตี้ ลิฟวิ้ง (Healthy Living, 2563) กล่าวว่า “เมื่อกระแสสุขภาพมาเยือนประเทศไทย เทรนด์ความสวยงามของผู้หญิงก็เริ่มเปลี่ยนไปจากคลั่งผอมมาสู่คลั่งแพค...ผู้หญิงยุคใหม่ต้องแข็งแรงถึงจะเรียกว่าสวย หุ่นต้องลีนกันต้องเต่งนอน ต้นแขนก็ควรมีมัดกล้ามเนื้อน้อยๆ ยิ่งใครมีซิกแพคหรือกล้ามเนื้อที่เด่นๆ ด้วยนะ บอกเลยว่าเซ็กซี่เหลือล้น เพราะนิยามของความงามสมัยนี้คือ Strong is the new sexy”

ด้วยกระแสรักสุขภาพดังที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ผู้หญิงที่อยู่บ้านและมีเวลาว่างมากขึ้น เลือกดุแลสุขภาพให้แข็งแรงเพื่อลดความเสี่ยงในการติดโรคโควิด-19 และดูแลรูปร่างของตนเองให้สวยงามตามกระแสนิยมไปพร้อมกัน ทั้งนี้การออกกำลังกายเพื่อสร้างกล้ามเนื้อและรูปร่างที่สวยงามต้องใช้ความพยายามอย่างมากและต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงที่อาจมีความอดทนทางร่างกายและสนใจการออกกำลังกายน้อยกว่าผู้ชายนำไปสู่การท้อถอยและล้มเลิกได้ง่าย อินฟลูเอนเซอร์ต่างๆ จึงต้องสร้างแรงบันดาลใจด้วยการปลูกฝังความคิดเกี่ยวกับความตั้งใจและความพยายามอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มผู้อ่านที่เป็นผู้หญิงเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงรูปร่างของตนเองให้เป็นไปในแนวทางที่อินฟลูเอนเซอร์ต่างๆ กำหนดว่าเป็นรูปแบบร่างกายที่เหมาะสมและสวยงาม

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ แม่แฟนเพจทั้งหมดเป็นเพจเกี่ยวกับการออกกำลังกาย ซึ่งควรเน้นการส่งเสริมให้ผู้หญิงมีสุขภาพดี แต่จากการศึกษากลับพบว่า ชุดความคิดที่ปรากฏกลับผูกโยงการมีสุขภาพดีกับความสวยงามของร่างกาย กล่าวคืออินฟลูเอนเซอร์มุ่งเน้นการสร้างให้ผู้หญิงมีรูปร่างที่สวยงามตามค่านิยมทางสังคมปัจจุบัน อันตอกย้ำความคิดที่ว่า ผู้หญิงกับความสวยงามของคู่กัน ความสวยเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ผู้หญิงพึงมี แนวคิดนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของภัทรพรรณ ทาดี (2564, หน้า 7-29) ที่กล่าวถึงสุขภาพของผู้หญิงในฐานะที่เป็นหญิงสาวว่า

“ผู้หญิงในฐานะที่เป็นหญิงสาวซึ่งต้องคงความสาวและความสวยอยู่เสมอ อันเป็นผลมาจากการประกอบสร้างทางสังคมวัฒนธรรมในเรื่องคุณค่าของผู้หญิงที่ถูกผูกติดกับเรื่องความงาม และบทบาทของอุตสาหกรรมความงามที่มีต่อผู้หญิง”

ดังนั้น แม้ว่ากระแสรักสุขภาพได้ถูกกระตุ้นจนเกิดอินฟลูเอนเซอร์ด้านการดูแลสุขภาพมากมายในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้หญิงแล้วสุขภาพที่ดีย่อมต้องมาพร้อมกับรูปร่างที่สวยงาม จึงจะได้รับความสนใจ ความสวยงามของร่างกายจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของอินฟลูเอนเซอร์ในการชักจูงและโน้มน้าวความคิดของผู้หญิงให้หันมาสนใจวิถีการดูแลสุขภาพตามแนวทางของตน ซึ่งก็แฝงด้วยการขายคอร์สออกกำลังกาย การขายสินค้า ฯลฯ เพื่อผลประโยชน์ของอินฟลูเอนเซอร์เหล่านั้น ลักษณะความสวยของรูปร่างผู้หญิงที่ถูกกำหนดให้เป็นลักษณะที่พึงประสงค์นั้นมีทั้งความสวยตามค่านิยมที่มีมาแต่เดิมในสังคมไทยและความสวยในรูปแบบใหม่ที่ถูกกำหนดขึ้นจากค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทยปัจจุบัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ประกอบการศึกษาด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ด้านผู้หญิงกับสุขภาพและความงามเพื่อแสดงให้เห็นว่าชุดความคิดเกี่ยวกับความสวยงามเป็นเครื่องมือชักจูงและโน้มน้าวผู้หญิงให้สนใจการดูแลสุขภาพได้ รวมถึงการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ

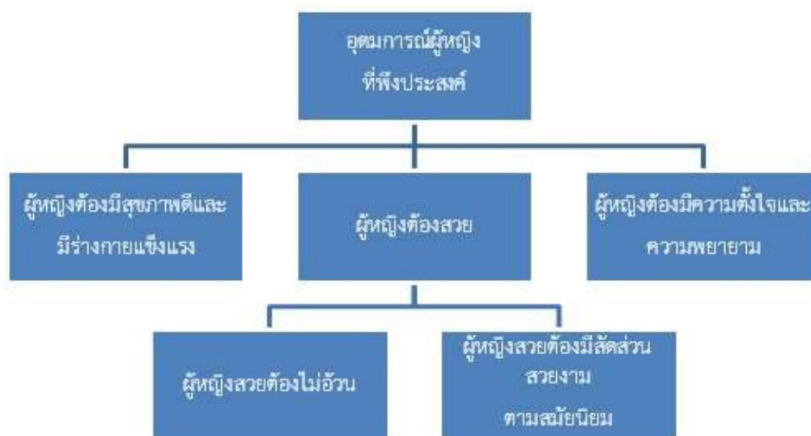
อินฟลูเอนเซอร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการขึ้นนำความคิดของคนในสังคม เนื่องจากมีผู้ติดตามอินฟลูเอนเซอร์เหล่านี้จำนวนมากทางโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นพื้นที่การสื่อสารสาธารณะที่ได้รับความนิยมอย่างมากในสังคมปัจจุบันและมีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

นอกเหนือจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แล้วผู้วิจัยสามารถศึกษาชุดความคิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงซึ่งถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชนหรือสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เช่น ชุดความคิดเกี่ยวกับการเป็นภรรยา การเป็นผู้ตามหรือผู้สนับสนุนบทบาทต่อผู้ชาย ฯลฯ ซึ่งเป็นจารีตหรือค่านิยมที่กำหนดความคิดและพฤติกรรมของผู้หญิงในสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษาค้นคว้านี้มีองค์ความรู้คือ อุดมการณ์ผู้หญิงที่พึงประสงค์ถูกสร้างและผลิตซ้ำผ่านวาทกรรมบนสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นแฟนเพจด้านการออกกำลังกายทั้ง 5 เพจในปัจจุบัน โดยพบชุดความคิด 3 ชุดความคิดหลัก ได้แก่ ผู้หญิงต้องมีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรง ผู้หญิงต้องสวย และผู้หญิงต้องมีความตั้งใจและพยายาม ค่านิยมความสวยของผู้หญิงยังคงสืบทอดจากอดีตมีเพียงการสร้างร่างกายให้แข็งแรงเป็นรูปแบบความสวยรูปแบบใหม่ ความสวยเป็นเครื่องมือของอินฟลูเอนเซอร์ในการโน้มน้าวกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้หญิงให้เกิดความต้องการที่จะมีรูปร่างที่สวยงามจนยอมปฏิบัติตามแนวทางที่อินฟลูเอนเซอร์เหล่านั้นนำเสนอ

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กชกัญญา สายหยุด. (2564). *ชุมชนคนสร้างซิกแพค sixpackclub.net [Facebook]*. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/sixpackclub.net/photos/a.1563816270598569/2835993543380829/>
- โครงการอบรมหลักสูตร SCB IEP Bootcamp. (2564). *ปั้นโรงแรมให้ดังด้วย Influencer Marketing*. เข้าถึงได้จาก <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/business-maker/influencer-marketing.html>
- เดอะ สตอรี่ ไทยแลนด์ (The Story Thailand). (2563). *New normal คนไทย 45% ใส่ใจสุขภาพมากขึ้น*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thestorythailand.com/01/06/2020/1769/>
- ตุ๋ (นามแฝง). (2563). *Fitnumgun [Facebook]*. เข้าถึงได้จาก https://fb.watch/gAZq_rQ7l6/
- เทอร์ราบางกอก (Terra BKK). (2563). *แนวโน้มพฤติกรรมผู้บริโภคหลังพ้น Covid-19 กับธุรกิจที่เปลี่ยนไป*. เข้าถึงได้จาก <https://www.terrabkk.com/articles/197757/>
- ธันยชนก ฤทธินาคา. (2564). *Bebe Fit Routine [Facebook]*. เข้าถึงได้จาก <https://fb.watch/gAF0Y-plg35/>
- ป๊อปปี้ (Pops). (2564). *Influencer สายสุขภาพและออกกำลังกายตอบโจทย์ความต้องการชีวิตดีส์โรคของผู้บริโภคยุคนี้*. เข้าถึงได้จาก <https://popsww.com/th/blog/?article=6930-Influencer>
- ภพ สวัสดิ์. (2558). *วาทกรรมความเป็นผู้ทรงอิทธิพลในโฆษณาสินค้าแฟชั่นแบรนด์เนมในนิตยสารสตรีของไทย*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ภัทรพรรณ ทำดี. (2564). มองรอบทิศกับชีวิตและสุขภาพของผู้หญิง: แนวทางในการส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 47(2), 7-29.
- รัชนิท พงศ์อุดม. (2548). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับค่านิยมเกี่ยวกับความงาม: การศึกษาวาทกรรมโฆษณาเครื่องสำอางในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภา อาทิตย์อุไร. (2563). *Fit Kab Dao [Facebook]*. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/333630673677031/posts/1160682267638530/?sfnsn=mo&extid=a&mibextid=hOoF3G>
- _____. (2564). *Fit Kab Dao [Facebook]*. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/fitkabdao/photos/a.338105726562859/1315080018865420>
- วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2553). *อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2553). *วาทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสุขภาพและความงาม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. (2564). *สถานการณ์ Covid-19 ในประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.moicovid.com/05/06/2021/uncategorized/3779/>
- อานันท์ อภินันท์. (2563). *Forcejun [Facebook]*. เข้าถึงได้จาก <https://fb.watch/gAEjhODEZe/>
- _____. (2564). *Forcejun [Facebook]*. เข้าถึงได้จาก <https://fb.watch/gBTB5J5aFy/>
- เฮลตี้ ลิฟวิ้ง (Healthy Living). (2561). *จากคลั่งพอมสู่คลั่งแพค สาวๆ รู้ไหม วิ่งไล่ตามเทรนด์มากไปเสี่ยงป่วยทางจิต*. เข้าถึงได้จาก [https://www.healthyliving.in.th/content/228931/%7B%7BgetbadgeUrl\(\)%7D%7D](https://www.healthyliving.in.th/content/228931/%7B%7BgetbadgeUrl()%7D%7D)
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.
- Whitmore, J. (2002). *Coaching For Performance: Growing People, Performance and Purpose*. London: Nicholas Brealey Publishing.
- World Health Organization (WHO). (2021). *Weekly epidemiological update on COVID-19*. Retrieved from <https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update-on-covid-19---31-august-2021>

**แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุญปรีวาสกรรม
อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี***
**The Guidelines for Promoting Morality and Ethics in the
Parivāsakamma Meritorious Activity, Phen District,
Udon Thani Province**

พระณัฐธัญ ธมฺมทินฺโน, พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ และพระโสภณพัฒนบัณฑิต
Phra Nattan Dhammadinno, Phramaha Daosayam Vajirapaṭṭhō and Phra Sophonphanabundit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: nadtan1975@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพิธีเข้าปรีวาสกรรม สมัยพุทธกาล 2) ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุญปรีวาสกรรม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี และ 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุญปรีวาสกรรม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การอยู่ปรีวาสกรรมของพระภิกษุมีมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล ที่ปรากฏในพระธรรมวินัยและพระไตรปิฎก ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง 1) อปฺปวิจฉนนปรีวาส (ปรีวาสสำหรับคฤหัสถ์) 2) ปวิจฉนนปรีวาส 3) สโมธานปรีวาส 4) สุทนต์ปรีวาส
2. การอยู่ปรีวาสกรรมของวัดรอยพระพุทธบาทภูพานิชย์ ชุมชนตำบลเตาไห อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี จัดปรีวาสแบบจุฬาสถูปปรีวาส คือ 9 คืน 10 วัน เนื่องจากการอยู่ปรีวาสแบบนี้ง่ายต่อการปฏิบัติ
3. การเข้าอยู่ปรีวาสกรรมของพระสงฆ์ที่มีผลต่อชาวพุทธชุมชนตำบลเตาไห อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี นอกจากจะเป็นการปฏิบัติของพระภิกษุและผู้สนใจแล้วยังส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการให้ทาน เพื่อผูกมิตรไมตรีความสัมพันธ์ของคนในชุมชน รู้จักการรักษาศีล สำรวมกาย วาจา ไม่สร้างความเดือดร้อน

ให้แก่คนในชุมชนและการเจริญเมตตาภาวนา ทำให้เป็นคนดีหรือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีเพราะเกิดจากการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ทำให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง มีความรู้ความเข้าใจไปในทิศทางอันเดียวกัน และสามารถทำให้ปฏิบัติได้ถูกต้องตาม หลักธรรมคำสอนส่งผลในหลายด้าน เช่น ตนเอง ครอบครัว สังคม พระพุทธศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี การเมือง การปกครอง

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม; คุณธรรมจริยธรรม; บุญปรีวาสนกรรม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the promotion of morality and ethics in the Parivāsakamma meritorious activity during the Buddha's time; 2) to study the promotion of morality and ethics in the Parivāsakamma meritorious activity in Phen District, Udon Thani Province, and 3) to study the guidelines for promoting morality and ethics in the Parivāsakamma meritorious activity in Phen District. This study was carried out by means of qualitative research by collecting the documents and in-depth interviews. The obtained data were interpreted by a descriptive writing.

The research results were as follows:

1. The Parivāsakamma meritorious activity of monks has existed since the Buddha's time. This activity appears in the Dhamma Vinaya and the Tipitaka in four types: 1) Appaṭicachannaparivāsa (Parivāsa for laypeople); 2) Paṭicachannaparivāsa; 3) Samodhānaparivāsa; 4) Sudadhantaparivāsa.
2. The Parivāsakamma meritorious activity of Wat Roi Phra Phutthabat Naruenat, Tao Hai Subdistrict Community, Phen District, Udon Thani Province is organized as the Cūlasudadhantaparivāsa in nine nights and ten days due to its convenience of practice.
3. The Parivāsakamma of monks affects the Buddhist community of Tao Hai Subdistrict, Phen district, Udon Thani province. In addition to the practice of monks and those who are interested, it encouraged people in the community to perform giving in order to build friendship and relationships among the people in the community, to keep the precepts and to keep the body and speech, do not cause trouble for the people in the community. People also cultivated compassion, and this made them become good people or complete human beings with good morals and ethics because of the correct learning. This created a strong community, and the community members have knowledge

and understanding in the same direction. They were able to practice correctly according to the doctrine, resulting in many aspects such as oneself, family, society, Buddhism, culture, customs, politics, and governance.

Keywords: Guidelines for Promoting; Morality; Parivāsakamma

1. บทนำ

ในอดีตชาวบ้านเตาไห-บ้านสร้างกวางก็เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง ที่ชอบทำบุญตักบาตรให้ทานรักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2553, หน้า 1-2) โดยที่มีหลวงปู่โชติ ธรรมโร แห่งวัดป่ารอยพระพุทธบาทนฤนาถและพระอาจารย์สมาน พุทธสาโร (พระครูชัยสารโพธิคุณ) วัดโพธิ์ชัยเตาไหเป็นศูนย์ร่วมจิตใจของชาวบ้านเตาไห-บ้านสร้างกวางพอถึงฤดูเดือนสามก็จะมีกรปฏิบัติธรรมที่วัดป่ารอยพระพุทธบาทนฤนาถ ตลอดทุกปีก็มีชาวบ้านและพระสงฆ์ในเขตตำบลใกล้เคียง มาเข้าร่วมปฏิบัติธรรมเรื่อยมา ตามจารีตประเพณีของคนอีสานในอดีตที่วัดป่ารอยพระพุทธบาทนฤนาถจะมีการปฏิบัติธรรมสถานที่สำหรับเข้ากรรมจะต้องเจียบสงบไม่พลุกพล่าน เมื่อได้เวลาแล้วจึงเข้ากรรม และเมื่อออกจากกรรมแล้วจึงถือว่าหมดมลทินชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับพิธีบุญเข้ากรรมนี้จะเป็นโยมอุปัฏฐากด้วยจตุปัจจัยแด่พระภิกษุสงฆ์ตลอดเวลาที่เข้ากรรม เพราะพระภิกษุสงฆ์ไม่มีเวลาออกบิณฑบาต เมื่อพระภิกษุสงฆ์ออกจากกรรมแล้ว จะมีการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารและฟิงเทศน์ตลอดทั้งวัน ถือว่าได้กุศลหรือผลานิสงส์แรงมาก ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงจึงถือเป็นประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา (นันทวัน สวานายน, 2550,

หน้า 113-114.) บุญเข้ากรรม หรือบุญเดือนเจียงจึงเป็นความเชื่อว่าเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยตรงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความบริสุทธิ์ในพระวินัยสงฆ์ (วิมหา. (ไทย) 6/127/228) รวมทั้งศรัทธา ความเชื่อที่ว่า การเข้าปริวาสกรรม ของพระภิกษุสงฆ์ สามารถพ้นอาบัติ (พระมหาวิจิตร ธีรญาโณ, 2556, หน้า 24-35) “ตกฤดูเดือนอ้าย สายลมมาหนาวหนาวเดือนนี้ตกหว่างช่วง สังโฆเจ้าเพิ่นเข้ากรรม เฮามาพากันค้าทำบุญตักบาตร ปริวาสอยู่ ชู้ค้ำศาสนา” ถึงเดือนอ้าย เดือนเจียง หรือเดือนที่หนึ่ง ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงจะมีพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา คือ การทำบุญเข้ากรรม โดยเชื่อว่าพระภิกษุสงฆ์ผู้ทำผิดในอาบัติสังฆาทิเสส เช่น การจับต้องกายหญิงขณะมีความกำหนดยินดีในราคะต้นหา จะออกจากอาบัติได้ก็โดยวิธีเข้ากรรมหรืออยู่ปริวาสกรรมตามพระวินัยเท่านั้น ถ้าไม่ทำพิธีเข้ากรรมพระภิกษุสงฆ์รูปนั้นก็จะเป็นผู้มัวหมองไม่บริสุทธิ์ตลอดชีวิต (อุดม บัวศรี, 2546, หน้า 259)

แต่ในปัจจุบันนี้การเกิดขึ้นจากผลการผลิตทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งมนุษย์ได้คิดดัดแปลงสร้างสรรค์ขึ้นมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และมนุษย์ได้นำเอาวิธีการใหม่ๆ มาใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบของสังคมความเป็นอยู่ของชาวไทยพุทธ เช่น

โทรทัศน์เผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ประพฤติไม่เหมาะสมบ้างหรือทางโลกโซเซียลก็เช่นกัน และวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างก็หายไป

การรับเอาวัฒนธรรมใหม่ จะเกิดขึ้นในสภาวะแห่งการสอดคล้อง ซึ่งเป็นจุดที่เกิดความพอดีหรือสมดุลกัน เมื่อวัฒนธรรมหนึ่งประสบกับอีกวัฒนธรรมหนึ่ง เช่น การขยายตัวทางการศึกษา และเทคนิคการผลิตแบบตะวันตก การแต่งกาย การพูดจา การที่ไม่เคารพผู้ใหญ่ เป็นคนห่างไกลจากวัดวาอาราม ห่างไกลพระพุทธศาสนา ไม่ยอมรับว่าวัฒนธรรมประเพณีของคนอีสานว่ามีคุณค่า ไม่ละอายต่อบาป ไม่ยำเกรงผู้เฒ่า ผู้แก่ ครู อาจารย์ และพระสงฆ์องค์เจ้า ตี๋มสุรายาเมาทำตัวผิดจารีตประเพณีฮิตสิบสอง ไม่ชวนชวายเป็นบุญกุศลสิ่งเหล่านี้กำลังเกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่ในชุมชนตำบลเตาไห “อนาคตพระสงฆ์คงได้ทำไรไถนา หาบปลา ปลุกข้าวไว้กินเอง” เพราะค่านิยมของไทยยอมรับผู้มีการศึกษาและความต้องการเพิ่มผลผลิตเนื่องจากมีจำนวนพลเมืองมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมตะวันตกอย่างอื่นเข้ามาอยู่ในสังคมไทย

จากเหตุผลความสำคัญที่พบปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยม และเป็นพระวิทยากรได้สอนนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่เป็นประจำ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากจารีตประเพณีฮิตสิบสอง ด้านคุณธรรมจริยธรรมไปให้ผู้บริหารครู และผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ให้มีประสิทธิภาพทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวมในสังคม และวัฒนธรรม ประเพณีฮิตสิบสองสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพิธีเข้าปริวาสกรรมสมัยพุทธกาล
2. ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุญปริวาสกรรม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี
3. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุญปริวาสกรรม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสาร (Documenty Investigation) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ และชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานวิจัย เอกสาร ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวกับ แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุญปริวาสกรรม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ดังนี้
2. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งสถานที่จริง ได้แก่ ชุมชนบ้านเตาไห-บ้านสร้างกวาง ตำบลเตาไห อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
3. วิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Documenty Investigation) ที่ทำการศึกษาทั้งที่เป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก

หนังสือ สารนิพนธ์ สารนิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์และ
รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามที่ได้จาก
การสัมภาษณ์ของกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก
จำนวน 30 รูป/คน และการสังเกตการณ์

5. รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลเพื่อ
ทำการจัดรูปเล่ม หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอ
ข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Documenty
Investigation) ประกอบภาพถ่าย และการ
พรรณนาประกอบการบรรยายเหตุการณ์เกี่ยวกับ
แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุญ
ปริวาสกรรม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี อันจะนำ
มาซึ่งองค์ความรู้ของการวิจัย และการนำไปใช้เป็น
แนวทางการในการศึกษา การพัฒนาตนเอง
ครอบครัว ชุมชน สังคมสืบต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

1. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพิธี
เข้าปริวาสกรรมสมัยพุทธกาล เป็นการอยู่ปริวาส
กรรมของพระภิกษุมีมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล ดังที่
เห็นจากอาทิกัมมิกะว่า พระภิกษุผู้เป็นต้นแห่ง
บัญญัติสิกขาบทสังฆาติเสส ซึ่งปรากฏมีขึ้นในพระ
วินัยและพระไตรปิฎก รวมถึงเรื่องของการอยู่
ปริวาสกรรม 4 อย่างดังนี้ 1) อปฺปจฺฉันนปริวาส
ได้แก่ การอยู่ปริวาสแห่งเดียริถย์ นักบวชนอก
ศาสนา ซึ่งประสงค์จะบรรพชาอุปสมบทใน
พระพุทธศาสนา ให้มีกำหนดอยู่ปริวาส 4 เดือน 2)
ปฏิจฉันนปริวาส ได้แก่ ปริวาสที่สงฆ์พึงให้แก่ภิกษุ
ผู้ต้องอาบัติสังฆาติเสสแล้วปกปิดไว้ เช่น 1 วันบ้าง
2 วันบ้าง จนกระทั่งถึง 10 ปี 20 ปี เป็นต้น หรือ

นานเท่าวันที่ตนบวชเป็นที่สุดตามแต่จะปิดไว้นาน
เท่าใด ต้องอยู่ปริวาสนานเท่านั้น 3) สโมธานปริวาส
รวบรวมหรือ ประมวล ได้แก่ รวบรวมนวัน-คืน ที่ปิด
อาบัติไว้ก็ดี รวบรวมนวตฤ (คือข้อสิกขาบทที่ต้อง
อาบัติ) ในสังฆาติเสส 13 ข้อ เข้าด้วยกันแล้วอยู่
ปริวาสสโมธานปริวาส มี 3 คือ 1) โอธานสโมธาน
คือ อาบัติมากกว่าหนึ่ง ปกปิดไว้นานเท่ากัน เช่น
ต้องอาบัติ 2 ครั้ง คราวละ 5 วัน ประมวลเข้าด้วย
กัน ต้องประพฤติปริวาส 5 วัน 2) อัคคสโมธาน คือ
อาบัติมากกว่าหนึ่งและปกปิดไว้นานไม่เท่ากัน เช่น
ต้องอาบัติ 3 คราว ปิดไว้ 3 วันบ้าง 7 วันบ้าง
ประมวลเข้าด้วยกันประพฤติปริวาสเท่าจำนวนวัน
ที่มากที่สุด (คือ 7 วัน) 3) มิสสสโมธานปริวาส
คือ อาบัติต่างวตฤกัน เช่น สัณฺเฎตนิกาภิมี กายสัง
สัคคะภิมี พุฏฺฐุลลวากาภิมี มีวันปิดเสมอกันก็มี
ไม่เสมอกันก็มี 4) สุทนต์ปริวาส เป็นปริวาสที่
กำหนดเอาความบริสุทธิ์เป็นที่สุด ของภิกษุที่ต้อง
อาบัติสังฆาติเสสแล้ว ไม่รู้ที่สุดอาบัติ ไม่รู้ที่สุดราตรี
ระลึกถึงจำนวนวันที่ปกปิดไว้ได้ไม่แน่นอน หรือ
ระลึกถึงที่สุดราตรีไม่ได้เลย สงสัยในที่สุดอาบัติ
สงสัยในที่สุดราตรี พึงขอสุทนต์ปริวาส ต่อสงฆ์
แล้วอยู่ปริวาสไปจนกว่า จะแน่ใจว่าบริสุทธิ์แล้ว
จึงขอมานัตกับสงฆ์เพื่อปฏิบัติให้ครบราตรี จนสิ้นสุด
การอยู่ปริวาสกรรม

2. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุญ
ปริวาสกรรม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี เป็น
ความสำคัญของประเพณีที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ
ประชาชนในอดีตมีความมุ่งหวังเพื่อที่จะสืบต่อ
พระพุทธศาสนา จากการศึกษา การเข้าอยู่ปริวาส
กรรมของชาวพุทธบ้านเตาไห ตำบลเตาไห อำเภอเพ็ญ

จังหวัดอุดรธานี พบว่า การอยู่ปรีวาสที่ปฏิบัติเป็น ประเพณีเป็นแบบสุทธันตปรีวาส เฉพาะจุฬสุทธันต ปรีวาสเท่านั้น เนื่องจากการอยู่ปรีวาสแบบนี้ง่าย ต่อการปฏิบัติ ไม่มีขั้นตอนมากมายเหมือนกับ ปรีวาสแบบอื่น เพราะถ้าภิกษุรูปใดต้องอาบัติที่มี โทษหนักแล้ว ภายหลังระลึกได้ว่าตนเองได้ล่วง ละเมิดอาบัติมาแล้วเป็นเวลา กี่วัน กี่เดือน ก็ขอ ปรีวาสเท่ากับวันที่ตนได้ปกปิดไว้เหล่านั้นก็ดีและ การอยู่ปรีวาสกรรมของวัดรอยพระพุทธบาทภูพาน ถ้ำบาลเตาไห อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี จัดปรีวาส แบบ 9 คีน 10 วัน เท่านั้น พระผู้ที่อยู่ปรีวาสจะ ปกปิดอาบัติหนักมานานเท่าไรก็ตาม แต่ก็มาขออยู่ ปรีวาสเพียง 3 ราตรี ขอมานต์ครบ 6 ราตรีรุ่งเช้า ก็เป็นอัพทาน ประเพณีการอยู่ปรีวาสกรรมในสมัย ปัจจุบันเน้นหนักไปในด้านการฝึกฝนอบรมข้อวัตร ปฏิบัติ ตลอดจนกรรมฐานและ เป็นการส่งเสริมให้ คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติธรรม ในงาน บุญปรีวาสกรรม โดยการรักษาศีล 5 และศีล 8 หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การบวชชีพรามณ์เพื่อรักษา พริหมจารี ด้านการรักษากาย วาจา ใจ ผลคือเป็นการ ช่วยจรรโลงและ เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคง

3. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในบุญปรีวาสกรรม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น บุญกิริยา วัตถุ 3 เพื่อพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์และคน ในชุมชนให้มีความประพฤติที่ดีงามตาม หลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักใหญ่ๆ อยู่ 3 ประการ คือ

3.1 ทานมัย คือ ให้ทานเป็นการ ให้การสละหรือการเผื่อแผ่แบ่งปัน ไม่ว่าจะเป็นทอง

ข้าวของ เครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใด และไม่ว่าแก่ใคร ก็ถือเป็นบุญทั้งสิ้น

3.2 สілมัย คือ การรักษาศีล หรือ สілมัย เป็นการปฏิบัติทางกายและวาจา เช่น ศีล 5 ศีล 8 เป็นการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย การรักษาศีลเป็นการฝึกฝนมิให้ไปเบียดเบียน ผู้อื่น ในขณะเดียวกันก็เป็นการลด ละ เลิกความชั่ว มุ่งให้กระทำความดีอันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต มิให้ตกต่ำลง

3.3 ภาวนามัย คือ การเจริญภาวนา หรือภาวนามัยเป็นการทำบุญอีกรูปแบบที่มุ่งพัฒนา จิตใจและปัญญา ทำให้จิตใจสงบเห็นคุณค่า สิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงซึ่งในข้อนี้หลายคนอาจ จะทำเป็นประจำอยู่แล้ว เช่น นั่งสมาธิวิปัสสนา แต่หลายคนอาจจะคิดว่าเป็นเรื่องยากเกินกำลัง ผู้ที่สั่งสมเอาบารมีไว้มากจะทำให้สามารถทำอะไร บรรลุผลสำเร็จทุกประการ

การเข้าอยู่ปรีวาสกรรมของพระสงฆ์ เมื่อ สังคมได้รับเอาแนวคิดของการเข้าอยู่ปรีวาสกรรม มาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตย่อม ส่งผลสืบต่อ มาเป็นวัฒนธรรมประเพณีหรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง ว่า ภูมิปัญญาที่สั่งสมเอาความรู้ที่คนรุ่นก่อนได้ สรรค์สร้างเอาไว้ และรักษาสืบทอดส่งต่อกันมา จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่ที่การเข้าใจถึง แก่นแท้ของชีวิตคือ ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา การจะเข้าใจในสิ่งนี้ได้ ที่สำคัญต้องสร้างสมเอาคุณ งามความดีเป็นพื้นฐาน ที่เรียกว่า บารมี การสร้าง บารมีเป็นแนวคิดที่ถูกฝังลึกในจิตใจของคนอีสาน

การเข้าปรีวาสกรรมของพระสงฆ์ที่มีผลต่อ ชาวพุทธชุมชนตำบลเตาไห อำเภอเพ็ญ จังหวัด

อุดรธานี นอกจากจะเป็นการประพตปฏิบัติของ พระภิกษุและผู้ทีสนใจแล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านพุทธศาสนาในระดับต่างๆ กันอีกด้วย กล่าวคือ ยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางด้าน พระพุทธศาสนาในระดับของครอบครัว ชุมชน สังคม ศาสนา วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมในบุญปรีวาสกรรมอำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพิธี เข้าปรีวาสกรรมสมัยพุทธกาล การอยู่ปรีวาสกรรม ของพระภิกษุมิมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล ซึ่งปรากฏ มีขึ้นในพระวินัยและพระไตรปิฎก รวมถึงเรื่องของการอยู่ปรีวาสกรรม ที่ปรากฏในพระธรรมวินัยและ พระไตรปิฎกซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 อย่าง 1) อปฺปจฉัน นปรีวาส (ปรีวาสสำหรับคฤหัสถ์) 2) ปฏิจฉัน นปรีวาส 3) สโมธานปรีวาส 4) สุทนต์ปรีวาส สอดคล้องกับแนวคิดของอุทัย บุญเย็น (2554, หน้า 9) ได้อธิบายไว้ว่า ปรีวาส เรียกกันทั่วไปว่า “อยู่ กรรม” เป็นวิธีออกจากอาบัติสังฆาทิเสส โดยการ ลงโทษตนเองด้วยการปฏิบัติต่างๆ เป็นต้น การลงโทษ ตนเองนี้ จำนวนวันให้เท่ากับวันที่ปิตอาบัติสังฆาทิ เสสไว้ พระภิกษุผู้อยู่ปรีวาส เรียกว่า ปารีวาสสิก พระภิกษุ ปรีวาสมี 3 อย่าง คือ 1) ปฏิจฉันนปรีวาส 2) สโมธานปรีวาส 3) สุทนต์ปรีวาส

2. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบุญ ปรีวาสกรรม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี การอยู่

ปรีวาสกรรม วัดรอยพระพุทธรูปพนาถ เป็นแบบ สุทนต์ปรีวาส เฉพาะบุญสุทนต์ปรีวาส เท่านั้น เนื่องจากการอยู่ปรีวาสแบบนี้ง่ายต่อการปฏิบัติ จัดปรีวาสแบบ 9 คืน 10 วัน เท่านั้น ประเพณีการ อยู่ปรีวาสกรรมในสมัยปัจจุบัน สอดคล้องกับ แนวคิดของโชติ ศรีสุวรรณ (2552, หน้า 12-13) ได้กล่าวถึง ประเพณีสิบสองเดือนบุญเข้ากรรม จะเริ่มช่วงเดือนอ้าย ที่จริงบุญเข้ากรรมเป็นเรื่อง ของพระที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งเป็นอาบัติหนัก ขนาดกลาง พระภิกษุต้องเข้าไปอยู่ในที่จำกัด ตั้งตนอยู่ในสมาธิชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ เพื่อให้ตน พ้นมลทินและยึดถือเป็นการทำบุญทดแทนบุญคุณ มารดาที่ต้อง “อยู่ไฟ” หรือที่เรียกว่า “อยู่กรรม” “พระสงฆ์จะอยู่ปรีวาสกรรม 9 ราตรี 3 ราตรีแรก เรียกว่า “อยู่ปรีวาส” 6 ราตรีต่อมาเรียกว่า “อยู่ มานัต” เมื่อครบ 9 ราตรีเรียกว่า “อัพภาน” ออก จากกรรม โดยที่พระสงฆ์ 20 รูปเป็นผู้สวดอัพภาน ซึ่งเป็นการสวดระงับอาบัติ พระภิกษุที่ออกจากการ อยู่ปรีวาสกรรมแล้วถือว่าเป็นผู้หมดมลทินเป็น พระภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์นี้แล้วเคารพกราบไหว้

3. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในบุญปรีวาสกรรม อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ทำให้ทราบว่า นอกจากจะเป็นกาปฏิบัติของพระภิกษุ และผู้ที่สนใจแล้วยังส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จัก การให้ทาน เพื่อผูกมิตรไมตรีความสัมพันธ์ รู้จักการ รักษาศีล สำรวมกาย วาจา ไม่สร้างความเดือดร้อน ให้แก่คนในชุมชนและการเจริญเมตตาภาวนา ทำให้เป็นคนดีหรือ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มี คุณธรรม จริยธรรมที่ดีส่งผลในหลายด้าน เช่น ตนเอง ครอบครัว สังคม พระพุทธศาสนา วัฒนธรรม จารีต

ประเพณี และการเมืองการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวิจิตร อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) (2561) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักภวนา 4 เป็นการทำให้เกิดความเจริญของชีวิต 4 ด้าน 1) ความเจริญทางกาย การพัฒนาร่างกายให้มีความสมบูรณ์แข็งแรง 2) ความเจริญด้านศีล การมีวินัยต่อตนเองการควบคุมตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของอบายมุข 3) ความเจริญด้านจิต การสร้างความมั่นคงและความเจริญให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ 4) ความเจริญด้านสติปัญญา เป็นสาเหตุทำให้เกิดการสร้างความรู้ และความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพให้มีความสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประพิศ โบราณมูล (2554, หน้า 53-62) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิบัติตามหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีการปฏิบัติตามหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ 3 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน ที่ตั้งไว้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 การเข้าอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ที่มีผลต่อชาวพุทธบ้านเตาไห ตำบลเตาไห อำเภอฟะนิง จังหวัดอุดรธานี เป็นที่น่าควรศึกษาเป็นแบบในการจัดปริวาสกรรม

1.2 เป็นสถานที่แหล่งเรียนรู้ของชุมชนบ้านเตาไห ตำบลเตาไห อำเภอฟะนิง จังหวัดอุดรธานีที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 การศึกษารูปแบบของการอยู่ปริวาสกรรมในยุคปัจจุบัน

2.2 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของประเพณีการอยู่ปริวาสกรรม: กรณีศึกษาเดือนอ้าย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในงานบุญปริวาสกรรมอำเภอฟะนิง จังหวัดอุดรธานี ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้ 1) คนในชุมชนตำบลเตาไห อดีตที่เคยทะเลาะวิวาทสร้างความเดือดร้อน ในงานบุญประเพณีต่างๆ หรืองานกีฬาของหน่วยงานต่างๆ ก็ไม่เกิดขึ้นอีก 2) วัดบ้านโรงเรียนมีความสามัคคีมากขึ้น ทำให้เกิดการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและ ส่งลูกชายไปบวชเรียนบาลีที่กรุงเทพฯ เพื่อรักษาสืบทอดพระพุทธศาสนา 3) คนในชุมชนตำบลเตาไห มีคุณธรรมและจริยธรรมมากขึ้น ปัญหาเด็กท้องในวัยเรียนก็ไม่มีและครอบครัวหย่าร้างก็ลดลง 4) คนในชุมชนตำบลเตาไห จะเลือกผู้นำชุมชนที่มี คุณธรรมและจริยธรรม เพราะจะเห็นได้จากการไม่มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงอย่างเมื่อก่อน ตามแผนภาพประกอบดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- โชติ ศรีสุวรรณ. (2552). *ประเพณีสิบสองเดือน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- นันทวัน สาวนายน. (2550). *บุญเข้ากรรม*. ในบรรณานุกรมชนบประเพณีไทย หมวดประเพณีราษฎร์. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- ประพิศ โบราณมูล. (2554). บทความวิจัยการปฏิบัติตนตามหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ 3 ของข้าราชการครูในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารสถาบันญาณสังวรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 2(1), 53-62.
- พระมหาวิจิตร ธีรญาโณ. (2556). *การศึกษาการเข้าอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิจิตร อธิโก (ชัยเจริญวรรณ). (2561). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร, สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2553). *วิธีสร้างบุญบารมี*. (พิมพ์ครั้งที่ 28). กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- อุดม บัวศรี. (2546). *วัฒนธรรมอีสาน*. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- อุทัย บุญเย็น. (2554). *พระไตรปิฎกฉบับผู้เริ่มศึกษาพระวินัยปิฎก เล่ม 4*. กรุงเทพฯ: โพธิ์เนตร.

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี*

The Development of Curriculum for Young children Based
on Thai Phuan Local Wisdom in Ban Phue District,
Udon Thani Province

วริญญา ศรีบัว

Warunya Sribua

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: Warunya.sr@udru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และ 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเองของเด็กปฐมวัย 2) ประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย 3) ประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่มีต่อการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวน เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี ชั้นอนุบาล 2 จำนวน 127 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเองของเด็กปฐมวัย และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนที่สร้างขึ้นมีเนื้อหา 6 กลุ่ม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. พัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเองของเด็กปฐมวัย พบว่า

*ได้รับบทความ: 11 พฤศจิกายน 2564; แก้ไขบทความ: 18 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 21 ธันวาคม 2565

Received: November 11, 2021; Revised: December 18, 2022; Accepted: December 21, 2022

หลักสูตรมีความสอดคล้องกันกับผู้เรียนเนื้อหาและกิจกรรมเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและส่งเสริมต่อพัฒนาการของผู้เรียนครบทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นไทยพวนอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ความพึงพอใจของผู้ปกครองมีต่อการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 4.33 และความพึงพอใจของครูปฐมวัยมีต่อการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 4.62

คำสำคัญ: หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น; ไทยพวน; เด็กปฐมวัย

Abstract

The purposes of this research were: 1) to develop a curriculum for young children based on Thai Phuan local wisdom in Ban Phue District, Udon Thani Province and 2) to study its effects a curriculum for young children based on Thai Phuan local wisdom were: 1) to study its effects toward their academic development and self-esteem in of young children 2) A evaluation on the parents' satisfaction towards for the curriculum for young children based on Thai Phuan local wisdom 3) Aevaluation ofearly childhood's teachers satisfaction towards for the curriculum for young children based on Thai Phuan local wisdom. Research and Development. The sample consisted was 127 young children, 5-6 years old second year kindergarten and the sample obtained using a purposive sampling. The research instruments were: the curriculum for young children based on Thai Phuan local wisdom in Ban Phue District, Udon Thani Province, aevaluation from for academic development and self-esteem for young children and a evaluation satisfaction towards using the Thai Phuan local curriculum. The data were analyzed by percentage and standard deviation.

The research result finds that:

1. The Curriculum for young children based on Thai Phuan local wisdom developed consisted of 6 content groups.
2. Local wisdom and the academic development and self-esteem of the young children, it was found that thecurriculum was congruent of the learners, the contents and activities were suitable for the learners and also promoted all 4 areas of physical development, emotional development, social development and intellectual development

and love and pride of local Thai Phuan Ban Phue District, Udon Thani Province. The Parents' satisfaction towards using the Thai Phuan local wisdom curriculum for early childhood children in Ban Phue District, Udon Thani Province was at a high level. Thai Phuan as a whole is at the highest level. The satisfaction of early childhood teachers towards the use of the Thai Phuan Local Wisdom Curriculum was at the highest level.

Keywords: local wisdom curriculum; Thai Phuan; Young children

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม 2545 มาตรา 27 วรรค 2 บัญญัติไว้ว่า ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำหลักสูตรเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็น หลักสูตรแกนกลาง ส่วนที่สองเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ที่เกี่ยวกับการรู้จักเลือกภูมิปัญญาและวิทยาการ ต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ ต้องการ (ธิดารัตน์ธำบุตร, 2556, หน้า 18) ชุมชน จะต้องมียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการหลักสูตรของ แต่ละท้องถิ่นให้แก่กลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ต่างกัน ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของแต่ละ ท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น ของตน (พนิต ธาตุทอง, 2550, หน้า 158) สอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษาอุดรธานี เขต 4 (2562, หน้า 67) ระบุว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนที่ อยู่ในเขตพื้นที่เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ด้อย โอกาสและกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลได้รับการ บริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพและตรงตาม ความต้องการสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะมาศ ทองเปลว และอำนาจ ชนะวงศ์ (2561, หน้า 156-168) พบว่า จากข้อค้นพบการวิเคราะห์ความ

สำคัญของการจัดการจำเป็นของครูปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 มีความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัย ได้แก่ ด้านการ สร้างหลักสูตรที่เหมาะสม ด้านการจัดกิจกรรม ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ด้านการสร้างสภาพ แวดล้อม และด้านการบูรณาการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับปัญจพล ไพโรหลวง (2565, หน้า 111-126) อธิบายว่า โรงเรียนในกลุ่มเครือข่าย โสมสำราญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษาอุดรธานี เขต 4 ต้องจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่ายโดยโรงเรียน ควรเปิดโอกาสผู้ปกครอง คณะกรรมการสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษาโดยเฉพาะที่อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ไทยพวนเป็นชาติพันธุ์อีกกลุ่มหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ เป็นของตนเองบางวัฒนธรรมยังสามารถอนุรักษ์ และสืบทอดรากเหง้าของชาวไทยพวนเอาไว้ให้ ลูกหลานอำเภอบ้านผือมาจนถึงปัจจุบัน (ปิ่นฉัตร หมอยาดี, 2562, หน้า 82) เช่นเดียวกับงานวิจัย ของรัชฎาภรณ์ ทีปสว่าง (2553) พบว่า ความคาดหวัง ของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ของตำบลโนนทอง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

มีความคาดหวังในการจัดประสบการณ์และ กิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาให้นักเรียน มีความเจริญเติบโตทั้ง 4 ด้านสอดคล้องกับอรรถ ภู่งษ์, สุทธิพงศ์ ผดุง และธีระดา ภิญโญ (2557, หน้า 95-102) การจัดทำหลักสูตรระดับปฐมวัย นอกจากจะให้ความสำคัญที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการ เด็กควรส่งเสริมความรู้ทักษะที่ได้มาจากประสบการณ์ ตรงและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตความเป็น อยู่แล้วควรจะต้องปลูกฝังให้เด็กมีความรักและ ห่วงแหนท้องถิ่นของตนเอง

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาภูมิ ปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยให้ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งองค์ ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ข้อมูล เกี่ยวกับการจัดกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม กับเด็กในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีและ สามารถนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการ จัดการศึกษาปฐมวัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย อำเภอบ้านผือ จังหวัด อุดรธานี
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา ได้กำหนดแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและผู้วิจัย ลงพื้นที่อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เก็บข้อมูล ด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ บุคลากรของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี นักวิชาการเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 4 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับปฐมวัย ในอำเภอบ้านผือ ประธานชมรมไทยพวนบ้านผือ ปราษฎ์ท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และบุคลากรขององค์การบริหารส่วน ตำบลบ้านผือ แล้วนำมาสร้างแบบสอบถาม แล้วแจกแบบสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเดิม จำนวน 63 คน ที่ได้ไปสัมภาษณ์ความต้องการเพื่อ คัดเลือกเนื้อหาสาระแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์และ สังเคราะห์ก่อนจัดทำหลักสูตร โดยการสังเคราะห์ เชิงเนื้อหาจากผลการสำรวจข้อมูลทำให้พบว่า ผู้ให้ ข้อมูลได้แนะนำเนื้อหาที่จะนำมาจัดกิจกรรมให้เด็ก ปฐมวัยที่สำคัญโดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านอาหาร ด้านเครื่องแต่งกาย ด้านวิถีชีวิต ด้านความเชื่อพิธีกรรม และด้านการ เล่น-ดนตรี โดยเลือกเนื้อหาสาระในภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีร้อยละ 60 ขึ้นไป และอยู่ใน 4 อันดับ แรกของแต่ละด้าน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญา ท้องถิ่นไทยพวนเป็นการกำหนดเครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยจากการนำผลการศึกษา ค้นคว้า การเก็บ รวบรวมข้อมูลขั้นตอนที่ 1 และวิเคราะห์ข้อมูลมา โดยพิจารณาถึงหลักการของหลักสูตร เป้าหมาย ของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเนื้อหาของ

หลักสูตร ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ การประเมินผลพัฒนาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ผลการพิจารณา ดังนี้ 1) ความเหมาะสมของหลักสูตรฉบับร่าง พบว่า ด้านหลักการของหลักสูตรเหมาะสมในการนำไปใช้จริงและด้านกิจกรรมการเรียนการสอนสามารถนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนมาใช้กับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.50 ส่วนด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตรช่วยให้การดำเนินการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.33 ส่วนด้านสภาพความต้องการมีเหตุผลสมควรที่จะพัฒนาหลักสูตรและวิธีการวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.17 ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจนเนื้อหาครอบคลุมทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 และสภาพความต้องการและความจำเป็นตรงกับสถานการณ์จริงในสังคม สื่อการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมให้การสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายและระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย 3.83 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.63-0.89 ซึ่งหลักสูตรมีความเหมาะสม 2) แบบประเมินคุณภาพโครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนเป็นการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรฉบับร่าง พบว่า ร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องในทุกประเด็น โดยมีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67-1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดีมีค่าเฉลี่ย 0.83 อยู่ในเกณฑ์ดี พร้อมที่จะนำหลักสูตรไปทดลองใช้ 3) แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในท้องถิ่น

ตนเองของเด็กปฐมวัยที่สร้างขึ้นจำนวน 20 ข้อคือ พัฒนาการด้านร่างกาย 5 ข้อ ด้านอารมณ์-จิตใจ 5 ข้อ ด้านสังคม 5 ข้อ และด้านสติปัญญา 5 ข้อ พบว่า ผลประเมินการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมมีความสอดคล้องในทุกประเด็นครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน มีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67-1.00 มีค่าเฉลี่ย 0.93 อยู่ในเกณฑ์ดีพร้อมที่จะนำแบบประเมินไปใช้ในการทดลองต่อไป และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 17 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่มีต่อการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 18 ข้ออยู่ในเกณฑ์ดีพร้อมที่จะนำแบบประเมินไปใช้ในการทดลองต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงเป็นเด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปีชั้นอนุบาล 2 มี 4 ห้องเรียน จำนวน 127 คน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านฝือพิทยภูมิ จำนวน 8 หน่วย ประสภารักษ์และโรงเรียนบริหารภูมิเขตต์ จำนวน 7 หน่วยการทดลองใช้โรงเรียนละ 4 สัปดาห์ๆ ละ 5 วัน รวม 15 หน่วย โดยเรียนรู้ผ่านกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดังนี้ หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แผนการจัดประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวน จำนวน 15 หน่วย และแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยจำนวน 20 ข้อ และผู้วิจัยดำเนินการประเมินขณะที่เด็กปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการทดลองการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ 1) สรุปผลการใช้แผนการจัดประสบการณ์ 15 หน่วย จากภาพรวมการใช้แผนจัดประสบการณ์รายหน่วยของครูผู้สอน และพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยจากการสังเกตและสอบถามเด็กปฐมวัยขณะทำกิจกรรม 6 กิจกรรม 2) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนและแบบประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่มีต่อการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีในภาพและรายด้าน

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวน ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความต้องการของท้องถิ่นโดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบประเมินคุณภาพโครงสร้างหลักสูตร

ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวน และแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยโดยหาค่าร้อยละจากผลรวมของคะแนน และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการทดลองการใช้หลักสูตรวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 2 ชุด โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

การจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนที่สร้างขึ้นมีเนื้อหา 6 กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ด้านภาษา ประกอบด้วย หน่วยภาษาไทยพวน เท่ากับร้อยละ 77.77 กลุ่มที่ 2 ด้านอาหาร ประกอบด้วย หน่วยข้าวปาด เท่ากับร้อยละ 74.60 หน่วย ข้าวงาโค เท่ากับร้อยละ 71.42 และหน่วย ข้าวหัวหอม เท่ากับร้อยละ 60.31 กลุ่มที่ 3 ด้านเครื่องแต่งกาย ประกอบด้วย หน่วยผ้าชะมอโป้ เท่ากับร้อยละ 88.88 และหน่วยผ้าฝ้าย เท่ากับร้อยละ 61.90 กลุ่มที่ 4 ด้านความเชื่อ-พิธีกรรม ประกอบด้วย หน่วยประเพณีสู่ขวัญ เท่ากับร้อยละ

74.60 หน่วยประเพณีกวนข้าวवाโค เท่ากับร้อยละ 68.25 และหน่วยประเพณีกำฟ้า เท่ากับร้อยละ 60.31 และกลุ่มที่ 5 ด้านวิถีชีวิต ประกอบด้วย หน่วยการทำนา เท่ากับร้อยละ 82.53 หน่วยขุนจางวาง เท่ากับร้อยละ 82.53 หน่วยเครื่องจักรสาน เท่ากับร้อยละ 66.66 หน่วยการทอผ้าฝ้าย เท่ากับร้อยละ 65.07 และหน่วยพิพิธภัณฑสถานไทยพวนอำเภอบ้านผือ เท่ากับร้อยละ 61.90 กลุ่มที่ 6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการละเล่น - ดนตรี ประกอบด้วย หน่วยการขับลำพวน หน่วยเครื่องดนตรีไทยพวน และหน่วยการละเล่นคล้องช้าง

2. ผลการประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยในแต่ละด้าน พบว่า พัฒนาการด้านร่างกาย อันดับแรก คือ เด็กสามารถปฏิบัติตามสัญญาณร้อยละ 96.41 รองลงมา เป็นหยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว ร้อยละ 91.53 เดินตามจังหวะเพลงและดนตรี ร้อยละ 90.23 การแสดงท่าทางต่างๆ ร้อยละ 78.54 และความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา ร้อยละ 74.14 ส่วนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ อันดับแรก คือ เด็กมีความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่างๆ ร้อยละ 94.29 รองลงมา เป็นการแสดงความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร้อยละ 90.09 การแสดงความรักพอใจในผลงานตนเองร้อยละ 89.90 การเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นได้อย่างร่าเริงแจ่มใส ร้อยละ 78.80 และการแสดงความชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น ร้อยละ 72.74 ส่วนพัฒนาการด้านสังคม อันดับแรก คือ การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำกิจกรรม ร้อยละ 97.65 รองลงมา เป็นการเคารพ

กฎกติกาการเล่นร้อยละ 91.33 มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน ร้อยละ 88.54 การแสดงความสนใจร่วมมือในการทำงานกลุ่มร้อยละ 81.17 และรู้จักลำดับก่อน-หลังเวลาทำกิจกรรมร้อยละ 77.92 นอกจากนี้พัฒนาการด้านสติปัญญาอันดับแรกคือสามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจร้อยละ 92.70 รองลงมาเป็นการแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ร้อยละ 90.39 มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร้อยละ 88.11 การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลร้อยละ 80.29 และเด็กสามารถร่วมกิจกรรมได้ถูกต้องตามวิธีและทันเวลาร้อยละ 78.25 และสรุปผลการใช้แผนการจัดประสบการณ์ 15 หน่วยในภาพรวมพบว่าแผนการจัดประสบการณ์ที่สร้างขึ้นมีเนื้อหาและกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและส่งเสริมต่อพัฒนาการด้านการเรียนครบทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

3. ผลการประเมินโดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครอง จำนวน 52 คน ที่มีต่อหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 4.33 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านหลักสูตรและเนื้อหา ค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.44 อยู่ในระดับมาก คือเนื้อหาสาระการเรียนรู้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนเหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของนักเรียนและเนื้อหาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.52 อยู่ในระดับมากที่สุดคือ

นักเรียนได้แสดงความสามารถตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนสนใจและมีความถนัด ด้านสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.52 อยู่ในระดับมากที่สุดคือสื่อการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ ด้านการวัดประเมินผลค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.50 อยู่ในระดับมากที่สุด คือวิธีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายตรงตามสภาพจริง

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยจำนวน 14 คนที่มีต่อหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 4.62 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตรและเนื้อหาค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.79 อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.79 อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การให้นักเรียนได้แสดงความสามารถตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนสนใจและมีความถนัด ด้านสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.64 อยู่ในระดับมากที่สุดคือ สื่อการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียนและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรแต่ละขั้นตอน จึงมีการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านผือเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยเริ่มจากการศึกษาความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อรับฟังสภาพ

ปัญหาและความต้องการของชุมชนในด้านต่างๆ สอดคล้องกับแนวคิดหลักการพัฒนาหลักสูตรของ นานยา แก้วเมฆ และคณะ (2564, หน้า 48-63) กล่าวว่าการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระการจัดการเรียนรู้และการประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยมีการเตรียมความพร้อมโดยการประชุมชี้แจงโครงการวิจัยแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย บุคลากรของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด นักวิชาการเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 4 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับปฐมวัยในอำเภอบ้านผือ ประธานชมรมไทยพวนบ้านผือ ปราชญ์ท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผือ สอดคล้องกับแนวคิดของเดวิด จีอาร์มสตรอง (Armstrong, 1989, p. 40) ที่ระบุว่าในการพัฒนาหลักสูตรที่ดีควรประกอบด้วย บุคลากรหลายฝ่ายร่วมกันคือผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาต่างๆ ครูผู้สอน ศิษยานิเทศ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนของชุมชนท้องถิ่น และนักเรียน จากการสัมภาษณ์มีประเด็นเกี่ยวกับการจัดเรียนการสอนของครูปฐมวัย เนื่องจากที่ผ่านมาลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีสอนของครู การใช้สื่อการสอนเกิดจากครูผู้สอนกำหนดขึ้นทำให้ขาดการมีส่วนร่วมระหว่างครูกับเด็กปฐมวัยหากเมื่อโรงเรียนนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนไปเปิดสอนคาด

ได้ว่า เด็กปฐมวัยจะเลือกเรียนและมีความสนใจในการเรียนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและเด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกระบวนการในการวิจัยได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นผู้ที่เข้าไปสัมผัสกับพื้นที่จริง สัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ชารา อี (Hongphu, Boonphadung and Pinyo, 2014, pp. 95-102) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน พบว่าโรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันจัดทำหลักสูตรโดยการสร้างจิตสำนึกให้กับนักเรียนมีการเรียนรู้ตามสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของกิตติศักดิ์ คนแรงดี (2559) จากการสร้างหลักสูตรใหม่หรือนำหลักสูตรท้องถิ่นเดิมที่มีอยู่มาปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาและกิจกรรมให้มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และความต้องการของท้องถิ่นโดยจะต้องเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่ชุมชนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญและเป็นประโยชน์กับชุมชน สอดคล้องกับสุชาติ น้าใจดี (2561, หน้า 1-13) กล่าวว่าไว้ว่าบุคคลเหล่านี้ทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดีในการเชื่อมต่อเรื่องราวหรือบอกเล่าถึงอดีตและวิถีการดำเนินชีวิตและองค์ความรู้ของสมาชิกและชุมชนโดยใช้เทคนิคการบอกเล่าเรื่องราวและถ่ายทอดประสบการณ์เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้นำมาทำการวิเคราะห์ เปรียบเทียบจัดระบบและพัฒนาหลักสูตรให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อไป

2. การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยฉบับยกร่างจากการ

ศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยมี 4 ขั้นตอน คือการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรและการประเมินหลักสูตรมีค่าเฉลี่ย 0.83 อยู่ในเกณฑ์ดี หลักสูตรมีประสิทธิภาพและเหมาะสมสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างหลักสูตรของศศิธร อินตุน, วีระศักดิ์ ชมพูคำ และอรทัย อินตา (2563, หน้า 260-273) กระบวนการวิจัยและพัฒนาทั้ง 4 ขั้นตอน คือการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรและการประเมินหลักสูตร เมื่อพิจารณาจากแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกับแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรไทเลอร์, ทาบา, เซเลอร์เล็กซานเดอร์ และเลวิส ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรเช่นเดียวกัน ซึ่งผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีนำไปทดลองใช้พบว่าหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาจากการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนในแต่ละวันให้กับเด็กปฐมวัยโดยยึดหลักการให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ซึ่งการสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นในกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กทำให้มีความสนใจและมีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุข มีความพึงพอใจในกิจกรรม ทำให้เด็กสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับท้องถิ่นได้สอดคล้องกับงานวิจัยของศราวุฒิ สมทรง (2563, หน้า 1-15) พบว่าการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมทั้ง

โครงสร้างหลักสูตร สารการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและเหมาะสมกับนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจเช่นเดียวกับอรุณี หรดาล (2562, หน้า 1-11) กล่าวว่า หลักการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยควรคำนึงความเหมาะสมกับวัยสิ่งที่ใกล้เคียงตัวเป็นรูปธรรมสามารถจัดในกิจกรรมหลักที่มีอยู่ในชั้นเรียนได้ทุกกิจกรรม

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยพบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรและเนื้อหาสาระการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและเนื้อหาการเรียนรู้ที่เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง สอดคล้องกับเฉลียว ดอนกวนเจ้า, ภูษิต บุญทองเถิง และประสพสุข ฤทธิเดช (2559, หน้า 9-17) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องให้สอดคล้องกับผู้เรียนและใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับท้องถิ่นตนเองและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยต่อการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยพบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสอดคล้องกับความต้องการช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรกมล สมงคล,

ปราโมทย์ จันทรเรือง และเนติ เฉลยวาเรศ (2555, หน้า 5-25) พบว่า การเปิดโอกาสให้ผู้ใช่หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและเพิ่มรายละเอียดของมวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยมีประวัติความเป็นมาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นการเรียนรู้จากชีวิตจริงทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาที่พบจากการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณา กำหนดนโยบายที่ชัดเจนและวางแผนโดยเฉพาะ หน่วยงานระดับท้องถิ่น ควรนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนำไปใช้และขยายผลในสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนมีการนิเทศและติดตามการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามที่กำหนด

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย ไปใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมและแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และโรงเรียนและผู้นำชุมชนควรร่วมจัดกิจกรรมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการผลักดันส่งเสริมและฟื้นฟู เพื่อร่วมกันสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและลูกหลานในการร่วม

อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนนี้ต่อไป

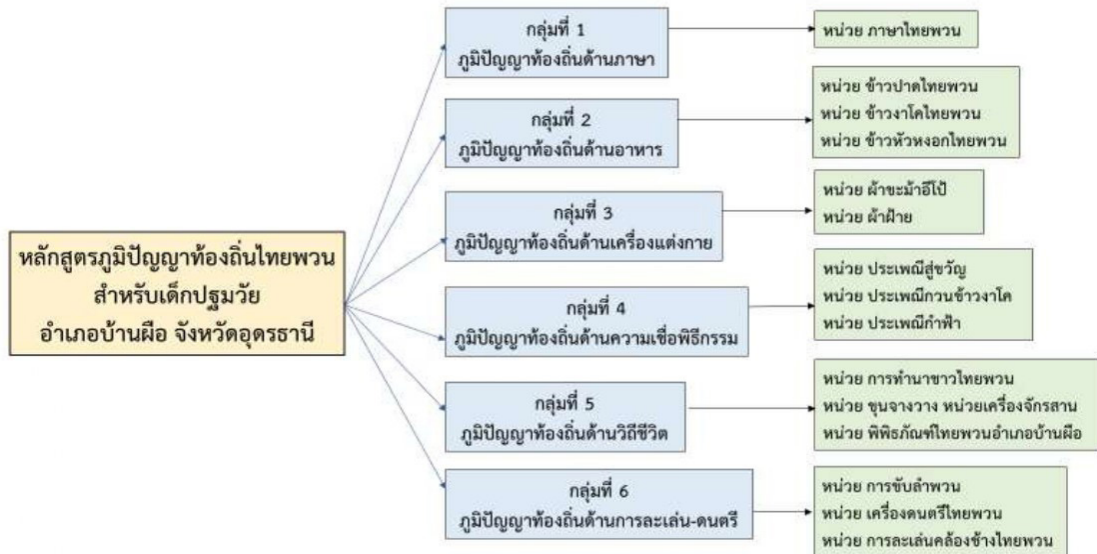
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย

2.1 การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวน ควรศึกษาต่อเนื่องในระดับชั้นประถมศึกษาในทุกภาคของประเทศไทยและวิจัยผลของการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนของเด็กปฐมวัยในระยะยาว เพื่อติดตามผลและขยายผลการพัฒนาหลักสูตรที่มีผลต่อพัฒนา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยพวนสำหรับเด็กปฐมวัย อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยในด้านกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 6 ด้าน ตามแผนภาพประกอบดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ คนแรงดี. (2559). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่อง ผ้าทอไทยทรงดำในบริบทร่วมสมัยของจังหวัดสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศราวดี สมทรง. (2563). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง มะพร้าวทึบสะเกของโรงเรียนวัดหนองหอย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, 10(1), 1-15.

- ฉันท ชาติทอง. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น*. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- เฉลียว ดอนกวนเจ้า, ภูษิต บุญทองเถิง และประสพสุข ฤทธิเดช. (2559). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การเสริมสร้างค่านิยมรักความเป็นไทยด้านการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 2(1), 9-17.
- นาลยา แก้วเมฆ, สุพจน์ เกิดสุวรรณ, สุดาพร พงษ์พิชญ และวลัยพรรณ บุญมี. (2564). การพัฒนาหลักสูตร ประเพณีและวัฒนธรรมไทยทรงดำกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ*, 22(2), 48-63.
- ปัญญาพล ไพโรหลง. (2565). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนในกลุ่ม เครือข่ายโสมสำราญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(1), 111-126.
- ปณัฏฐ หมอยาดี. (2562). *วิธีการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยพวนในอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปิยะมาศ ทองเปลว และอำนาจ ชนวงค์. (2561). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการ เรียนรู้ของครูปฐมวัยสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 12(2), 156-168.
- พรมมล สุ่มคล, ปราโมทย์ จันทรเรือง และเนติ เฉลียวเรศ. (2555). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง อาหารจากบัวสาย กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*, 3(2), 5-25.
- รัชฎาภรณ์ ทีปสว่าง. (2553). *ความคาดหวังของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของตำบล โนนทอ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ศศิธร อินต่น, วีระศักดิ์ ชมพูคำ และอรทัย อินตา. (2563). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น: การพัฒนา หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 14(1), 260-273.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. (2562). *แผนพัฒนาการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ระยะ 3 ปี*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุชาติ น้าใจดี. (2561). คุณลักษณะของสื่อบุคคลกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารชุมชนวิจัย*, 12(3), 1-13.

- อรรถัย ภู่งษ์, สุทธิพงศ์ ผดุง และธีระดา ภิญโญ. (2557). การพัฒนาหลักสูตรปฐมวัย กรณีศึกษา โรงเรียนเทศบาลป้อมแพลงไฟฟ้า จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 1(2), 95-102.
- อรุณี หรดาล. (2562). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย. *วารสารลักทอง:มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 25(2), 1-11.
- Armstrong, D. G. (1989). *Developing and documenting the curriculum*. Boston: Allyn and Bacon.
- Hongphu, O., Boonphadung, S. and Pinyo, T. (2014). The Development of Curriculum for Early Childhood Children: A Case Study of Tassaban Pomplangfaifa School in Samuthapraikan. *SSRU Graduate Studies Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 1(2), 95-102.

คุณภาพการบริการธนาคารดิจิทัลที่มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า และการกลับมาใช้อีกของลูกค้าระหว่างสถานการณ์โควิด-19*

The Impact of Digital Banking Service Quality on Customer's Satisfaction and Customer's Retention during Pandemic Covid-19

วีระศักดิ์ จินารัตน์

Veerasak Jinaratand

มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

The Eastern University of Management and Technology, Thailand

E-mail: veerasakji@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาคุณภาพการบริการธนาคารดิจิทัลที่มีผลต่อความพึงพอใจและการกลับมาใช้อีกของลูกค้า เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามจำนวน 34 ข้อ แล้วนำไปรวบรวมความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้าของธนาคารสาขาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย จำนวน 480 คน แล้วนำกลับมาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางพัฒนา 4 แนวทาง ประกอบด้วย แนวทางพัฒนาพอร์ตบริการ (.31) ความง่ายในการใช้ (.19) การทำงานร่วมกัน (.17) และความน่าเชื่อถือ (.16) โดยทั้ง 4 แนวทางมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลร่วมกันต่อการพยากรณ์ความพึงพอใจของลูกค้าที่ร้อยละ 66 ขณะที่อิทธิพลต่อการกลับมาใช้อีกของลูกค้าร้อยละ 59 แต่อย่างไรก็ตามความพึงพอใจของลูกค้ามีผลต่อการกลับมาใช้อีกของลูกค้าระดับมาก $R^2 .74$ ทั้งนี้ช่วยให้ผู้เกี่ยวกับธนาคารนำไปพัฒนาระบบปฏิบัติการได้ตรงกับความต้องการของลูกค้า

คำสำคัญ: คุณภาพการบริการธนาคารดิจิทัล; ความพึงพอใจของลูกค้า; การกลับมาใช้อีกของลูกค้า

*ได้รับบทความ: 12 พฤศจิกายน 2565; แก้ไขบทความ: 11 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 12 ธันวาคม 2565

Received: November 12, 2022; Revised: December 11, 2022; Accepted: December 12, 2022

Abstract

The objective of this research is to propose the approach of the impact of digital banking service quality on customer's satisfaction and customer's retention. The researcher developed 34 items of a questionnaire and collected the sample of bank branch customer in the North Eastern of Thailand. Multi-regression analysis was use to analyze the data.

The research results found that: the four development approaches are service port development, easy to use, interoperability and reliability. These four approaches influenced in predicting simultaneously on satisfaction 66% and on customer retention 59%. However, customer's satisfaction also influenced on customer's retention at high level, $R^2 = .74$.

Keywords: Digital Banking Service Quality; Customer's Satisfaction; Customer's Retention

1. บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ขับเคลื่อนการเข้าถึงเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของลูกค้าและผู้ให้บริการ โดยที่ผู้ให้บริการจะต้องบูรณาการเทคโนโลยีให้เหมาะสมในสภาพแวดล้อมของการบริการ (Service Environment) (Inman & Nikolova, 2017, pp. 7-28) ดังนั้น การใช้บริการเทคโนโลยีด้วยตนเองจึงเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สุดและมีการใช้อย่างแพร่หลายในการบริการ (Sharma, Ueno & Kingshott, 2021, pp. 969-989) เนื่องจากประหยัดเวลา และผู้ให้บริการสามารถควบคุมกระบวนการบริการลดต้นทุน และปรับปรุงคุณภาพบริการ (Service Quality) เพื่อเพิ่มความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า (Customer Satisfaction) (McWilliams, Anitsal & Anitsal, 2016, pp. 79-89)

ทั้งนี้ ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทั่วโลกกระตุ้นการเข้าถึงในการใช้บริการธนาคารดิจิทัล (Digital Banking Service) และการตลาดการเงิน (Financial Marketing) โดยมีแนวโน้มการใช้ธนาคารดิจิทัล (Digital Banking) โดยลูกค้าใช้คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือในการดำเนินการธุรกรรมทางธุรกิจโดยผ่านการบริการของธนาคารมากขึ้น (Barguin & Vinayak, 2015) ธนาคารดิจิทัลจึงมีบทบาทสำคัญในการให้บริการทางการเงิน (Financial Service) และเป็นการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดของธนาคาร (Dootson, Beatson & Drennan, 2016, pp. 9-36) เนื่องจากการลดต้นทุนของธนาคาร ลดจำนวนสาขาของธนาคาร และธนาคารมีรายได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังผลักดันให้เกิดรูปแบบธุรกิจ (Business Model) ของธนาคารให้เปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดจาก

แนวคิดธนาคารเป็นศูนย์กลาง (Bank-Center) มาเป็นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (Customer-Centered) โดยการใช้กลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีหรือ ICT ในรูปแบบของธนาคารดิจิทัลการทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ หรือสาขาเพื่อนำเสนอการบริการธนาคารดิจิทัล (Digital Banking Service) เช่น Online Banking, Mobile Banking, Tele-Banking หรือ Self-Service Technology และเป็นการสร้างความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) และความจงรักภักดี (Royalty) (Singh & Chauhan, 2018, pp. 86-89; Al-Dmour et al., 2019, pp. 105-127; Mathew, Jose & Chacko, 2020, pp. 1951-1980) และโดยทั่วไปแล้ว ธนาคารในปัจจุบันพยายามที่จะนำเสนอการบริการที่ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น สะดวกสบายขึ้น และการบริการที่ปลอดภัยโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งนี้ ธนาคารทุกสถาบันต้องเผชิญหน้าต่อการนำเสนอการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเงินของบริษัทต่างๆ ที่ออกแบบการบริการทางการเงิน เช่น ฟินเทค (Fintech) ซึ่งเป็นแนวทางทางการเงิน (Financial Approach) เพื่อตอบสนองการบริการการเงิน เช่น การเปิดบัญชีการโอนเงินต่างๆ (Leong & Sung, 2018, pp. 74-78; Elkmash, 2022, pp. 100-118) อย่างไรก็ตาม ความสามารถของฟินเทคบนการบริการดิจิทัล แบงก์ก็ยังคงมีความเสี่ยงในด้านความปลอดภัย (Security) (Drasch, Schweizer & Urbach, 2018, pp. 42-46) นอกจากนี้ ดิจิทัลแบงก์ก็ในหลายประเทศยังคงมีปัญหาในด้านคุณภาพการยอมรับของลูกค้า (Customer Acceptance) ซึ่งยังคงมีการใช้ธุรกรรมทางการเงินแบบเดิมที่

ธนาคารสาขาโดยไม่ใช้เทคโนโลยีทางการเงิน (Butt & Khan, 2019, pp. 2092-2101) รวมทั้งผลกระทบต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) และความง่ายในการใช้ (Ease of Use) (Siek & Sutanto, 2019, pp. 356-361) อย่างไรก็ตาม จากรายงานของ Master Card New Payment Index 2022 ได้รายงานการใช้ระบบดิจิทัลในการบริหารการเงินส่วนบุคคลของคนไทยพบว่า 81% ของคนไทยใช้ธนาคารดิจิทัลในการทำธุรกรรมทางการเงินเพื่อชำระค่าบริการ 78% ธุรกรรมธนาคาร 75% ในรูปแบบของ Digital Wallets, QR Code เป็นต้น

และด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ทำให้ความสนใจต่อการพัฒนาคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลเพื่อให้อมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการกลับมาใช้อีกของลูกค้าที่เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาระบบธนาคารได้ยั่งยืนกว่าเดิม และในประเด็นนี้ Bapat (2020, pp. 505-524) อธิบายองค์ประกอบของคุณภาพบริการของธนาคารดิจิทัล ประกอบด้วย 1) การได้รับความง่ายในการใช้ (Perceives Ease of Use) หมายถึง ความเชื่อของบุคคล (Person's Belief) ในการใช้ดิจิทัลเทคโนโลยีด้วยความเป็นอิสระของการรับรู้รวมถึงมีความสะดวกและความเชื่อมั่น ในผลผลิตที่มาจากการใช้เทคโนโลยี (Koufaris, 2002, pp. 205-223) ปัจจัยที่ทำให้เกิดความง่ายในการใช้ ได้แก่ ขนาดของจอ (Screen Size) ความเข้ากันของระบบ (Compatibility System) และความง่ายของการนำทาง (Ease of Navigation) (Singh & Srivastava, 2018, pp. 357-378) 2) การตรงเวลาในบริบทของธนาคาร

อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง การตอบสนองอย่างรวดเร็วและข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน การตรงเวลาของบริการผ่านทางเว็บไซต์เป็นการแก้ไขปัญหาหรือข้อเรียกร้องของลูกค้า 3) ชีวิตประจำวัน (Life Style) การนำเสนอธุรกรรมทางการเงินที่ยืดหยุ่น การชำระค่าใช้จ่าย การโอนเงิน เป็นประสบการณ์ที่ลูกค้าจะได้รับจากการใช้บริการธนาคารดิจิทัล (Brakus, Schmitt & Zarantonello, 2009, pp. 52-68) 4) ลักษณะองค์ประกอบดิจิทัล หมายถึง ความปลอดภัยและการครอบคลุม (Security and Coverage) การปกปิดที่แน่นหนา (Covers Authentication) ความลับ (Confidential) การป้องกันส่วนตัว (Privacy Protective) และข้อมูลที่ตรงไปตรงมา (Data Accuracy) การใช้คำผ่านครั้งเดียว (One-Pass Peritoneal) (Khan, Rahman & Fatma, 2016b, pp. 711-730; Suh & Han, 2003, pp. 135-161) 5) ประสบการณ์ที่ใช้บริการการเงินดิจิทัล ประสบการณ์ของลูกค้าเกิดขึ้นหลังการมีปฏิสัมพันธ์ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าและองค์กร และประสบการณ์เกิดจากการเผชิญหน้ากับการเสนอขององค์กรในจุดสัมผัสที่แตกต่างกัน เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชันโทรศัพท์ จุดการจ่ายเงินสำหรับบัตรเครดิตและเดบิต (Gentile, Spiller & Noci, 2007, pp. 395-410)

อย่างไรก็ตาม Egala, Boateng & Mensah (2021, pp. 1420-1445) ได้นำเสนอตัวชี้วัดคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัล ประกอบด้วย 1) ความง่ายในการใช้ ได้แก่ ผู้ใช้รู้สึกมีความเป็นเพื่อนในการใช้แอปพลิเคชัน การออกแบบของแพลตฟอร์มดิจิทัลต้องเป็นไปตามความคาดหวังของผู้ใช้ (Parasuraman,

Zeithaml & Malhotra, 2005, pp. 213-233; Ketema & Selassie, 2020, pp. 21-37) 2) ประสิทธิภาพ แพลตฟอร์มบริการดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพต้องมีการประสานกับความต้องการของลูกค้าอย่างเหมาะสม (Sharma & Malviya, 2011, pp. 187-196) แพลตฟอร์มบริการสามารถนำเสนอช่วยเหลือทางการเงิน และตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างรวดเร็ว (Ariff et al., 2013, pp. 469-473) 3) การทำงานร่วมกัน หมายถึง การบริการธนาคารดิจิทัลสามารถเชื่อมกับระบบธนาคารเว็บไซต์อื่นได้ (Gupta, Kumar & Bharadwaj, 2017, pp. 24-48) เป็นการบูรณาการบริการร่วมกันระหว่างธนาคารโดยใช้โครงสร้างทางอิเล็กทรอนิกส์และระบบดิจิทัลในด้านข้อมูลระหว่างบัญชีธนาคารเดียวกัน 4) ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย เป็นการวัดความสามารถของแพลตฟอร์มบริการธนาคารดิจิทัลในการป้องกันข้อมูลส่วนตัว และการเงินของลูกค้า (Parasuraman, Zeithaml & Malhotra, 2005, pp. 213-233) แพลตฟอร์มต้องมีความสมบูรณ์ มีความลับ การยืนยันการใช้ และความชัดเจน (Pooya, Abed-Khorasani & Gholamian, 2020, pp. 263-280) 5) ความรับผิดชอบ แพลตฟอร์มบริการต้องมีความพร้อมในการช่วยเหลือผู้ใช้บริการและเป็นบริการที่ตอบสนองคำร้องเรียนของลูกค้า ในการใช้บริการที่ธนาคารนั้นมีความตั้งใจ ในการช่วยเหลือลูกค้าทันที (Akinyemi, Omogbadegun & Oyelami, 2010, pp. 1-6; Narteh, 2018, pp. 68-88) 6) ความน่าเชื่อถือเป็นแพลตฟอร์มบริการที่มีลักษณะการใช้งานที่ถูกต้อง

เมื่อผู้ใช้บริการสมัครเข้าใช้จะได้รับบริการบริการตามสัญญาและถูกต้อง 7) ค่าธรรมเนียมบริการ หมายถึง ต้นทุน ในการเข้าใช้ประโยชน์ของการบริการธนาคารดิจิทัล รายละเอียดของค่าใช้จ่ายต่อการทำธุรกรรม (Senyo & Osabutey, 2020, pp. 102-155) 8) พอร์ตการบริการเป็นการนำเสนอการบริการธนาคารดิจิทัลที่มีหลากหลายรูปแบบหรือฐานราก เป็นการให้บริการบนแพลตฟอร์มเดียวกันหรือการนำเสนอการใหม่ (Merasha & Worku, 2020, pp. 28-38)

ขณะที่ Zeithaml (2002, pp. 135-139) อธิบายว่าความพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึกเชิงบวก ในบริการที่ได้รับโดยการประเมินผลของการบริการเปรียบเทียบกับความคาดหวัง รวมถึงความพึงพอใจของลูกค้า หมายถึง การที่ลูกค้ามีความสุขกับคุณภาพบริการที่นำเสนอโดยผู้จัดการ ลูกค้ามีความรู้สึกสะดวกสบายในการทำธุรกรรมโดยใช้นี้ว้จ้มในการใช้บริการธนาคารดิจิทัล (Otto, Szymanski & Varadarajan, 2020, pp. 543-564) ความพึงพอใจของลูกค้าจึงวัดได้จากความสัมฤทธิ์ผลของระบบข้อมูล ซึ่งจะมีผลต่อการพูดปากต่อปาก (Kim, Suh & Hwang, 2005, pp. 5-19; Bataineh, 2015, pp. 230-243) นอกจากนี้แล้ว Liang & Chen (2009, pp. 971-988) ยังได้อธิบายอีกว่า ความพึงพอใจของลูกค้าว่า เป็นสถานะทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของผลลัพธ์จากการที่ลูกค้ามีปฏิสัมพันธ์กับการบริการออนไลน์ของผู้ให้บริการ ทั้งนี้เป็นเงื่อนไขทางจิตใจและอารมณ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความคาดหวังต่อสินค้าหรือบริการ (Ebru & Emel, 2014, pp. 106-114)

ความพึงพอใจของลูกค้ามีผลเชิงบวกต่อการพูดปากต่อปาก และการตั้งใจซื้อ (Fu et al., 2015, pp. 216-219; Martin & Sampaio, 2012, pp. 1509-1526)

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลย่อมต้องส่งผลสำคัญให้เกิดขึ้นได้กับความพึงพอใจและการกลับมาใช้อีกของลูกค้าธนาคาร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลขององค์ประกอบคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลที่มีผลต่อความพึงพอใจและการกลับมาใช้อีกของลูกค้า

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาสภาพและลักษณะของคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลและความพึงพอใจกับการกลับมาใช้อีกของลูกค้าภายในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้วิจัยแบ่งเป็นสองขั้นตอนย่อย ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพและลักษณะจากการทบทวนวรรณกรรม โดยผู้วิจัยได้รวบรวมเอาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัล ความพึงพอใจและการกลับมาใช้อีกของลูกค้ามาวิเคราะห์และสรุปเอาสาระสำคัญไปใช้ในการพัฒนารอบแนวคิดวิจัย นิยามความหมายและตัวบ่งชี้พฤติกรรมสำหรับนำไปพัฒนาเป็นแบบสอบถามสำหรับนำไปรวบรวมความเห็นจาก

กลุ่มตัวอย่าง (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564) 2) ขั้นตอนการศึกษาศาภาพและลักษณะจากความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยนำเอาแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นมาได้จากขั้นตอนที่ 1 ไปเก็บข้อมูลแล้วนำกลับมาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ขั้นตอนการศึกษาคความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลและความพึงพอใจกับการกลับมาใช้อีกของลูกค้า โดยผู้วิจัยนำเอาผลที่ได้จากข้อที่ 1.2 มาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจากการใช้สถิติวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และแปลความหมายไปตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น

3. ขั้นตอนการนำเสนอแนวทางพัฒนาคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลให้มีผลต่อความพึงพอใจและการกลับมาใช้อีกของลูกค้าและข้อควรลงมือปฏิบัติของแต่ละแนวทางพัฒนา โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็นสองขั้นตอนย่อย ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์แนวทางพัฒนา โดยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณมาวิเคราะห์อิทธิพลระหว่างตัวแปรที่ได้จากข้อที่ 1.2 แล้วนำเอาคะแนนมาตรฐานของแต่ละตัวแปรมาสร้างเป็นสมการพยากรณ์แนวทางพัฒนาแต่ละแนวทาง 2) ขั้นตอนการนำเสนอแนวทางพัฒนาและข้อควรปฏิบัติในแต่ละแนวทาง โดยผู้วิจัยนำเอาตัวบ่งชี้ของแต่ละแนวทางมาใช้ประกอบกันเข้ากับตัวแปรเหตุที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการกลับมาใช้อีกของลูกค้าธนาคารมาอธิบายถึงข้อควรนำไปลงมือปฏิบัติ แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยให้ความสำคัญกับสัมประสิทธิ์พยากรณ์ และผลที่ได้จากการ

ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติสำหรับการอธิบายผลและแปลความหมายของผลการวิจัยนี้ (บุญศรี พรหมมาพันธุ์, 2561, หน้า 32-45)

ประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่าง หมายถึง จังหวัดเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นหน่วยประชากรและมีประชาชนที่อาศัยอยู่ในแต่ละจังหวัดที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการธนาคารดิจิทัลมาแล้วไม่ต่ำกว่า 6 เดือน แต่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน และขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 กับสัดส่วนการเก็บข้อมูลกลับคืนได้ร้อยละ 20 ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 480 คน (กัญญ์สิริ จันทรเจริญ, 2554)

วิธีสุ่มตัวอย่าง (Random sampling) ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างจากการจับสลากรายชื่อจังหวัดตัวอย่างในสัดส่วนร้อยละ 20 ได้จังหวัดตัวอย่างจำนวน 4 จังหวัด แล้วจับสลากอำเภอตัวอย่างจังหวัดละ 2 อำเภอแล้วจึงสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญอำเภอละ 60 คนเท่ากัน ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 480 คน (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564) โดยผู้วิจัยจับสลากรายชื่อจังหวัดตัวอย่างจำนวน 4 จังหวัดจากทั้งหมด 20 จังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วดำเนินการสุ่มตัวอย่างต่อไปนี้ 1) กำหนดสัดส่วนจังหวัดตัวอย่างร้อยละ 20 2) จับสลากจังหวัดตัวอย่างจำนวน 4 จังหวัด 3) จับสลากอำเภอตัวอย่างของแต่ละจังหวัดตัวอย่างจังหวัดละ 2 อำเภอ 4) สุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญกับสมมติในให้ข้อมูลอำเภอละ 60 คน 5) ได้ตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 480 คน

เครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามจากผลของการทบทวนวรรณกรรมแล้วนำเอาตัวบ่งชี้ที่สังเคราะห์ได้ไปพัฒนาเป็นแบบสอบถามและนำไปทดลองใช้ในเขตอื่นก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการพัฒนาแบบสอบถามดังนี้

1. ขั้นตอนการพัฒนาแบบสอบถาม เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำเอาผลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา และสกัดเอาตัวแปรกับตัวบ่งชี้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมไปสอบถามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คน โดยผู้วิจัยให้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย 1) มีความรู้ประสบการณ์ด้านบริการธนาคารดิจิทัล 2) สะดวกและสมัครใจในการตรวจสอบความแม่นยำของตัวแปรที่สกัดได้กับวัตถุประสงค์วิจัย 3) สามารถให้คำแนะนำผู้เชี่ยวชาญคนถัดไปได้ (ประไพพิมพ์ สุธีรสินนท และประสพชัย พสุนนท์, 2559, หน้า 32-48) ต่อจากนั้น ผู้วิจัยนำเอาตัวแปรที่ผ่านความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาสร้างเป็นข้อคำถามและรวบรวมเป็นร่างแบบสอบถามก่อนนำไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยและการรวบรวมข้อมูลในภายหลัง แต่อย่างไรก็ตามการตรวจสอบตัวแปรนี้ถือว่าเป็นการตรวจสอบความตรงเบื้องต้นก่อนการทดสอบคุณภาพในลำดับถัดไป ทั้งนี้มีลักษณะของแบบสอบถามชนิดมาตราวัด 5 ระดับมีตัวเลขกำกับ 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามความหมายว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และเห็นด้วยมากที่สุดกับแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลให้ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 9 ข้อ ตอนที่ 2 สอบถามความเห็นเกี่ยวกับการบริการธนาคารดิจิทัลจำนวน 29 ข้อ สอบถามความเห็นเกี่ยวกับ

ความพึงพอใจจำนวน 3 ข้อ และสอบถามความเห็นเกี่ยวกับการกลับมาใช้บริการอีกจำนวน 2 ข้อ และตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดจำนวน 1 ข้อ

2. ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำเอาร่างแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นมาได้ไปขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาได้ตรวจสอบความถูกต้องของการใช้คำศัพท์ และรูปประโยคมีความสามารถในการสื่อความหมายได้เข้าใจตรงกันกับวัตถุประสงค์วิจัยได้อย่างชัดเจน รวมไปถึงความสามารถของแต่ละข้อคำถามที่ช่วยให้ได้ข้อมูลสำหรับการนำมาตอบหรือมาอธิบายปรากฏการณ์วิจัยได้ชัดเจนดีขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญของการตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษาในช่วงของการพัฒนาแบบสอบถามให้เป็นเครื่องมือวิจัยที่ดีพอสำหรับนำไปลดปัญหาอคติที่เกิดขึ้นในระหว่างการเก็บข้อมูล หรือการให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเพื่อช่วยให้งานวิจัยสะท้อนความจริงให้ปรากฏได้ (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2559, หน้า 35-48)

จากนั้นผู้วิจัยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่อยู่นอกเขตพื้นที่ประชากรแล้วนำกลับมาวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างทฤษฎี และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการโดยเฉพาะความถูกต้องสอดคล้องกับสภาพจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งนี้เพราะเป็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายของงานวิจัยนี้เนื่องจากความทดสอบความถูกต้องและการลดอคติที่อาจเกิดขึ้นได้จากเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการทดสอบคุณภาพมาดีพอแล้ว (Ongiem & Vichitvejpaisal, 2018, pp. 36-42) ทั้งนี้ผู้วิจัย

กำหนดเกณฑ์ทดสอบทั้งความตรงและความเชื่อมั่นต่อไปนี

2.1 เกณฑ์ทดสอบความตรง ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ทดสอบตามค่า Goodness of fit อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 เป็นเกณฑ์ทดสอบความตรงเชิงโครงสร้างทฤษฎีทั้งนี้เพราะเป็นค่าทดสอบที่แสดงถึงความตรงกันระหว่างข้อสรุปเชิงทฤษฎีและข้อมูลเชิงประจักษ์ที่รวบรวมกลับมาคืนได้ (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564) นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยยังใช้ค่า KMO ตั้งแต่ .80 กับค่า Extraction

มากกว่า .50 ขึ้นไปแสดงความตรงกันของแต่ละชุดตัวแปรสำหรับนำไปพิสูจน์ความจริงที่รวบรวมได้รวมไปถึงใช้ค่าความแปรปรวนมากกว่าร้อยละ 60 แสดงความเป็นอิสระต่อกันของแต่ละกลุ่มตัวแปรเพื่อพิสูจน์ความตรงกันของแต่ละชุดตัวแปรที่นำไปใช้สร้างแบบสอบถามสำหรับนำไปเก็บข้อมูลวิจัยนี้แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะได้ดำเนินการตัดข้อคำถามที่มีน้ำหนักน้อยกว่า .50 ทิ้งไป เพื่อมิให้เสียประโยชน์อื่นในระหว่างการทำวิจัย ทั้งนี้มีผลทดสอบความตรงตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลทดสอบความตรง

Variables	Goodness of fit	KMO	Extraction	Variance
บริการธนาคารดิจิทัล	Chi-Square 72.92 df = 322, Sig. .000	.96	.66-.91	71.49%
ความพึงพอใจ	Chi-Square 84.59 df = 5, Sig. .000	.83	.79-.84	75.42%

จากตารางผลทดสอบ พบว่า แบบสอบถามนี้มีความตรงเชิงโครงสร้างทฤษฎี โดยมีค่า Goodness of fit อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ทั้งบริการธนาคารดิจิทัล และความพึงพอใจของลูกค้า รวมถึงมีค่า KMO ที่ .96 และ .83 แสดงความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมของชุดตัวแปรทั้งสอง ตลอดจนมีน้ำหนักของแต่ละตัวบ่งชี้มากกว่า .50 ขึ้นไปกล่าวคือ มีน้ำหนักตามค่า Extraction ระหว่าง .66-.91 และยังสามารถในการอธิบายความแปรปรวนร่วมกันถึงร้อยละ 71.49 และร้อยละ 75.42 จึงแปลผลได้ว่า แบบสอบถามนี้มีความตรง

2.2 เกณฑ์ทดสอบความเชื่อมั่น การทดสอบความเชื่อมั่นเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการ

พัฒนาแบบสอบถามสำหรับงานวิจัยทุกชนิด โดยเฉพาะงานวิจัยทางธุรกิจที่ต้องการทราบเกี่ยวกับสภาพและข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในตลาดและสังคมจึงจำเป็นต้องนำเอาแบบสอบถามไปทดลองใช้และนำกลับมาทดสอบความเชื่อมั่น ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์สำหรับการทดสอบต่อไปนี้

แบบสอบถามแต่ละชุดตัวแปรมีค่า Cronbach's alpha มากกว่า .80 ขึ้นไป กับมีความเที่ยงตรงรายข้อตามค่า Corrected items ตั้งแต่ .40 ขึ้นไปแปลผลได้ว่าแบบสอบถามชุดนั้นมีความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้น (ประสพชัย พสุนนท์, 2557, หน้า 144-163) และมีผลทดสอบความเชื่อมั่นตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลทดสอบความเชื่อมั่น

Variables	Alpha	Corrected item
บริการธนาการดิจิทัล	.98	.68-.87
ความพึงพอใจ	.93	.78-.84

จากตารางผลทดสอบ พบว่า แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ โดยมีผลทดสอบความเชื่อมั่นตามค่า Alpha ที่ .98 และ .93 กับมีความเที่ยงตรงรายข้อมากกว่าเกณฑ์กำหนดที่ .40 กล่าวคือ มีค่า Corrected item ระหว่าง .68-.87 และระหว่าง .78-.84 ฉะนั้นแปลผลได้ว่า แบบสอบถามนี้มีความเชื่อมั่นพอสำหรับนำไปเก็บข้อมูลได้อย่างน่าเชื่อถือ (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564)

การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัย จัดเตรียมประกาศและประชาสัมพันธ์โครงการวิจัย ไปใช้ในการบอกและอธิบายถึงประโยชน์ที่ได้จากการทำวิจัยนี้แก่อาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ในแต่ละพื้นที่ที่สุ่มตัวอย่างได้ และติดต่อประสานงานไปยังผู้ช่วยผู้วิจัยในแต่ละหน่วยประชากรเพื่อ ประชุมชี้แจงถึงขั้นตอนกับรายละเอียดสำคัญของการทำวิจัย รวมถึงจัดเตรียมแบบสอบถามไว้สำหรับนำไปมอบให้กับอาสาสมัครในการให้ข้อมูล

2. ขั้นตอนการประกาศประชาสัมพันธ์ เพื่อเปิดรับสมัครอาสาสมัครผู้ให้ข้อมูลในแต่ละพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้ประสานงานไปยังผู้ช่วยผู้วิจัยในการช่วยเหลือและให้ความสะดวกในการรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

3. ขั้นตอนการจัดประชุมชี้แจง และตอบข้อสงสัยแก่อาสาสมัครกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์วิจัยพร้อมทั้งแจกแบบสอบถามกับได้มอบหมายเลขโทรศัพท์ในการติดต่อกับผู้วิจัยโดยตรงเมื่อเกิดกรณีสงสัย พร้อมกันนั้นได้นัดหมายกับผู้ช่วยวิจัยในแต่ละพื้นที่เกี่ยวกับการรวบรวมแบบสอบถามส่งกลับคืนผู้วิจัย

4. ขั้นตอนการติดตามผลการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้โทรศัพท์ติดต่อกลับไปยังผู้ช่วยวิจัยในแต่ละพื้นที่เพื่อติดตามปัญหาและการเก็บแบบสอบถามกลับคืน ซึ่งหากพบว่าในพื้นที่ใดมีปัญหากเกิดขึ้นผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไขปัญหากที่เกิดขึ้นทันที

5. ขั้นตอนการตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน โดยผู้วิจัยคัดแยกเอาแบบสอบถามที่มีคำตอบครบข้อมาไว้ใช้ในการวิเคราะห์ผล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาโดยยึดเอาคะแนนมาตรฐานที่นำมาสร้างเป็นสมการพยากรณ์แนวทางการพัฒนาในแต่ละแนวทาง และใช้ค่า R2 แสดงระดับความแม่นยำในการพยากรณ์ของแต่ละชุดตัวแปร โดยกำหนดเกณฑ์ความแม่นยำ (รัตนพร อินทรพาณิชย์ และ วรณี มังคละศิริ, 2560, หน้า 893-905) และเมื่อ

ผู้วิจัยได้แนวทางการพัฒนาแต่ละแนวทางแล้ว ผู้วิจัยนำเอาตัวบ่งชี้ในแต่ละแนวทางมาใช้ประกอบการอธิบายผลถึงข้อควรลงมือปฏิบัติของแต่ละแนวทาง ทั้งนี้เพื่อรองรับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติรวมไปถึงการทำประโยชน์อื่นอันเป็นผลที่ได้จากงานวิจัยนี้

4. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลวิจัยได้ว่า องค์ประกอบคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลที่มีผลต่อการทำนายความพึงพอใจของลูกค้า ประกอบด้วย พอร์ตบริการ (.43, Sig. 000) ความง่ายในการใช้ (.25, Sig. 000) และการทำงานร่วมกัน (.19, Sig. 001) โดยมีสัมประสิทธิ์อิทธิพลร่วมกันที่ R^2 .66 มีความแม่นยำในการพยากรณ์อยู่

ตารางที่ 3 อิทธิพลองค์ประกอบคุณภาพบริการ

Independent	Beta	t-test	Sig.	Co-efficiency
ค่าคงที่	-	3.53	.000	Durbin-Watson 1.99 Tolerance .32-.33 VIF 2.94-3.10 Collinearity .08
พอร์ตบริการ	.43	7.29	.000	
ความง่ายในการใช้	.25	4.34	.000	
การทำงานร่วมกัน	.19	3.26	.001	

R^2 .66, Std error .46, $F = 193.31$ Sig. 000

ตัวแปรตาม ความพึงพอใจของลูกค้า

และเมื่อนำเอาคะแนนมาตรฐานไปสร้างเป็นสมการพยากรณ์จะได้รูปของสมการต่อไปนี้ ความพึงพอใจของลูกค้า = .43 พอร์ตบริการ +.25 ความง่ายในการใช้ +.19 การทำงานร่วมกัน ส่วนผลวิจัยคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลมีผลต่อ

ในระดับน้อย และมีค่า F อธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ที่ 193.31 (Sig. 000)

นอกจากนั้น ยังมีผลทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติเกี่ยวกับการกระจายข้อมูลเป็นปกติตามกราฟ Plot ความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระรอบเส้นทแยง รวมถึงมีผลทดสอบ Collinearity ที่ .08 แสดงว่า ตัวแปรอิสระไม่มีปัญหา Multicollinearity ตลอดจนมีผลทดสอบค่า tolerance (.32-.33) และ VIF (2.94-3.10) อยู่ในระดับมาตรฐานซึ่งแสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเหมาะสมกับที่สำคัญคือมีผลทดสอบค่า Durbin-Watson ไม่เกิน 2.50 คือมีค่าเท่ากับ 1.99 แสดงความเป็นอิสระของค่าคลาดเคลื่อนของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรผลดังตารางต่อไปนี้

การพยากรณ์การกลับมาใช้อีกของลูกค้า นั้นประกอบด้วยอิทธิพลของพอร์ตบริการ (.31, Sig. 000) ความง่ายในการใช้ (.19, Sig. 005) การทำงานร่วมกัน (.17, Sig. 014) และอิทธิพลของความน่าเชื่อถือ (.16, Sig. 046) กับมีสัมประสิทธิ์

พยากรณ์แม่นยำน้อยที่ค่า R^2 .56 และความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ของตัวแปรอิสระที่ค่า $F = 105.01$ (Sig. 000)

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาผลทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอยผลวิจัยพบว่า ตัวแปรอิสระมีความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกันตามค่า Durbin-Watson ไม่เกิน 2.50 คือมีค่าเท่ากับ 1.92 กับมีกราฟ Plot ความคลาดเคลื่อนของตัวแปรอิสระรอบเส้นทแยงกับมี

ค่า Collinearity ที่ .07 (.05-.96) ส่วนค่า tolerance และ VIF แสดงความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมของตัวแปรอิสระที่ .21-.31 และ 3.20-4.66

และเมื่อนำเอาคะแนนมาตรฐานไปสร้างสมการพยากรณ์จะได้รูปของสมการต่อไปนี้การกลับมาใช้อีกของลูกค้า = .31 (พอร์ตบริการ) +.19 (ความง่ายในการใช้) +.17 (การทำงานร่วมกัน) +.16 (ความน่าเชื่อถือ) ดังตารางข้างล่างต่อไปนี้

ตารางที่ 4 อิทธิพลองค์ประกอบคุณภาพบริการต่อการกลับมาใช้อีกของลูกค้า

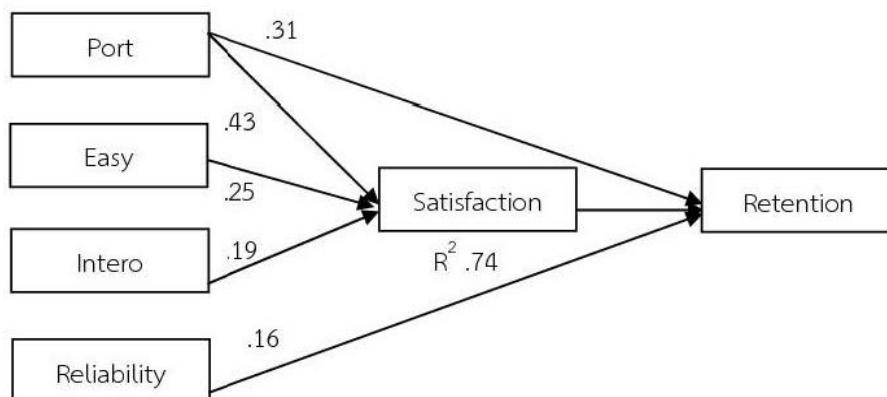
Independent	Beta	t-test	Sig.	Co-efficiency
ค่าคงที่	-	2.11	.036	Durbin-Watson 1.92 Tolerance .21-.31 VIF 3.20-4.66 Collinearity .07 (.05-.96)
พอร์ตบริการ	.31	4.15	.000	
ความง่ายในการใช้	.19	2.85	.005	
การทำงานร่วมกัน	.17	2.46	.014	
ความน่าเชื่อถือ	.16	2.00	.046	

R^2 .59, Std error .56, $F = 105.01$ Sig. 000

ตัวแปรตาม การกลับมาใช้อีกของลูกค้า

ดังนั้น ผลวิจัยได้แนวทางพัฒนาคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลให้มีผลต่อการกลับมาใช้อีกของลูกค้ามี 4 แนวทางและแต่ละแนวทางมีข้อปฏิบัติที่ควรนำไปปรับใช้ในลักษณะที่ต่างกันไป

ตามบริบทของแต่ละธนาคาร ขณะที่แนวทางการพัฒนาบริการธนาคารดิจิทัลให้มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า 3 แนวทาง ซึ่งมีข้อควรปฏิบัติให้มีผลต่อการพัฒนาที่ต่างกันไปด้วยเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 1 แนวทางพัฒนาคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัล

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลวิจัยที่สรุปได้นี้แสดงถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพบริการให้มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าธนาคารดิจิทัลประกอบด้วย 3 แนวทาง คือ 1) แนวทางพัฒนาพอร์ตบริการ เช่นการสร้าง Platform ที่หลากหลายไว้ให้บริการแก่ลูกค้า หรือการจัดทำบริการจำนวนมากไว้ใน Platform เดียวกัน นอกจากนั้นแล้วยังสามารถพัฒนาบริการที่แปลกใหม่อยู่อย่างสม่ำเสมอสำหรับรองรับความต้องการของกลุ่มลูกค้าจำนวนมากและการเปลี่ยนไป ส่วนแนวทางที่ 2) เป็นแนวทางพัฒนาความง่ายในการใช้ โดยเฉพาะการพัฒนาแพลตฟอร์มธนาคารดิจิทัลใช้งานได้ง่ายสบาย มีคำอธิบายการใช้งานที่ชัดเจนและเน้นความสะดวกสบายในการใช้งานของลูกค้า มีลักษณะที่เป็นมิตรกับสามารถสร้างความเชื่อมั่นต่อลูกค้าเมื่อเข้ามาใช้บริการดิจิทัลของธนาคาร และสำหรับแนวทางที่ 3) แนวทางพัฒนาการทำงานร่วมกัน เช่น การพัฒนา Platform ที่สามารถใช้งานร่วมกันหลาย Platform

และการเข้าถึงบริการอื่นผ่าน Platform ที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า รวมไปถึงความง่ายในการทำธุรกรรมด้านการเงินกับธนาคาร และด้วยเหตุผลนี้ทำให้แนวทางพัฒนาคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลตั้งอยู่บนพื้นฐานของพอร์ตบริการ ความง่ายในการใช้และความสามารถในการทำงานร่วมกันได้ ดังเช่นที่ Bapat (2021, pp. 505-524) อธิบายองค์ประกอบของคุณภาพบริการของธนาคารดิจิทัลว่า การได้รับความง่ายในการใช้ (Perceives) หมายถึงความเชื่อของบุคคล (Person's Belief) ในการใช้ดิจิทัลเทคโนโลยีด้วยความเป็นอิสระของการรับรู้ (Davis, 1989, pp. 319-340) กล่าวว่า มีความสะดวก (Convenience) และความเชื่อมั่น (Confidence) ในผลผลิตที่มาจากเทคโนโลยี (Koufaris, 2002, pp. 205-223) ปัจจัยที่ทำให้เกิดความง่ายในการใช้ ได้แก่ ขนาดของจอ (Screen Size) ความเข้ากันของระบบ (Compatibility System) และความง่ายของการนำทาง (Ease of

Navigation) (Singh & Srivastava, 2018, pp. 357-378)

นอกจากนั้นแล้ว การทำงานร่วมกัน (Interoperability) หมายถึง การบริการธนาคารดิจิทัลสามารถเชื่อมกับระบบธนาคารเว็บไซต์ได้ (Gupta, Kumar & Bharadwaj, 2017, pp. 24-48) เป็นการบูรณาการบริการร่วมกันระหว่างธนาคารโดยใช้โครงสร้างทางอิเล็กทรอนิกส์และระบบดิจิทัลในด้านข้อมูลระหว่างบัญชีธนาคารเดียวกันและพอร์ตการบริการ (Service Port) เป็นการนำเสนอการบริการธนาคารดิจิทัลที่มีหลากหลายรูปแบบ (Application) หรือฐานราก (Foundation) เป็นการให้บริการบนแพลตฟอร์มเดียวกันหรือการนำเสนอบริการใหม่ (Mersha & Worku, 2020, pp. 28-38)

ดังนั้น การให้ความสำคัญกับการพัฒนาความง่ายในการใช้ การพัฒนาพอร์ตบริการที่หลากหลายและจำนวนมากพอสำหรับรองรับความต้องการของลูกค้าธนาคารกับการพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมของหลายบริการใน Platform เดียวกันส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าธนาคาร

จากผลวิจัยที่สรุปได้นี้มีแนวทางสำหรับการพัฒนาคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลให้มีผลต่อการกลับมาใช้อีกของลูกค้าประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ 1) แนวทางพัฒนาพอร์ตบริการ 2) แนวทางพัฒนาความง่ายในการใช้ 3) แนวทางพัฒนาการทำงานร่วมกัน และ 4) แนวทางพัฒนาความน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะในแนวทางที่ 4 ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความน่าเชื่อถือนั้น ประกอบด้วย การบริการ

ธนาคารดิจิทัลมีความตรงต่อเวลา การบริการธนาคารดิจิทัลได้นำเสนอการบริการตามที่ได้เสนอไว้ การบริการธนาคารดิจิทัลเป็นไปตามความคาดหวังของลูกค้าแต่ละราย และการบริการธนาคารดิจิทัลไม่มีความผิดพลาดในการบันทึกข้อมูล ทั้งนี้เพราะความน่าเชื่อถือมีความเกี่ยวกับธุรกรรมด้านการเงิน ซึ่งนอกจากมีความเสี่ยงสูงแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตประจำวันของลูกค้าได้ง่าย ดังเช่นที่ Ketema & Selassie (2020, pp. 21-37) เกี่ยวกับการให้บริการธนาคารดิจิทัลในประเทศเอธิโอเปีย ในช่วงการระบาดของโควิด-19 พบว่า คุณภาพบริการของการบริการธนาคารดิจิทัลในด้านความปลอดภัย (Safety) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) และความง่ายในการใช้ (Ease of Use) มีอิทธิพลอย่างสูงต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) ขณะที่ Sarhana & Singhania (2018, pp. 28-32) เพื่อเปลี่ยนการบริการธนาคารแบบดั้งเดิม (Traditional Bank) ทำธุรกรรมทางการเงินได้อย่างรวดเร็วและน่าเชื่อถือโดยผ่านทางอินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์เคลื่อนที่รวมถึงการสร้างความนิยมใช้ให้กับลูกค้า รวมถึงการยอมรับของลูกค้า (Customer Acceptance) และคุณภาพบริการ (Service Quality) ที่ลูกค้าได้รับมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของธนาคาร

จากผลวิจัยที่สรุปได้จัดแยกแนวทางพัฒนาออกเป็นสองกลุ่มประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 แนวทางพัฒนาคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลให้มีผลต่อความพึงพอใจและการกลับมาใช้อีกของลูกค้า ประกอบด้วย 3 แนวทางคือ 1) แนวทางพัฒนาพอร์ตบริการ และมีข้อพึงพัฒนา

ประกอบด้วย แพลตฟอร์มบริการธนาคารดิจิทัล มีการบริการทางการเงินที่หลากหลาย จำนวนมาก ในแพลตฟอร์มเดียวกันรวมถึงความทันสมัยของ แพลตฟอร์ม 2) แนวทางพัฒนาความง่ายในการใช้ ประกอบด้วยข้อควรปฏิบัติต่อไปนี้ แพลตฟอร์ม ธนาคารดิจิทัลใช้งานได้ง่ายสบาย มีคำอธิบายวิธีการ ใช้งาน สะท้อนความรู้สึกสะดวกสบายและเป็น มิตรและสร้างความเชื่อมั่นเมื่อใช้งาน 3) แนวทาง พัฒนาการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะการพัฒนา หลายบริการไว้ในแพลตฟอร์มเดียวกัน กับให้ความสำคัญกับการทำธุรกรรมการเงินได้อย่างน่าเชื่อถือ

กลุ่มที่ 2 แนวทางพัฒนาคุณภาพบริการ ธนาคารดิจิทัลให้มียผลต่อการกลับมาใช้อีกของ ลูกค้า ซึ่งนอกจากการพัฒนาแนวทางทั้ง 3 ของ กลุ่มที่ 1 แล้วธนาคารยังจำเป็นต้องพัฒนาเพิ่มเติม อีก 1 แนวทางคือ 1) แนวทางพัฒนาความน่าเชื่อถือ และประกอบด้วยข้อปฏิบัติต่อไปนี้ (1) การบริการ ธนาคารดิจิทัลมีความตรงต่อเวลา (2) การบริการ ธนาคารดิจิทัลได้นำเสนอการบริการตามที่ได้เสนอ ไว้ (3) การบริการธนาคารดิจิทัลเป็นไปตามความ คาดหวังของข้าพเจ้า (4) การบริการธนาคารดิจิทัล ไม่มีความผิดพลาดในการบันทึกข้อมูล

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้จัดการธนาคารทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชนสามารถนำเอาผลวิจัยไปใช้ในการ พัฒนานโยบายการพัฒนาคุณภาพการบริการ ธนาคารดิจิทัลให้มียผลต่อความพึงพอใจและการก ลับมาใช้อีกของลูกค้าธนาคาร ประกอบด้วย 1)

แนวทางพัฒนาพอร์ตบริการ 2) แนวทางพัฒนา ความง่ายในการใช้ 3) แนวทางพัฒนาการทำงาน ร่วมกัน และ 4) แนวทางพัฒนาความน่าเชื่อถือ

1.2 ผู้จัดการธนาคารทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชนนำเอาผลวิจัยนี้ไปใช้เป็นแผนสำหรับ การพัฒนาคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลมีผลต่อ ความพึงพอใจและการกลับมาใช้อีกของลูกค้า ธนาคาร โดยเน้นการนำไปปฏิบัติที่ประกอบด้วย แนวทางพัฒนาคุณภาพบริการธนาคารดิจิทัลให้มี ผลต่อความพึงพอใจและการกลับมาใช้อีกของลูกค้า 3 แนวทางคือ 1) แนวทางพัฒนาพอร์ตบริการ และ มีข้อพึงพัฒนาประกอบด้วย แพลตฟอร์มบริการ ธนาคารดิจิทัลมีการบริการทางการเงินที่หลากหลาย จำนวนมากในแพลตฟอร์มเดียวกันรวมถึง ความทันสมัยของแพลตฟอร์ม 2) แนวทางพัฒนา ความง่ายในการใช้ ประกอบด้วยข้อควรปฏิบัติต่ ोต่อไปนี้ แพลตฟอร์มธนาคารดิจิทัลใช้งานได้ง่ายสบาย มีคำอธิบายวิธีการใช้งาน สะท้อนความรู้สึกสะดวก สบายและเป็นมิตรและสร้างความเชื่อมั่นเมื่อใช้งาน 3) แนวทางพัฒนาการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะ การพัฒนาหลายบริการไว้ในแพลตฟอร์มเดียวกัน กับให้ความสำคัญกับการทำธุรกรรมการเงินได้ อย่างน่าเชื่อถือ

ส่วนแนวทางพัฒนาคุณภาพบริการ ธนาคารดิจิทัลให้มียผลต่อการกลับมาใช้อีกของ ลูกค้า ซึ่งนอกจากการพัฒนาแนวทางทั้ง 3 ของ กลุ่มที่ 1 แล้วธนาคารยังจำเป็นต้องพัฒนาเพิ่มเติม อีก 1 แนวทางคือ แนวทางพัฒนาความน่าเชื่อถือ และประกอบด้วยข้อปฏิบัติต่อไปนี้ 1) การบริการ ธนาคารดิจิทัลมีความตรงต่อเวลา 2) การบริการ

ธนาการดิจิทัลได้นำเสนอการบริการตามที่ได้เสนอไว้ 3) การบริการธนาการดิจิทัลเป็นไปตามความคาดหวังของข้าพเจ้า 4) การบริการธนาการดิจิทัลไม่มีความผิดพลาดในการบันทึกข้อมูล

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

ผู้จัดการธนาการทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำเอาผลวิจัยไปใช้ในการพัฒนางานวิจัยที่เกี่ยวกับ 1) แนวทางพัฒนาพอร์ตบริการ 2) แนวทางพัฒนาความง่ายในการใช้ 3) แนวทางพัฒนาการทำงานร่วมกัน และ 4) แนวทางพัฒนาความน่าเชื่อถือ รวมถึงการทำวิจัยเชิงคุณภาพและ

งานวิจัยแบบมีส่วนร่วม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลวิจัยที่ได้มีแนวทางพัฒนาคุณภาพบริการธนาการดิจิทัลให้มีผลต่อการกลับมาใช้อีกของลูกค้ามี 4 แนวทางและแต่ละแนวทางมีข้อปฏิบัติที่ควรนำไปปรับใช้ในลักษณะที่ต่างกันไปตามบริบทของแต่ละธนาการ ขณะที่แนวทางการพัฒนาบริการธนาการดิจิทัลให้มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าประกอบด้วย 3 แนวทางซึ่งมีข้อควรปฏิบัติให้มีผลต่อการพัฒนาที่ต่างกันไปด้วยเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กัญญ์สิริ จันทรเจริญ. (2554). บทที่ 5 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง. เข้าถึงได้จาก https://www.ict.up.ac.th/surinthips/ResearchMethodology_2554....PDF
- บุญศรี พรหมมาพันธุ์. (2561). เทคนิคการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการใช้สหสัมพันธ์และการถดถอยในการวิจัย. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., 11(1), 32-45.

- ประไพพิมพ์ สุธีวสินนท และประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 29(2), 32-48.
- ประสพชัย พสุนนท์. (2557). ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในงานวิจัยเชิงปริมาณ. *วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 27(1), 144-163.
- รัตนพร อินทรพาณิชย์ และวณีย์ มังคละศิริ. (2560). การสร้างสมการพยากรณ์การใช้พลังงานด้านการวิเคราะห์ การควบคุมกระบวนการสถิติ: กรณีศึกษาโครงการผลิตเครื่องเสียงติตรถยนต์. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 25(5), 893-905.
- วีระศักดิ์ จินารัตน์. (2564). *มาตรฐานงานวิจัยเชิงปริมาณและการพัฒนา*. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์ อินเตอร์กรุป จำกัด.
- _____. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยสมัยใหม่*. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์ อินเตอร์กรุป จำกัด.
- สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2559). การพัฒนาแบบสอบถามและแบบวัดทางจิตวิทยา. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาลังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 3(1), 35-48.
- Akinyemi, I. O., Omogbadegun, Z. O. & Oyelami, O. M. (2010). Towards designing a biometric measure for enhancing ATM security in Nigeria E-banking system. *International Journal of Electrical and Computer Sciences I*, 10, 1-6.
- Al-Dmour, H. H., et al. (2019). Investigating the impact of ECRM success factors on business performance: Jordanian commercial banks. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 31(1), 105-127.
- Ariff, M. S. M., et al. (2013). The impacts of service quality and customer satisfaction on customer loyalty in internet banking. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 81, 469-473.
- Bapat, D. (2020). Examining the antecedents and consequences of brand experience dimensions: implications for branding strategy. *Journal of Asia Business Studies*, 14(4), 505-524.
- Barquin, S. & Vinayak, H. V. (2015). *Digital banking in Asia: What do consumers really want?*. Australia: McKinsey & Company.
- Batainch, A. Q. (2015). The effect of E-CRM practices on E-wom on banks' SNSS: the mediating role of customer satisfaction. *International Business Research*, 8(5), 230-243.
- Brakus, J. J., Schmitt, B. H. & Zarantonello, L. (2009). Brand experience: What is it? How is it measured? Does it affect loyalty. *Journal of Marketing*, 73(3), 52-68.

- Butt, S. & Khan, Z. A. (2019). Fintech in Pakistan: a qualitative study of bank's strategic planning for an investment in fin-tech Company and its challenges. *Independent Journal of Management & Production*, 10(6), 2092-2101.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Dootson, P., Beatson, A. & Drennan, J. (2016). Financial institutions using social media-do consumers perceive value?. *International Journal of Bank Marketing*, 34(1), 9-36.
- Drasch, B. J., Schweizer, A. & Urbach, N. (2018). Integrating the 'Troublemakers': A taxonomy for cooperation between banks and FinTech. *Journal of Economics and Business*, 100, 42-46.
- Ebru, E. & Emel, E. (2014). Dimensions of online customer engagement. *Journal of Business Economics and Finance*, 3(1), 106-114.
- Egala, S. B., Boateng, D. & Mensah, S. A. (2021). To leave or retain? An interplay between quality digital banking Services. *Journal of Bank Marketing*, 39(7), 1420-1445.
- Elkmash, M. R. M. A. (2022). The Impact of Financial Technology on Banking Sector: Evidence from Egypt. *International Journal of Finance, Insurance and Risk Management*, 12(1), 100-118.
- Fu, Q., et al. (2015). An early modern human from Romania with a recent Neanderthal ancestor. *Nature*, 524(7564), 216-219.
- Gentile, C., Spiller, N. & Noci, G. (2007). How to sustain the customer experience: an overview of experience components that co-create value with the customer. *European Management Journal*, 25(5), 395-410.
- Gupta, R., Kumar, R. P. & Bharadwaj, A. (2017). Mobile banking system in India: practices, Challenges and security issues. *International Journal of Computer Trends and Technology*, 43(1), 24-48.
- Inman, J. J. & Nikolova, H. (2017). Shopper-Facing Retail Technology: A Retailer Adoption Decision Framework Incorporating Shopper Attitudes and Privacy Concerns. *Journal of Retailing*, 93(1), 7-28.
- Ketema, E. & Selassie, Y. W. (2020). The impact of M-banking quality service on customer's satisfaction during Covid-19 lock down: the case of Bank of Abyssinia. *Ethiopia*, 12, 21-37,

- Khan, L., Rahman, Z., & Fatma, M. (2016b). The concept of online corporate brand experience: an empirical assessment. *Marketing Intelligence and Planning*, 34(5), 711-730.
- Kim, J, Suh, E. & Hwang, H. (2003). A model for evaluating the effectiveness of CRM using the balanced scorecard. *Journal of Interactive Marketing*, 17, 5-19.
- Koufaris, M. (2002). Applying the technology acceptance model and flow theory to online consumer behavior. *Information Systems Research*, 13(2), 205-223.
- Leong, K. & Sung, A. (2018). Fin Tech (Financial Technology): what is it and how to use technologies to create business value in a fintech way?. *International Journal of Innovation, Management, and Technology*, 9(2), 74-78.
- Liang, C. & Chen, H. (2009). A study of the impacts of website quality on customer relationship performance. *Total Quality Management and Business Excellence*, 20(9), 971-988.
- Martins, G. H. & Sampaio, P. (2012). The customer satisfaction-customer loyalty relationship. *Management Decision*, 50(9), 1509-1526.
- Mathew, S., Jose, A. G. R. & Chacko, D. P. (2020). Examining the relationship between e-service recovery quality and e-service recovery satisfaction moderated by perceived justice in the banking context. *Benchmarking: An International Journal*, 27(6), 1951-1980.
- McWilliams, A., Anitsal, I., & Anitsal, M. M. (2016). Customer versus employee perceptions: A review of self-service technology options as illustrated in self-checkouts in U.S. retail industry. *Academy of Marketing Studies Journal*, 20(1), 79-98.
- Mersha, D. & Worku, A. (2020). Effect of COVID -19 on the Banking Sector in Ethiopia. *Horn of Africa Journal of Business and Economics (HAJBE)*, Special Issue, 28-38.
- Narteh, B. (2018). Service quality and customer satisfaction in Ghanaian retail banks: the moderating role of price. *International Journal of Bank Marketing*, 36(1), 68-88.
- Ongiem, A., & Vichitvejpaisal, P. (2018). Validation of the test. *Thai J. Anesthesiol*, 44(1), 36-42.
- Otto, A. S., Szymanski, D. M. & Varadarajan, R. (2020). Customer satisfaction and firm performance insights from over a quarter century of empirical research. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 48, 543-564.

- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. & Malhotra, A. (2005). E-S-QUAL a multiple-item scale for assessing electronic service quality. *Journal of Service Research*, 7(3), 213-233.
- Pooya, A., Abed-Khorasani, M. & Gholamian, G. S. (2020). Investigating the effect of perceived quality of self-service banking on customer satisfaction. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 13(2), 263-280.
- Sarhana, V., & Singhania, S. (2018). Digital technology in the realm of banking: A review of literature. *International Journal of Research in Finance and Management*, 1, 28-32.
- Senyo, P. K. & Osabutey, E. L. C. (2020). Unearthing antecedents to financial inclusion through FinTech innovations. *Technovation*, 9(8), 102-155.
- Sharma, G. & Malviya, S. (2011). Exploring the dimensions of mobile banking service quality. *Review of Business and Technology Research*, 4(1), 187-196.
- Sharma, P., Ueno, A., & Kingshott, R. (2021). Self-service technology in supermarkets-Do frontline staff still matter?. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 59, 969-989.
- Siek, M. & Sutanto, A. (2019). Impact analysis of fintech on banking industry in 2019. *International Conference on Information Management and Technology (ICIMTech)*, 1, 356-361.
- Singh, S. & Chauhan, K. (2018). E-CRM and customer satisfaction an overview of banking sector. *CPI Global Review*, 10(2), 86-89.
- Singh, S. & Srivastava, R. K. (2018). Predicting the intention to use mobile banking in India. *International Journal of Bank Marketing*, 36(2), 357-378.
- Suh, B. & Han, I. (2003). The impact of customer trust and perception of security control on the acceptance of electronic commerce. *International Journal of Electronic Commerce*, 7(3), 135-161.
- Zeithaml, V. A. (2002). Service excellence in electronic channels. *Managing Service Quality: An International Journal*, 12(3), 135-139.

วัฒนธรรมการขับขีมิในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

Khuh Ngum Performing Art Culture in the Laos People 'S Democratic Republic

สกุณา พันธุระ, สุสวณ นุสสิน และหิรุน จักกรเสน
Sakuna Puntura, Surapon Nesusin and Hirun Jaksen
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khon Kaen University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: sakuna_rmu@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสังคีตลักษณะวัฒนธรรมการขับขีมิในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) ศึกษาบทบาทและการสืบทอดวัฒนธรรมการขับขีมิในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3) ศึกษาการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการขับขีมิในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการเก็บข้อมูลวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากภาคสนาม โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. การขับขีมิเป็นการนำบทกลอนหรือพญา มาใช้ในการขับลำ แบบต้นกลอนสด (Improvisation) ใช้บันไดเสียงแบบเพนทาโทนิค (Pentatonic Scale) ทำนองของการขับขีมิมีรูปแบบผสมผสาน คือแบบเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน (Disjunctive) แบบขึ้นๆ ลงๆ (Undulating) แบบค่อยๆ สูงขึ้น (Ascending) แบบค่อยๆ ต่ำลง (Descending) และแบบสม่ำเสมอ ไม่ขึ้นไม่ลง (Terracing)
2. บทบาทของการขับขีมิเพื่อสร้างความบันเทิง จัดเกล้าจิตใจให้กับชุมชนและสังคมใช้ในพิธีกรรม และวัฒนธรรมประเพณี มีการสืบทอดแบบมุขปาฐะ และมีการส่งเสริมการเรียนรู้โดยภาครัฐและเอกชน
3. การขับขีมิมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม ในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ฝ่ายชายจะเป็นผู้ขับขีมิ ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ตอบพญา หลังจากการเปลี่ยนแปลง

*ได้รับบทความ: 30 กันยายน 2565; แก้ไขบทความ: 11 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 30 พฤศจิกายน 2565
Received: September 30, 2022; Revised: November 11, 2022; Accepted: November 30, 2022

การปกครองได้มีการนำขับขึงมาใช้ในการแถลงนโยบายของรัฐเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจในนโยบายของรัฐอย่างถ่องแท้ในปัจจุบัน การขับขึงมีการขับ โดยสลับระหว่างชายและหญิง เนื้อหาของกลอนขับจะปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของงาน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมการขับขึง; สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว; ดนตรี

Abstract

The purpose of the study was to 1) musical from Khub Ngum performing art culture in Laos PDR. 2) Roles, inheritance, Khub Ngum, a performing art culture in Laos PDR. 3) Changes in Khub Ngum, a performing art culture in Laos PDR. This was a qualitative research. The instruments were a survey questionnaire, an interview form, an observation form, and group discussions. The data were both gathered by the methods of document analysis and field collection. The data were analyzed following the research purpose and presented in descriptive analysis.

The results of the study indicate that:

1. The Khub Ngum performing art is Phaya (Proverbs) and improvisation of Mor Lam singing are used. Used Pentatonic Scale. The melody of Khub Ngum has a mixed appearance, that is, Disjunctive, Undulating, Ascending and Terracing.
2. In terms of the roles of performing art, Khub Ngum serves in entertainment, moral teaching, and ritual activities in the community and society. Regarding inheritance, both verbal and written inheritance of the art in private and public sectors were found.
3. Khub Ngum has been changed and adapted to social and cultural situations. In the pre-revolution era, Mor Lam-Fai-Chai drove the Khub Ngum performance accompanied by Mor Lam-Fai-Ying singing Phaya. Later in the post-revolution era, the Khub Ngum performance was used in official policy declarations. At present, both singers take turns in the Khub Ngum performance. The content of Klon Lam (Lyrics of Mor Lam songs) depends on the context of the performance.

Keywords: Khub Ngum Performing Art Culture; Laos People's Democratic Republic; Music

1. บทนำ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นชนชาติที่เก่าแก่ชนชาติหนึ่งของโลกมีถิ่นกำเนิดอยู่ในแหลมสุวรรณภูมิหรือที่ชาวตะวันตกเรียกว่า แหลมอินโดจีน มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน จากยุคหินกลางสู่ยุคหินใหม่ สู่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคประวัติศาสตร์ และยุคปัจจุบัน ชนชาตินี้มีชื่อเรียกว่า “ลาว” (Lao) หรือ “ลาวะ” (Laow) มีพลเมืองมากมายกระจายอยู่ทั่วแหลมสุวรรณภูมิ ทั้งเขตลุ่มแม่น้ำโขง และลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (บุญมี เทบสีเมือง, 2556)

ดนตรีและศิลปะการแสดงของกลุ่มชนเผ่า ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการสืบทอดมาแต่โบราณ พื้นฐานของศิลปวัฒนธรรมทางดนตรีของประชาชนลาว มาจากความหลากหลายทางชนเผ่า และการที่ประชาชนมีภาษาพูด อีต-คอง และวัฒนธรรมอันหลากหลายความสมบูรณ์ทางธรรมชาติของประเทศ ได้เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้น ทางด้านศิลปะวรรณกรรมพร้อมๆ กับเกิดการขับลำเซิ้ง โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีหลักบรรเลงประกอบทั้งประเทศ ชนเผ่าลาว ในแต่ละท้องถิ่น มีกลอนขับลำ สุภาษิต คำผญา คำโต้งโตย ซึ่งแตกต่างกันในสำเนียงและมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบการขับลำ และขับร้อง เพลงในภาคเหนือ ได้แก่ ขับลื้อ ขับข่าเหนือ ขับไทดำ ขับเจิม (ขมุ) ขับพวน ขับทุ่มหลวงพระบาง ในภาคกลาง (เวียงจันทน์) ได้แก่ ขับจิม ลำลองของ ลำเต้ย ลำตัด แขวงคำม่วนมี ลำมะหาไซ แขวงสะหวันเขตมี ลำคอนสะหวัน ลำผู้ไท ลำตั้งห้วยลำดำหลอย และลำบ้านซอก และในเขตภาคใต้

ได้แก่ ลำสาละวัน ลำสีพันดอน (ลำใต้) ลำโสม และขับของชนเผ่าอื่นๆ (กงเดือน เมตตะวง, 2545)

ศิลปะดนตรีของลาวมีแคน เป็นเครื่องดนตรีประจำชาติ วงดนตรีของลาวก็คือวงหมอลำ มีหมอลำและหมอแคน หมอขับ ท่วงทำนองของการขับลำจะแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นทางภาคเหนือ เรียกว่า “ขับ” ภาคใต้จากบอลิคำไซลงไป เรียกว่า “ลำ” เช่น ขับจิมเวียงจันทน์ ขับพวนเชียงขวาง ลำสาละวันของแขวงสาละวัน ลำภูไท ลำตั้งห้วย ลำคอนสะหวัน ลำบ้านซอกของแขวงสะหวันเขต ขับโสม ลำสีพันดอนของแขวงจำปาสัก ลำมะหาไซของแขวงคำม่วน ขับทุ่มของแขวงหลวงพระบาง ขับลื้อของชาวลื้อ เป็นต้น (กระทรวงการต่างประเทศ กรมอาเซียน, 2556)

ในสังคมของชาวลาววัฒนธรรมทางด้านการขับ เป็นศิลปะการแสดงที่มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิต เพราะนอกจากผู้คนจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินในด้านการแสดงแล้ว เนื้อหาการขับยังสอดแทรกบทกลอน อันเป็นภาษาวิภราดที่ดีเด่นเล่าเรื่องวรรณคดีโบราณ เน้นในด้านศีลธรรม จริยธรรม มารยาท คำสอนทางศาสนา นับเป็นมรดกทางด้านการดนตรีที่มีประโยชน์ในการสั่งสอนความรู้ในด้านการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ที่บรรพบุรุษได้ยึดถือสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน การขับและลำ โดยทั่วไปศิลปินจะแสดงความสามารถ 3 ประการ ในขณะทำการแสดง คือ ประการแรก คือ การอวดเสียงร้อง ผู้ที่เป็นศิลปินหรือหมอขับหมอลำ ประการที่สอง หมอขับหรือหมอลำจะเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการจดจำบทกลอน ขับกลอนลำ นำมาร้องเล่นกัน

ได้อย่างเชี่ยวชาญ ประการสุดท้าย มีลีลาการแสดง เพื่อให้เกิดความสนใจของผู้ฟังได้มีทักษะในการแต่งกลอนโต้ตอบได้อย่างไม่ติดขัดสำนวนกลอนคมคาย ประเพณีการขับ และลำนำได้รับสืบทอดต่อกันมาจากรพบุรุษมาเป็นเวลานาน ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมา การขับได้ผ่านการวิวัฒนาการจนมีรูปแบบเปลี่ยนแปลงแตกต่างไปจากเดิมซึ่งชาวลาวในสังคมปัจจุบันก็ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์สืบทอดศิลปการขับลำนำต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง (โดม สว่างอารมณ์, 2557)

การขับจ๊ม เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญอุทิศส่วนบุญไปให้ผู้ล่วงลับ ตามคติความเชื่อของประชาชนลาวถือว่า การทำบุญไปให้ผู้ล่วงลับไปนั้น จะต้องเอาขับจ๊มมาฉลองในงานด้วย เพื่อแสดงถึงความรักสามัคคีซึ่งกันและกัน ระหว่างญาติพี่น้องกับผู้ล่วงลับไปแล้ว นับเป็นประเพณีที่ได้ยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษจนแพร่หลายในปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อความบันเทิงสนุกสนานแก่ประชาชน การขับจ๊มเป็นเพลงพื้นบ้านในด้านศิลปะการแสดงที่ได้รับความนิยมสูงสุดของประชาชนชาวแขวงเวียงจันทน์ไม่ว่างานประเพณีใดๆ ที่เกิดขึ้นในเขตแขวงเวียงจันทน์จะต้องมีการขับจ๊มมาขับกล่อม ถ้าหากขาดการขับจ๊มไป ดูเหมือนว่าในงานนั้นจะอยู่ในความเงียบเหงาไม่มีชีวิตชีวา (จิรวรรณ ศรีชัยชนะ, 2554)

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทำให้ประชาชนผู้รู้ด้านการขับจ๊ม มีจำนวนน้อยลง การขับจ๊มนั้นต้องอาศัยพรสวรรค์และทักษะขั้นสูงในการสืบทอด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมการขับจ๊ม ในสาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว โดยศึกษาสังคัลลักษณ์บทบาทและการสืบทอด และการเปลี่ยนแปลงของการขับจ๊ม เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่พร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของสังคม เป็นการรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อไม่ให้สูญหาย เพื่อเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์และการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสังคัลลักษณ์วัฒนธรรมการขับจ๊มในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาบทบาทและการสืบทอดวัฒนธรรมการขับจ๊มในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการขับจ๊มในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการขับจ๊ม ผู้ประพันธ์ ผู้เรียบเรียงการขับจ๊ม นักดนตรี ศิลปินและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิชาการ ผู้ว่าจ้าง ผู้นำชุมชน ประชาชนและผู้ชมที่อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 23 คน โดยเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต (Observation) การสนทนากลุ่ม (Focused

Group Guideline)

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยทำการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้น ได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในบริเวณ พื้นที่ ที่มีวัฒนธรรมการขับขึง ในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้เทคนิคการ เก็บข้อมูลจากเครื่องมือทางการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จาก แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสังคัลลักษณ์ บทบาทและการ สืบทอด และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการขับขึง ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมการขับขึงใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า

1. สังคัลลักษณ์วัฒนธรรมการขับขึงใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 1 การขับขึง บ้านปากกะยุง สปป.ลาว

การขับขึงบ้านปากกะยุง แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประชาชน สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าลาวพวน ซึ่งได้อพยพย้าย ถิ่นฐานมาจากเมืองเชียงขวาง และได้สืบทอด วัฒนธรรมการขับขึงมาจากบรรพบุรุษ ในยุคเริ่ม แรกผู้ชายจะเป็นฝ่ายขับขึง ส่วนผู้หญิงจะเป็นฝ่าย ตอบผญา ปัจจุบันในการขับขึงจะมีผู้ขับขึงทั้งฝ่าย

ชายและฝ่ายหญิงเพื่อโต้ตอบปฏิภาณไหวพริบ และ เกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว ในการแสดงขับขึงมี สมาชิก 6 คน ประกอบด้วย หมอแคนฝ่ายชาย หมอแคนฝ่ายหญิง หมอขับชาย หมอขับหญิง ผู้สืบทอดฝ่ายชาย และผู้สืบทอดฝ่ายหญิง

หมอขับฝ่ายหญิงชื่อนางคำมะณี สีสู่ทำ อาศัยอยู่ที่บ้านปากกะยุง เมืองเวียงคำ แขวง

เวียงจันทน์ ได้สืบทอดการขับจัมมาจากปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการขับจัม คืออาจารย์ชม และอาจารย์แพงทอง สีสุท่า

เครื่องดนตรีประกอบการขับ ได้แก่ “แคน” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลงประกอบการขับของชาวลาว ซึ่งเป็นการนำวรรณกรรม สมัยก่อนมาขับเพื่อเกี่ยวพาราสี นิยมเล่นในงานเทศกาลงานบุญสำคัญๆ เป็นที่นิยมมาจนถึงปัจจุบัน

โครงสร้างของบทเพลง ขับจัมเป็นบทเพลงพื้นบ้านที่มีทำนองซ้ำกันไปมา โดยการบรรเลงประกอบการขับร้อง แบบต้นกลอนสด (Improvisation) ตามทำนองของผู้ขับร้อง รูปแบบการบรรเลงขับจัม พบว่า ไม่มีรูปแบบในการบรรเลงที่ชัดเจนแน่นอน แต่ในปัจจุบันได้ยึดเอาตามความสะดวกและความนิยมของผู้ฟังเป็นหลัก

ระบบเสียงดนตรีพื้นบ้าน ในทางทฤษฎีจัดอยู่ในกลุ่มเสียงของเอเชีย คือ การใช้เสียงเพียง 5 เสียง ตามหลักดนตรีสากล เรียกว่า เพนทาโทนิคสเกล (Pentatonic Scale)

รูปลักษณะของท่วงทำนองในบทเพลง (Melodic Contour) ทำนองของการขับจัมมีรูปแบบลักษณะแบบผสมผสาน คือ แบบเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน (Disjunctive) แบบขึ้นๆ ลงๆ (Undulating) แบบค่อยๆ สูงขึ้น (Ascending) แบบค่อยๆ ต่ำลง (Descending) และแบบสม่ำเสมอ ไม่ขึ้นไม่ลง (Terracing) ซึ่งผู้วิจัยขอยกตัวอย่างด้วยโน้ตสากลเพื่อให้เห็นภาพการเคลื่อนที่ของตัวโน้ตได้ชัดเจนมากกว่าโน้ตไทย เนื่องจากโน้ตสากลเป็นการเขียนโน้ตแบบเรียงตามลำดับเสียงจะเห็นการขึ้น-ลงของโน้ตชัดเจน ดังตัวอย่างด้านล่างนี้

1. แบบเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน (Disjunctive)

2. แบบขึ้นๆ ลงๆ (Undulating)

3. แบบค่อยๆ สูงขึ้น (Ascending)

4. แบบค่อยๆ ต่ำลง (Descending)

5. แบบสม่ำเสมอ ไม่ขึ้นไม่ลง (Terracing)

2. บทบาทและการสืบทอดวัฒนธรรม การขับขึงในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บทบาทด้านความบันเทิง ขับขึงเป็นเพลง พื้นบ้านที่ได้รับความนิยม จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นศิลปะที่ได้รับสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน โดยอาศัยการจดจำกันมาเรื่อยๆ และถ่ายทอดกันมาอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะแขวงเวียงจันทน์

บทบาทและการสืบทอดด้านพิธีกรรมของการขับขึง มีการสืบทอดแบบมุขปาฐะ การไหว้ครู มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะทำการแสดงขับขึงในสถานที่ต่างๆ หมอขับขึงจะต้องมีปฏิภาณไหวพริบในการขับขึง และเคร่งครัดในการดำรงชีวิตในวิถีพุทธ คือการรักษาศีลให้บริสุทธิ์ และมีความขยันหมั่นเพียรแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

บทบาทด้านการส่งเสริมและการพัฒนาขับขึง ได้มีบทบาทต่อสังคมชาวลาวเป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากองค์การยูเนสโก ได้ประกาศให้แคนลาวเป็นมรดกทางวัฒนธรรม รัฐบาลจึงมีการส่งเสริมให้ประชาชนชาวลาวได้ฝึกหัดและเรียนรู้การเป่าแคน โดยมีการก่อตั้งสมาคมต่างๆ มากมาย การขับขึงจึงได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลให้มีการแสดงในงานต่างๆ ระดับประเทศ นอกจากนี้สถาบันการศึกษายังได้บรรจุหลักสูตรการเป่าแคน เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษาได้ฝึกหัดเป่าแคน และฝึกหัดขับลำประเภทต่างๆ

3. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการขับขึง ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การเปลี่ยนแปลงทางด้านเครื่องดนตรี การขับขึงในปัจจุบันใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบ

ลักษณะทางกายภาพยังคงเดิมเหมือนในอดีต ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่มีการใช้เครื่องดนตรีสากลหรือเครื่องดนตรีไฟฟ้าอื่นๆ มาประกอบ มีเพียงการนำเครื่องขยายเสียงมาใช้เพื่อให้การขับกระจายเสียงได้ทั่วบริเวณงาน

การเปลี่ยนแปลงด้านการขับการขับขึงเกิดขึ้นจากสำเนียงภาษาชนเผ่าลาวพวน การประสมวงของการขับขึง จะประกอบด้วยหมอขับ หมอแคน และคนรินเหล้า มีการปรับเปลี่ยนในส่วนของกลอนที่ใช้ขับเท่านั้นเพื่อให้เข้ากับรูปแบบของงานตามที่เจ้าภาพต้องการ และเป็นการสร้างความสนุกสนานในการขับขึง

การขับขึงในช่วงก่อนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองหมอขับขึงจะมีเพียงผู้ชายเท่านั้น ส่วนผู้หญิงจะเป็นฝ่ายตอบผญา และมีหมอแคนเป่าประกอบการขับ จะมีการนำนิทานพื้นบ้านมาขับและสอดแทรกด้วยกลอนเกี่ยวพาราสี ตัวอย่างกลอนขับขึง มีดังนี้

ฝ่ายชาย หมอขับขึงเลิศคำ

โอนอ น้องเอ๋ย แปะทองเอ๋ย
อ้ายก็มาซ้ำเห็นหน้า ดวงตาฟ้า
เลื่อน พี่ชายเอ๋ย
นี่แหละ มาเห็นเฮือน
มาเห็นซ้ำแห่งห้อง สถานน้อ
บ่อยากไถ นั้นแหละ

ฝ่ายหญิง หมอผญาแปงทอง

โอโยอ้ายเลิศคำเอ๋ย ญาอ้าย
ผู้นั่งฟังเหม็ดทุกคนเอ๋ย
อายนั่นข่าวว่า ว่านั้นนอ
ว่าเจ้าพลัดพรากน้อง ดวงดอก

มะลิจัน

อันว่าโฮยฮวยหอม

ดอกกะยอมยามแล้ง

การเปลี่ยนแปลงด้านการรับใช้สังคม ความเชื่อที่สำคัญของประชากรลาวเกี่ยวกับศาสนา พุทธ คือ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับบาป บุญ ผู้คน โดยทั่วไปมีความเชื่อว่า ผู้ใดประกอบกรรมดีก็จะได้รับสิ่งดีสนอง แก่ชีวิต ผู้ใดประกอบกรรมชั่วก็จะได้รับแต่สิ่งเลวร้าย และการขับจิมมาเพื่อสร้างความบันเทิงในการบุญประเพณีต่างๆ ตามฮีต ประเพณี การขับจิมจึงยังคงอยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวลาวตลอดมา

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การขับจิม บ้านปากกะยุง แขวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นคณะดนตรีพื้นบ้าน ขับจิมที่มีชื่อเสียงมายาวนาน มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลานาน การขับจิมเป็นอาชีพหนึ่งที่สร้างรายได้มากพอสมควร เป็นอาชีพที่ต้องใช้พรสวรรค์ น้ำเสียง มีปฏิภาณไหวพริบ มีความจำดีเลิศ แต่เนื่องจากสภาพปัจจุบันเกิดสถานการณ์โควิด 19 ทำให้ไม่มีงานแสดงและงานการขับจิมลดน้อยลง จึงส่งผลกระทบต่อรายได้ของครอบครัวคณะขับจิมบ้านปากกะยุง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การขับจิมเป็นศิลปะการขับลำของชนชาติลาว โดยมีเครื่องดนตรีประกอบคือ แคน บรรเลงประกอบ การขับร้องแบบด้นกลอนสด (Improvisation) ตามทำนองของผู้ขับร้อง รูปแบบการบรรเลงขับจิม พบว่า ไม่มีรูปแบบในการบรรเลง

ที่ชัดเจนแน่นอน แต่ในปัจจุบันได้ยึดเอาตามความสะดวกและความนิยมของผู้ฟังเป็นหลัก การขับจิมพบว่า เป็นบันไดเสียงแบบเพนทาโทนิค (Pentatonic Scale) หากพิจารณาสรุปแล้วพบว่าสอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่าน เช่น โคม สว่างอารมณ์ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องขับในภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า หมอขับ จะเป็นผู้มีความชำนาญในการร้องเดี่ยวหรือร้องโต้ตอบด้วยเทคนิคการขับ การใช้ภาษาในบทกลอนที่สวยงามสอดคล้องกับความรู้อย่างดี ทางด้านขนบประเพณีและวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิต ให้ประชาชนได้ฟังอย่างสนุกสนาน และหมอขับจะมีขั้นตอนในการแสดงซึ่งเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาจากโบราณ หมอแคน และนักดนตรีต้องเป็นผู้มีไหวพริบปฏิภาณทางการบรรเลงสามารถสร้างทำนองดนตรีได้สอดคล้องกับการขับได้อย่างสนุกสนาน เป็นหลักให้ผู้ขับร้องบทกลอนได้อย่างต่อเนื่อง นักดนตรีบรรเลงประกอบขับจะมีทั้งที่ใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบ เช่น ขับพวน ขับขำเหนือ ขับไทแดง นักดนตรีที่ใช้วงดนตรีบรรเลงประกอบขับ ได้แก่ ขับทุ้มหลวงพระบาง ขับสวาง ขับสามสาว ขับม้าย่อง ขับนาคสะดุ้ง

การสืบทอดขับจิม มีการสืบทอดแบบมุขปาฐะ โดยหมอขับจิมจะต้องไหว้ครูก่อนทำการแสดง เพื่อช่วยให้สมองไหลลื่นดี แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ว่องไวในเวลา ถาม ตอบ หรือแก้ตัวกับหมอขับฝ่ายตรงข้าม ช่วยให้จดจำกาพย์กลอนได้ดี สดชื่นแจ่มใส ไม่อายน และปวดเมื่อย อยากขับอยู่เรื่อย ๆ คิดกลอนขับได้ทันทั่วทั้งที่ ฉะนั้น การไหว้ครูของหมอขับจิมจึงมีความจำเป็นอย่างมาก สอดคล้อง

กับจิรวัดน์ ศรีชัยชนะ (2554) ได้ศึกษาแนวทางการสืบทอดพัฒนาการขับขิม เมืองทูละคม แขวงเวียงจันทน์ พบว่าแนวทางการสืบทอดและพัฒนาการขับขิมที่เมืองทูละคม แขวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การสืบทอดการขับขิมจะสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากผู้สอนโดยตรงแบบมุขปาฐะ

บทบาทด้านการส่งเสริมและการพัฒนาขับขิม ได้มีบทบาทต่อสังคมชาวลาวเป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากองค์การยูเนสโก ได้ประกาศให้แคนลาว เป็นมรดกทางวัฒนธรรม รัฐบาลจึงมีการส่งเสริมให้ประชาชนชาวลาวได้ฝึกหัดและเรียนรู้การเป่าแคน โดยมีการก่อตั้งสมาคมต่างๆ มากมาย การขับขิมจึงได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ให้มีการแสดงในงานต่างๆ ระดับประเทศ นอกจากนี้สถาบันการศึกษาทุกแห่ง ได้บรรจุหลักสูตรการเป่าแคน เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาได้ฝึกหัดเป่าแคน และฝึกหัดขับล่ำประเภทต่างๆ สอดคล้องกับโยธินพลเขต (2557) ได้ศึกษากระบวนการเรียนการสอนเป่าแคน ประกอบล่ำในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในระบบโรงเรียน ประกอบด้วยขั้นเตรียมการขั้นดำเนินการและขั้นประเมินผล ดังนั้น ผู้ที่สามารถจะฝึกเรียนเป่าแคนได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีใจรักในเสียงแคนมีความอดทนและขยันหมั่นเพียรในการฝึกเป่าเพราะแคนเป็นเครื่องดนตรีที่เป่ายากต้องใช้เวลาในการฝึกจึงจะสามารถเป่าได้ไพเราะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าต้องเป่าให้เข้ากับหมอลำแล้วยังต้องใช้ความอดทนสาหะในการฝึกฝนอย่างสูงต้องรู้จักกลอนล่ำรู้ใจหมอลำ

ว่าจะลำขึ้นลงแบบไหนจะเห็นได้ว่าหมอแคนในอดีตและปัจจุบันมักจะสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษหรือญาติพี่น้องที่เป็นหมอแคนอนึ่งนั้นแนวทางในการส่งเสริมหมอแคนคือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดโครงการกิจกรรมสมาคมหรือศูนย์ให้แก่ศิลปินในระดับต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงการขับขิม ในอดีตมีเพียงฝ่ายชายเท่านั้นเป็นผู้ขับ ส่วนฝ่ายหญิง ยังคงตอบฝ่ายชายด้วยการขับกลอนผญาตามแบบเดิม โดยไม่ได้กล่าวเป็นสำเนียงเสียงขับแต่อย่างใด จนมาถึงปี พ.ศ. 2473 หมอขับฝ่ายหญิงจึงได้เริ่มขับเป็นสำเนียงเสียงขับเหมือนกับฝ่ายชาย และกระทำกันต่อมาจนถึงปัจจุบันทำให้การขับขิมวิวัฒนาการและมีสำเนียงจังหวะรูปแบบดังปรากฏในปัจจุบัน ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองขับขิมได้มีการนำมาแสดงเพื่อการแถลงนโยบายของรัฐ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการสร้างงานวิจัยให้เป็นองค์ความรู้นำไปสู่การเผยแพร่ในระดับอาเซียน เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจดนตรีลาว

1.2 สถานศึกษาควรจัดหลักสูตรการขับขิมและฝึกเป่าแคน เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และสืบทอดมรดกอันดีงามนี้ไว้ให้คงอยู่ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

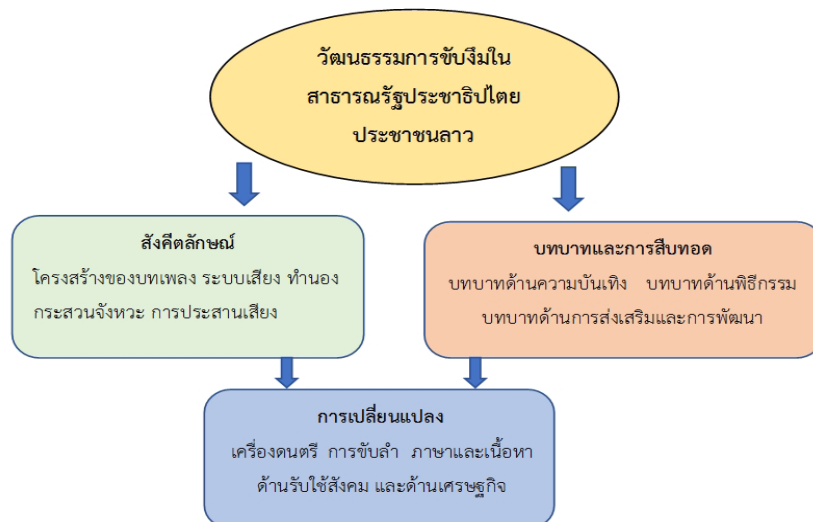
2.1 ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการขับลำ ต่างๆ ในเขตลุ่มแม่น้ำโขง

2.2 ควรศึกษาการประพันธ์กลอนขับลำ ในภาคต่างๆ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาวัฒนธรรมการขับจืมในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พบว่าการขับจืม บ้านปากกะยุง แขวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นคณะขับจืมที่มีชื่อเสียง มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาชานาน โดยอาศัย

เครื่องดนตรี คือ แคน มีการนำบทกลอนหรือผญามาใช้ในการขับลำ ขับแบบต้นกลอนสด (Improvisation) บทบาทของการขับจืมเพื่อสร้างความบันเทิง ชัดเกล้าจิตใจให้กับชุมชนและสังคมใช้ในพิธีกรรมและวัฒนธรรมประเพณี มีการสืบทอดแบบมุขปาฐะ และมีการส่งเสริมการเรียนรู้โดยภาครัฐและเอกชน การขับจืมในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ฝ่ายชายจะเป็นผู้ขับจืม ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ตอบผญา หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการนำขับจืมมาใช้ในการแถลงนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจนโยบายของรัฐบาลอย่างถ่องแท้ในปัจจุบัน การขับจืมมีการขับโดยสลับระหว่างชายและหญิง สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กงเดือน เมตตะวง. (2545). *แคนและเสียงแคน*. เวียงจันทน์: กระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยว.
- กระทรวงการต่างประเทศ, กรมอาเซียน. (2556). *ASEAN MINI BOOK*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ.
- จิรวัดน์ ศรีชัยชนะ. (2554). *แนวทางการสืบทอดและพัฒนาการขับจิม เมืองทูละคม แขวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- โดม สว่างอารมณ์. (2557). *ขับในภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: การอนุรักษ์และการสืบทอด*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญมี เทบสีเมือง. (2556). *ความเป็นมาของชนชาติลาว*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- โยธิน พลเขต. (2557). *แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเป่าแคนประกอบลำ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน
ในจังหวัดนครปฐม^{*1}
Application of King's Philosophy to Analysis of Community
Problems in Nakhon Pathom Province

สมชัย แสบุญมี และวินากอน ที่รัก

Somchai Saenphumi and Winakon Theerak

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand

Corresponding Author, E-mail: winakon@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชากับกลุ่มจิตอาสา 2) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับการเสริมพลังชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มจิตอาสาอำเภอพุทธมณฑล อำเภอ นครชัยศรี และอำเภอสามพราน รวม 34 คน ซึ่งมาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงอธิบายจากเอกสาร และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลังการอบรมการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับเฉพาะหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” พบว่า กลุ่มจิตอาสาทั้ง 3 กลุ่ม ให้คำนิยามว่า หลักการเข้าใจ คือ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ละชุมชน เข้าใจสภาพของชุมชน มีข้อมูลที่ชัดเจน หลักการเข้าถึง คือ เยี่ยมตามหมู่บ้านเพื่อถามถึงสภาพปัญหา เข้าไปช่วยเหลืออย่างจริงจัง ด้วยรักแบบไม่มีเงื่อนไขและหลักการพัฒนา คือ มีจิตอบรมที่ศูนย์เรียนรู้ ด้านต่างๆ

^{*}ได้รับบทความ: 23 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 19 ธันวาคม 2565; ตอปรับตีพิมพ์: 22 ธันวาคม 2565

Received: August 23, 2022; Revised: December 19, 2022; Accepted: December 22, 2022

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การใช้จิตอาสาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนในจังหวัดนครปฐม ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผ่านจากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

2. การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน พบว่า กลุ่มจิตอาสาอำเภอฟุทธมณฑล และอำเภอสамพราน เสียส่วนใหญ่ลงมติให้ “ปัญหาขยะ” เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนและสามารถสร้างกิจกรรมภายใต้กลุ่มจิตอาสาเพื่อแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีความสอดคล้องกัน เนื่องจากทั้งสองอำเภอเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกันและมีสภาพความเป็นปริมณฑลติดกับกรุงเทพมหานคร และกลุ่มจิตอาสาอำเภอนครชัยศรี เสียส่วนใหญ่ลงมติให้ “ปัญหาการรुक้าแม่น้ำท่าจีน” เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนและสามารถสร้างกิจกรรมภายใต้กลุ่มจิตอาสาเพื่อแก้ไขปัญหาได้สุดท้ายพบว่ากลุ่มจิตอาสาเป็นกลุ่มคนที่มีจุดแข็งในด้านทุนทางสังคม เมื่อจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนหรือเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนในอนาคตมักจะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การเสริมพลังชุมชน; กลุ่มจิตอาสา; ศาสตร์พระราชา; วิเคราะห์ปัญหาชุมชน; นครปฐม

Abstract

This research aim is 1) to disseminate the knowledge of the King's Philosophy to volunteer groups and 2) to study the application of the King's Philosophy and community empowerment to analyze problems within the community. Using qualitative research, the key informant was the volunteer group of the Phutthamonthon, Nakhon Chai Si, and Sampran districts, a total of 34 people selected by purposive sampling. Research tools include documentary research, focus group interviews, non-participant observation, and descriptive analysis.

The study found that:

1. After training on applying the King's Philosophy, especially the principle of "understanding, connecting and development". They defined understanding as understanding the problems that arise in each community and the state of the community through clear information. The principle of connecting is visiting villages, asking about the problem's condition, and sincerely coming to help with unconditional love. And the principle of development is that there is training at local learning centers.
2. The community problem analysis found that the volunteer groups of Phutthamonthon District and Sampran District considered the "waste problem" an urgent and important problem and could create activities under the volunteer group to solve the problem. Both areas face the same problem because they are adjacent to the capital city. And the Nakhon Chai Si District volunteer group voted for the “Tha Chin

River encroachment problem” which is an urgent problem, and activities can be created under the volunteer group to solve the problem. Finally, found that the volunteer group was a group of people who had strengths in social capital. When organizing activities to increase community potential or to solve community problems in the future, it often receives good cooperation from government agencies.

Keywords: Community Empowerment; Volunteer group; King's philosophy; Analysis of Community Problems; Nakhon Pathom Province

1. บทนำ

ภายใต้บริบทสังคมไทยที่มุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุ การเติบโตทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ส่งผลให้สังคมไทยเกิดการแข่งขันสูงอันนำมาสู่ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและปัญหาทางสังคมต่างๆ สภาการณดังกล่าว ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย เช่น การมีค่านิยมทางวัตถุ การมุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม จนละเลยการทำให้ส่วนรวม สิ่งเหล่านี้เป็นช่องว่างและส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคม ซึ่งจังหวัดนครปฐมเป็นหนึ่งในพื้นที่จังหวัดปริมณฑลที่เน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและมีลักษณะเป็นสังคมกึ่งเมืองที่ประสบปัญหาทางสังคมสูง เช่น ปัญหาความปลอดภัย จราจร มลภาวะ ขยะ ยาเสพติด การครอบครองพื้นที่อย่างผิดกฎหมาย เป็นต้น (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา จังหวัดนครปฐม, 2561, หน้า 111)

ในขณะเดียวกัน จังหวัดนครปฐมมีความโดดเด่นเรื่องกลุ่มจิตอาสาของภาคประชาชน ซึ่งประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดนครปฐมต่างเข้ามารวมตัวทำกิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆ โดยเฉพาะในวันสำคัญของประเทศ ส่งผลให้บทบาท

ของกลุ่มจิตอาสามีมากขึ้นและมักร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานราชการ การร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานราชการและภาคประชาชนเช่นนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มจิตอาสามีศักยภาพในการระดมทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อจัดกิจกรรมเพื่อสังคม จากการสำรวจของคณะผู้วิจัยพบว่า อำเภอพุทธมณฑลมีสมาชิกกลุ่มจิตอาสาประมาณ 2,500 คน อำเภอนครชัยศรีประมาณ 2,000 คน และอำเภอสสามพรานประมาณ 1,800 คน (กลุ่มจิตอาสาอำเภอ นครชัยศรี, การสัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2563; กลุ่มจิตอาสาอำเภอพุทธมณฑล, การสัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2563; กลุ่มจิตอาสาอำเภอสสามพราน, การสัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2563) ถือเป็นกลุ่มคนจำนวนมากที่มีศักยภาพและเป็นกำลังสำคัญที่สามารถช่วยพัฒนาชุมชนและร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุด

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลุ่มจิตอาสาอำเภอพุทธมณฑล อำเภอ นครชัยศรี และอำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม เนื่องจากสามอำเภอนี้เป็นพื้นที่ใกล้กรุงเทพมหานคร และมีพื้นที่ติดต่อกันและมีปัญหาทางสังคมใกล้เคียงกัน รวมไปถึงมีกลุ่มจิตอาสาที่มีความโดดเด่นใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ การศึกษาค้นคว้านี้ยังต้องการเข้าไปเสริมพลังให้

กับสมาชิกกลุ่มจิตอาสาผ่านการสร้างเครื่องมือการเสริมพลังชุมชนด้วยการสร้างรูปแบบจิตอาสาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเครือข่ายจิตอาสาในพื้นที่ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะนำแนวทางการเสริมพลังชุมชนและจิตอาสาเข้าไปเสริมสร้างความร่วมมือกับคนชุมชนผ่านหลักการของศาสตร์พระราชา คือ การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในประเด็นที่ 4 ด้านความมั่นคง ข้อ 4.2 ที่เน้นการน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีความร่วมมือสามารถป้องกันปัญหาของชุมชนได้อย่างยั่งยืน อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชนและสามารถนำรูปแบบนี้ไปเผยแพร่เพื่อการพัฒนาและนำประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาให้กับกลุ่มจิตอาสา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาและการเสริมพลังชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ กลุ่มจิตอาสาอำเภอพุทธมณฑล อำเภอนครชัยศรี และอำเภอสามปราน รวม 34 คน ซึ่งมาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การสนทนากลุ่ม

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมแบบสัมภาษณ์ การจดบันทึกภาคสนาม และเครื่องบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอธิบาย (Explanatory analysis) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีแบบสามเส้า (Triangulation)

ขั้นตอนการดำเนินการ ได้แก่ 1) วิจัยเอกสารจากศาสตร์พระราชา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ออกแบบชุดการอบรมศาสตร์พระราชาและการเสริมพลังชุมชน 3) ลงพื้นที่จัดการอบรม 4) ลงพื้นที่จัดการเสวนาปัญหาในชุมชน (สนทนากลุ่ม) 5) กิจกรรมลงมือเพื่อสร้างกิจกรรมจิตอาสา และ 6) จัดทำตัวแบบการใช้จิตอาสาเพื่อเสริมพลังชุมชนด้วยศาสตร์พระราชา ตามแนวคิดและทฤษฎี ดังนี้

1. ศาสตร์พระราชา คือ องค์ความรู้ที่มาจากการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือรัชกาลที่ 9 และหลักการวิถีคิดที่ทรงใช้ปฏิบัติพระราชกรณียกิจ รวมถึงพระบรมราโชวาทอันประกอบไปด้วย หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา หลักองค์ความรู้ 6 มิติ หลักทรงงาน 23 ข้อ เป็นต้น “ศาสตร์พระราชา” คือ บรรดาองค์ความรู้แลภูมิปัญญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานผ่านวิธีการต่างๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนา ป้องกันหรือแก้ไข้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขแก่เหล่าพสกนิกรและส่งผลถึงมนุษยชาติทั้งปวง ให้สามารถดำรงชีวิตได้มั่นคง สันติสุข และยั่งยืน (คณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา, 2560, หน้า 11) ซึ่งงาน

วิจัยขึ้นนี้เน้นการนำหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง และ พัฒนา” เป็นเครื่องมือหลักสำหรับการออกแบบ ชุดอบรมแก่กลุ่มจิตอาสา

2. จิตอาสา หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) หมายถึง คุณลักษณะ ทางจิตใจของบุคคลที่มีความพร้อม ความปรารถนา ที่จะช่วยแก้ปัญหา อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงการใช้และการรักษาสິงของที่เป็นของส่วนรวม มีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) = จิตสาธารณะ (Public mind) เป็นองค์ประกอบ สำคัญที่ก่อให้เกิดประชาสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ ทฤษฎีประชาสังคม (Civil Society) นอกจากนี้ ญัฐนิชา ศรีบริบูรณ์ (2550) เสนอพฤติกรรมจิตอาสา 3 ประการ คือ 1) การช่วยเหลือผู้อื่น คือ การแสดงออกต่อสังคมและผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่ง ตอบแทน เช่น การใช้บริการ การอำนวยความสะดวก การแบ่งปันสิ่งของ 2) การเสียสละต่อสังคม คือ การแสดงออกต่อผู้อื่นและสังคม เช่น การใช้เวลา ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม การสละเงิน เวลา และ แรงกาย เพื่อผู้อื่นและสังคมด้วยความเต็มใจ 3) ความมุ่งมั่นพัฒนา คือ การแสดงออกถึงความตั้งใจ อย่างแน่วแน่ในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น เช่น การใส่ใจต่อการเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาที่เกิดขึ้นใน สังคม ชุมชน มีการเสนอแนวคิดในการพัฒนาสังคม ชุมชน และองค์กร ตลอดจนพัฒนากิจกรรม การส่งเสริมจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม ชุมชน อย่างสร้างสรรค์และหลากหลายได้อย่างเหมาะสมจิต อาสายังเป็นการแสดงออกทางการกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน พร้อมสละเวลา แรงกายและ

สติปัญญาเพื่อสาธารณะโยชน์ ผู้ที่มีจิตเช่นนี้จะไม่ ึ่งเฉยต่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นผู้ที่มีความสุข เมื่อได้ทำความดี นอกจากนี้ แนวคิดที่เกี่ยวกับ จิตอาสายังมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดเจตคติต่อ จิตอาสา ซึ่งเจตคติหรือทัศนคติ (Attitude) หมายถึง จิตลักษณะประเภทหนึ่งของคน จะปรากฏออกมา ในรูปแบบของความพอใจหรือไม่พอใจในสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ซึ่งสามารถประเมินค่าของคนเกี่ยวกับ สิ่งนั้น ว่าเกิดประโยชน์หรือโทษมากน้อยเพียงใด ทำให้เกิดความพอใจหรือไม่พอใจไปพร้อมๆ กับ การกระทำต่อสิ่งนั้นว่าชอบหรือไม่ชอบ (ปิ่นกนก สงศ์ปิ่นเพชร และคณะ, 2553, หน้า 9-16)

3. การเสริมพลังชุมชน งานของ Paulo Freire (1986) อธิบายถึงการเสริมพลังชุมชน คือ กระบวนการที่คนในชุมชน (ซึ่งยังอยู่ในสภาวะ ปิดปากเงียบและสิ้นหวัง) ได้รวมตัวกันผ่านการสาน เสวนา (Dialogue) และการปฏิบัติการ (Praxis) จนก่อรูปเป็น “มโนสำนึก”(Conscientization) ซึ่งเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปลด ปลอยพันธนาการสู่ชีวิตที่มีคุณค่าและมีความเป็น อยู่ที่ดีกว่าเดิม ในขณะที่ Saul D. Alinsky (1989) มองว่ากระบวนการที่ผู้ยากไร้ (the have-nots) ได้ตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการจัดตั้ง อันจะนำไปสู่การ ใช้อำนาจเชิงบวกเพื่อการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง ที่มีจุดประสงค์เพื่อฟื้นฟูศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของ ความเป็นมนุษย์ ความยุติธรรม และการกระจาย ทรัพยากร นอกจากนี้ในงานของ Glenn Laverack (2007, p. 20) พูดถึงการเสริมพลังชุมชนว่าเป็น กระบวนการที่ชุมชนได้สร้างสิ่งที่มีค่าและมี

คุณลักษณะที่จะทำให้พวกเขามีอำนาจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง และมีจุดประสงค์ชัดเจนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมและการเมือง โดยผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบาย สาธารณะ การตัดสินใจของรัฐ และการกระจายทรัพยากร ทางด้าน Jim Ife (2015, pp. 67-68) มองว่าคือกระบวนการของผู้เสียเปรียบในการทำหายหรือเปลี่ยนแปลงวาทกรรมหลัก เพื่อนำไปสู่การต่อสู้เพื่อปลดปล่อยชีวิต การเติบโต และอิสรภาพจากประสบการณ์ที่ทำให้เสียเปรียบ แนวคิดนี้มีใช้รูปแบบของ “อำนาจเหนือกว่า” (Power-over) แต่กลับเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยรูปแบบของ “อำนาจที่กระทำ” (Power to) กับ “อำนาจร่วม” (Power-with) เป็นต้น

นอกจากนี้ เครื่องมือในการเสริมพลังชุมชนของ Paulo Freire (1986) ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมเพื่ออธิบายถึงสภาวะการใช้อำนาจของชาวบ้านภายใต้สภาวะ “วัฒนธรรมปิดปากเงียบ” เพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาวะโลกใหม่ผ่านการเสริมสร้าง “มนธรรมสำนึก” ซึ่งมีได้เป็นการเปลี่ยนแปลงจากหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาช่วยเหลือชุมชน อย่างที่คนทั่วไปมีความเข้าใจว่าการพัฒนาในยุคปัจจุบันคือการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหรือการพัฒนาเศรษฐกิจหรือการแก้ไขความยากจนเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่ Freire เสนอให้เปลี่ยนแปลงอย่างจริงจังคือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีคิด จิตสำนึก และพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อกัน จนเป็นเรื่องปกติของคนในชุมชน Freire มองว่าการเปลี่ยนจิตสำนึกดังกล่าวจะสามารถกระทำผ่านการศึกษารูปแบบใหม่ที่ “ผู้เรียนรู้เป็น

ศูนย์กลาง” หรือ “การศึกษาที่เน้นค้นหาปัญหา” (Problem-posing concept of education) ที่เป็นระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน “การสานเสวนา” และ “การปฏิบัติการ” ที่มีความเชื่อมโยงกับ “การไตร่ตรอง” และ “การลงมือทำ” ที่มีลักษณะกลับไปกลับมาและดำเนินการต่อเนื่องอย่างไม่มีจบ

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปดังนี้

1. การเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาให้กับกลุ่มจิตอาสาพบว่า จากการประมวลเอกสารเกี่ยวกับองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาต่างๆ ซึ่งการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเน้นเรื่องหลัก “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” แนวคิดจิตอาสา และแนวคิดการเสริมพลังชุมชนโดยการสลายวัฒนธรรมปิดปากเงียบ เพื่อเสริมทักษะและองค์ความรู้ให้กลุ่มจิตอาสาทั้ง 3 กลุ่ม หลังการอบรมศาสตร์พระราชาพบว่ากลุ่มจิตอาสาส่วนใหญ่รู้จักเพียงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น มีแค่ไม่กี่คนที่เคยศึกษาศาสตร์พระราชาประเด็นอื่นๆ ส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจที่จะตอบ จากการสังเกตพบว่า พวกเขากังวลว่าคำตอบที่ตอบไปจะผิดไปจากคนอื่น และยังพบว่าหลังการอบรมกลุ่มจิตอาสาอำเภอนครชัยศรีจะนำองค์ความรู้ไปปฏิบัติ เช่น เป็นตัวอย่างที่ดี นำองค์ความรู้ไปขยายผลและประยุกต์ใช้ ชวนสมาชิกเข้ามาเป็นจิตอาสา รวมกลุ่มลงมือทำกิจกรรมโดยไม่บีบบังคับ สอดคล้องกับกลุ่มจิตอาสาอำเภอยะรังพทุทมนทล เช่น การชักชวนให้คนอื่นเข้าร่วมเพื่อต้องการให้เข้าใจศาสตร์พระราชา

การสร้างสามัคคีในชุมชนผ่านวันสำคัญต่างๆ ใช้วิธีแนะนำและทำเป็นขั้นตอน รวมถึงการช่วยเหลือคนเดือดร้อน

ในขณะที่กลุ่มจิตอาสาอำเภอสามพรานเสนอว่า จะนำแนวคิดที่ได้จากการอบรมไปใช้กับโรงเรียนผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มกันในชุมชนเพื่อทำความดีในตนเอง ต่อมา พบว่าการนำหลัก “เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา” แก้ไขปัญหาในชุมชนนั้น กลุ่มจิตอาสาอำเภอสามพรานให้ข้อมูลว่าเข้าใจ คือ เข้าใจสภาพของชุมชน มีข้อมูลที่ชัดเจน เข้าถึง คือ เยี่ยมตามหมู่บ้าน เพื่อถามถึงสภาพปัญหา เช่น ผู้พิการ ผู้ประมาท ผู้ป่วยติดเตียง และผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยมีทีมจิตอาสาไปเยี่ยมกลุ่มประมาทดังกล่าว พัฒนา คือ มีจัดอบรมที่ศูนย์เรียนรู้ด้านต่างๆ ในขณะที่ กลุ่มจิตอาสาอำเภอนครชัยศรีพบว่า เข้าใจ คือ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ละชุมชน เข้าถึง คือ เข้าถึงโดยการเข้าไปช่วยเหลืออย่างจริงจังด้วยรักแบบไม่มีเงื่อนไข และพัฒนา คือ ให้เขาเปลี่ยนวิธีคิด ชีวิตจึงจะเปลี่ยน เป็นต้น ด้านกลุ่มจิตอาสาอำเภอพุทธมณฑล พบว่าเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา คือ การนำหลักความเข้าใจที่มีอยู่แล้วนำมาใช้ในชุมชนและนำไปปรับใช้และชุมชนมีความต้องการอะไรและส่งเสริมสร้างปัญญาให้เด็กและสตรี เป็นต้น (กลุ่มจิตอาสาอำเภอนครชัยศรี, การสัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2563; กลุ่มจิตอาสาอำเภอพุทธมณฑล, การสัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2563; กลุ่มจิตอาสาอำเภอสามพราน, การสัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2563)

2. ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชและการเสริมพลังชุมชนเพื่อวิเคราะห์

ปัญหาภายในชุมชนคณะผู้วิจัยจัดกิจกรรมการสานเสวนาปัญหาในชุมชนเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มจิตอาสาทั้ง 3 กลุ่มได้ใช้แนวคิดของการเสริมพลังชุมชนที่อบรมไป โดยเฉพาะการสลาย “วัฒนธรรมปิดปากเงียบ” ที่ทุกคนจะต้องพูดและเสนอประเด็นปัญหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือใหญ่จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมร่วมกันลงมติว่าปัญหาใดเป็นปัญหาที่สำคัญของชุมชน และกลุ่มจิตอาสาสามารถนำไปสร้างกิจกรรมสานเสวนาของตนเองและนำปัญหาที่ลงมติไปออกแบบกิจกรรมเพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ผลการศึกษา คือ กลุ่มจิตอาสาอำเภอพุทธมณฑลเสนอปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาขยะ ยาเสพติด มลภาวะทางอากาศจิตสำนึกใช้เลือดออก เป็นต้น กลุ่มจิตอาสาอำเภอนครชัยศรีเสนอปัญหาของตนเองในที่ประชุม เช่น การบุกรุกแม่น้ำท่าจีน ความคิดต่าง เยาวชนติดเกม การขาดสามัคคี เป็นต้น สุดท้าย กลุ่มจิตอาสาอำเภอสามพราน เสนอปัญหาของตนเองในที่ประชุม เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาครอบครัว ปัญหารายได้ของผู้พิการ เป็นต้น ทางด้านความช่วยเหลือนั้น ทั้ง 3 กลุ่ม ต่างต้องการให้ชุมชนมีจิตสำนึกมากขึ้น รวมไปถึงการเข้ามาช่วยเหลือด้านทรัพยากรต่างๆ จากหน่วยงานรัฐ เป็นต้น

ต่อมา คณะผู้วิจัยจัดกิจกรรมการลงมติปัญหาของชุมชนและนำปัญหานั้นสร้างเป็นกิจกรรมในนามจิตอาสาเพื่อร่วมกันแก้ไข ผลการลงคะแนน พบว่า กลุ่มจิตอาสาอำเภอพุทธมณฑลเสียงส่วนใหญ่ลงมติให้ “ปัญหาขยะ” เป็นปัญหา

สำคัญเร่งด่วนและสามารถสร้างกิจกรรมภายใต้กลุ่มจิตอาสาเพื่อแก้ไขปัญหากลุ่มจิตอาสาอำเภอสามพราณ เสียส่วนใหญ่มองมิติให้ “ปัญหาขยะ” เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนเช่นกันและสามารถสร้างกิจกรรมภายใต้กลุ่มจิตอาสาเพื่อแก้ไขปัญหาก็ได้ เราจะเห็นได้ว่าปัญหาขยะของทั้งสองพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกันเนื่องจากพื้นที่ทั้ง 2 อำเภอนี้เชื่อมต่อกันและมีสภาพความเป็นปริมณฑล สุดท้าย กลุ่มจิตอาสาอำเภอนครชัยศรี เสียส่วนใหญ่มองมิติให้ “ปัญหาการรुकกล้าแม่น้ำท่าจีน” เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนและสามารถสร้างกิจกรรมภายใต้กลุ่มจิตอาสาเพื่อแก้ไขปัญหาก็ได้ (กลุ่มจิตอาสาอำเภอนครชัยศรี, การสัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2563; กลุ่มจิตอาสาอำเภอพุทธมณฑล, การสัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2563; กลุ่มจิตอาสาอำเภอสามพราณ, การสัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2563)

สรุป จากการศึกษาพบว่า กลุ่มจิตอาสาสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาศักยภาพชุมชนในด้านการมีส่วนร่วมและจิตสาธารณะ เช่น การสร้างความสามัคคีในวันสำคัญต่างๆ เชิญชวนประชาชนเข้าร่วมเครือข่ายจิตอาสาศาสตร์พระราชา เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหามลพิษในชุมชน เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือเข้าไปสอบถามผู้เปราะบาง และการพัฒนา คือ มีสถานที่จัดอบรมหรือศูนย์การเรียนรู้ด้านต่างๆ และร่วมกันสอดส่องดูแลชุมชน สุดท้าย เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน เข้าถึงโดยการเข้าไปช่วยเหลืออย่างจริงจัง ด้วยรักแบบไม่มีเงื่อนไข พัฒนาให้เขาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจึงจะเปลี่ยน เป็นต้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มจิตอาสา มีความตระหนักถึงปัญหาของตนเองและมีความ

ต้องการที่จะนำองค์ความรู้จากการอบรมไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาโดยเฉพาะ “การเข้าใจปัญหา เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และพัฒนาแนวทางแก้ไข”

นอกจากนี้ การสานเสวนาปัญหามลพิษในชุมชนนั้น คณะผู้วิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มจิตอาสาสามารถสะท้อนปัญหาที่ตนเองพบเจอมายังเป็นอิสระและได้ฝึกการสลายวัฒนธรรมปิดปากเงียบ (การกลัวพูด กลัวสะท้อนปัญหา) ต่อมาเมื่อทราบถึงปัญหาของสมาชิกแต่ละคนแล้ว คณะผู้วิจัยได้จัดการประชุมลงมติว่าปัญหาใดเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดและเป็นปัญหาที่กลุ่มจิตอาสาสามารถออกแบบเป็นกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ผลการลงมติพบว่า กลุ่มจิตอาสาอำเภอพุทธมณฑลและอำเภอสามพราณมีความเห็นและมีมติสอดคล้องกันคือ ปัญหาขยะในชุมชน ส่วนกลุ่มจิตอาสาอำเภอนครชัยศรีลงมติว่าปัญหาการรुकกล้าแม่น้ำท่าจีนของเอกชนเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด จากปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยสามารถนำมาสร้างเป็นกระบวนการสร้างวงจรหรือตัวแบบ “การใช้จิตอาสาเพื่อเสริมพลังชุมชนด้วยศาสตร์พระราชา” เพื่อเป็นนวัตกรรมสำหรับกลุ่มจิตอาสาในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดอื่นๆ สามารถประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสม และนำปัญหามาวิเคราะห์หาตัวแบบเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ คือ ปัญหาขยะสามารถมีแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษโดยการรณรงค์และใช้ตัวแบบแนวคิดการแยกขยะแบบ 3R และการสร้างธนาคารขยะ เพื่อให้กลุ่มจิตอาสาทั้งสองพื้นที่นำไปจัดกิจกรรมเพื่อรณรงค์การลดขยะต่อไปผ่านตัวแบบดังกล่าว ส่วนปัญหาการรुकกล้าแม่น้ำท่าจีนนั้นจะใช้รูปแบบ

การรวมกลุ่มเพื่อกระตุ้นหน่วยงานรัฐ และใช้สื่อมวลชน สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเป็นช่องทางกระจายข่าวสารและปัญหาที่เกิดขึ้น

สุดท้าย การวิจัยครั้งนี้ยังพบว่าการนำกลุ่มจิตอาสาอบรมและเพิ่มทักษะให้เป็นเครือข่ายจิตอาสาเพื่อเสริมพลังชุมชนด้วยศาสตร์พระราชานั้นมีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ดีมากกว่ากลุ่มประชาชนทั่วไป เนื่องจากกลุ่มจิตอาสามีความคุ้นเคยกับหน่วยงานรัฐ โดยเฉพาะอำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ความคุ้นเคยเหล่านี้มาจากการร่วมกิจกรรมในไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญต่างๆ กิจกรรมรับหมวกและผ้าพันคอพระราชทาน และอื่นๆ ซึ่งคณะผู้วิจัยยังพบว่า กลุ่มจิตอาสาเป็นกลุ่มคนที่มีจุดแข็งในด้านทุนทางสังคม เมื่อจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนหรือเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนในอนาคตนั้นจะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐเป็นอย่างดี และกิจกรรมจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้มีประสิทธิภาพ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า การเสริมพลังชุมชนผ่านการฝึกอบรมเพื่อสลายวัฒนธรรมปิดปากเงียบนั้น สามารถเพิ่มศักยภาพของชุมชนในประเด็นขีดความสามารถในการมีส่วนร่วม และทุกคนสามารถระบุปัญหาตลอดจนร่วมกันแสวงหาแนวทางการแก้ไข สอดคล้องกับกรณีศึกษาเกี่ยวกับบทบาทชุมชนในการร่วมมือกันเพื่อป้องกันภัยไฟป่าของ Arifudin, Besri and Maswadi (2013, pp. 129-134) เนื่องจาก การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถสำหรับการเข้าร่วมการ

พัฒนาชนบทให้มีความยั่งยืน ตัวชี้วัด คือ การเพิ่มขีดความสามารถและแรงจูงใจเพื่อให้พวกเขาแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างอิสระ ทำให้มีอำนาจมีทักษะในการวางแผนและนำไปปฏิบัติอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับ Brinkerhoff and Azfar (2006, pp. 5-6) ที่มองว่าสมาชิกของชุมชนร่วมมือกันเพื่อเป็นเครื่องมือเพิ่มอิทธิพลเพิ่มการควบคุม และสามารถร่วมกันตัดสินใจในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขาโดยตรง ภายใต้การที่สมาชิกมีผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเพียงพอ (Sufficient commonality of interests) จนสามารถสร้างแรงจูงใจเพื่อให้สมาชิกสามารถกระทำการร่วมกันได้และยังสอดคล้องกับงานของ นงพิมล นิมิตรานันท์ และคณะ (2563, หน้า 13-23) ศึกษาการเสริมพลังชุมชนกับการประยุกต์ใช้ในพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนที่สะท้อนว่า การร่วมคิดและการลงมือปฏิบัติร่วมกันในการจัดเวทีประชาคมหรือสานเสวนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความร่วมมือและเสริมพลังของชุมชนผ่านการฟัง การสนทนา แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น นอกจากนี้ การนำหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” มาวิเคราะห์ปัญหาในชุมชนยังสอดคล้องกับการอธิบายของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาก็ศึกษาแนวคิดต่างๆ ของในหลวงรัชกาลที่ 9 (คณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา, 2560, หน้า 205) และสอดคล้องกับงานของอภิชาติดวงอิสาร และคณะ (2563, หน้า 165-180) ศึกษาการใช้ศาสตร์พระราชากับการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนที่ชี้ว่า ศาสตร์พระราชาสถาปนาสร้าง

เข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านภาคีเครือข่ายความร่วมมือหลายภาคส่วนแบบองค์รวม และการอบรมให้ความรู้และการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบเป็นส่วนสำคัญ ยังรวมไปถึงการปรับปรุงฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การดำรงอยู่อย่างมีความสุข มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ความพอเพียง การพึ่งตนเอง และนำไปปรับใช้ และยังสอดคล้องกับงานของลักขิกา สมจิตร และปรุทธิ์ บุญศรีตัน (2563, หน้า 16-34) ที่ใช้หลัก “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” มาศึกษามูลนิธิปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ พบว่า การนำหลักทรงงานดังกล่าวมาพัฒนาและประยุกต์ใช้ได้หลักเกณฑ์ใหม่ คือ อยู่รอด พอเพียง และยั่งยืน มาใช้เป็นเกณฑ์การประเมินผลสภาพปัญหาในแต่ละชุมชน จนนำมาสู่กระบวนการการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ปัญหาร่วมกับชุมชน ตลอดจนสรุปผลการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับแต่ละท้องที่ โดยมีเป้าหมายพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน สามารถทำให้ประชาชนในพื้นที่พื้นที่พึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมกับการแก้ปัญหาทางธรรมชาติได้อย่างเหมาะสมกับความ ต้องการและความจำเป็นของแต่ละพื้นที่ ดังนั้น ผลการศึกษา การอบรม และการสานเสวนา จึงควรนำไปปรับใช้กับชุมชนอื่นๆ ที่ไม่ใช่ชุมชนเมืองหรือ กึ่งเมืองเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้กับชุมชนเกษตรกรรมได้อีกด้วย เพื่อผลักดันและเผยแพร่ องค์ความรู้ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้ยั่งยืนและสามารถเข้าใจปัญหาภายในชุมชนและสร้างกิจกรรมเพื่อร่วมแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างตรงจุด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กลุ่มจิตอาสาสามารถได้เสนอปัญหาต่างๆ ซึ่งสะท้อนข้อเท็จจริง เพราะพวกเขาคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ฉะนั้น ข้อเสนอเชิงนโยบาย คือ ควรจัดกิจกรรมเชิงสานเสวนาให้กับชุมชนหรือกลุ่มจิตอาสาทุกอำเภอ

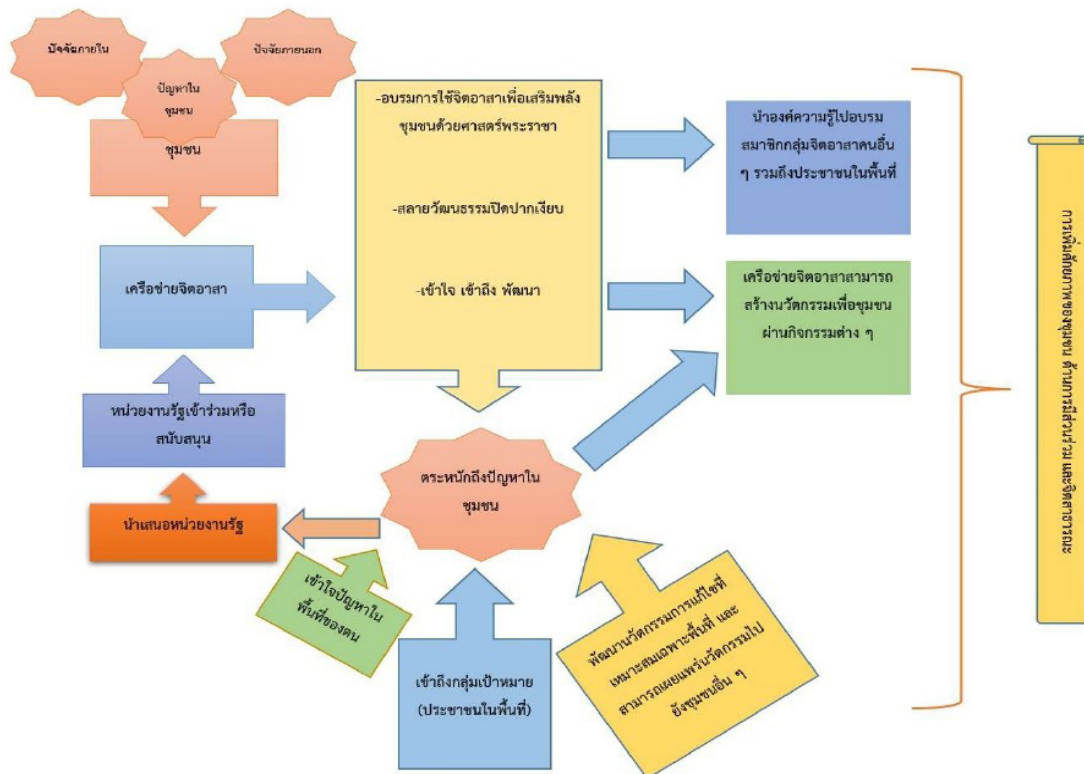
1.2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนปัญหาในชุมชนร่วมกับการนำองค์ความรู้การเสริมพลังชุมชนด้วยศาสตร์พระราชาไปประยุกต์ใช้ จากนั้นหน่วยงานรัฐต้องเข้าร่วมการสานเสวนาเพื่อถอดบทเรียนนำไปปัญหาต่างๆ ไปจัดทำเป็นแผนและนโยบายบังคับใช้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สำหรับผู้ที่สนใจทำการศึกษาแนวนี้ คณะผู้วิจัยขอแนะนำให้ดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมหรือ PAR เพื่อให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย มิใช่แค่กลุ่มตัวอย่างเท่านั้น นักวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกเท่านั้น หากทำในรูปแบบดังกล่าวได้ คณะผู้วิจัยมองว่ากลุ่มจิตอาสาจะสามารถมีความตระหนักและมีแรงบันดาลใจในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหานั้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการศึกษาข้อมูลในช่วงต้นนี้ คณะผู้วิจัยสามารถนำมาสร้างเป็นกระบวนการสร้างวงจรหรือตัวแบบการใช้จิตอาสาเพื่อเสริมพลังชุมชนด้วยศาสตร์พระราชา เพื่อเป็นนวัตกรรมการสำหรับกลุ่มจิตอาสาในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดอื่นๆ สามารถประยุกต์ใช้ได้และสามารถนำต่อยอดทางวิชาการได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดนครปฐม. (2561). แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564). นครปฐม: สำนักงานจังหวัดนครปฐม.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา. (2560). การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาเพื่อปฏิรูปประเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ณัฐนิชา ศรีบริบูรณ์. (2550). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงพิมล นิมิตรอนันต์ และคณะ. (2563). การเสริมพลังชุมชน: มโนทัศน์และการประยุกต์ในการปฏิบัติ การพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน. วารสารการพยาบาลและสุขภาพ, 14(1), 13-23.

- ปิ่นกนก สงศ์ปิ่นแพ็ชร์ และคณะ. (2553). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*, 3(1), 9-16.
- ลักขิกา สมจิตร และปรุทม์ บุญศรีตัน. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนตามแนวคิดของมูลนิธิปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ จังหวัดน่าน. *วารสารปณิธาน*, 16(2), 16-34.
- อภิชาติ ดวงธิสาร และคณะ. (2563). ศาสตร์พระราชากับการสร้างคามเข้มแข็งให้กับชุมชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสระพัง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 12(2), 165-180.
- Alinsky, S. D. (1989). *Ruler for Radicals: A Pratical Primer for Realist Radicals*. New York: A division of Random House Inc.
- Arifudin, Besri, N. and Maswadi. (2013). Program of Community Empowerment Prevents Forest Fires in Indonesian Peat Land. *Procedia Environmental Sciences*, 17, 129-134.
- Brinkerhoff, D. W. and Omar A. (2006). *Decentralization and Community Empowerment: Does community empowerment deepen democracy and improve service delivery?*. Washington, DC: U.S. Agency for International Development Office of Democracy and Governance.
- Freire, P. (1986). *Pedagogy of the Oppressed*. Middlesex: Penguin Books.
- Ife, J. (2015). *Community Development in an UncertainWorld: Vision, Analysis and Practice*. Melbourne: Cambridge University Press.
- Laverack, G. (2007). *Health Promotion Prattice: Buildig Empower Communities*. Berkshire: Open University Press.

รูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ*

Sports Facility Management Model for Rajabhat Universities

พลากร ชาญณรงค์, ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ, จอห์นศักดิ์ รุ่งประพันธ์ และอาพัทธ์ เตียวตระกูล
Palakorn Charnnarong, Taweesak Sawangmek, Kajornsak Roonprapunta and Arphat Tiaotrakul
มหาวิทยาลัยราชภัฏ
Naresuan University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Palakorn.cha@pcru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ และแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และ 3) ประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นการวิจัยและพัฒนา วิธิดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอนคือ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยดำเนินการเทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรแต่ละภูมิภาค และศึกษาแนวทางเกี่ยวกับการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาจำนวน 2 สถาบัน 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบโดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม และ 3) ประเมินความเป็นไปได้ในการนำของรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาไปใช้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานด้านกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 38 มหาวิทยาลัย ละ 2 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพ และแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ อยู่ในระดับดี

*ได้รับบทความ: 1 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 10 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 22 ธันวาคม 2565
Received: May 1, 2022; Revised: December 10, 2022; Accepted: December 22, 2022

2. รูปแบบที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวก ด้านการจัดการ และด้านส่วนผสมทางการตลาด 2) กระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม 3) ผลผลิต นักศึกษา บุคลากร และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อสุขภาพ

3. การประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบ; สิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา; มหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

This research's objectives were to 1) study the condition and management guidelines of sports facilities. 2) construct and examine a sports facilities management model of Rajabhat University and 3) assess the feasibility of implementing a sports facilities management model of Rajabhat University. This research is research and development. The procedures for conducting this research were three-fold, 1. study the condition and management of sports facilities of Rajabhat University. The sample group consisted of 400 people by stratified random sampling by comparing the proportions of the samples from the population of each region and study guidelines on the management of sports facilities from 3 experts and study good practice in sports facilities management within 2 institutions. 2. Create and validate the model by taking the information from Step 1 to draft a sports facility management model and verify the suitability of the model with a group discussion. 3. Assess the feasibility of the implementation using the sample group consisting of executives and sports practitioners in 38 Rajabhat universities, 2 people each. The statistics used to analyze the data are Mean and Standard Deviation.

The findings were as follows:

1. Conditions and guidelines for the management of sports facilities of Rajabhat University at a good level.
2. The management model built consists of 3 components as follows: 1) The inputs consist of personnel, budget, materials, equipment, and facilities. management

and marketing ingredients 2) management processes consisting of planning, organization, leadership, and control 3) productivity, students, personnel, and people participating in exercise and sports for health.

3. Assessment of the feasibility of applying the developed sports facilities management model has a high level of feasibility for adoption.

Keywords: Model; Sports Facility; Rajabhat Universities

1. บทนำ

ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้ความสำคัญเรื่องสุขภาพของประชาชนในประเทศเป็นอย่างมาก กิจกรรมหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย มีสุขภาพดีนั้นคือกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560) ได้กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ว่าการพัฒนาคนไทยจะต้องพัฒนาในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะความรู้ ความนิยมของการรักสุขภาพทั่วโลกกำลังได้รับความนิยมมากขึ้นพร้อมกับส่งผลให้รายได้โดยรวมของหลายประเทศของทั่วโลก โดยในภาพรวมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในประเทศไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ดังนั้น สนามกีฬา และสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมสนับสนุนให้การออกกำลังกายและกีฬาของประชาชนเป็นตัวขับเคลื่อนนโยบายต่อไป ฉะนั้น สถาบันอุดมศึกษาของรัฐซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีพื้นที่กว้างขวางและมีสนามกีฬาที่หลากหลาย

หลายเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือให้บริการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพควรการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น เป็นเรื่องหลักของการบริหารจัดการกีฬาที่ดี จะเห็นได้จากเอกสารและตำราที่เป็นเรื่องของการจัดการกีฬาส่วนใหญ่จะต้องมีประเด็นเรื่องของการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬายู่ด้วย สอดคล้องกับ Eric, Stacey and Simon (2010) กล่าวว่า “การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะสนามกีฬาเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเป็นสถานที่ออกกำลังกาย ซึ่งบางครั้งเป็นกิจกรรมที่เสี่ยงต่อการบาดเจ็บของผู้เข้าร่วมออกกำลังกายได้” ทั้งนี้ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยมีสนามกีฬาและสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาเป็นจำนวนมาก เพื่อใช้ในการเรียนการสอน และให้บุคลากร นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป มาใช้บริการ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยต่างๆ ควรจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาสำหรับการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับคนในทุกเพศ ทุกวัยเพื่อความสะดวกและปลอดภัยของผู้มาใช้บริการสนามกีฬาและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านกีฬา

มหาวิทยาลัยราชภัฏ กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศ ทั้งหมด 38 แห่ง โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นสถาบันศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในปัจจุบันมีความแตกต่างกันไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการสนามกีฬาจะไม่ใช่นักการจัดการกีฬาโดยตรงที่สามารถเข้าใจบริบทของการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา ซึ่งทำให้เกิดความชำรุดเสียหายของสนามกีฬา สอดคล้องกับทวีศักดิ์ สว่างเมฆ (2557) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมการจัดการกีฬาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยมีจุดแข็งคือ มีงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพให้นิสิตนักศึกษา แต่จุดอ่อนคือ บุคลากรขาดความรู้ในการใช้และดูแลวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

จากข้อมูลการดำเนินงานของการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในปัจจุบันมีความแตกต่างกันไปดังนี้ 1) อยู่ในความรับผิดชอบของกองทรัพย์สิน/กองอาคารสถานที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี 2) อยู่ในความรับผิดชอบของสาขาวิชาพลศึกษาหรือสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 3) อยู่ในความรับผิดชอบของกองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดี (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, มหาวิทยาลัย

ราชภัฏนครสวรรค์, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง) เป็นต้น จะเห็นได้ว่า หน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการสนามกีฬาในมหาวิทยาลัย จะไม่ใช่นักการจัดการกีฬาโดยตรงที่สามารถเข้าใจบริบทของการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาอย่างเข้าใจ และปล่อยปะละเลยให้สนามเกิดความชำรุดเสียหาย สอดคล้องกับทวีศักดิ์ สว่างเมฆ (2557) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมการจัดการกีฬาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยมีจุดแข็งคือ มีงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพให้นิสิตนักศึกษา แต่จุดอ่อนคือ บุคลากรขาดความรู้ในการใช้และดูแลวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และ สอดคล้องกับพรพิมล รุ่งเรืองศิลป์ (2560) ที่ได้ศึกษาสภาพ และปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนและครอบคลุมในเรื่องของการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพ ให้แก่นักศึกษา รวมไปถึงงบประมาณที่ไม่เพียงพอ และบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพ รวมไปถึงขาดการวางแผนระยะยาว การติดตามและการควบคุมการดำเนินงานอย่างมีระบบ การที่มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีศูนย์สุขภาพเพื่อการออกกำลังกายที่สังกัดอยู่ในหน่วยงานต่างๆ ทำให้มีแนวทางการบริหารจัดการงานที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ เพราะแต่ละหน่วยงานหรือคณะ สาขาวิชา มีการจัดการ มีวิสัยทัศน์

มีพันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแผนงานที่ไม่เหมือนกัน ทำให้มีผลงานด้านการวางแผน การประเมินผล และรายรับรายจ่ายไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ผู้รับบริการบริการ ได้แก่ บุคลากรกลุ่มต่างๆ เช่น นักศึกษา บุคลากร ในมหาวิทยาลัย ได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมไม่เหมือนกัน มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับไม่เหมือนกัน และที่สำคัญคือการนำนโยบายของแต่ละส่วนงานนำไปใช้ในการปฏิบัติแตกต่างกัน ขณะเดียวกันสนามกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่ง มีการบริหารและการจัดการคุณภาพที่ยังไม่เป็นระบบ เนื่องจากเป็นภาระเรื่องค่าใช้จ่าย ขาดบุคลากร รวมทั้งขาดการพัฒนาด้านการตลาดและการพัฒนาด้านกิจกรรม ประกอบกับภาคเอกชนมีการแข่งขันอย่างรุนแรง เช่น สโมสรคลับต่างๆ จึงทำให้รายได้ไม่เพียงพอ และทำให้ขาดการบำรุงรักษา และไม่สามารถพัฒนา ทำให้ผู้วิจัยมีความตั้งใจที่จะศึกษา ค้นหา ข้อมูลเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

จากปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมาทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะสร้างรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏขึ้น เพื่อให้สนามกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏได้นำรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏไปใช้ เพื่อประโยชน์ของนักศึกษา บุคลากร และประชาชนทั่วไป ได้มาใช้บริการทางด้านกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งจะต้องบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

ก็จะสามารถทำให้ประชาชนเล่นกีฬาได้อย่างปลอดภัย มีความสะดวกในการใช้บริการ และเพื่อให้สนามกีฬาที่มีอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างมีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ และแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา โดยจำแนกขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ และแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1.1 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

1) กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏของผู้บริหารและปฏิบัติงาน

ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสนามกีฬา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ รองอธิการบดี ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายที่ดูแลสนามกีฬา อาจารย์ที่เป็นประธานสาขาวิชาทางกีฬา อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมกีฬา ประธานชมรมกีฬา โดยใช้เกณฑ์การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนตำแหน่งละ 1 คน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ 20 แห่ง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามภูมิภาคของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 145 คน ใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างกรณีทราบขนาดประชากร และส่วนที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาที่เรียนในวิชากีฬา บุคลากรของมหาวิทยาลัยที่มาใช้บริการสนามกีฬา โดยใช้เกณฑ์การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ 20 แห่ง โดยใช้เกณฑ์การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามภูมิภาคของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 400 คน ใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างกรณีทราบขนาดประชากร (Yamane, 1967)

โดยทั้ง 2 ส่วน ใช้จำนวนประชากรเป็นหน่วยสุ่มและเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยดำเนินการเทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรในแต่ละภูมิภาค และทำการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลากมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 4 ภูมิภาค

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามการศึกษาสภาพ และแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 2 ชุด ทำการตรวจสอบและหาคุณภาพของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยโดยให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องของการใช้ภาษาเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่ครอบคลุมเหมาะสมและถูกต้อง หาดัชนีความสอดคล้อง IOC (IOC: Index of Item Objective Congruence) ของแบบสอบถามรายข้อและใช้เกณฑ์การ คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6-1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) เพื่อหาความเที่ยง (Reliability) ดังนี้ ชุดที่ 1 ทดลองใช้กับรองอธิการบดีที่ดูแลสนามกีฬา ผู้อำนวยการกองที่ดูแลสนามกีฬา หัวหน้าฝ่ายที่ดูแลสนามกีฬา อาจารย์ที่เป็นประธานสาขาวิชาทางกีฬา อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมกีฬา ประธานชมรมกีฬา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จำนวน 30 คน และหาค่าความเที่ยงโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราทได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามเท่ากับ 0.75 และชุดที่ 2 ทดลองใช้กับนักศึกษาที่เรียนในวิชากีฬา บุคลากรที่ให้บริการสนามกีฬา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จำนวน 30 คน และหาค่าความเที่ยงโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราทได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามเท่ากับ 0.85

ขั้นตอนที่ 1.2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก

ทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับทางด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของทั้งภาครัฐ เอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ (1) เป็นผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้และประสบการณ์ที่รับผิดชอบทางด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน (2) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพที่มีความรู้และประสบการณ์ที่รับผิดชอบทางด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีวิธีสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ (1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกีฬาของประเทศไทยและของต่างประเทศเพื่อกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ (2) กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ (3) นำร่างแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและการใช้ภาษา (4) นำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุง แก้ไข

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขั้นตอนที่ 1.3 ศึกษาหาวิทยาลัยที่มีแนวปฏิบัติดีด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัย ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ รองอธิการบดีที่ดูแลสนามกีฬา หรือผู้อำนวยการกองที่ดูแลสนามกีฬา จำนวน 5 คน ที่อยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีแนวปฏิบัติดีได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัย จำนวน 2 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งมีการกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา ดังนี้ (1) มีผู้บริหาร ได้แก่ รองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีหรือผู้อำนวยการที่มีหน้าที่ดูแลสนามกีฬาโดยเฉพาะ (2) มีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาในรูปแบบศูนย์กีฬา หรือกองกีฬา (3) มีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาที่สามารถหารายได้เพื่อบริหารจัดการในศูนย์กีฬาหรือสนามกีฬาได้ และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีวิธีสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ (1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกีฬาของประเทศไทยและของต่างประเทศเพื่อกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ 2.2) กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการสิ่ง

อำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ (3) นำร่างแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและการใช้ภาษา (4) นำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุง แก้ไขแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบและตรวจสอบรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ การวิจัยในขั้นตอนนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 2.1 การยกร่างรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ดังนี้ 1) ผู้วิจัยนำข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มายกร่างรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและการใช้ภาษา 3) ผู้วิจัยนำข้อเสนอไปดำเนินการปรับปรุง แก้ไข จัดทำเป็นร่างรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขั้นตอนที่ 2.2 ตรวจสอบร่างรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย โดยการจัด

สนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการกีฬาในมหาวิทยาลัย ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 9 คน โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ กลุ่มที่ 1 เป็นผู้บริหารด้านการกำหนดนโยบายด้านการจัดการสนามกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏหรือสถาบันอุดมศึกษา และเป็นผู้ที่มีความรู้ในทางวิชาการ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 เป็นผู้บริหารด้านการกำกับดูแลตามนโยบายด้านการจัดการสนามกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏหรือสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ 3 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติงานด้านการจัดการสนามกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏหรือสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 3 คน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลลักษณะของเครื่องมือ ได้แก่ โครงร่างวิทยานิพนธ์ ร่างรูปแบบฯ ประเด็นสนทนากลุ่มและแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานด้านกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา และผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษาหรือผู้อำนวยการที่ดูแลสนามกีฬา จำนวน 38 มหาวิทยาลัยฯ ละ 2 คน รวมเป็น 76 คน และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพ และแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

1.1 ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 3.93$) และส่วนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจสภาพการใช้งาน ความต้องการในการให้บริการ และค่าบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจ สภาพการใช้งาน ความต้องการในการให้บริการ และค่าบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 4.08$)

1.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านคน ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก ด้านการจัดการ และด้านส่วนผสมการตลาด 2) กระบวนการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning: P) ขั้นตอนที่ 2 การจัดองค์การ (Organizing: O) ขั้นตอนที่ 3 การนำ (Leading: L) ขั้นตอนที่ 4 การควบคุม (Controlling: C) และ 3) ผลผลิต ประกอบด้วย 2

องค์ประกอบย่อย ได้แก่ นักศึกษาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพเป็นประจำ และมีสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เพียงพอและหลากหลาย

1.3 ผลการศึกษามหาวิทยาลัยที่มีแนวปฏิบัติดีด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัย พบว่าองค์ประกอบของมหาวิทยาลัยที่มีแนวปฏิบัติดีด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านคน ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก ด้านการจัดการ และด้านส่วนผสมการตลาด 2) กระบวนการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning: P) ขั้นตอนที่ 2 การจัดองค์การ (Organizing: O) ขั้นตอนที่ 3 การนำ (Leading: L) ขั้นตอนที่ 4 การควบคุม (Controlling: C) และ 3) ผลผลิต ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ นักศึกษาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพเป็นประจำ และมีสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เพียงพอและหลากหลาย

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2.1 ผลการยกร่างรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านคน ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ วัสดุ

อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหาร และด้านส่วนผสมทางการตลาด 2) กระบวนการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning: P) ขั้นตอนที่ 2 การจัดองค์การ (Organizing: O) ขั้นตอนที่ 3 การนำ (Leading: L) ขั้นตอนที่ 4 การควบคุม (Controlling: C) และ 3) ผลผลิต ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ นักศึกษาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพเป็นประจำ และมีสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาที่เพียงพอและหลากหลาย

2.2 ผลการตรวจสอบร่างรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องครอบคลุมของรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ว่ามีความสัมพันธ์ สอดคล้อง เหมาะสม และถูกต้องครอบคลุมตามทฤษฎีและหลักวิชาการด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ ได้วิพากษ์ วิเคราะห์ให้ข้อเสนอแนะ และผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและข้อเสนอแนะ และได้ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพ และแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 3.93$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยนำเข้าด้านคน ปัจจัยนำเข้าด้านงบประมาณปัจจัยนำเข้าด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยนำเข้าด้านการบริหารจัดการและปัจจัยนำเข้าด้านส่วนผสมทางการตลาด เป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นหน่วยงานของรัฐซึ่งได้ปฏิบัติตามระเบียบราชการอยู่แล้วแต่อาจยังไม่ได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน สอดคล้องกับภาณุพันธ์ ลาภรัตนทอง (2563) ได้กล่าวว่า ปัจจัยเอื้อด้านบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีกิจกรรมทางกาย และการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สอดคล้องกับพิเชฐ สมญานาถ (2564, หน้า 285-296) ได้กล่าวว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏควรจัดทำแผนงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และสอดคล้องกับ อัช แสนภักดี (2558) กล่าวว่า งบประมาณสนับสนุนทางด้านกีฬานั้น ต้องได้รับอย่างเพียงพอ และควรมีการควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณอย่างรัดกุม เป็นไปตามแผนที่กำหนด ดังนั้นปัจจัยส่วน

ประสมทางการตลาดบริการส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องครัวในด้านการรับรู้ถึงความต้องการ ด้านการค้นหาข้อมูล ด้านการประเมินผลทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อ และด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ (วิรุทธิ์ ประไพพิกตร์, 2556) เราสามารถเรียกส่วนประสมทางการตลาดได้อีกอย่างหนึ่งว่า 4'Ps ส่วนประกอบทั้ง 4 ตัวนี้ ทุกตัวมีความเกี่ยวพันกัน P แต่ละตัวมีความสำคัญเท่าเทียมกัน แต่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารการตลาดแต่ละคนจะวางกลยุทธ์ โดยเน้นน้ำหนักที่ P ไหนมากกว่ากัน เพื่อให้สามารถ ตอบสนองความต้องการของเป้าหมายทางการตลาด คือ ตัวผู้บริโภค

2. รูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีประเด็นอภิปราย ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 สิ่งนำเข้า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านคน 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ด้านการบริหารจัดการ 5) ด้านส่วนผสมทางการตลาด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสิ่งนำเข้าเป็นการให้ความสำคัญของผู้บริหาร ซึ่งส่งผลให้สนับสนุนให้การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นปัจจัยที่จำเป็น เพื่อเป็นต้นทุนในการเข้าสู่กระบวนการต่อไปในการบริหารงาน โดยการบริหารงานสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจะเป็นการเน้นให้บริการกับบุคลากรและประชาชนทั่วไปจำเป็นต้องมีเรื่องของการตลาดเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อเป็นการบริการให้ตรงตามความต้องการของ

ผู้มาใช้บริการสอดคล้องกับสมคิด บางโม (2558) ที่ได้ยกตัวอย่าง ปัจจัยนำเข้าของมหาวิทยาลัย ได้แก่ อาจารย์ เจ้าหน้าที่ คนงาน นักศึกษา เงิน วัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ นอกจากนี้ Geraplansub and Gultawatvichai (2019, pp. 192-203) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่จำเป็นในการจัดการกีฬา ประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี หน่วยสนับสนุน และ บริบท และสอดคล้องกับอรุณี จิระพลังทรัพย์ (2558) ที่กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการกีฬาเชิงนันทนาการ ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ ประชาสัมพันธ์ เครือข่าย อุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการ ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ประกอบไปด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning: P) ขั้นตอนที่ 2 การจัดองค์การ (Organizing: O) ขั้นตอนที่ 3 การนำ (Leading: L) ขั้นตอนที่ 4 การควบคุม (Controlling: C) โดยกระบวนการบริหารจัดการที่ได้กล่าวมานี้ เป็นตัวสำคัญในการขับเคลื่อนปัจจัยนำเข้า ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกระบวนการ ทำให้เกิดประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์มากขึ้น โดยกระบวนการบริหารจัดการต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เริ่มต้นจากการวางแผน มีแนวทางการดำเนินการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย มีการกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Allen, Qian, and Qian (2005, pp. 57-116) พบว่า การใช้กระบวนการบริหารอย่างมีคุณภาพ ทั้งการวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุมอย่างเป็นระบบ ทำให้ผลการดำเนินงานดีขึ้นและผู้บริหารที่

มีหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานในองค์การจะต้องมีทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และทักษะด้านความคิดด้วยเป็นอย่างดีซึ่งเป็นไปตามองค์ประกอบของตัวแปรตาม 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และทักษะด้านความคิด

องค์ประกอบที่ 3 ผลลัพธ์ ประกอบด้วย นักศึกษา บุคลากร และประชาชนทั่วไปออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพมากขึ้น และมีสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาที่พร้อมใช้งาน มีความปลอดภัย และเพียงพอโดยเงื่อนไขความสำเร็จจาก 1) นักศึกษา บุคลากร และประชาชนทั่วไป มีความสะดวกในการใช้บริการ และมีความปลอดภัยในการใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬามหาวิทยาลัยราชภัฏ และ 2) ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย เพื่อเอื้อต่อการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาจากมหาวิทยาลัยให้มีพร้อมใช้งาน มีความปลอดภัย เพียงพอต่อความต้องการ สอดคล้องกับพงษ์เอก สุกใส และคณะ (2557, หน้า 104-115) กล่าวว่า กระบวนการจัดการทั้งหมดเป็นการนำเอาปัจจัยมาดำเนินการเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ทำให้เกิดการเข้าร่วมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาของประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมมาสนับสนุนในด้านต่างๆ

3. การประเมินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้รับประเมินรูปแบบโดยกลุ่มผู้ใช้รูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัย

ราชภัฏ ประกอบไปด้วย ผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่กำกับดูแลด้านสนามกีฬา พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.89$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และกระบวนการสร้างรูปแบบมาจากผู้ทรงคุณวุฒิตลอดจนผู้ปฏิบัติงานในการจัดกิจกรรม และเมื่อนำไปใช้จริงสามารถทำได้ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้าปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยเอื้อด้านเงิน งบประมาณ ส่วนผสมทางการตลาด ด้านการสนับสนุนภายในมหาวิทยาลัย อีกทั้งในส่วนของการดำเนินการเป็นการเริ่มปฏิบัติตั้งแต่ การวางแผน การจัดองค์การการชี้แนะ และการควบคุม ทำให้เกิดผลผลิตทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาต่อไป สอดคล้องภาคภูมิ โชคทวีพาณิชย์ และคณะ (2561, หน้า 262-273) ได้ทำการศึกษา รูปแบบการจัดการกิจกรรมทางกายของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ พบว่า รูปแบบประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ และ 3) ผลผลิต โดยการประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการกิจกรรมทางกายของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับพรพิมล รุ่งเรืองศิลป์ (2560) ได้ทำการศึกษา รูปแบบการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า รูปแบบประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ และ 3) ผลผลิต โดยผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบภาพรวมอยู่ในระดับมาก และทั้งนี้ผลประเมินที่มาจากผู้มีส่วน

เกี่ยวข้อง หรือนำไปใช้ และสอดคล้องกับวารสารเพ็ญสวัสดิ์ (2553, หน้า 1-15) อธิบายไว้ว่า การตรวจสอบความตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ และมีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ โดยการวิเคราะห์ความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการนำรูปแบบไปใช้โดยมีค่าเฉลี่ย ≥ 3.50 ขึ้นไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีโครงสร้างการบริหารสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาที่ชัดเจน ควรมีรองอธิการบดีดูแลเฉพาะ หรือควรมีกรมการบริหาร และควรมีประธานนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ซึ่งจะสามารถควบคุมคุณภาพการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาได้

1.2 ควรมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาอย่างชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการปรับรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาให้มีความเหมาะสมต่อบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่ง

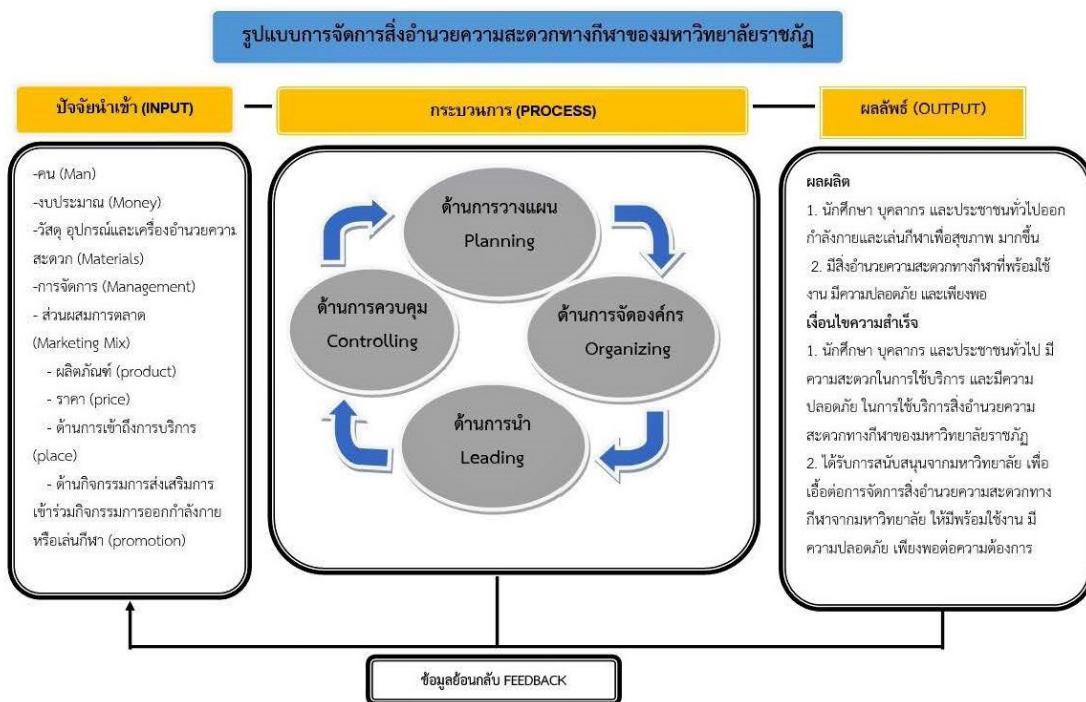
2.2 ควรนำรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาของมหาวิทยาลัยราชภัฏไปใช้โดยให้บุคลากร นักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการวางนโยบาย และการดำเนินการ เพื่อให้การปฏิบัติสามารถเห็นผลได้

อย่างชัดเจนมากขึ้น

2.3 ควรนำรูปแบบโดยให้บุคลากร นักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการวางนโยบาย และการดำเนินการ เพื่อให้การปฏิบัติสามารถเห็นผลได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้องค์ประกอบรูปแบบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬามหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ด้านคน ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหารจัดการ ด้านส่วนผสมทางการตลาด ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา การเข้าถึงการบริการ การจัดกิจกรรมส่งเสริม การเข้าร่วมกิจกรรม การออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา กระบวนการ ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการนำ ด้านการควบคุม ผลผลิต ประกอบด้วย 1) นักศึกษา บุคลากร และประชาชนทั่วไปออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพมากขึ้น 2) มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาที่พร้อมใช้งาน มีความปลอดภัย และเพียงพอ ซึ่งเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) นักศึกษา บุคลากร และประชาชนทั่วไป มีความสะดวกในการใช้บริการ และมีความปลอดภัยในการใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬามหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย เพื่อเอื้อต่อการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาจากมหาวิทยาลัยให้มีพร้อมใช้งาน มีความปลอดภัย เพียงพอต่อความต้องการสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 6*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ. (2557). *กลยุทธ์การจัดการกีฬาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พงษ์เอก สุปใส และคณะ. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการกีฬาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 16(4), 104-115.
- พรพิมล รุ่งเรืองศิลป์. (2560). *สภาพปัญหาการจัดการกีฬาเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยราชภัฏ*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พิเชฐ สยมภูวนาถ. (2564). สภาพและแนวทางการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการกีฬาในมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ. *Journal of Modern Learning Development*, 6(4), 285-296.

- ภาคภูมิ โชคทวีพานิชย์ และคณะ. (2561). สภาพปัญหาการจัดการกิจกรรมทางกายของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 5(3), 262-273.
- ภานุพันธ์ ลาภรัตนทอง. (2563). รูปแบบการจัดการกิจกรรมทางกายสำหรับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วาโร เฟื่องสวัสดิ์. (2553). การวิจัยพัฒนารูปแบบ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 2(4), 1-15.
- วิรุฒม์ ประไพพิภคร์. (2556). ปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทเครื่องครัวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระยอง. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สมคิด บางโม. (2558). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒนา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม.
- อรุณี จิระพลทรัพย์. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการกีฬาเชิงนันทนาการของกรุงเทพมหานคร. (ดุษฎีนิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัส แสนภักดี. (2558). รูปแบบของปัจจัยด้านการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกีฬาเพื่อความเป็นเลิศในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Allen, F., Qian, J. & Qian, M. (2005). Law, finance, and economic growth in China. *Journal of financial economics*, 77(1), 57-116.
- Eric, C. S., Stacey, A. H. & Simon, S. (2010). *Sport Facility Operations Management*. London: Elsevier Ltd.
- Geraplansub, A. & Gultawatvichai, T. (2019). Management guideline for public sports and recreation in an urban setting: case of bangkok, Thailand. *PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research*, 8(1), 192-203.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. (2nd ed). New York: Harper and Row.

**การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัย
ที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครู
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ***
**The Development of a Causal Structural Relationship Model
of Factors Affecting Effective Teacher Empowerment of
Opportunity Expansion School in the Northeast**

ภูวนัย สุนา, วาโร เฟิงสวัสดิ์ และพรเทพ เสถียรสุนพเก้า
Phuwanai Suna, Waro Phengsawat and Pornthep Steannoppakao
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Phuwsuna@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารและครู ปีการศึกษา 2563 จำนวน 500 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) และวิเคราะห์รูปแบบสมการโครงสร้างเชิงเส้นด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า

1. โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 ปัจจัย คือ

*ได้รับบทความ: 24 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 5 สิงหาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 22 ธันวาคม 2565

การเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ การเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือ การเสริมสร้างภาวะผู้นำ การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครู

2. โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า Chi-square = 31.77, df = 61, p-value = 0.99, χ^2/df = 0.52, RMSEA = 0.00, GFI = 0.99, AGFI = 0.98 โดย การเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครู รองลงมาคือ การเสริมสร้างภาวะผู้นำ การเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือ และการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ตามลำดับ โดยทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูได้ร้อยละ 51 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การพัฒนา; ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น; การเสริมสร้างพลังอำนาจ

Abstract

The objectives of this research were 1) to development of a causal structural relationship model of factors affecting effective teacher empowerment of an opportunity expansion school in the northeast; and 2) to examine the coherence of a causal structural correlation model of factors influencing the empowerment of school teachers, expanding educational opportunities in the Northeast Thailand developed with empirical data. This study was quantitative research. The sample group consisted of 500 administrators and teachers, academic year 2020. They were obtained using a multistage randomization method. Data were collected using a 5-level estimation scale questionnaire. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation. Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient and analysis of linear structural equation model with packaged program.

The findings were as follows:

1. The causal structural relationship model of factors affecting effective teacher empowerment of opportunity expansion school in the northeast consists of 5 factors, namely, 1) atmosphere and organizational culture enhancement, 2) strengthening and developing cooperation, 3) leadership, 4) enhancing work motivation, 5) teacher Empowerment.

2. The developed model is consistent with the empirical data, with Chi-square = 31.77, df = 61, p-value = 0.99, χ^2/df = 0.52, RMSEA = 0.00, GFI = 0.99, AGFI = 0.98. By

enhancing the atmosphere and organizational culture it had the highest total effects on teacher empowerment, followed by leadership enhancement strengthening and developing cooperation. The four variables were able to jointly explain the 51 percent variance in teacher empowerment at statistical significance at the .01 level.

Keywords: The development; Liner structural relationship; Empowerment

1. บทนำ

โลกกำลังก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสาร สามารถรับและส่งต่ออย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชน สังคมรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ประชาชนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น และพร้อมที่จะเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ในขณะที่การศึกษายังบริหารและจัดการภายใต้กฎ ระเบียบ กติกา และแบบแผนการปฏิบัติรูปแบบเดิม ส่งผลให้เกิดปัญหาและความไม่คล่องตัวในการจัดการและการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา รวมทั้งการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษายังเป็น ปัญหา ทั้งเรื่องการขาดแคลนครูในบางสาขา ครูไม่ครบชั้น อัตราส่วนครูต่อนักเรียนและนักเรียนต่อ ห้องไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างยิ่ง

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จคือ การเพิ่มผลิตภาพขององค์กร ซึ่งบุคลากรหรือตัวผู้ปฏิบัติงานย่อมถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักขององค์กรที่จะช่วยให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การพัฒนางานขององค์กรท่ามกลางปัญหา

และอุปสรรคที่เกิดขึ้น บางครั้งบุคคลไม่มีอำนาจหน้าที่หรือบทบาทเพียงพอที่จะไปแก้ไขหรือจัดสาเหตุของปัญหาเหล่านั้นได้โดยตรง เช่น การจัดสรรงบประมาณจากรัฐ การขาดการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นหากบุคคลใดอยู่ในฐานะที่เป็นสมาชิกหรือเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรสิ่งทีบุคคลนั้นจะทำได้เพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์กรมีประสิทธิภาพสามารถดำรงอยู่ได้คือ การร่วมมือกันบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่เดิมให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถและคุณค่าในตัวบุคลากรให้บุคลากรเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนต่อองค์กรสามารถปรับตัวได้ทันและปฏิบัติงานได้ในทุกสภาวะการณ์ตามทัศนคติภาพที่องค์กรมีอยู่ (มณีรัตนา โนนหั่วรอ, 2558, หน้า 64)

การเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานมีความสำคัญทั้งในระดับบุคคล ทีมงาน และองค์กร หากผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแนวคิดการเสริมสร้างอำนาจการทำงานไปใช้ในสถานศึกษาจะทำให้ครูเกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและควบคุมการทำงานได้ด้วยตนเอง ช่วยให้ครูมีความมั่นใจและพึ่งตนเองได้มากขึ้น มีความกระตือรือร้น มีกำลังใจ มุ่งมั่นสู้งาน สำนึกในหน้าที่ มีความคิด

ริเริ่มสร้างสรรค์ พัฒนาทักษะการทำงานด้วยตนเอง สามารถทำงานตามลำพังหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีลักษณะเป็นทีมงาน สร้างความไว้วางใจและทำให้ผู้อื่นเชื่อถือ ยึดหลักความสามารถ ความเป็นทีมงานขององค์กร สามารถตัดสินใจเมื่อถึงเวลาที่ต้องตัดสินใจ สามารถสร้างกระบวนการปรับปรุงงานที่ตนรับผิดชอบหรือเป็นผู้ริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์ รักการเรียนรู้แสวงหาสิ่งใหม่และพัฒนาตนเองตลอดเวลา

จากหลักการเหตุผลและสภาพปัญหา กล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นประโยชน์ของการนำแนวคิดการเสริมสร้างอำนาจการทำงานไปใช้ในสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าหากผู้บริหารสถานศึกษาทราบแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูแล้วจะทำให้ผู้บริหารสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ในเชิงบริหารซึ่งจะทำให้ครูรู้สึกว่าคุณค่าของตน มีความภาคภูมิใจในความสามารถแห่งตน ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความพึงพอใจในงาน มีความผูกพันต่องานที่ทำและยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนบรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในระยะนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ศึกษาโรงเรียนดีเด่น และนำผลการศึกษามากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เลือกมาโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากกลุ่มนักวิชาการ จำนวน 1 คน กลุ่มผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และกลุ่มครู จำนวน 2 คน

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถาน

ศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2563 จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 3,060 คน และครู 56,606 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 59,666 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้อัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างกับจำนวนพหุคูณหรือตัวแปรเป็น 20 ต่อ 1 หน่วย (นงลักษณ์วิรัชชัย, 2542, หน้า 54) การวิจัยครั้งนี้ มีตัวแปรสังเกตได้ 17 ตัว ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 340 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 500 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้าง และแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) สร้างข้อคำถามของแต่ละตัวแปรตามกรอบแนวคิดของการวิจัย และสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ 3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไข 4) นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญทางการบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครู จำนวน 2 คน เพื่อตรวจ

สอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไข 5) นำแบบสอบถามไปทดลองกับผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 25 คน ครูผู้สอน จำนวน 25 คน จาก 25 โรงเรียนๆ ละ 2 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาคุณภาพได้ดังนี้

1. หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะวัด (Index of Congruence: IOC) แล้วคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

2. หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) โดยหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total Correlation) และคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป

3. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ และจำแนกตามแบบสอบถามวัดปัจจัยเชิงสาเหตุ และแบบสอบถามวัดปัจจัยพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของครู โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient)

4. วิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เนื่องจากได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตกับตัวแปรแฝงไว้ก่อน นั่นคือตัวแปรสังเกตจะมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเฉพาะกับตัวองค์ประกอบเองเท่านั้น (Bollen, 1989, pp. 81-96) ในการตัดสินใจจะเลือกด้านที่มีน้ำหนักองค์

ประกอบ (Factor Loading) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติไว้ก่อน และพิจารณาข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.30 ซึ่งเป็นข้อที่ถือว่าใช้ได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ทำการสรุปข้อมูลและได้ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์

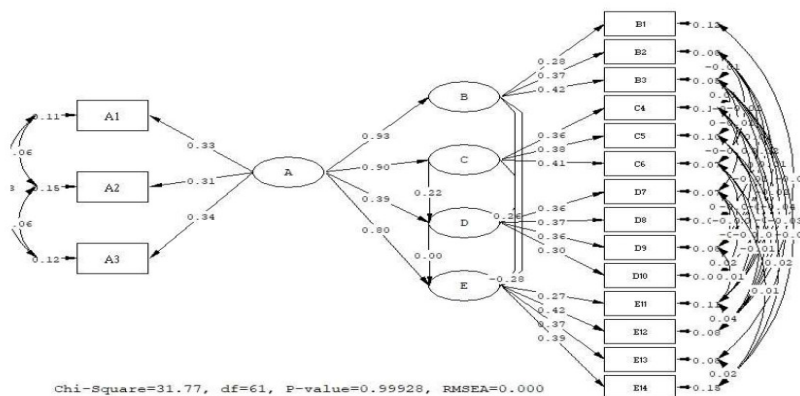
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง และใช้โปรแกรมวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองสมมติฐานเชิงทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการ

ศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยตัวแปรต่างๆ ดังนี้ 1) ตัวแปรการเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ (1) ด้านความรับผิดชอบ (2) การให้ความสนับสนุน (3) โครงสร้างการบริหาร 2) ตัวแปรการเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ (1) เครือข่ายการมีส่วนร่วม (2) เป้าหมาย (3) ขอบข่ายและภารกิจ 3) ตัวแปรการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ (1) ด้านวิสัยทัศน์ (2) ด้านผลสัมฤทธิ์องค์การ (3) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 4) ตัวแปรการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ (1) ความสำเร็จในงาน (2) ด้านมนุษยสัมพันธ์ (3) การก้าวหน้าในวิชาชีพ (4) การได้รับค่าตอบแทน และ 5) ตัวแปรการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครู ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ (1) ความพึงพอใจในงาน (2) การทำงานเป็นทีม (3) ความผูกพันต่อองค์การ (4) การรับรู้ความสามารถในตนเอง

ภาพที่ 1 โมเดลการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าสถิติวัดความกลมกลืนของรูปแบบ ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ (Chi-square) เท่ากับ 31.77 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 61 ค่าความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.99 มีค่ามากกว่า .05 แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกันสนิท ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 0.52 ค่า RMSEA = 0.00 ค่า GFI = 0.99 ค่า AGFI = 0.98 โดยตัวแปรการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ การเสริมสร้างพัฒนาความร่วมมือ การสร้างภาวะผู้นำ และการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครู ได้ร้อยละ 87.00, 80.00, 72.00 และ 51.00 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. อิทธิพลทางตรง ทางอ้อมและโดยรวม พบว่า การเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อการเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือ และการสร้างภาวะผู้นำในทิศทางบวกมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.93 และ 0.90 ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีอิทธิพลรวมต่อการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูในทิศทางบวกมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.84 และ 0.70 ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังพบว่าการเสริมสร้าง

พลังอำนาจการทำงานของครูได้รับอิทธิพลทั้งตรงและทางอ้อมในทิศทางลบ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำข้อค้นพบและประเด็นที่น่าสนใจมาทำการอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยองค์ประกอบที่ผลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด คือ การเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ รองลงมา คือ การเสริมสร้างภาวะผู้นำ การเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือ และการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การเป็นเรื่องของการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานทั้งด้านกายภาพ ด้านจิตใจ และด้านสังคมให้เป็นไปได้ด้วยความราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับเสนห์ เสาวพันธ์ (2554, หน้า 118) พบว่า บรรยากาศการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเรียนรู้ ฉะนั้นโรงเรียนต้องจัดบรรยากาศให้ร่มรื่นใกล้ชิดธรรมชาติให้มากที่สุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับเฉลิมชัย แก้วมณีชัย (2558, หน้า 303) ที่กล่าวว่า การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมโรงเรียนที่มีต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูใน

โรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และองค์ประกอบที่ส่งผลสูงสุดต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ การเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ ซึ่งส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยส่งผลอิทธิพลทางอ้อมผ่านการเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือ การเสริมสร้างภาวะผู้นำ และการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ไปยังการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครู หากผู้บริหารมีการการเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ ที่ดีก็ย่อมส่งผลดีต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครู ทั้งนี้ยังส่งผลให้สถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ สอดคล้องกับสมจิตร์ สงสาร (2552, หน้า 159) พบว่า การสร้างบรรยากาศองค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูและมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และสอดคล้องกับวรัญญา เรือนกาศ (2560, หน้า 124) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลจังหวัด อุตรดิตถ์ ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยการสร้างสภาพแวดล้อม บรรยากาศและวัฒนธรรมในโรงเรียน ปัจจัยการได้รับโอกาส ความสำเร็จ และความก้าวหน้าในวิชาชีพ ปัจจัยการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ปัจจัยการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู

และปัจจัยการยอมรับนับถือ เมื่อวิเคราะห์รายด้านพบว่า ทุกปัจจัยเสริมสร้างพลังอำนาจครู อยู่ในระดับดีมาก ปัจจัยทุกด้านมีผลต่อการสร้างพลังอำนาจครูโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดอุตรดิตถ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์ประกอบหลักซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกสูงสุดที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ การเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ ดังนั้นการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาควรตระหนักและให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกเพื่อนำไปใช้เสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูให้สามารถทำงานได้ประสบผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ นอกเหนือจากที่งานวิจัยนี้ได้ศึกษาไว้แล้ว อาจส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อนำข้อค้นพบมาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาประเด็นเดียวกันนี้ด้วยวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยและพัฒนา

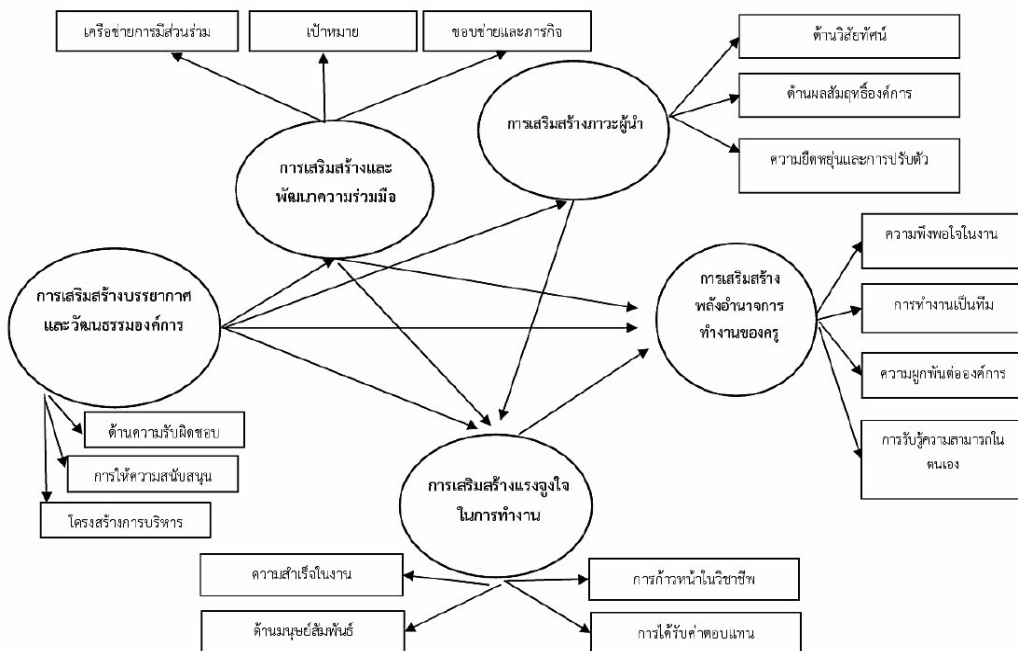

หรือทฤษฎีฐานราก เนื่องจากบริบทของแต่ละโรงเรียนอาจมีความแตกต่างกัน เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้มาเปรียบเทียบยืนยันกับข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้เพื่อจะได้เห็นแนวทางในการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาการพัฒนารูปแบบความ

สัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครู ได้แก่ การเสริมสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การที่ดี การเสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือ การเสริมสร้างภาวะผู้นำ และการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมชัย แก้มมนิชัย. (2556). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มณีรัตนา โนนห้าวร. (2557). การพัฒนารูปแบบการประเมินเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อเพิ่มสมรรถนะด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษาของครูประจำการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2. (ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรัญญา เรือนกาศ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจครูโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดอุดรดิตถ์. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- สมจิตร สงสาร. (2552). การพัฒนารูปแบบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่มีประสิทธิผลของครู. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสน่ห์ เสาวพันธ์. (2554). การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาโรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Bolin, F. S. (1989). Empowering Leadership. *Teachers College Record*, 91(1), 81-96.

**การบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ
สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ***
**Effective Administrative on Early Childhood Education for
Primary Schools under the Basic Education Commission
Offices in the Northeast**

เพชรดา นิลสว่าง, wsinw เสถียรสุวิภา และเอกลักษณ์ เพียสา
Peddao Nilsawang, Pornthep Steannoppakao and Akkaluck Pheasa
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: daonilsawang@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย จำนวน 39 แหล่ง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และศึกษาโรงเรียนดีเด่น จำนวน 3 โรงเรียน เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 5 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย 2) ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 3) ด้านการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย

*ได้รับบทความ: 21 กรกฎาคม 2565; แก้ไขบทความ: 2 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2565
Received: July 21, 2022; Revised: November 2, 2022; Accepted: December 23, 2022

ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย 4) ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย และ 5) ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย

คำสำคัญ: การบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัย; ประสิทธิภาพ; โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

The objective of this research is to study the components of effective administrative on early childhood education for primary schools under the basic education commission offices in the northeast. This research is a documentary research by studying both the main component and the sub-component of 39 research papers related to effective administrative on early childhood education, interviewing 7 experts and studying 3 outstanding schools to synthesize the components of effective administrative on early childhood education. The research instruments consisted of a document analysis form and a semi-structured interview form and analyze the data by content analysis.

The research result finds that: There are 5 main components and 19 sub-components of effective administrative on early childhood education: 1) management consist of 5 sub-components 2) participation consist of 3 sub-components 3) early childhood experience consist of 4 sub-components 4) early childhood development consist of 4 sub-components and 5) curriculum and course administration consists of 3 sub-components.

Keywords: Administrative on early childhood education; Effective; Primary Schools

1. บทนำ

ปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิตและ พัฒนาการในทุกด้าน เป็นช่วงวัยที่พัฒนาการทาง ด้านต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุด และเป็น ฐานรากที่สำคัญสำหรับพัฒนาการในช่วงวัย ต่อไป เด็กในวัยนี้จึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญ อย่างยิ่งของประเทศ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการดูแล อย่างเหมาะสมตามช่วงวัยจะสามารถเติบโตเป็น

ผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณภาพและจะเป็นกำลังสำคัญของ ประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังคำกล่าวของ ศาสตราจารย์ ดร.เจมส์ เจ เอกแมน นักเศรษฐศาสตร์ รางวัลโนเบล ปี พ.ศ. 2542 ที่ว่า “การลงทุนพัฒนา เด็กปฐมวัย เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าให้ผลตอบแทน แก่สังคมที่ดีที่สุดในระยะยาว” ดังนั้น การพัฒนา เด็กปฐมวัยจึงเป็นรากฐานที่มีผลต่อคุณภาพและ ประสิทธิภาพของคนตลอดชีวิตและการลงทุน

ที่คุ้มค่าที่สุด กล่าวคือ เด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพดี มีความสามารถเรียนรู้ ทำงานได้เก่ง และเป็นพลเมืองดีที่จะนำสู่ความสำเร็จในสังคมที่ท้าทายในศตวรรษที่ 21 ต้องได้รับโอกาสการพัฒนาอย่างรอบด้านในช่วงปฐมวัย แต่คุณภาพของเด็กปฐมวัยยังเป็นจุดอ่อนที่เข้าขั้นวิกฤตของประเทศไทย ที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ทั่วประเทศและทุกภาคส่วน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน สังคม บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขครู/ผู้ดูแลเด็ก โรงเรียน องค์กรท้องถิ่นทุกระดับ บุคลากรพัฒนาสังคมทั้งภาครัฐ เอกชน ภาควิชา และภาคธุรกิจ จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในความสำคัญของช่วงปฐมวัย ตระหนักในพันธกิจและลงมือช่วยกันทำให้เด็กปฐมวัยมีโอกาสพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในภาวะแวดล้อมที่ปลอดภัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562, หน้า 1)

การบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ผ่านมา พบว่า ผู้บริหาร ครู บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาการพัฒนาการศึกษาปฐมวัย ขาดวิธีการบริหารจัดการที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550, หน้า 14-17) ความไม่พร้อมในการจัดการศึกษาปฐมวัยทั้งด้านครู อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551, หน้า 30) ขาดประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 11-26) กลุ่มเด็กปฐมวัย ช่วงอายุ 3-5 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในสถานศึกษาเด็กปฐมวัยที่ยังมีปัญหาด้าน

คุณภาพและมาตรฐาน การจัดการเรียนการสอน และครูยังมีความแตกต่างในด้านมาตรฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า 68-70) ขาดแนวทางจุดมุ่งหมายที่ถูกต้องและไปในทิศทางเดียวกัน ขาดงบประมาณการพัฒนาสื่อ ขาดการอบรมและพัฒนาผู้สอน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554, หน้า 1) โดยเฉพาะในยุคของความปกติใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตแบบใหม่ เพื่อให้ปลอดภัยจากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease 2019-COVID-19) ในด้านการศึกษาเกิดวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ซึ่งกำลังจะกลายเป็นความปกติใหม่ของสังคมไทยที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของเด็กปฐมวัย จึงต้องมีการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านระบบการเรียนการสอนให้เกิดพัฒนาการทั้ง 4 ด้านเหมาะสมตามวัยและเข้ากับวิถีความปกติใหม่ (ปริญา ไทลา, อังคณา อ่อนธานี และจักรกฤษณ์ จันทะคุณ, 2565, หน้า 187-201)

การบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล เป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องบริหารจัดการและนำแนวทางต่างๆ ไปพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการนำนโยบายการศึกษาของรัฐบาลไปสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ การบริหารวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียน การสอนเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหารการบริหารวิชาการในระดับปฐมวัยนั้น มีความแตกต่าง

จากการบริหารวิชาการในระดับการศึกษาอื่น คือ ในการบริหารวิชาการในระดับสูงขึ้นไปมุ่งเน้นในเรื่องเนื้อหาสาระทางวิชาการ แต่สำหรับเด็กปฐมวัยจะมุ่งพัฒนาการและเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐานในการที่จะศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาต่อไป ผู้บริหารจึงต้องมีความสามารถในการบริหารงานตามมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารจัดการสถานศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เด็กปฐมวัยและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาครูที่หลากหลายรูปแบบ การส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการจัดการเรียนรู้ และการนิเทศการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยสัมฤทธิ์ผล (บุญเชิด ขำนิศาสดร์, 2556, หน้า 3;สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562, หน้า 35-36)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัย การนิเทศ ติดตาม การประเมินสถานศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัย และเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและศึกษาโรงเรียนดีเด่น เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

1.1 การศึกษาการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล ตามแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศและในประเทศ 12 แหล่ง ดังต่อไปนี้ เรชา ศรีวิชัย (2554), แววรรณ พงษ์สะอาด (2554), เกสรี ลัดเลีย (2555), อรุณี สาธิตพิทักษ์ (2557), นวพร รักขันแสง และคณะ (2559, หน้า 52-61), สมพงษ์ อัสสวภัย (2560), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561), ฉัตรวิไล สุรินทร์ขมพู (2562, หน้า 135-156), ศิริมงคล ทนทอง และศศิธิดา แสงไทย (2562, หน้า

490-502), ปราณิสรา แพหมอ (2562), สุเมธ กนก (2564, หน้า 204-215), Gordon & Williams-Browne (1995) และ Essa (1996)

1.2 การสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา โดยการแจกแจงความถี่จากหลายแหล่งข้อมูล และสรุปผลโดยใช้เกณฑ์ค่าความถี่เท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 30 ของความถี่ทั้งหมด ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการมีส่วนร่วม 3) ด้านการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย 4) ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย 5) ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 ไปเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ และศึกษาโรงเรียนดีเด่น ในขั้นตอนที่ 2 ต่อไป

2. การศึกษาภาคสนาม ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย 1) อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนทางการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารการศึกษา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหารไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการด้านปฐมวัย มีประสบการณ์การบริหารไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษาหรือมีวิทยฐานะ

ผู้อำนวยการสถานศึกษาเชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน 4) ครูปฐมวัย ในสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการด้านปฐมวัย มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ จำนวน 2 คน

2.2 การศึกษาโรงเรียนดีเด่น ซึ่งได้แก่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ระดับก่อนประถมศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จำนวน 3 โรงเรียน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนละ 1 คน ครูปฐมวัย โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสร้างตามทฤษฎีและกรอบแนวคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open-end Question) แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสมตามคำแนะนำ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ใช่ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน

4 คน เพื่อพิจารณาความเข้าใจของภาษาและประโยคสัมผัสภาษา ความยากง่ายของคำที่ใช้รูปแบบภาษา แล้วนำไปปรับปรุงแบบสัมผัสภาษาให้สื่อความหมายของคำถามได้ตรงตามกับผู้วิจัยต้องการมากขึ้น โดยนำเสนอและปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำแบบสัมผัสภาษามาปรับปรุงและแก้ไข เพื่อให้ได้เครื่องมือการวิจัยที่มีความสมบูรณ์ และนำแบบสัมผัสภาษาไปเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยดำเนินการติดต่ออาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูปฐมวัย และโรงเรียนดีเด่น เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลและนัดหมายวันสัมภาษณ์ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงทำหนังสือราชการจากมหาวิทยาลัยขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยและไปสัมภาษณ์ตามวัน เวลาที่ได้นัดหมาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบความสมบูรณ์

ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological triangulation) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาโรงเรียนดีเด่น จากนั้นจึงกำหนดข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่และนำเสนอบทสรุปที่ได้จากการวิจัยโดยจัดกลุ่มประเด็นหลักเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (analytical description) เพื่ออธิบายองค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล ที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาโรงเรียนดีเด่น

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	องค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและการศึกษาโรงเรียนดีเด่น	สรุปผลการวิเคราะห์
1. ด้านการบริหารจัดการ	1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2. การจัดองค์กรและโครงสร้างการบริหาร	1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2. การจัดองค์กรและโครงสร้างการบริหาร 3. การพัฒนาระบบประกัน	1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2. การจัดองค์กรและโครงสร้างการบริหาร

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	องค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและการศึกษาโรงเรียนดีเด่น	สรุปผลการวิเคราะห์
	3. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน 4. การบริหารเทคโนโลยี 5. การพัฒนาบุคลากรปฐมวัย	คุณภาพภายใน 4. การบริหารเทคโนโลยี 5. การพัฒนาบุคลากรปฐมวัย 6. การมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ 7. การส่งเสริมครูในการสร้างนวัตกรรม	3. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน 4. การบริหารเทคโนโลยี 5. การพัฒนาบุคลากรปฐมวัย
2. ด้านการมีส่วนร่วม	1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย 2. การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร 3. การมีส่วนร่วมในการกำกับติดตาม	1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย 2. การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร 3. การมีส่วนร่วมในการกำกับติดตาม	1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย 2. การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร 3. การมีส่วนร่วมในการกำกับติดตาม
3. ด้านการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย	1. การจัดประสบการณ์เรียนรู้เชิงรุก 2. การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3. การบริหารจัดการชั้นเรียน 4. การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย	1. การจัดประสบการณ์เรียนรู้เชิงรุก 2. การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3. การบริหารจัดการชั้นเรียน 4. การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย 5. การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน	1. การจัดประสบการณ์เรียนรู้เชิงรุก 2. การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3. การบริหารจัดการชั้นเรียน 4. การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย
4. ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย	1. การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย 2. การส่งเสริมพัฒนาการ	1. การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย 2. การส่งเสริมพัฒนาการ	1. การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	องค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและการศึกษาโรงเรียนดีเด่น	สรุปผลการวิเคราะห์
	ด้านอารมณ์ จิตใจ 3. การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม 4. การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา	ด้านอารมณ์ จิตใจ 3. การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม 4. การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา	2. การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ 3. การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม 4. การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา
5. ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร	1. การสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2. การนำหลักสูตรไปใช้ 3. การประเมินหลักสูตร	1. การสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2. การนำหลักสูตรไปใช้ 3. การประเมินหลักสูตร 4. การกำกับ ติดตามและประเมินผล	1. การสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2. การนำหลักสูตรไปใช้ 3. การประเมินหลักสูตร

จากตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาโรงเรียนดีเด่น มีความแตกต่างจากองค์ประกอบย่อยที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ การมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ การส่งเสริมครูในการสร้างนวัตกรรม การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน การกำกับ ติดตามและประเมินผล ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีลักษณะและความหมายคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยจึงนำมารวมไว้ในองค์ประกอบย่อยต่างๆ ดังนี้ การมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบย่อย ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การส่งเสริมครูในการสร้างนวัตกรรม เป็นส่วนหนึ่งของ

ขององค์ประกอบย่อย การพัฒนาบุคลากรปฐมวัย การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบย่อย การบริหารจัดการชั้นเรียน และการกำกับ ติดตามและประเมินผล มีความคล้ายคลึงกับองค์ประกอบย่อย การประเมินหลักสูตร

ดังนั้นจึงสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า องค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 5 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่

(1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (2) การจัดองค์กรและโครงสร้างการบริหาร (3) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน (4) การบริหารเทคโนโลยี และ (5) การพัฒนาบุคลากรปฐมวัย 2) ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย (2) การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร (3) การมีส่วนร่วมในการกำกับติดตาม 3) ด้านการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การจัดประสบการณ์เรียนรู้เชิงรุก (2) การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (3) การบริหารจัดการชั้นเรียน และ (4) การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย 4) ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย (2) การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ (3) การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และ (4) การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา 5) ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร (2) การนำหลักสูตรไปใช้ และ (3) การประเมินหลักสูตร

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้ องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนประถม

ศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือครั้งนี้ ผลการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และศึกษาโรงเรียนดีเด่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล ซึ่งมี 5 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (2) การจัดองค์กรและโครงสร้างการบริหาร (3) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน (4) การบริหารเทคโนโลยี และ (5) การพัฒนาบุคลากรปฐมวัย 2) ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย (2) การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร (3) การมีส่วนร่วมในการกำกับติดตาม 3) ด้านการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การจัดประสบการณ์เรียนรู้เชิงรุก (2) การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (3) การบริหารจัดการชั้นเรียน และ (4) การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย 4) ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย (2) การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ (3) การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และ (4) การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา 5) ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร (2) การนำหลักสูตรไปใช้ และ (3) การประเมินหลักสูตร

ผลของการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษา นักวิชาการ และงานวิจัย ดังนี้ ฉัตรวิไล สุรินทร์ขมพู (2562, หน้า 135-156) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย: บทบาทผู้บริหาร พบว่า องค์ประกอบของการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและการบริหารวิชาการระดับปฐมวัย 2) การบริหารจัดการเรียนรู้หรือจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย สอดคล้องกับ ศิริมงคล ทนทอง และศศิธรา แพงไทย (2562, หน้า 490-502) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยยุคการศึกษา 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า องค์ประกอบของการจัดการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารวิชาการและการบริหารบุคลากร 2) ด้านการจัดประสบการณ์ 3) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ สุเมธ งามนกนก (2564, หน้า 204-215) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาระดับปฐมวัย: นวัตกรรมจัดการศึกษาด้วยแนวคิดโฮสโคป พบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการสถานศึกษาระดับปฐมวัย ประกอบด้วย 1) การบริหารงานอย่างเป็นระบบและการบริหารจัดการบุคลากร 2) การจัดสภาพแวดล้อม 3) มาตรการด้านความปลอดภัย และ 4) การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางเพื่อขยายขอบเขตการศึกษาการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดการศึกษาปฐมวัยให้กว้างขวางมากขึ้น

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัย ในเรื่องการประเมินตนเองและวางแผนจัดการศึกษาปฐมวัยเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานอื่นๆ

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฐมวัย เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฐมวัย ก่อนเปิดภาคเรียนในแต่ละปีการศึกษาและสามารถนำไปสร้างแบบประเมินการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยที่

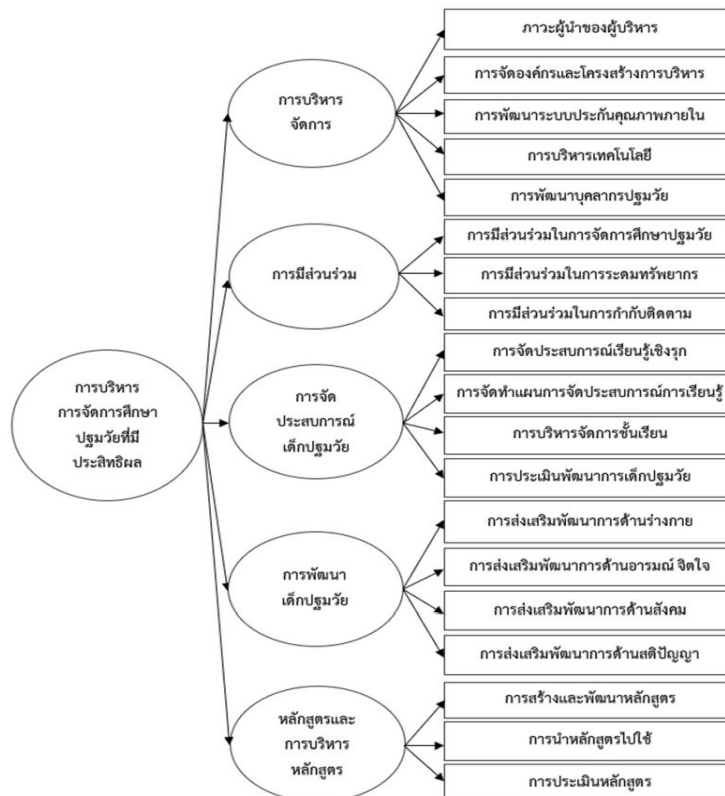

มีประสิทธิภาพ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 5 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบ

ย่อย ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย 2) ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 3) ด้านการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย 4) ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย และ 5) ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัย สามารถนำมาเป็นแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ และเป็นสารสนเทศไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เกสรี ลัดเลีย. (2555). การพัฒนาตัวชี้วัดของการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยตามแนวคิดสันติศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. (รายงานการวิจัย). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- เรชา ศรีวิชัย. (2554). รูปแบบการบริหารงานสถานศึกษาเอกชนระดับปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ ในจังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- แววรณ พงษ์สะอาด. (2554). ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างควมมีประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉัตรวิไล สุรินทร์ขมพู. (2562). การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย: บทบาทผู้บริหาร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 13(2), 135-156.
- นวพร รักขันแสง และคณะ. (2559). ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 12(1), 52-61.
- บุญเชิด ขำนิศาสตร์. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- ปราณิสรา แพหมอ. (2562). รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ปริญญา ไทยลา, อังคณา อ่อนธานี และจักรกฤษณ์ จันทะคุณ. (2565). เด็กปฐมวัยกับการส่งเสริมการเรียนรู้แบบใหม่ในวิถี New Normal. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 13(1), 187-201.
- ศิริมงคล ทนทอง และศศิธรดา แพงไทย. (2562). รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยยุคการศึกษา 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 6(3), 490-502.
- สมพงษ์ อัสสากัย. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2554). การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพและประกอบวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผน สำนักงานเลขาธิการ คุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถของเด็กในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2551). กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

_____. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2562). คำอธิบายพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: อีเลฟเว่นสตาร์อินเตอร์เทรต.

_____. (2562). มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุเมธ งามกนก. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาระดับปฐมวัย: นวัตกรรมจัดการศึกษาด้วยแนวคิดไฮสโคป. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 32(1), 204-215.

อรุณี สารพิทักษ์. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

Essa. (1996). *Introduction to Early Childhood Education*. (2nd ed). Albany: Delmar Publishers.

Gordon, A. M. & Williams-Browne, K. (1995). *Beginings & beyond*. (4th ed). New York: Delmar Publishers.

รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10*

The Model of Academic Management According to the Iddhibada 4 Principles in Secondary Schools Under the Office of the Secondary Education Service Area 10

พัฒนพรชัย เมฆวิไลย, บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และสุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
Patprongchai Makvilai, Boonchurd Chumnisart and Suddhipong Srivichai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: surachaihongtrakool@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการ 2) พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) เสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง 341 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทำการพัฒนารูปแบบโดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน และการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
2. พัฒนารูปแบบจากผลการสัมภาษณ์ ยกย่องรูปแบบ (ฉบับร่างที่ 1) และจัดสนทนากลุ่มเพื่อปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานวิชาการ (ฉบับร่างที่ 2)

*ได้รับบทความ: 4 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2565
Received: March 4, 2022; Revised: December 23, 2022; Accepted: December 25, 2022

3. รูปแบบ ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม 2) หลักการบริหารวิชาการ และ 3) วัตถุประสงค์ของการบริหารงานวิชาการ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ได้แก่ 1) ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ หลักอิทธิบาท 4 และโครงการพัฒนางานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 และ 2) กระบวนการบริหารงานวิชาการ ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ได้แก่ 1) โครงสร้าง 2) การตัดสินใจ และ 3) แนวทางการประเมิน และส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ; โรงเรียนมัธยมศึกษา; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the condition of academic administration, 2) to develop a model for academic management according to the Iddhibada 4 Principles, and 3) to propose a model of academic management according to the Iddhibada 4 Principles, using mixed method research. A questionnaire was used, a sample of 341 people, data were analyzed by statistical means, percentage, and standard deviation. The model was developed by interviewing 10 key informants and focus group discussions with 10 experts. Data were analyzed by content analysis.

The results showed that:

1. Conditions of Academic Administration in Secondary Schools under the office of the Secondary Educational Service Area Office, Region 10, as a whole, was at a high level. In descending order, they are Assessment and Evaluation and the transfer of academic results development and use of technological media for education development of learning process Educational curriculum development and internal quality assurance and educational standards.

2. Develop a model based on interview results, draft a model (1st draft), and hold a focus group. To improve the model of academic administration (2nd draft).

3. The model were 4 components: Part 1 Leading part, which are 1) environment 2) principles of academic management 3) objectives of academic management. Part 2 The model, which are 1) scope of academic management, the Iddhibada 4 Principles and project to develop academic management according to the Iddhibada 4 Principles 2) academic management process. Part 3 Implementation process, which are 1) structure

2) decision making 3) evaluation guidelines, and Part 4 conditions for success.

Keywords: Academic Management; Secondary Schools; Secondary Education Service Area Office District 10

1. บทนำ

การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนภายใต้ความร่วมมือของบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อจัดกิจกรรมทุกชนิดภายในสถานศึกษาที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการศึกษาของผู้เรียน ภายใต้การประสานงานของบุคลากรทุกระดับในสถานศึกษาร่วมกัน ซึ่งบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุดในการส่งเสริมงาน วิชาการของสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้สอน โดยการบริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ผู้บริหารใช้เวลาในการบริหารงานด้านวิชาการเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความรู้ ทักษะตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และภาวะสุขภาพตามจุดหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ (สัมมา ธรณีย์, 2560) ถือได้ว่าเป็นงานที่เป็นหัวใจหลัก มีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนการศึกษาที่ผู้บริหารควรตระหนักให้ความสำคัญ เอาใจใส่อย่างมากกับการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนมุมมอง แนวคิด ส่งเสริม สนับสนุนครูในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาผู้เรียน ไม่ว่าโรงเรียนขนาดใดก็ตาม การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจที่สำคัญของการจัดการศึกษา และมีความสำคัญอันดับแรกๆ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา (มณีนี เจริญไชนาวงศ์ และปทุมพร เปียถนอม, 2563, หน้า 72-82)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พบสภาพปัญหาในโรงเรียน คือ 1) ด้านคุณภาพการศึกษาพบว่านักเรียนในโรงเรียนในทุกช่วงชั้นและในทุกพื้นที่ที่มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ต่ำกว่านักเรียนจากโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่และยังมีนักเรียนในสัดส่วนที่ต้องปรับปรุงสูงกว่าในช่วงชั้น 2) ด้านการบริการจัดการพบว่าอัตราส่วนครูต่อนักเรียนนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐานค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน สูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่นๆ อีกด้านหนึ่งยังมีโรงเรียนอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษ เช่น พื้นที่ห่างไกลความเจริญ พื้นที่บนภูเขาสูง บนเกาะชายขอบของประเทศ เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาในการเดินทางไปโรงเรียนของนักเรียน นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนยังขาดทักษะในการบริหารจัดการจึงมีบริบทที่ต่างไปจากโรงเรียนขนาดอื่นๆ ตลอดจนการเคลื่อนย้ายอพยพของประชากรไปรับจ้างในพื้นที่ต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียน 3) ด้านการเรียนการสอนพบว่าครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการเรียนการสอนในสภาพที่ครูไม่ครบชั้น ครูสอนไม่เต็มเวลาและเต็มความสามารถ เพราะมีภารกิจอื่นๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอนที่ครูจำเป็นต้องปฏิบัติทั้งจากสังกัดเดียวกันและต่างสังกัด หลักสูตรไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ซึ่งมีสาเหตุมาจาก

โรงเรียนได้รับงบประมาณน้อย 4) ด้านความพร้อม และปัจจัยสนับสนุน พบว่าได้รับจัดสรรบุคลากรงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างที่จำเป็นจำนวนน้อย สภาพอาคารเก่าชำรุดทรุดโทรม คอมพิวเตอร์โทรศัพท์ยังไม่เพียงพอ เป็นผลให้ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนแต่ละขนาดที่แตกต่างกันตามบริบท จำนวนนักเรียน ขนาดโรงเรียน จำนวนบุคลากร และคุณภาพของบุคลากรรวม ทั้งจำนวนงบประมาณที่ได้รับของโรงเรียนแต่ละแห่งอาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารงาน (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวที่จะส่งผลกระทบอย่างมากต่อระบบการจัดการเรียนการสอนและสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษา ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรของสถานศึกษา ต้องปฏิบัติภายใต้มาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อย่างเคร่งครัด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ปลอดภัยจากโรคโควิด 19 ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและปลอดภัยจากโรค (กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีอำนาจหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการและมีอำนาจหน้าที่จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และ

มาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา กำกับ ดูแล ติดตาม และ ประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่ การศึกษาศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูล สารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยโรงเรียนมัธยมศึกษา การดำเนินงานบริหารใน สถานศึกษาพบปัญหาผู้บริหารตลอดถึงครูใน โรงเรียนยังขาดการมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แก่ บุคลากรในองค์กร มีการพูดจาหยาบคาย ไม่ให้ เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ไม่เห็นประโยชน์ของส่วนรวม ทำงานเพื่อประโยชน์ ของตนเองมากเกินไป เกิดความเห็นแก่ตัว และ ทำความดีไม่เสมอต้นเสมอปลาย ทำให้โรงเรียนเกิด ภาวะองค์กรบกพร่องประสบความล้มเหลวในด้านการ บริหารของผู้บริหารทำให้มีผลกระทบต่อ นักเรียน เกิดความเสียหายต่อโรงเรียน โรงเรียน เสื่อมเสียชื่อเสียง

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการบริหารที่ ผู้บริหารสามารถนำมาประยุกต์ใช้ คือ หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมสำคัญของผู้บริหารทุกระดับ ส่งเสริมให้กิจการทั้งปวงสัมฤทธิ์ผล เช่น ฉันทะ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและอยากให้งานนั้น บรรลุถึงจุดหมาย วิริยะ ได้แก่ ความเพียร ความแก่งัดกล้า ไม่กลัวต่ออุปสรรค และความยาก

ลำบาก จิตตะ ได้แก่ ความคิดจดจ่อ เอาใจใส่อยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปทีอื่น วิมังสา ได้แก่ ความสอบสวนไตร่ตรอง ใช้สติปัญญาพิจารณาเหตุผล (दारววรรณ ศรีกาญจนา, 2561) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานวิชาการให้ประสบผลสำเร็จได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 เพื่อเสนอแนวทางการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารให้มีประสิทธิภาพพัฒนาผู้สอนและผู้เรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่พึงประสงค์ทั้งด้านวิชาการและความประพฤติที่ดี สร้างคนดี คนเก่ง และมีความสุขในโรงเรียนและสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10

3. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา จากหนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย Website โดยใช้แบบศึกษาเอกสาร และทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 2) ใช้แบบสอบถามสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 มีกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเป็นครู จำนวน 341 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ด้วยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan (ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, 2552) เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานคือ ร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

(Purpose Sampling) มีเครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา 2) ยกร่างพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 โดยใช้ผลลัพธ์จากขั้นตอนที่ 1 มีเครื่องมือเป็นแบบศึกษาเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (ฉบับร่างที่ 1) 3) จัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (ฉบับร่างที่ 2)

ขั้นตอนที่ 3 เสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 โดยนำฉบับที่ร่าง 2 มาทำการปรับปรุงแก้ไข มีเครื่องมือเป็นแบบศึกษาเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 โดยภาพรวม (n = 341)

ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน	4.14	0.56	มาก
2. ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.11	0.78	มาก
3. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.08	0.52	มาก
4. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	3.93	0.53	มาก
5. ด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	3.42	0.49	มาก
รวม	3.94	0.57	มาก

2. พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยาบท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 พบว่า

2.1 ผู้บริหารและครูปฏิบัติหน้าที่ของตนตามความรู้ ความสามารถ เอาใจใส่ภาระของตนเองเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและคิดไตร่ตรองอยู่เสมอเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามสาระและหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการด้วยการมีส่วนร่วมของกลุ่มบ้าน วัด และโรงเรียน ปลุกฝังให้ผู้บริหารและครูมีอริยาบท 4 ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ผู้บริหารต้องปลุกฝังและสร้างหลักอริยาบท 4 ให้แก่ตนเอง และครูก่อนที่จะสร้างหรือส่งเสริมให้แก่นักเรียนด้วยการส่งเสริมให้ครูมีความพอใจ ชอบใจในรายวิชาที่ตนเองสอนในเบื้องต้นก่อนหากครูมีความพอใจรักในการสอนในรายวิชาของตน ครูในโรงเรียนจะมีความเพียร พยายามในการปลุกฝัง สร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนได้ การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ผู้บริหาร ครูมีหลักอริยาบท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ผลการเรียนของผู้เรียนก็จะมีพัฒนาการที่ดีทั้งด้านวิชาการและจิตใจส่งผลให้ผู้เรียนเติบโตเป็นบุคลากรที่สมบูรณ์ของสังคมต่อไป ผู้บริหารต้องสร้างขวัญและกำลังใจ สนับสนุนให้ครูมีความพอใจ พร้อมทั้งจะพัฒนาสื่อ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ เปิดใจกว้างพร้อมที่จะเรียนรู้ ตั้งใจพัฒนา พิจารณาการใช้สื่อเหมาะสมกับการเรียนการสอนของตนจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิด

การเรียนรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2.2 รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยาบท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) หลักการ (Principle) 3) วัตถุประสงค์ (Object) ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย 1) ระบบงาน (System) ได้แก่ ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ทั้ง 5 ด้าน คือ (1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (3) การวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน (4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (5) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา หลักอริยาบท 4 คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) วิมังสา (ความสอบสวน ไตร่ตรอง) และ โครงการพัฒนางานวิชาการตามหลักอริยาบท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขต 10 คือ โครงการที่ 1 โครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โครงการที่ 2 โครงการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน โครงการที่ 3 โครงการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โครงการที่ 4 โครงการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โครงการที่ 5 โครงการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี 2) กระบวนการจัดการ (Management Process) ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง (Structure) 2) การตัดสินใจ (Decision Making) 3) แนวทางการประเมิน และ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ

2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงขอบเขตด้านเนื้อหาแนวคิดและทฤษฎี

เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ และหลักอริยบท 4 ได้แก่ ฉันทะ รักงาน (เห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) วิริยะ สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน) จิตตะ ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศ ตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข) บูรณาการกับการบริหารงานวิชาการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. เสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม คือ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น หลักสูตร นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 2) หลักการบริหารวิชาการ 10 ข้อ 3) วัตถุประสงค์ของการบริหารงานวิชาการ 4 ข้อ ส่วนที่ 2 ตัวแบบประกอบด้วย 1) ระบบงาน คือ ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 10 ข้อ 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 13 ข้อ 3) ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน 12 ข้อ 4) ด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 14 ข้อ และ 5) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 9 ข้อ โดยบูรณาการกับหลักอริยบท 4 คือ ฉันทะ รักงาน (เห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) วิริยะ สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน) จิตตะ ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) วิมังสา ทำงาน

ด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข) และโครงการพัฒนางานวิชาการตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา คือ โครงการที่ 1 โครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โครงการที่ 2 โครงการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน โครงการที่ 3 โครงการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โครงการที่ 4 โครงการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โครงการที่ 5 โครงการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี โดยทั้ง 5 โครงการบูรณาการร่วมกับหลักอริยบท 4 ซึ่งแต่ละโครงการมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการด้วยหลักอริยบท 4 ทั้ง 5 โครงการ 2) กระบวนการจัดการ คือ กระบวนการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมี 4 ขั้นตอน ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง คือ ภารกิจของโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับงานวิชาการทั้ง 6 ด้าน 2) การตัดสินใจ คือ ขั้นตอนการบริหารงานวิชาการ 3 ขั้นตอน 3) แนวทางการประเมินตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2561 จำนวน 3 มาตรฐาน และส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายของโรงเรียนมัธยมศึกษา นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการบริหารงานวิชาการตามสถานการณ์การระบาดของโควิด 19

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการตาม

หลักอทิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 ดังต่อไปนี้

1. สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า 1) ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการประเมินการเรียน อีกทั้งมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของสารินทร์ เอี่ยมครอง (2561) พบว่า ด้านการวัดผลประเมินผลสถานศึกษาควรจัดทำระเบียบ ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของสพฐ. ส่งเสริมให้งานวัดผลมีฐานข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสืบค้นและปรับปรุงข้อมูล และกำกับติดตามการปฏิบัติงานของงานวัดผลให้ถูกต้องรวดเร็วตามแนวปฏิบัติของ สพฐ 2) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อ การเลือกใช้สื่อการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา อธิบายให้ผู้เรียน

เข้าใจเสียก่อนว่าเหตุใดจึงต้องใช้สื่อดังกล่าว และการใช้สื่อต้องการเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเวลาและความคล่องแคล่ว สอดคล้องกับงานวิจัยของอดิพงษ์ สุขนาถ (2560) พบว่า องค์ประกอบด้านการพัฒนาสื่อเทคโนโลยี และแหล่งการเรียนรู้มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ผ่านตัวแปรองค์ประกอบด้านคุณสมบัติของนักเรียน อธิบายได้ว่า สื่อ เทคโนโลยีและแหล่งการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งในการพัฒนาตัวผู้เรียน 3) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการตรวจสอบความรู้ขั้นพื้นฐานของผู้เรียนและจัดกิจกรรมปรับความพร้อมของผู้เรียน นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และเตรียมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรขั้นพื้นฐานและจัดทำแผนการสอนที่เน้นเรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของสารินทร์ เอี่ยมครอง (2561) พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาควรจัดทำเอกสารคู่มือเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผู้เรียน ครูผู้สอนควรศึกษาโครงสร้างหลักสูตรเพื่อจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษามีการจัดตั้งคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานก่อนพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของพนม วิลัยหล้า (2560) พบว่า แนวทางการ

พัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 คือ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีการวางแผนงานด้านวิชาการให้ครอบคลุมการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครู ผู้บริหารมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การนิเทศภายใน โดยผู้บริหารและคณะครูอย่างสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาควรจัดให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกอย่างเพียงพอและมีแผนงานการดำเนินโครงการต่างๆ ของสถานศึกษาที่จะส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 5) ด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักการและครอบคลุมในเรื่อง หน่วยงานต้นสังกัดส่งเสริม สนับสนุนและร่วมดำเนินงานตามระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา และจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี สอดคล้องกับงานวิจัยของชลิดา เจริญชัย (2561) พบว่า ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้บริหารควรแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากหน่วยงานต้นสังกัดเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา ผู้บริหารควรจัดเตรียมงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครู บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์

สังเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพภายในภายนอก และการนำข้อมูลสารสนเทศจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ ไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนา

2. ผู้บริหารและครูปฏิบัติหน้าที่ของตนตามความรู้ ความสามารถ เอาใจใส่ภาระของตนเอง เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและคิดไตร่ตรองอยู่เสมอเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามสาระและหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ด้วยการมีส่วนร่วมของกลุ่มบ้าน วัด และโรงเรียน ปลุกฝังให้ผู้บริหารและครูมีอิทธิบาท 4 ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ผู้บริหารต้องปลุกฝังและสร้างหลักอิทธิบาท 4 ให้แก่ตนเอง และครูก่อนที่จะสร้างหรือส่งเสริมให้แก่นักเรียนด้วยการส่งเสริมให้ครูมีความพอใจ ชอบใจในรายวิชาที่ตนเองสอนในเบื้องต้นก่อนหากครูมีความพอใจ รักในการสอนในรายวิชาของตน ครูในโรงเรียนจะมีความเพียรพยายามในการปลุกฝัง สร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ให้แก่กันได้ การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ผู้บริหาร ครู มีหลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ผลการเรียนของผู้เรียนก็จะมี การพัฒนาการที่ดีทั้งด้านวิชาการและจิตใจส่งผลให้ผู้เรียนเติบโตเป็นบุคลากรที่สมบูรณ์ของสังคมต่อไป ผู้บริหารต้องสร้างขวัญและกำลังใจ สนับสนุนให้ครูมีความพอใจ พร้อมทั้งจะพัฒนาสื่อ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ เปิดใจกว้างพร้อมที่จะเรียนรู้ ตั้งใจพัฒนาพิจารณาการใช้สื่อเหมาะสมกับการเรียนการสอนของตนจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ทันต่อการ

เปลี่ยนแปลงของสังคม สอดคล้องกับพระอภินันท์ กนต์สีโล (สิงมาตา) (2563, หน้า 62-70) ที่กล่าวว่า บุคลากรในสถานศึกษาควรมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี มีความพอใจรักใคร่ในงาน ในหน้าที่ ผู้ร่วมงาน นักเรียน และผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อเป็นแรงจูงใจให้การทำงานประสบความสำเร็จ สิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารคือต้องมีความอดทน รอคอย การกำกับดูแลโดยใช้หลักฉันทะเป็นตัวช่วยให้งานพบความสำเร็จ ควรมีการสร้างเสริมกำลังใจในการทำงานให้เกิดความรักในงาน ในองค์กร ควรมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างตั้งใจตามเป้าหมายของการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืน บุคลากรควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายในการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาตนเองและผู้เรียนภายในสถานศึกษามีความเข้าใจ และมีความตั้งใจในการวางแผนและจัดทำนโยบายในการบริหารงานในสถานศึกษา การทำงานด้วยใจรัก จะทำให้ผลที่ได้เกิดจากความตั้งใจจริง นำมาซึ่งความภาคภูมิใจในหน้าที่การงานของตน และสอดคล้องกับงานวิจัยของดารารวรรณ ศรีกาญจนา (2561) พบว่า หลักธรรมในการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ หลักอหิชา 4 ดังนี้ 1) ฉันทะ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีความรักในงาน และใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ ประารถนาที่จะทำให้ได้ผลดียิ่งขึ้น สำเร็จบรรลุถึงจุดหมาย และที่สำคัญผู้บริหารจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารสถานศึกษา มีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน การให้คำปรึกษาเพื่อให้งานมีความ

ก้าวหน้าอันจะส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานวิชาการ 2) วิริยะ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา มีความขยัน หมั่นประกอบการทำงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้เป็นอย่างดี เป็นความเพียรที่เกิดจากตนเองและเป็นความเพียรที่บุคคลอื่นช่วยกระตุ้น ตั้งมั่น ไม่ย่อหย่อนต่ออุปสรรค สร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อให้งานวิชาการประสบผลสำเร็จ 3) จิตตะ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด จิตฝึกฝายอยู่กับงานที่ทำ อุทิศตัวอุทิศใจให้กับงานที่ทำ โดยใช้ความคิดในเรื่องนั้นสม่ำเสมอ ใช้พลังในสมองซีกขวา เป็นการใส่ใจในรายละเอียด ปฏิบัติหน้าที่อย่างรอบคอบ ใส่ใจดูแลรับผิดชอบทุกอย่างในสถานศึกษา ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม พัฒนางานวิชาการสม่ำเสมอเป็นแบบอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างความแตกต่างของสถานศึกษาตรงที่ความตั้งใจ เป็นสถานศึกษาที่บริหารงานแตกต่างจากสถานศึกษาอื่นและเกิดความสำเร็จในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา 4) วิมังสา หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำ มีการวางแผน วัดผลประเมินผล คิดค้นวิธีแก้ไข ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

3. รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอหิชา 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม คือ สภาพแวดล้อมทั้งภายใน

และภายนอก 2) หลักการบริหารวิชาการ 3) วัตถุประสงค์ของการบริหารงานวิชาการ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย 1) ระบบงาน คือ ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ทั้ง 5 ด้าน คือ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (3) ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน (4) ด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (5) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และบูรณาการร่วมกับโครงการพัฒนางานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 จำนวน 5 โครงการ 2) กระบวนการจัดการ คือ กระบวนการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมี 4 ขั้นตอน ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง 2) การตัดสินใจ 3) แนวทางการประเมินตามมาตรฐานการศึกษา และส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาราวรรณ ศรีกาญจนา (2561) พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ส่วนประกอบของรูปแบบ 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) บริบทของสถานศึกษา ส่วนที่ 2 ตัวแบบกระบวนการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) ขั้นตอนการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ 3) คุณลักษณะที่ดีของผู้นำทางวิชาการ 4) หลักธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ 5) โครงการในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสินงามประโคน และคณะ (2562, หน้า 134-146) พบว่า หลักอิทธิบาท 4 เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่าง 1) ฉันทะ ความพอใจในการบริหาร ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ 2) วิริยะ ความเพียรไม่ทอดทิ้งในการประกอบกิจนั้นๆ ด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างไม่ย่อท้อ 3) จิตตะ เอาใจใส่ไม่ทอดธุระในเรื่องนั้นๆ ด้วยการร่วมกันตัดสินใจปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างถูกต้องและเหมาะสม 4) วิมังสา จะต้องทำงานนั้นต่อไป เป็นบันไดสู่ความสำเร็จสู่ประการ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลางและหลักสูตรท้องถิ่น

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกค้นคว้า สังเกต รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนประกอบด้วยการประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียน

1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้จัดระบบสารสนเทศที่มาข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

1.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาการใช้สื่อหลังจากใช้สื่อต้องมีการ

ทบทวนข้อมูลความรู้และเกิดความคิดใหม่ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

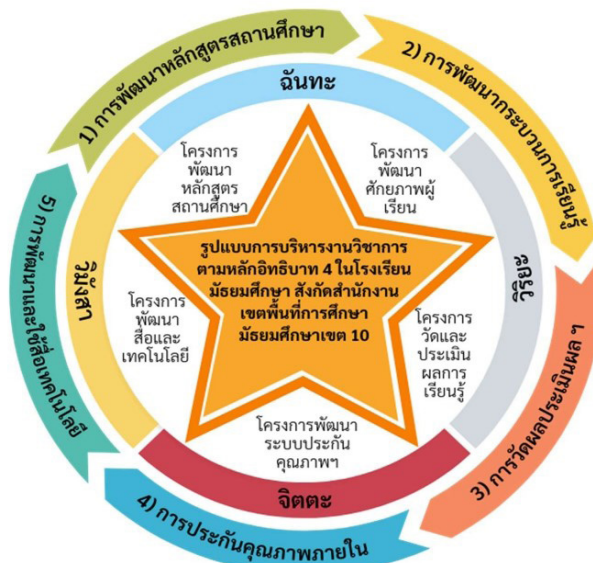
2.1 ควรทำการศึกษากระบวนการพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

2.2 ควรศึกษานวัตกรรมกระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 มีรายละเอียดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการ

เรียนรู้ ข้อ 3) การวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน 4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 5) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ รักงาน (เห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) วิริยะ สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน) จิตตะ ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศ ตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข) บูรณาการกับโครงการพัฒนางานวิชาการ คือ โครงการที่ 1 โครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โครงการที่ 2 โครงการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน โครงการที่ 3 โครงการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ โครงการที่ 4 โครงการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โครงการที่ 5 โครงการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี เพื่อขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2563). *คู่มือการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษา ในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19*. นนทบุรี: คิว แอดเวอร์ไทซิง.
- ชลิดา เจริญชัย. (2561). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนกลุ่มนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดาราวรรณ ศรีกาญจนา. (2561). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- พนม วิลัยหล้า. (2560). *สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระอภิรักษ์ กนต์สิโล (สิงมาตา). (2563). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอหาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2*. *Journal of Modern Learning Development*, 5(4), 62-70.
- มณีนี เจริญไชยนาวงศ์ และปทุมพร เปี้ยถนอม. (2563). *การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 14(2), 72-82.
- สัมมา ธนธัญ. (2560). *หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- สารินทร์ เอี่ยมครอง. (2561). *แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2561). *แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กปี 2561 ถึง 2563*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สิน งามประโคน และคณะ. (2562). *การบริหารการศึกษา: แนวคิด ทฤษฎีและรูปแบบการบริหารจัดการ*. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(3), 134-146.
- อดิพงษ์ สุขนาท. (2560). *การสังเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเส้นขององค์ประกอบเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

**การพัฒนากิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ
เพื่อส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา***
**Activities Development of 10 National Health
Recommendations to Promote Health Literacy of Primary
School Students**

วชิราภรณ์ ขวลอยฟ้า และอุไรวรรณ หาญวงศ์
Wachiraphorn Khaoloifa and Uraiwan Hanwong
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Patwachiraphorn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ ที่ส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ และ 2) ศึกษาผลความรอบรู้ด้านสุขภาพ หลังการใช้กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบ้านวังแดง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร จำนวนนักเรียน 34 คน ได้จากการเลือกตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ ที่ส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ จำนวน 10 กิจกรรม แบบทดสอบความรอบรู้ด้านสุขภาพ และแบบประเมินทักษะการจัดการตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบคะแนนเฉลี่ย t-test หลังเรียนโดยเทียบกับเกณฑ์

ผลการวิจัยพบว่า

1. กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วย 10 กิจกรรม กิจกรรมละ 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง คือ 1) รู้รักสะอาด ปราศจากโรค 2) ยิ้มสวย ฟันใส ใส่ใจดูแล 3) ล้างมือถูกต้อง ป้องกันไวรัส 4) กินอย่างมีประโยชน์ ไม่เป็นโทษต่อร่างกาย 5) จดสิ่งเสพติด ชีวิตปลอดภัย 6) ครอบครัวของฉัน รักกันหวานชื่น 7) ไม่ประมาท แคล้วคลาดอุบัติเหตุ 8) ออกกำลังกายวันละนิด จิตแจ่มใส 9) อารมณ์

*ได้รับบทความ: 16 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 22 ตุลาคม 2565; ตอบรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2565

Received: August 16, 2022; Revised: October 22, 2022; Accepted: December 23, 2022

ดีเพราะมีความสุข 10) สังคมน่าอยู่ ทุกคนรู้หน้าที่ ทุกกิจกรรมเน้นการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมพร้อม 2) ขั้นปฏิบัติงานกลุ่ม 3) ขั้นประยุกต์ 4) ขั้นติดตามผล มีค่าความเหมาะสมของกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม อยู่ในระดับมาก

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ หลังการจัดกิจกรรมได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าเฉลี่ยทักษะการจัดการตนเองในระดับดี

คำสำคัญ: กิจกรรมสุขบัญญัติ; ความรอบรู้ด้านสุขภาพ

Abstract

The objectives of this research were to develop activities based on 10 National health recommendations which promote health literacy and to study the result of health literacy after using the activities based on 10 National health recommendations. This study is an action research. A sample of the study selected by cluster sampling method was 368 students studying in grades 1-3 in the second semester of the academic year 2021 at Ban Wang Deang School, Amphur Po Thale, Pichit province. The data were collected by the 10 activities based on 10 national health recommendations that promote health literacy of primary school students, health literacy test and assessment form of self-management skills. The data were analyzed by mean, standard deviation, and the T-test posttest the posttest results compared with defined criteria.

The results of the research showed that:

1. The 10 national health recommendations developed by the researchers consisted of 10 activities, 2 hours each, totaling 20 hours which are, 1) Knowing clean, disease-free, 2) Beautiful smile, bright smile, keep taking care, 3) Washing hands correctly can prevent viruses, 4) Eating usefully cannot be harmful to health, 5) Refrain from additions, life is safe, 6) My family loves each other sweetly, 7) Don't be reckless, far from accidents, 8) Exercise a day, bright mind, 9) Good mood because I'm happy and 10) A livable society, Everyone knows their job. All activities focus on 4 stages which are: 1) Preparation, 2) teamwork, 3) Application, 4) Follow-up. The overview assessment results of the appropriateness of activities was at the high level.

2. Grades 1-3 students who study using ten national health recommendations activities that promote health literacy have a health literacy skill score after class higher than the criteria of 70 percent with statistical significance at the level of .01 and the average of self-management skills was at the high level.

Keywords: Activities Development; Health Literacy

1. บทนำ

เด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงที่กำลังเจริญเติบโตและมีการเรียนรู้ การดูแลและส่งเสริมสุขภาพให้มีความสมบูรณ์ จะทำให้มีสมรรถภาพในการศึกษาเล่าเรียน สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่เมื่อร่างกายเจริญเติบโตและมีการพัฒนาได้อย่างสมวัย ซึ่งจะทำให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพในการทำหน้าที่การทำงาน การประกอบอาชีพต่างๆ มีการดำรงชีวิตที่ดี ซึ่งในทางตรงข้าม หากไม่ดูแลสุขภาพหรือทำกิจกรรมที่มีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ ก็อาจจะก่อให้เกิดการเจ็บป่วยเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ไม่สามารถเรียนได้เท่าที่ควรซึ่งทำให้สูญเสียโอกาสหลายๆ อย่าง ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา และอาจเป็นผลเสียต่อไปในอนาคต (กองสุขศึกษา, 2551) ควรส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักการเลือกบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ รู้พิษภัยการบริโภค การเอาใจใส่ต่ออนามัยส่วนบุคคลของตนเอง กระตุ้นให้เด็กมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้เด็กสามารถดูแลตนเองได้อย่างถูกต้อง จะทำให้เด็กมีสุขภาพดีไม่เจ็บป่วย และจะทำให้เกิดผลดีต่อการเรียนเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา เป็นกลุ่มสาระหนึ่งใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่

กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งว่าด้วยองค์ประกอบและปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพทั้งทางด้านต่างๆ โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกี่ยวกับสาระองค์ประกอบและปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพทั้งทางด้านสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตวิญญาณมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการพัฒนาพฤติกรรมปฏิบัติตนตามหลักสุขบัญญัติแห่งชาติ จนมีวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดีโดยมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการ และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ผลรวมสุดท้ายคือผู้เรียนเกิดการพัฒนาเป็นองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ “สุขบัญญัติแห่งชาติ” เป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เป็นสุขนิสัยโดยเน้นที่กลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นเป้าหมายที่จะต้องได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมให้เกิดการนำสุขบัญญัติแห่งชาติไปใช้ในการปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จนเกิดเป็นพฤติกรรมต่อเนื่องถาวรอันจะนำไปสู่การวางรากฐานด้านสุขภาพที่ดี

โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาโพทะเล 02 เป็นนักเรียนมาจากครอบครัวที่มีความแตกต่างกัน ส่วนใหญ่ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้าง ทำเกษตรกรรม การเรียนรู้และการปฏิบัติตนให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีจึง

ทำได้เพียงระดับหนึ่ง จึงควรมีมาตรการหรือแนวทางที่จะปลูกฝัง พฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องเหมาะสมให้นักเรียน รวมทั้งสร้างเสริมประสบการณ์ด้านต่างๆ เพื่อสามารถใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้กับนักเรียนมากขึ้น โดยการเพิ่มความรู้ด้านสุขภาพ ประสบการณ์ แนวทางปฏิบัติตนตามบทสุขบัญญัติแห่งชาติ และรู้จักทักษะการจัดการตนเอง ซึ่งเป็นความสามารถในการกำหนด เป้าหมาย วางแผน และปฏิบัติตามแผนการปฏิบัติ พร้อมทั้งมีการทบทวนวิธีการปฏิบัติตามเป้าหมาย เพื่อนำมาปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ผลที่ตามมาคือนักเรียนมีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย ไม่ขาดเรียน มีสมองปลอดโปร่ง แจ่มใส เมื่อนักเรียนมีสุขนิสัยเรียนรู้ได้ดี พ่อแม่ ผู้ปกครอง สบายใจ ทำมาหากินอย่างมีความสุข แต่จากการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับสุขบัญญัติแห่งชาติของผู้วิจัยที่ผ่านมายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากการจัดการศึกษาไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู ทั้งที่ครูควรจะเป็นคนสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา แต่ครูไทยยังคงจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบรรยายความรู้เป็นส่วนใหญ่ ครูมีส่วนของการปฏิบัติกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้นอกจากการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ของครูยังไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง หรือเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายและลงมือปฏิบัติ กิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้ของครูดังกล่าว จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน และส่งผลกระทบต่อ

คุณภาพการศึกษาในภาพรวมของประเทศ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่มีความต้องการให้ครูจัดการศึกษาโดยคำนึง ความถนัด ความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยระบุในมาตราที่ 24 และระบุถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า ให้มีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผูกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผูกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็นรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

การจัดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติผู้เรียนจะเกิดประสบการณ์ตรง แล้วใช้ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเป็นบทเรียนสำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงให้ดีขึ้นผู้เรียนมีการปฏิบัติสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ อย่างหลากหลาย ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ มากมายผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เมื่อได้ลงมือปฏิบัติผู้เรียนจะจำความรู้ได้แม่นยำและนานกว่าการท่องจำเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ด้านสุขภาพ การดูแลสุขภาพ ตามสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ จึงได้จัดทำโครงการพัฒนากิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพ

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา โดยใช้กิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติ มีความสนุกสนาน จดจำได้ง่าย ไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี ศีลธรรม และให้ความรู้เรื่องราวเนื้อหา เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองสร้างความสนใจของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนและโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ ที่ส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา

2. เพื่อศึกษาผลความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษา หลังการใช้กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1-3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา โพนทะเล 02 อำเภอโพนทะเล จังหวัดพิจิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 6 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านเนินแค 2) โรงเรียนบ้านวังแดง 3) โรงเรียนชุมชนบ้านบางคลาน (เงินอนุสรณ์) 4) โรงเรียนบ้านท่าบัว “รัฐประชานุ

เคราะห์” 5) โรงเรียนวังขวาง และ 6) โรงเรียนวัดคงคาราม มีนักเรียนจำนวน 163 คน ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกัน และกลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านวังแดง อำเภอโพนทะเล จังหวัดพิจิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1 โรงเรียน มีนักเรียนจำนวน 34 คน ซึ่งผู้วิจัยได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งประชากรตามกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา โพนทะเล 02 ทั้งหมด 6 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ ส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 10 กิจกรรม รวม 20 ชั่วโมง แบ่งเป็น กิจกรรมที่ 1 รู้รักสะอาด ปราศจากโรค จำนวน 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 2 ยิ้มสวย ฟันใส ใส่ใจดูแล จำนวน 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 3 ล้างมือถูกต้อง ป้องกันไวรัส จำนวน 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 4 กินอย่างมีประโยชน์ ไม่เป็นโทษต่อร่างกาย จำนวน 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 5 ดนตรีเสพติด ชีวิตปลอดภัย จำนวน 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 6 ครอบครัวของฉัน รักกันหวานชื่น จำนวน 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 7 ไม่ประมาท แคล้วคลาดอุบัติเหตุ จำนวน 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 8 ออกกำลังกายวันละนิด จิตแจ่มใส จำนวน 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 9 อารมณ์ดีเพราะมีความสุข จำนวน 2 ชั่วโมง และกิจกรรมที่ 10 สังคมน่าอยู่ ทุกคนรู้หน้าที่ จำนวน 2 ชั่วโมง และ 2) แบบประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพมี 2 ลักษณะ คือ

(1) แบบทดสอบความรู้ด้านสุขภาพ ใช้ประเมิน หลังเสร็จแต่ละกิจกรรมเป็นแบบทดสอบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก 4 ข้อ ทั้งหมด 10 กิจกรรม รวม 40 ข้อ และเป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ ใช้ทดสอบนักเรียนชั้นประถมศึกษา ใช้ประเมินหลังเสร็จสิ้นการใช้กิจกรรม (2) แบบ ประเมินทักษะการจัดการตนเองตามหลักสุข บัญญัติแห่งชาติ มีลักษณะเป็นแบบวัดชนิด มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ จำนวน 3 ฉบับ ฉบับละ 15 ข้อ ฉบับที่ 1 แบบ ประเมินทักษะการจัดการตนเองตามหลักสุ ขบัญญัติแห่งชาติ นักเรียนประเมินตนเอง ฉบับที่ 2 แบบประเมินทักษะการจัดการตนเองตามหลักสุ ขบัญญัติแห่งชาติ ประเมินโดยครู ฉบับที่ 3 แบบ ประเมินทักษะการจัดการตนเองตามหลักสุ ขบัญญัติแห่งชาติ ประเมินโดยผู้ปกครอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) เตรียมความพร้อมในการ จัดกิจกรรม โดยการศึกษาขั้นตอนในการดำเนินการ จัดกิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา เตรียมสื่ออุปกรณ์ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 2) จัดแจ้งวัตถุประสงค์ของ การดำเนินกิจกรรม ทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ ของตัวอย่าง โดยการจัดให้ตัวอย่าง จำนวน 34 คน เรียนพร้อมกันในช่วง 1 ชั่วโมง ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ 3) ดำเนินการจัดกิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 10 กิจกรรม เป็นเวลา 20 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง หรือมากกว่านั้น สามารถปรับยืดหยุ่นได้ ตามความเหมาะสม พร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลใน

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม โดยจัดกิจกรรม ทุกวันอังคาร และวันพฤหัสบดี สามารถปรับ ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เวลา 13.30-15.30 น. 4) ทดสอบหลังใช้กิจกรรม ทำแบบทดสอบความ รอบรู้ด้านสุขภาพ และแบบประเมินทักษะการ จัดการตนเอง โดยการทดสอบชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ครูเป็นผู้อ่านข้อคำถามให้ และชั้นประถม ศึกษปีที่ 3 อ่านข้อคำถามเอง มาใช้กับกลุ่ม ตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูลเปรียบเทียบพัฒนาการของ ระดับความรู้ด้านสุขภาพหลังการจัดกิจกรรม สุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรม สุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เพื่อส่งเสริมความ รอบรู้ด้านสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนากิจกรรมสุขบัญญัติ แห่งชาติ 10 ประการ เพื่อส่งเสริมความรู้ด้าน สุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยผู้วิจัย ได้พัฒนากิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพ จำนวน 10 กิจกรรม กิจกรรมละ 2 ชั่วโมง รวมเวลา 20 ชั่วโมง ที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา มีค่าความเหมาะสมของ กิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 หมายถึงกิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากจากการทดลองใช้ กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนบ้านวังแดง ชั้นประถมศึกษา จำนวน 34 คน ภาคเรียนที่ 2 ปี

การศึกษา 2564

โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ในลักษณะ (Active learning) 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมพร้อม เป็นขั้นที่ครูนำนักเรียนเข้าสู่เนื้อหา โดยการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการอยากที่จะเรียนรู้ต่อไป 2) ขั้นปฏิบัติงานกลุ่ม เป็นขั้นที่ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่มย่อย เพื่อทำงานร่วมกัน และสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม อีกทั้งต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างกลุ่มอื่นๆ โดยที่ครู

ต้องเสริม ข้อมูลให้สมบูรณ์ 3) ขั้นประยุกต์ ใช้เป็นขั้นที่ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด หรือทำแบบทดสอบหลังเรียน 4) ขั้นติดตามผล เป็นขั้นที่ให้นักเรียนได้ค้นคว้าอิสระเพิ่มเติม โดยจัดทำเป็นรายงานหรือให้นักเรียนเขียนบันทึกประจำวัน รวมถึงให้นักเรียนเขียนสรุปความรู้ที่ได้รับในคาบเรียนนั้นๆ

ตอนที่ 2 ผลความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษา หลังการใช้กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพหลังการจัดการเรียนรู้เทียบกับเกณฑ์สูงกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม โดยใช้กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ร้อยละ 60	$\bar{x}$	S.D.	t	P-value
หลังเรียน	34	50	30	44.06	3.46	23.67***	0.00

*** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 ข้อมูลในตารางสรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยของความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 34 คน หลังการใช้กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ ได้ค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 44.06 จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เท่ากับ 3.46 โดยนักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จากการตั้งสมมติฐานหลังการใช้กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะการจัดการตนเอง ของนักเรียนที่ประเมินตนเอง ประเมินโดยครู และประเมินโดยผู้ปกครอง

นักเรียนคนที่	การประเมิน			ค่าเฉลี่ยรวม	แปลความ
	นักเรียน	ครู	ผู้ปกครอง		
1	4.33	4.47	4.53	4.44	ดี
2	4.20	4.67	4.53	4.47	ดี

นักเรียนคนที่	การประเมิน			ค่าเฉลี่ยรวม	แปลความ
	นักเรียน	ครู	ผู้ปกครอง		
3	4.80	4.80	4.40	4.67	ดีมาก
4	4.67	4.00	4.40	4.36	ดี
5	4.87	4.60	4.27	4.58	ดีมาก
6	4.73	4.67	4.47	4.62	ดีมาก
7	4.47	4.60	4.47	4.51	ดีมาก
8	4.53	4.47	4.53	4.51	ดีมาก
9	4.27	4.60	4.73	4.53	ดีมาก
10	4.60	4.07	5.00	4.56	ดีมาก
11	4.40	4.33	4.40	4.38	ดี
12	4.33	4.53	3.80	4.22	ดี
13	4.67	4.67	4.33	4.56	ดีมาก
14	4.33	4.53	4.53	4.47	ดี
15	4.60	4.60	4.47	4.56	ดีมาก
16	4.60	4.73	4.13	4.49	ดี
17	4.73	4.67	4.73	4.71	ดีมาก
18	4.80	4.40	5.00	4.73	ดีมาก
19	4.67	3.93	4.53	4.38	ดี
20	4.67	4.27	4.60	4.51	ดีมาก
21	4.47	4.60	4.53	4.53	ดีมาก
22	4.20	4.33	4.27	4.27	ดี
23	4.13	4.07	4.40	4.20	ดี
24	4.20	4.53	4.67	4.47	ดี
25	4.47	4.80	4.67	4.64	ดีมาก
26	4.27	4.40	4.33	4.33	ดี

นักเรียนคนที่	การประเมิน			ค่าเฉลี่ยรวม	แปลความ
	นักเรียน	ครู	ผู้ปกครอง		
27	4.53	4.73	4.40	4.56	ดีมาก
28	4.60	4.27	4.27	4.38	ดี
29	4.67	4.73	5.00	4.80	ดีมาก
30	3.93	4.27	4.20	4.13	ดี
31	4.73	4.47	4.87	4.69	ดีมาก
32	4.33	3.93	4.53	4.27	ดี
33	4.73	4.00	4.40	4.38	ดี
34	4.67	4.40	4.40	4.49	ดี
เฉลี่ย	4.51	4.45	4.49	4.48	ดี

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะการจัดการตนเองตามหลักสุขบัญญัติแห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ที่ประเมินตนเอง ประเมินโดยครู และประเมินโดยผู้ปกครอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยการจัดกิจกรรม 4.48 มีทักษะการจัดการตนเองในระดับดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาการกิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า

กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีจำนวน 10 กิจกรรม รวม 20 ชั่วโมง ทั้ง 10 กิจกรรมประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 รู้รักสะอาด ปราศจากโรค กิจกรรมที่ 2 ยิ้มสวย ฟันใส ใส่ใจดูแล กิจกรรมที่ 3 ล้างมือถูกต้อง ป้องกันไวรัส กิจกรรมที่ 4 กินอย่างมีประโยชน์ ไม่เป็นโทษต่อร่างกาย กิจกรรมที่ 5 งดสิ่งเสพติด ชีวิตปลอดภัย กิจกรรมที่ 6 ครอบครัวของฉัน รักกันหวานชื่น กิจกรรมที่ 7 ไม่ประมาท แคล้วคลาดอุบัติเหตุ กิจกรรมที่ 8 ออกกำลังกายวันละนิด จิตแจ่มใส กิจกรรมที่ 9 อารมณ์ดี เพราะมีความสุข กิจกรรมที่ 10 สังคมน่าอยู่ ทุกคนรู้หน้าที่ มีค่าความเหมาะสมของกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพได้ ด้วยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนา

กิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน โดยเริ่มจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 วิเคราะห์ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระ การเรียนรู้วิชาสุศึกษาและพลศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ศึกษาและวิเคราะห์ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านวังแดง ศึกษาารูปแบบ หรือลักษณะของการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการ เรียนรู้ในลักษณะ (Active learning) สอดคล้องกับ เดชดนัย จัฒม, เกษรา บ่าวเข้มซ้อย และศิริกัญญา แก่นทอง (2559, หน้า 47-57) กล่าวว่า Active learning คือกระบวนการในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือกระทำมากกว่าการ ฟังอย่างเดียว ต้องจัดกิจกรรมให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการอ่าน การเขียน การโต้ตอบ และการ วิเคราะห์ปัญหา อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ใช้ กระบวนการ คิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และ การประเมินค่า ศึกษาบทบาทของครูและนักเรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active learning) สอดคล้องกับปริยานุช พรหมภาสิต (2559, หน้า 17) กล่าวถึงบทบาทของครูในการ จัดการเรียนการสอน แบบ Active learning ว่า ผู้สอนส่วนใหญ่จะแสดงบทบาทเป็นผู้เขียนบท ผู้ออกแบบกิจกรรม ผู้แนะนำ (Coach) และผู้ อำนวยความสะดวก (Facilitator) และจัดสภาพ แวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ในระหว่างทำกิจกรรมผู้สอนจะเป็นทั้งผู้รับฟัง ผู้ร่วมเรียนรู้ ผู้ร่วมอภิปราย และจะต้องมีการกระตุ้นและหนุนเสริมพลังความคิดให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active

learning และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้สุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ จึงทำให้กิจกรรมที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับบริบท และสอดคล้องกับแนวคิดของทีศนา แชมมณี (2546) ที่กล่าวว่ากิจกรรมหรือรูปแบบที่ดีจะต้อง ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยมีทฤษฎี หลักการ และแนวคิดเป็นพื้นฐาน จะต้องมีความ สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งวิธีสอนและเทคนิค การสอนต่างๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนเป็นไปตามทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิดที่ ยึดถือและได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่า มีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการ เรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของ รูปแบบนั้นๆ โดยการจัดทำกิจกรรมสุขบัญญัติแห่ง ชาติ 10 ประการ ส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น ทั้ง 10 กิจกรรม ประกอบไปด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อกิจกรรมและหัวเรื่อง 2) คำชี้แจง 3) วัตถุประสงค์ 4) สาระสำคัญ 5) เวลา 6) วิธีดำเนินกิจกรรม 7) อุปกรณ์ 8) การประเมินผล 9) แบบทดสอบท้ายบท ในชั้นวิธีดำเนินกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม ที่ผู้วิจัย ได้ออกแบบและพัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมพร้อม เป็นขั้นที่ผู้สอนนำ ผู้เรียนเข้าสู่เนื้อหา โดยการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน เกิดความกระตือรือร้นในการอยากที่จะเรียนรู้ต่อไป ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติงานกลุ่ม เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ ผู้เรียนเข้ากลุ่มย่อย เพื่อทำงานร่วมกัน และสรุป ความคิดเห็นของกลุ่ม อีกทั้งต้องแลกเปลี่ยนเรียน รู้กันระหว่างกลุ่มอื่นๆ โดยที่ผู้สอนต้องเสริม ข้อมูล ให้สมบูรณ์ ขั้นที่ 3 ขั้นประยุกต์ ใช้เป็นขั้นที่ให้

ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด หรือทำแบบทดสอบหลังเรียน และขั้นที่ 4 ขึ้นติดตามผล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้ ค้นคว้าอิสระเพิ่มเติม โดยจัดทำเป็นรายงานหรือให้นักเรียนเขียนบันทึกประจำวัน รวมถึงให้ผู้เรียนเขียนสรุปความรู้ที่ได้รับในคาบเรียนนั้นๆ

ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญพบว่า กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ ส่งเสริม ความรอบรู้ด้านสุขภาพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น มีค่าความเหมาะสมของกิจกรรม ทั้ง 10 กิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 หมายถึง กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาทักษะความรู้ด้านสุขภาพ หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ พบว่ามีผลความรู้ด้านสุขภาพหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และมีทักษะการจัดการตนเองตามหลักสุขบัญญัติแห่งชาติ อยู่ในระดับสูง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากผู้วิจัย ได้ออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย มีกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติทั้งในห้องเรียน และกิจกรรมที่ต้องออกไปนอกห้องเรียน และนำมาแลกเปลี่ยนความรู้กัน จึงส่งผลให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมสอดคล้องกับแนวคิดของปรียานุช พรหมภาสิต (2559) การจัดการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning) คือ กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีที่หลากหลาย โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนด้วย

ตนเอง เน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงและ ใช้การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียน สามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้ โดยผู้สอน มีบทบาทเพียงเป็นผู้อำนวยความสะดวกและเป็นผู้วางแผนในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ตามหลัก การจัดการเรียนรู้ของสุชาติ แก้วพิกุล (2555, หน้า 13) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งลดการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนให้น้อยลง พัฒนาทักษะให้เกิดกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยลงมือกระทำมากกว่านั่งฟังเพียงอย่างเดียว เน้นการสำรวจเจตคติและคุณค่าที่มีอยู่ในผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดระดับสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินผลการนำไปใช้ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนรับข้อมูลป้อนกลับจากการสะท้อนความคิดได้อย่างรวดเร็ว มีการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้เรียน ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ มีโอกาสประยุกต์ใช้ความรู้ สามารถบูรณาการเนื้อหาหลายวิชา เพื่อเชื่อมโยงความเข้าใจวิชาต่างๆ ที่แตกต่างกัน และจัดให้มีการประเมินผลโดยกลุ่มเพื่อน (Peer Assessment) นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมยังมุ่งเน้นให้นักเรียน เห็นความสำคัญด้านสุขภาพที่ดีเติบโตตามวัย สอดคล้องกับกองสุขศึกษา (2551) เด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงที่กำลังเจริญเติบโตและมีการเรียนรู้ การดูแลและส่งเสริมสุขภาพให้มีความสมบูรณ์ จะทำให้มีสมรรถภาพในการศึกษาเล่าเรียน สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ เมื่อร่างกายเจริญเติบโตและมีการพัฒนาได้อย่างสมวัย ซึ่งจะทำให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพในการทำหน้าที่การ

งาน การประกอบอาชีพต่างๆ มีการดำรงชีวิตที่ดี ซึ่งในทางตรงข้าม หากไม่ดูแลสุขภาพหรือทำกิจกรรมที่มีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ ก็อาจจะก่อให้เกิดการเจ็บป่วย เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ไม่สามารถเรียนได้เท่าที่ควร ซึ่งทำให้สูญเสียโอกาสหลายๆ อย่าง ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ และอาจเป็นผลเสียต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของอรรถพร นามมนตรี (2561, หน้า 122-128) ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) เป็นทักษะต่างๆ ทาง การรับรู้และทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดแรงจูงใจและความสามารถของปัจเจกบุคคลในการที่จะเข้าถึงเข้าใจและการใช้ข้อมูลในวิธีการต่างๆ เพื่อส่งเสริมและบำรุงรักษาสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น อยู่เสมอ เป็นทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับบุคคล ในการดูแลสุขภาพของตนเอง เป็นผลลัพธ์ขั้นสูงของกระบวนการทางสุขศึกษาร่วมกับการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี การพัฒนา ความรอบรู้ด้านสุขภาพให้อยู่ในระดับสูง ช่วยเพิ่ม ทักษะชีวิต ส่งผลเกื้อหนุนสุขภาพของปัจเจกบุคคล และชุมชน อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาความรอบรู้ ด้านสุขภาพเป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมสุขภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของไตรลักษณ์ ภิญโญ (2560) ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การปฏิบัติตนตามสุข บัญญัติแห่งชาติแห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึก ทักษะการคิด พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การปฏิบัติตนตามสุขบัญญัติแห่งชาติแห่งชาติของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภายหลังจากการ

จัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความ พึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะ การคิดวิเคราะห์ เรื่อง การปฏิบัติตนตามสุขบัญญัติ แห่งชาติแห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการพัฒนา กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เพื่อส่งเสริม ความรอบรู้ด้านสุขภาพจากงานวิจัย ผู้วิจัยจึงเลือก แนวทางที่จะพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพแก่ ผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะ เป็นการเรียนรู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติ มีความสนุกสนาน จัดจำได้ง่าย ไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี ศีลธรรม และให้ความรู้เรื่องราว เนื้อหา เกี่ยวกับการดูแล สุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ เป็น กิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองสร้าง ความสนใจของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดประโยชน์ ต่อการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า การ จัด กิจกรรมสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการบางขั้นตอน นักเรียนอาจใช้เวลาในการทำกิจกรรมนานเกินกว่า ที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น ครูผู้สอนอาจยืดหยุ่นเวลาใน การทำกิจกรรมได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้ กระบวนการในแผนการจัดการเรียนรู้นั้นๆ นักเรียน ได้ทำกิจกรรมอย่างเต็มที่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

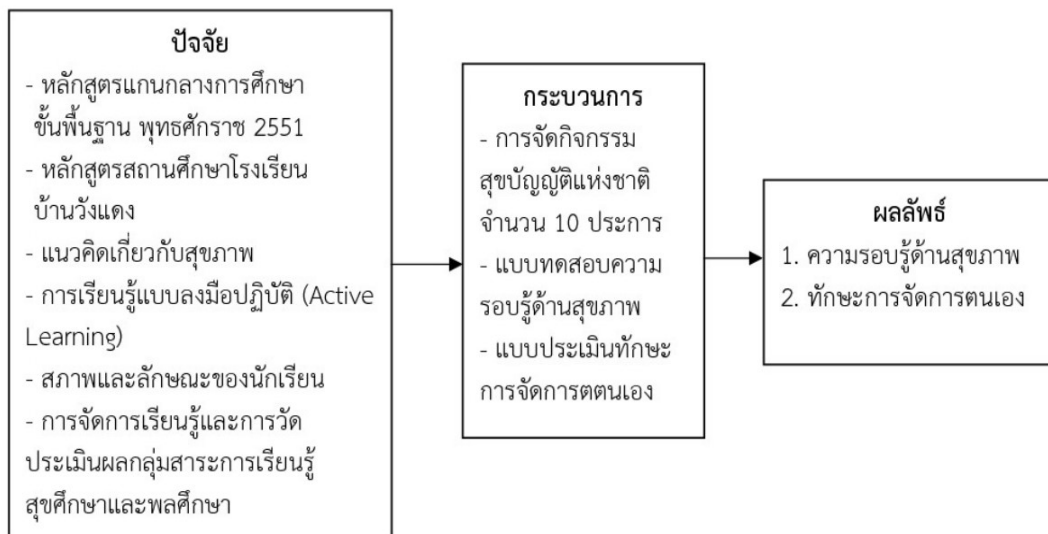

2.1 ผู้ที่จะพัฒนางานวิจัยต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนานักกิจกรรมสุขบัญญัติ แห่งชาติ 10 ประการ โดยจัดทำเป็นบทเรียน ออนไลน์ เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า สถานศึกษา ได้ส่งเสริมให้มีการเสริมสร้างความรอบรู้ด้าน สุขภาพให้กับนักเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการ พัฒนาคุณภาพของนักเรียน แต่ยังพบว่านักเรียน บางคนยังมีความต้องการในการเสริมสร้างความ รอบรู้ด้านสุขภาพให้มีความต่อเนื่องขึ้นไป และ นักเรียนส่วนมากมีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่ดีขึ้น

กว่าเดิมอย่างที่ตั้งใจได้ มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดี จนมีวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดีโดยมี ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการ และ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ผลรวมสุดท้ายคือ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาเป็นองค์รวมของความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ “สุขบัญญัติแห่งชาติ” เป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ให้เป็นสุขนิสัยโดยเน้นที่กลุ่มเด็กและเยาวชนเป็น เป้าหมายที่จะต้องได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมให้ เกิดการนำสุขบัญญัติแห่งชาติไปใช้ในการปฏิบัติตน อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จนเกิดเป็นพฤติกรรม ต่อเนื่องถาวรอันจะนำไปสู่การวางรากฐานด้าน สุขภาพที่ดี

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กองสุขศึกษา. (2551). *การเสริมสร้างและประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ*. กรุงเทพมหานคร: กรมสนับสนุนการบริการสุขภาพ.
- เดชดนัย จุ้ยชุม, เกษรา บ่าวเข้มซ้อย และศิริกัญญา แก่นทอง. (2559). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ทักษะการคิดของนักศึกษาในรายวิชาทักษะการคิด (Thinking Skills) รหัสวิชา 11-024-112 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning). *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 3(2), 47-57.
- ไทรลักษณ์ ภิญโญ. (2560). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การปฏิบัติตนตามสุขบัญญัติแห่งชาติ แห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการคิด วิเคราะห์. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ทิตนา แหมมณี. (2546). *วิธีสอนสำหรับมืออาชีพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียานุช พรหมภาสิต. (2559). *คู่มือการจัดการเรียนรู้ “Active learning (AL) for HuSo at KPRU”*. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุชาดา แก้วพิกุล. (2555). *การพัฒนากิจกรรมคณิตศาสตร์ที่ใช้การจัดการเรียนการสอนอย่างกระตือรือร้น โดยเน้นการเรียนรู้เป็นคู่ร่วมกับการบริหารสมอง เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ และความสุขในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ต่ำ*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรรธรณ นามมนตรี. (2561). ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health literacy). *วารสารทันตภิบาล*, 29(1), 122-128.

**แนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม
ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด***
**The Guidlines for Promoting Sufficiency Economy Principles
with the Doctrine of Duddhism on Thungkularonghai
Community, Kasetwisai District Roi-et Province**

พระสราวุธ วิสารโท (วิชัยโย), พระครูสุธีคัมภีรญาณ, พระโสภณพัฒนบัณฑิต¹

และพระอนุสรณ์ ปรกุกโม²

Phra Sarawut Visarato (Vichaiyo), Phrakru Sudhikhambhirayana,

Phra Sophonpathanabundhit and Phra Anusorn Parakkamo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

นักวิชาการอิสระ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Independent Scholar, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sarawutt2309@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรม 2) ศึกษาสภาพปัญหาเศรษฐกิจชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักสันโดษ คือใช้ชีวิตการอย่างพอเพียง หลักสัปปาเวส คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต และหลักทฎฐัมมิกัตถ 4 คือ การรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

*ได้รับบทความ: 9 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 10 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2565

Received: June 9, 2022; Revised: December 10, 2022; Accepted: December 23, 2022

2. สภาพปัญหาเศรษฐกิจชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ดคือ 1) ความยากจน 2) ด้านความแห้งแล้ง 3) ด้านสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

3. แนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมใช้แก้ไขสภาพปัญหาชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด คือ 1) การแก้ไขสภาพปัญหาความยากจน ด้วยหลักสันโดษ โดยมุ่งเน้นชุมชนดำรงอยู่ในความพอเพียงทั้งในการบริโภคและการดำเนินชีวิต มีความซื่อสัตย์ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร และไม่ตกไปสู่กระแสวัตถุนิยม 2) การแก้ไขสภาพปัญหาความแห้งแล้ง ด้วยหลักทิวรรธมมิกัตถ 4 โดยการจัดการบริหารน้ำในรูปแบบต่างๆ เช่น การขุดลอกหนองน้ำ การทำชลประทาน 3) การแก้ไขสภาพปัญหาสารเคมี ด้วยหลักสัมมาอาชีวะโดยการส่งเสริมใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมี เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม; เศรษฐกิจพอเพียง; พุทธธรรม; ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้

Abstract

The objectives of this research aim to; 1) study the promotion of sufficiency economy principles, 2) explore the economic problems in Thung Kula Ronghai Community, Kaset Wisai District, Roi Et Province, 3) investigate the guidelines for promoting the sufficiency economy principles with Buddhist Principles in Thung Kula Ronghai Community, Kaset Wisai District, Roi Et Province. This research is qualitative research by collecting in-depth interview as the data following the research methodology.

The research results were found that:

1. The promotion of the sufficiency economy principles with Buddhist principles: the principle of solitude, which means living a life of self-sufficiency. The right livelihood is an honest occupation. Dittamikkatta 4 is to know how to use the available resources to the maximum benefit.

2. The economic problems in this community, the results revealed that 1) poverty, 2) drought and 3) pesticides.

3. The guidelines to promoting sufficiency economy with Buddhist principles to solve problems in Thung Kula Ronghai community, Kaset Wisai District Roi Et Province for sustainable development of the quality of life of the community is 1) for poverty, people should focus on the community to maintain sufficiency in both consumption and lifestyle including honesty, patience, diligence and avoiding actual trends. 2) for drought people

should manage water in various forms such as dredging swamps irrigation and 3) for chemical problems, they should use of organic fertilizers for reducing chemicals.

Keywords: The Guidelines for Promoting; the Sufficiency Economy Principles; Buddhist Principles; Thung Kula Ronghai Community

1. บทนำ

การขุดแหล่งน้ำเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ความเป็นอยู่ที่กำลังพัฒนาสู่ความเจริญที่เรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ที่กำลังอำนาจแห่งเทคโนโลยีผลักดัน ความทะยานอยากในวัตถุและอำนาจ อย่างที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีอะไรหยุดยั้งได้ (ได้ร่พระบารมี พระบรมธรรมิกมหาราช, 2550, หน้า 425) ความแปลกใหม่ทางด้านเทคโนโลยี ส่งผลกับการใช้ชีวิต ในปัจจุบัน ให้มีความแตกต่างไปจากในอดีต การขาดความรู้ ความเข้าใจ ก่อให้เกิดเป็นปัญหาที่ ระบาดไปทั่วประเทศ (กระทรวงสาธารณสุข, 2557) ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งนับได้ว่า เป็น สัดส่วนที่มากที่สุดของประเทศ ต้องประสบกับ ปัญหานานัปการ ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม กระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อน จนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ ได้ การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยง ซึ่งกันและกันเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้อัญเชิญพระราชดำรัสหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ วางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เกิดเป็นความ เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถที่จะพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่า ทันโลก โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพคน ปฏิรูปการ ศึกษา ปฏิรูประบบสุขภาพ สร้างระบบคุ้มครอง ความมั่นคงทางสังคม รวมทั้งการเสริมสร้างความ

เข้มแข็งของชุมชน และเครือข่ายชุมชนให้เกิดการ เชื่อมโยงการพัฒนาชนบท เมืองอย่างยั่งยืน มีการ ดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ เหมาะสมกับสังคมไทย เพื่อให้ประชาชนสามารถ ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, หน้า 7) การปฏิบัติตนตามทางสายกลาง หลักของ การมีเหตุผลในการประกอบสัมมาอาชีพ เป็นหลัก ในทางพระพุทธศาสนาที่บ่งบอกถึงความสำคัญของ พระพุทธศาสนา การนำหลักธรรมในทาง พระพุทธศาสนา พระธรรมคำสั่งสอนอันเป็นที่พึ่ง อันประเสริฐทางจิตใจ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้า ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ต่อ สรรพสัตว์ทั้งหลาย ที่จะช่วยมนุษย์ให้พ้นจากความ ทุกข์ พระองค์ทรงมุ่งหวังที่จะให้เกิดประโยชน์สุข แก่ชาวโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551, หน้า 429)

ความเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธ ศาสนาอย่างถูกต้อง จึงเป็นวิธีการที่นับว่าเป็นองค์ ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งอย่างหนึ่ง ที่จะทำ ให้ มนุษย์เข้าใจและเกิดศรัทธาเลื่อมใสใน การปฏิบัติ มีหลักการใหญ่ๆ สำคัญๆ คือ การอบรมจิตเพื่อ ให้ เกิดปัญญา รู้แจ้งเห็นตามความเป็นจริงเกิดผล คือ ปัญญาในทางพระพุทธศาสนา สามารถเข้าถึงความ

ดับทุกข์การเกื้อหนุนต่อการปฏิบัติที่ทำให้บรรลุธรรมได้ และจากหลักธรรมที่ปรากฏในพระสูตรต่างๆ นั้น สามารถสร้างประโยชน์และคุณค่าให้กับชีวิตมนุษย์ การนำเอาธรรมะที่ได้จากการยึดถือเป็นแบบในการปฏิบัติ ยังสามารถนำมาเป็นแนวทางและวิถีทางของตนเอง เพื่อเน้นในการปฏิบัติการสร้างความสุขแบบองค์รวม อันจะมีผลต่อสภาพของทางร่างกายและจิตใจ ให้กับชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553, หน้า 556) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอนาคตพระพุทธศาสนา หลักคำสอนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ความคิด ศีลธรรม คุณธรรมของบุคคล ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ได้เพราะมีทรัพยากรบุคคลที่มี พฤติกรรม จริยธรรม ที่ดีทำให้ชาวพุทธ ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตไม่ทำลายมนุษย์ สัตว์ และพืชอันเป็นสิ่งมีชีวิตผู้มีศีล และวินัย ยังทะนุบำรุงสิ่งมีชีวิตให้เจริญงอกงาม เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อชุมชนผู้ที่ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง จึงนับได้ว่าเป็นผู้นำเลื่อมใสศรัทธา เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อคนทั่วไป เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ การพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนย่อมส่งผลต่อจิตใจให้ดีไปด้วย รากฐานของหลักประพฤติปฏิบัติทางศีลธรรม จริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งชี้แนวทางการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ด้วยความรู้ที่ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพชีวิตและสภาพของชุมชน เป็นความรู้ในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 1337) เป็นการพัฒนาทางพฤติกรรม จิตใจ และความรู้ คือปัญญา เพื่อให้ประสานเกื้อหนุนสอดคล้องกัน จึงเป็น

หนทางที่ทำให้การพัฒนาถูกต้องและยั่งยืน นำไปสู่อารยะธรรมที่ยั่งยืนต่อไป (จำนง อติวัฒนสิทธิ, 2545, หน้า 32)

ปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ความคิด พฤติกรรม จริยธรรม และการสร้างคุณธรรม ปัญญานำไปสู่การพัฒนาประเทศทำให้ประเทศมีขีดความสามารถ และมีศักยภาพในการแข่งขัน ขณะเดียวกันก็สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนา (บุญมี แท่นแก้ว, 2539, หน้า 26) อันเป็นคุณลักษณะในการพัฒนาคนปัญหาที่เกิดจากความต้องการที่เกินพอดีของมนุษย์ ย่อมนำไปสู่สภาวะของการสูญเสียสมดุลทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมความเสื่อมโทรมทางธรรมชาติ นำมาซึ่งภัยพิบัติทางธรรมชาติ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งแวดล้อม เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งกำเนิดแห่งปัจจัย 4 ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ (สำนักบริหารการสาธารณสุข, 2555, หน้า 3) ที่ผ่านมานุษย์ได้กระทำต่อสิ่งแวดล้อมทั้งด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และด้วยความตั้งใจ การกระทำดังกล่าวนี้ เท่ากับว่ามนุษย์ได้สร้างเงื่อนไขในการทำลายตนเองผลที่ได้ คือการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมพัฒนาคนให้มีคุณธรรม ตามหลักทางพระพุทธศาสนามีการน้อมนำ หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และดำรงชีวิตให้เกิดเป็นความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้สมดุลทั้งทางวัตถุและจิตใจ ควบคู่กันไปโดยที่ให้คุณธรรมนำการพัฒนาเป็นสังคมแห่งคุณธรรม (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559, หน้า 11)

ด้วยเหตุผลทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของการดำรงชีวิต ที่มีความยากลำบากอันเกิดกับปัญหาของสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมในการใช้ชีวิตของมนุษย์ โดยใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ สันโดษ สัมมาอาชีวะและทิฐฐัมมิกัตถ4 นำมาปฏิบัติตนตามแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้สามารถที่จะนำไปเผยแพร่ให้ผู้อยู่ในพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องจะศึกษาค้นคว้า ได้ทราบและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา อันจะมีตามมาในอนาคต เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรม
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเศรษฐกิจชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary) การศึกษาในเชิงเอกสาร

(Documentary Sources) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด ในลักษณะของแนวคิด หลักการ วิธีการ กระบวนการ รวมถึงความเป็นมา ความสัมพันธ์ในการจัดการทางพระพุทธศาสนา โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้ 1) ทำการศึกษา คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน องค์กรชุมชน ประชาชนทั่วไป 2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และส่วนงานที่เกี่ยวข้อง 3) ดำเนินการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักพุทธธรรม การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการของการจัดการ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย 4) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยที่ได้ทั้งจากเอกสาร และภาคสนาม ตามประเด็นที่สำคัญๆ ในกรอบของการวิจัย นำผลการศึกษามาเรียบเรียงเผยแพร่ส่วนเกี่ยวข้อง ให้ได้รับทราบ 5) สรุปผลการศึกษาวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

3. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูลได้ของชุมชน

ทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ 1) พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป 2) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 5 คน 3) กลุ่มโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเกษตรอินทรีย์จำนวน 5 คน 4) สำนักงานเกษตรอำเภอ จำนวน 5 คน 5) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง ด้านการเกษตร จำนวน 3 คน 6) เกษตรกรชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ จำนวน 10 คน 7) ชาวบ้านในเขตพื้นที่ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ จำนวน 12 คน รวม 45 รูป/คน

4. เครื่องมือในการวิจัย มีดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 3 ส่วน ดังนี้ส่วนที่ 1 คือ ข้อคำถามข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนที่ 2 คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับหลักธรรมในการดำเนินชีวิต จำนวน 6 ข้อ ส่วนที่ 3 คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหา ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 6 ข้อ ส่วนที่ 4 คือ ข้อคำถามแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 5 ข้อ 2) การสร้างเครื่องมือในการวิจัย สร้างแบบสัมภาษณ์ จากกรอบเนื้อหาของวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบโจทย์การวิจัย เสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ และนำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

(Content Validity) เพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา หนังสือหรือตำราเอกสารที่เกี่ยวกับการแนวทางการส่งเสริมงานวิจัย และเว็บไซต์ต่างๆ ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ติดต่อบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือความร่วมมือในการทำวิจัย ไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 45 รูป/คน และนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 45 รูป/คน จำนวน 45 ฉบับ และรับคืนมาด้วยตนเอง ทั้งหมดแล้วตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรม และการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลักชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้เห็นความคิด เห็นเกี่ยวกับแนวคิด หลักธรรมในการดำเนินชีวิต สภาพปัญหา และแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนาม

โดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่างๆ คือ หลักธรรมในการดำเนินชีวิต สภาพปัญหา และแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะการทำวิจัยในครั้งต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. การส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้นำเอาหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ หลักสันโดษ หลักสัมาอาชีวะ และหลักทวิญญมมิกัตถ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) หลักสันโดษ หมายถึง การพัฒนาและวิถีการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ เพื่อเชื่อมโยงถึงสาเหตุและทางออก ประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา การบริหารประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อนำมาซึ่งความเจริญด้วยวิธีการต่างๆ ตามระบบความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการใช้ชีวิตพอมมี พอดี พอกิน โดยสามารถพึ่งตนเองได้ ในการดำเนินชีวิตของชุมชน และทุกภาคส่วน สามารถนำ

ไปใช้แก้ไขปัญหาคความยากจนได้ 2) สัมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นมิจฉาอาชีวะ อันได้แก่ การเลี้ยงชีพไม่ชอบ คือการแสวงหาปัจจัยมาบริโภคที่มีชอบ เช่น การค้าขายอาวุธสงคราม ยาเสพติด สิ่งที่มีผิดกฎหมาย เป็นการเลี้ยงชีพโดยชอบธรรมมีเศรษฐกิจแบบพื้นฐาน การผลิตเพื่อยังชีพสำหรับบริโภคใช้สอยในครัวเรือนและในชุมชน มิใช่เพื่อการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ เช่น การส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่เพื่อการค้าและส่งออก สร้างโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น สามารถนำไปใช้การแก้ปัญหาสารเคมีกำจัดวัชพืชได้ 3) ทวิญญมมิกัตถ หมายถึง ความเพียรพยายามแสวงหา รักษา และครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ความมีเหตุผล การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น เป็นการหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่า หากความหมายใดๆ มิได้ เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง ค้นหาและรักษาสมบัติ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ ปัจจุบัน สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาคความแห้งแล้งได้

2. สภาพปัญหาเศรษฐกิจชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีสภาพปัญหาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาสารเคมีกำจัดวัชพืช และปัญหาคความแห้งแล้ง ดังนี้ 1) ปัญหาความยากจน ของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีสาเหตุ

มาจากปัจจัยหลายอย่างเริ่มตั้งแต่ปัจจัยของบริบทของพื้นที่ยากต่อการพัฒนา ความแออัดแน่นทำให้ประชาชนต้องทนอยู่กับสภาพที่เป็นอยู่อย่างลำบากไม่สามารถทำอะไรได้ต้องทนอยู่อย่างเท่าที่จะทำได้ การช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ก็ยากลำบากและการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐก็เข้าไม่ถึง ชุมชนจำเป็นต้องรอจากหน่วยงานอื่นๆ แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ทำได้เท่าที่กำลังของหน่วยงานนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็น การคมนาคม ความเจ็บป่วย การเข้าถึงของหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้ามาช่วยเหลือ 2) ปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอกะเทววิทย จังหวัดร้อยเอ็ด มีสาเหตุมาจาก มีความจำเป็นที่ต้องนำสารเคมีมาใช้กับพื้นที่แห้งแล้ง เพราะเนื่องจากการเพาะปลูกที่พื้นดินขาดแร่ธาตุในการเจริญเติบโตของพืชอย่างการเพาะปลูกข้าวที่หล่อเลี้ยงผู้คนพืชต้องการแร่ธาตุที่จำเป็นในการเจริญเติบโตและผนวกกับการกำจัดวัชพืชและศัตรูของพืชเพราะถ้าปล่อยให้พืชเจริญเติบโตเองก็ไม่สามารถที่เจริญเติบโตไปพร้อมกับวัชพืชและศัตรูของพืชเหล่านั้นได้ 3) ปัญหาความแห้งแล้ง ของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอกะเทววิทย จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นปัจจัยสำคัญของพื้นที่ความแห้งแล้งได้ปกคลุมพื้นที่แห่งนี้มาอย่างยาวนานยากต่อการพัฒนา ความแห้งแล้งถือเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่แห่งนี้ บางครั้งการพัฒนาหลักกลายเป็นการซ้ำเติมพื้นที่นี้ เช่น การปลูกป่ายูคาลิปตัส ที่ทำให้พื้นดินแห่งนี้หมดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ดินขาดแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช

3. แนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกะเทววิทย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการนำหลักพุทธธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ 1) จากแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาด้วยหลักสันโดษจากหลักพุทธธรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความพอเพียงของตนตลอดถึงการสร้างอุปนิสัยสิ่งเหล่านี้ให้เกิดกับครอบครัวของตนเองด้วย เป็นการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น ไปจนถึงระดับชุมชน เช่น เราเพียรหาสิ่งใดมาได้ก็ยินดีในสิ่งนั้น ยินดีแต่การใช้สอยของตน และยินดีแก่ภาวะ ฐานะแห่งตน ความยากจนเกิดจากการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แต่ละครอบครัวถ้านำหลักคำสอนเหล่านี้นำมาเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต จะทำให้แต่ละครอบครัวไม่เกิดการทำตามกระแสของชุมชน และสังคมที่นับวันแต่จะแข่งขันเอาเปรียบกันในการใช้ชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นที่แต่ละครอบครัวจะมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ อย่างความสันโดษ เมื่อมีสิ่งที่ดีมาได้ก็ใช้เฉพาะตนหามา และรู้จักใช้ตามความจำเป็นภายในตนเองและครอบครัว ไม่ไปตามกระแสของความเปลี่ยนแปลงของผู้คนส่วนใหญ่ เพราะความสันโดษถือเป็นเบื้องต้นของการอดทน ต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักการดูแลตนเองและครอบครัวเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนแก่เกษตรกรได้อย่างยั่งยืน 2) การแก้ไขปัญหามลพิษจากกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักของสัมมาอาชีวะ เป็นหลักใน

การใช้ชีวิตของเกษตรกร แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ สุจริตในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ความซื่อสัตย์นี้เริ่มจากการเพาะปลูก ถ้าเกษตรกรนำหลักสัมาอาชีวะมาใช้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตนเอง เช่น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ไม่ใช้สารเคมีปราบวัชพืชศัตรูพืช เท่ากับการที่เกษตรกรมีความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค ตัวของเกษตรกรเองก็ยังมีความปลอดภัยจากสารเคมีปราบวัชพืชศัตรูพืชด้วยการประกอบสัมาอาชีวะยังเท่ากับการช่วยให้ชุมชนเป็นชุมชนที่อยู่อย่างไม่เบียดเบียนไม่มีผู้โกหก หลอกลวงเป็นชุมชนที่อยู่อย่างปลอดภัยจากมิฉฉาชีพ เพราะทุกคนมีความซื่อสัตย์ สุจริตต่อกันและกัน สัมาอาชีวะจึงเป็นไปในการประกอบอาชีพที่มีความสำคัญต่อเกษตรกรในกลุ่มของเกษตรกรอินทรีย์จึงเป็นการทำให้เกษตรกรมีวิถีชีวิตที่ไม่ต้องพึ่งสารเคมีอีกต่อไป เป็นการแก้ไขปัญหาสารเคมีได้อย่างยั่งยืน 3) การแก้ไขปัญหาด้านความแห้งแล้ง ด้วยทฤษฎี 3 มิกข์ กลุ่มโครงการโคกหนองนา หลักธรรมนี้แสดงให้เห็นการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันยังเป็นหลักธรรมในเรื่องของประโยชน์ในเบื้องต้นท่ามกลางและที่สุดในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน การถึงพร้อมด้วยความมั่น ถึงพร้อมด้วยการรักษา และการอยู่อย่างพอเพียง สามารถแก้ไขปัญหาของความแห้งแล้งที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้เพราะเป็นการฟื้นฟูสภาพของสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้มีความยั่งยืนอีกด้วย ในการอนุรักษ์และป้องกันทรัพยากรน้ำ ทำให้ความแห้งแล้งได้ฟื้นฟู สามารถปรับให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธธรรมทั้งได้รักษาสีเขียวตลอดไปด้วยเพราะทำให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ รักและหวงแหนทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของ

ตนให้อุดมสมบูรณ์ เพื่อเป็นแบบอย่างให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามเป็นการประกอบอาชีพ ช่วยให้เกษตรกรเข้าใจเป็นแนวปฏิบัติ และการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการโคกหนองนา เพื่อแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งเพราะมีแหล่งน้ำเก็บไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี และให้เกษตรกรได้ใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งได้อย่างยั่งยืน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรม ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม พบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่ หลักสันโดษ หลักสัมาอาชีวะ และหลักทฤษฎี 3 มิกข์ สรุปได้ ดังนี้ 1) หลักสันโดษ หมายถึง การพัฒนาและวิถีการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลง กระบวนทัศน์ เพื่อเชื่อมโยงถึงสาเหตุและทางออกประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา การบริหารประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจเพื่อนำมาซึ่งความเจริญด้วยวิธีการต่างๆ ตามระบบความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการใช้ชีวิตพหุมี พหุติ พหุณ โดยสามารถพึ่งตนเองได้ ในการดำเนินชีวิตของชุมชน และทุกภาคส่วน สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาความยากจนได้

2) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นมิฉมาอาชีวะ อันได้แก่ การเลี้ยงชีพไม่ชอบ คือการแสวงหาปัจจัย มาบริโภคที่มีชอบ เช่น การค้าขายอาวุธสงคราม ยาเสพติด สิ่งที่มีผิดกฎหมาย เป็นการเลี้ยงชีพโดยชอบธรรมมีเศรษฐกิจแบบพื้นฐาน การผลิตเพื่อยังชีพ สำหรับบริโภคใช้สอยในครัวเรือนและในชุมชน มิใช่เพื่อการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ เช่น การส่งเสริม การเกษตรแผนใหม่เพื่อการค้าและส่งออก สร้าง โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น สามารถนำไปใช้การ แก้ปัญหาสารเคมีกำจัดวัชพืชได้ 3) ญาณภูมิมีกัตถ หมายถึง ความเพียรพยายามแสวงหา รักษา และ ครอบครองโภคทรัพย์ไว้ นั่น ความมีเหตุผล การ ตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้อง เป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่ เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ เพื่อจะใช้ให้ เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น เป็นการหาและ การมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่า หากความหมาย ใดๆ มิได้ เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลัก ฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง ขันหาและ รักษาสมบัติ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อ ประโยชน์ปัจจุบัน สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหา ความแห้งแล้งได้ ซึ่งสอดคล้องกับศตวรรษ กำลัง สิ้นเสริม (2550, หน้า 101) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธ ภาวะบวชในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม พบ ว่า ภาวะบวชการพัฒนาชีวิตตามหลักมัชฌิมา ปฏิปทา เพื่อให้สังคมไทยมีวิถีชีวิตที่อุดมด้วย ปัญญา พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข ความพอดี มีภูมิคุ้มกันรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก

รอบตัว และภายในจิตใจตนได้อย่างชัดเจน ไม่ยึด เอาบริโภคนิยมเป็นจุดหมาย แต่อาศัยเป็นเครื่องมือ เพื่อยังชีวิตตนให้อยู่ได้ทั้งกาย ด้วยการนำหลัก ธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ อย่างจริงจัง สามารถฝังรากลึกลงในจิตตนจนเป็น ลักษณะนิสัย ใฝ่ดีมีสัมมาทิฐิ เพื่อให้สัมมาทิฐิ เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนวิถีชีวิตเข้าสู่ ภาวะบวชการพัฒนาชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา พิจารณาถึงคุณค่าแท่ก่อนการเสพใช้สอยปัจจัย 4 ด้วยการบริโภคอย่างมีสติตามหลักอปัสเสนธรรม มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักสันโดษ คือ ยินดีตามมีพอใช้ตามได้ ตามสมควรแก่เพศภาวะ และฐานะของตน

2. สภาพของปัญหาเศรษฐกิจชุมชน พุ่งกลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีสภาพปัญหาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาความ ยากจน ปัญหาสารเคมีกำจัดวัชพืช และปัญหา ความแห้งแล้ง สรุปได้ ดังนี้ 1) ปัญหาความยากจน ของชุมชนพุ่มกลาร้องไห้ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัด ร้อยเอ็ด มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายอย่างเริ่มตั้งแต่ ปัจจัยของบริบทของพื้นที่ยากต่อการพัฒนา ความ แล้งแล้นทำให้ประชาชนต้องทนอยู่กับสภาพที่ เป็นอยู่อย่างลำบากไม่สามารถทำอะไรได้ต้องทน อยู่อย่างเท่าที่จะทำได้ การช่วยเหลือจากหน่วยงาน ต่างๆ ก็ยากลำบาก และการช่วยเหลือจากหน่วย งานภาครัฐก็เข้าไม่ถึง ชุมชนจำเป็นต้องรอจาก หน่วยงานอื่นๆ แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ทำได้เท่า ที่กำลังของหน่วยงานนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นการ คมนาคม ความเจ็บป่วย การเข้าถึงของหน่วย งานต่างๆที่จะเข้ามาช่วยเหลือ 2) ปัญหาสารเคมี

กำจัดวัชพืชของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอกเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีสาเหตุมาจาก มีความจำเป็นที่ต้องนำสารเคมีมาใช้กับพื้นที่แห้งแล้ง เพราะเนื่องจากการเพาะปลูกที่พื้นดินขาดแร่ธาตุในการเจริญเติบโตของพืช อย่างการเพาะปลูกข้าวที่หล่อเลี้ยงผู้คน พืชต้องการแร่ธาตุที่จำเป็นในการเจริญเติบโต และผนวกกับการกำจัดวัชพืชและศัตรูของพืช เพราะถ้าปล่อยให้พืชเจริญเติบโตเองก็ไม่สามารถที่เจริญเติบโตไปพร้อมกับวัชพืชและศัตรูของพืชเหล่านั้นได้ 3) ปัญหาความแห้งแล้ง ของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอกเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นปัจจัยสำคัญของพื้นที่ความแห้งแล้งได้ปกคลุมพื้นที่ แห้งนี้มาอย่างยาวนานยากต่อการพัฒนา ความแห้งแล้งถือเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่แถบนี้ บางครั้งการพัฒนาหลักกลายเป็นการซ้ำเติมพื้นที่นี้ เช่น การปลูกป่ายูคาลิปตัส ที่ทำให้พื้นดินแถบนี้หมดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ดินขาดแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืชซึ่งสอดคล้องกับวรานิ เวสสุนทรเทพ (2558, หน้า 81) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ถอดรหัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีจุดเริ่มต้นจากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยแนะแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติ เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีหลักการ คือ ความพอเพียงใน 3 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพอเพียง การตัดสินใจ หรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ

มาใช้ในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน รวมถึงคุณธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดความดี และสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ ในการศึกษาเน้นที่การเกษตร เนื่องจากเป็นฐานของทรัพยากร และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในประเทศ ซึ่งการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับการสร้างเครือข่าย สำหรับการนำไปปฏิบัติจะต้องเข้าใจหลักการ ออกแบบให้สอดคล้องและเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต ในด้านเงินทุนคือมีปัจจัยดำรงชีพที่ไม่เพียงพอต่อตนเอง และครอบครัว และปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต และปัจจัยการผลิตบางอย่างต้องแลกเปลี่ยนด้วยเงิน เช่น การเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรการซื้อเมล็ดพันธุ์ ตัวอ่อนหรือปุ๋ย เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อให้สังคมไทยมีวิถีชีวิตที่อุดมด้วยปัญญา พึงพาตนเองได้อย่างมีความสุขความพอดี มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกกรอบตัวและภายในจิตตนได้อย่างชัดเจน ไม่ยึดเอาบริโภคนิยมเป็นจุดหมาย แต่อาศัยเป็นเครื่องมือเพื่อยังชีวิตตนให้อยู่ได้ทั้งกายและจิตท่ามกลางกระแสบริโภคนิยม คนไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดหรือกระบวนทัศน์มาสู่พุทธกระบวนทัศน์ด้วยการนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง

3. แนวทางการส่งเสริมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักพุทธธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยนำหลักพุทธธรรมเข้า

มามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดัง 3 ด้าน สรุปได้ดังนี้ 1) แนวทางแก้ไขปัญหาคายาจน โดยโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาด้วยหลักสันโดษ จากหลักพุทธธรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความพอเพียงของตนตลอดถึงการสร้างอุปนิสัยสิ่งเหล่านี้ให้เกิดกับครอบครัวของตนเองด้วย เป็นการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นไปจนถึงระดับชุมชน เช่น เราเพียรหาสิ่งใดมาได้ก็ยินดีในสิ่งนั้น ยินดีแต่การใช้สอยของตน และยินดีแก่ภาวะฐานะแห่งตน คายาจนเกิดจากการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ แต่ละครอบครัวถ้านำหลักคำสอนเหล่านี้นำมาเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต จะทำให้แต่ละครอบครัวไม่เกิดการทำตามกระแสนิยม และสังคมที่นับวันแต่จะแข่งขันเอาเปรียบกันในการใช้ชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นที่แต่ละครอบครัวจะมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ อย่างความสันโดษ เมื่อมีสิ่งที่หามาได้ก็ใช้เฉพาะตนหามา และรู้จักใช้ตามความจำเป็นภายในตนเองและครอบครัว ไม่ไปตามกระแสของความเปลี่ยนแปลงของผู้คนส่วนใหญ่ เพราะความสันโดษถือเป็นเบื้องต้นของการอดทน ต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักการดูแลตนเองและครอบครัว เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนแก่เกษตรกรได้อย่างยั่งยืน 2) การแก้ไขปัญหาราคาผลผลิตจากกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักของสัมมาอาชีวะ เป็นหลักในการใช้ชีวิตของเกษตรกร แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ สุจริตในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ความซื่อสัตย์นี้เริ่มจากการเพาะปลูก ถ้าเกษตรกรนำหลักสัมมาอาชีวะมาใช้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตนเอง เช่น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ไม่ใช้สารเคมี

ปราบวัชพืชศัตรูพืช เท่ากับการที่เกษตรกรมีความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค ตัวของเกษตรกรเองก็ยังมีความปลอดภัยจากสารเคมีปราบวัชพืชศัตรูพืชด้วยการประกอบสัมมาอาชีวะยังเท่ากับช่วยให้ชุมชนเป็นชุมชนที่อยู่อย่างไม่เบียดเบียนผู้อื่น หลือกวางเป็นชุมชนที่อยู่อย่างปลอดภัยจากมิฉาชีพ เพราะทุกคนมีความสัตย์ สุจริตต่อกันและกัน สัมมาอาชีวะจึงเป็นไปในการประกอบอาชีพที่มีความสำคัญต่อเกษตรกรในกลุ่มของเกษตรกรอินทรีย์ จึงเป็นการทำให้เกษตรกรมีวิถีชีวิตที่ไม่ต้องพึ่งสารเคมีอีกต่อไป เป็นการแก้ไขปัญหาสารเคมีได้อย่างยั่งยืน 3) การแก้ไขปัญหาด้านความแห้งแล้ง ด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถ กลุ่มโครงการโคกหนองนา หลักธรรมนี้แสดงให้เห็นการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและยังเป็นหลักธรรมในเรื่องของประโยชน์ในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุดในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน การถึงพร้อมด้วยความมั่นคงพร้อมด้วยการรักษา และการอยู่อย่างพอเพียงสามารถแก้ไขปัญหาของความแห้งแล้งที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้ เพราะเป็นการฟื้นฟูสภาพของสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้มีความยั่งยืนอีกด้วย ในการอนุรักษ์และป้องกันทรัพยากรน้ำ ทำให้ความแห้งแล้งได้ฟื้นฟู สามารถปรับให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธธรรมทั้งได้รักษาสิ่งแวดล้อมไปด้วย แสดงให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เพื่อเป็นแบบอย่างให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามเป็นการประกอบอาชีพช่วยให้เกษตรกรเข้าใจเป็นแนวปฏิบัติ และการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการโคกหนองนาเพื่อแก้ไขปัญหาคายาจน เพราะมีแหล่งน้ำเก็บไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี และให้เกษตรกรได้ใช้ชีวิต

แบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับพระเทพรัตนมุนี (2557, หน้า 117) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนพบว่า เกษตรแนวพุทธเป็นการเกษตรที่ถือเอาแม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือหลักความเป็นสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงานไม่เบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีความ پاکเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี ผู้แนะนำที่ดี และรู้จักใช้ยาถ่ายพยาธิในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ กับการแก้ปัญหาการเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นการทำเกษตรแนวพุทธเพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและถาวรต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
 - 1.1 ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.2 การกำหนดแนวทางของการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.3 หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบาย

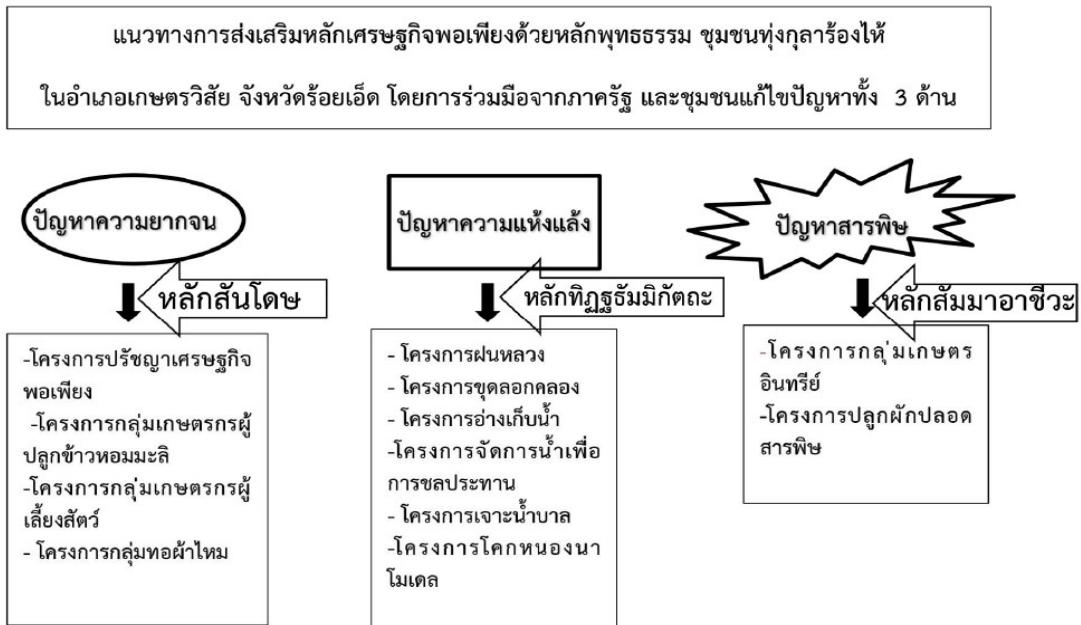
และงบประมาณ ในการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรด้วยหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ศึกษารูปแบบการเกษตรของเกษตรกรด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 ศึกษาการบูรณาการการเกษตรด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้เกิดองค์ความรู้จากการวิจัยในการแก้ไขปัญหาในด้านความยากจน โดยการรวมกลุ่มกันทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้หลักสันโดษ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ด้านสารพัดกิจจัดตั้งรูปพืช โดยการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เป็นการไม่ใช้สารเคมีในการเกษตร ใช้ปุ๋ย และวิธีการจากธรรมชาติในการเกษตร ผสานด้วยการใช้หลักสัมมาอาชีวะ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพทำให้มีความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และด้านความแข็งแรง โดยการทำโครงการโคก หนอง นาตามนโยบายรัฐบาล เพื่อให้มีแหล่งกักเก็บน้ำอุปโภคบริโภคเพิ่ม และโครงการกลุ่มท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้วยการผสานหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะเพื่อให้รู้จักใช้ รู้จักหาและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าพร้อมทั้งเป็นการฟื้นฟูสภาพของสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้มีความยั่งยืน ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรี ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2559-2564*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2557). *ข้อมูลการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานโรคจากการประกอบอาชีพ.
- จ่านง อติวัฒนสิทธิ์. (2545). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ใต้ร่มพระบารมีพระบรมมหาราชวัง. (2550). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระเทพรัตนมุนี. (2557). *การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2553). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

ราชบัณฑิตสถาน. (2546). *พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตสถาน*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

วรานี เวสสุนทรเทพ. (2558). *ถอดรหัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

ศศิวรรณ กำลังสินเสริม. (2550). *พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักบริหารการสาธารณสุข. (2555). *รูปแบบโครงการสร้างเสริมสุขภาพวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

รูปแบบการประยุกต์การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม
ด้วยธรรมโอสถตามแนวทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา วัดศรีชมชื่น
อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น*

The Model of Application of Thai Traditional Medicine in
Treating Knee Osteoarthritis Patients with Dhamma Medicine
According to Buddhist Guidelines, Nong Ruea District,
Khon Kaen Province: Case Study Wat Srichomchean

นลินรัตน์ อุณาแก้ว, พระครูสุริย์คัมภีรญาณ และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ
Nalinrat Unkaew, Phrakhru Sudhikhambhirayan and Phramaha Daosayam Vajirapaṭṭhō
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Tu.xsport@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมตามแนวทางการแพทย์แผนไทย 2) ศึกษาการบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสถ 3) เสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสถ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกพื้นที่วิจัยด้วยการสุ่มแบบเจาะจง คือ อำเภอหนองเรือ ผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง เป็นกลุ่มผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม ผู้ดูแลหลัก/สมาชิกในครอบครัวผู้ป่วย แพทย์แผนไทยผู้ตรวจรักษาผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 44 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม นำเสนอด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. การแพทย์แผนไทยใช้การบำบัดโดยการนวดไทย การประคบสมุนไพร การพอกสมุนไพร และการออกกำลังกายบริหารข้อเข่าด้วยโยคะ ช่วยลดอาการปวดเข่า ข้อเข่าติดได้

*ได้รับบทความ: 29 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2565
Received: May 29, 2022; Revised: December 23, 2022; Accepted: December 25, 2022

2. ผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จึงดำเนินกิจกรรมเสนาธรรมวันพระเพื่อนำธรรมโอสตามแนวทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการแพทย์แผนไทยในการบำบัดผู้ป่วยที่วัดศรีชมชื่น อำเภอหนองเรือ สอดแทรกกิจกรรมสร้าง 7 ส. ได้แก่ สวดมนต์คล่อง สมองปัญญาไว สมาธิตั้งมั่น ด้วยใจ สนทนาธรรมผ่อนคลาย สะอาดทั้งกายและใจ สถานที่อยู่แล้วแจ่มใส และสมานฉันท์กัลยาณมิตร พร้อมเสริม 7 ดี 1) อยู่ดี (อวาสาสปปายะ) 2) กินดี (โภชนาสปปายะ) 3) อยู่ในถิ่นที่เหมาะสมดี (โคจรสปปายะ) 4) ธรรมะสบายใจดี (ภัสสสปปายะ) 5) กัลยาณมิตรดี (บุคคลสปปายะ) 6) อากาศเย็นสบายดี (อุตุสปปายะ) 7) อิริยาบถผ่อนคลายดี (อิริยาบถสปปายะ) ธรรมโอสที่สอดแทรก ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ 3 ทาน ศีล ภาวนา สปปายะ 7

3. นำเสนอการผสมผสานคือ การประยุกต์ใช้การเจริญบุญกิริยาวัตถุ 3 การประยุกต์ใช้สปปายะ 7 ประการ และการประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม เป็นรูปแบบการประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสตามแนวทางพระพุทธศาสนา เกิดองค์ความรู้ใหม่สร้างสุขภาวะองค์กรรวม 4 ด้าน คือ กาย จิต ปัญญา และสังคม เกิดความสุขทุกมิติอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประยุกต์; การแพทย์แผนไทย; ธรรมโอส

Abstract

The objectives of this dissertation were: 1) to study the treatment of knee osteoarthritis patients according to Thai traditional medicine; 2) to study the treatment of knee osteoarthritis patients using Dhamma medicine according to the Buddhist guidelines in Nong Ruea District; 3) to propose a model of application of Thai traditional medicine for treating knee osteoarthritis patients with Dhamma medicine according to Buddhist guidelines in Nong Ruea District: Case Study Wat Srichomchean. It is a qualitative research. The reserve area was chosen by purposive sampling in Nong Ruea District, Khonkaen Province. A total of 44 person for Specific Key Informant is a group of patients with osteoarthritis, Primary caregiver/family member of osteoarthritis patient, Thai traditional physicians treating knee osteoarthritis patients, Monks, Community leaders and Village Health Volunteers (VHVs) were collected by in depth interviews and participatory observation. This study was conducted employing qualitative research. The obtained data were interpreted by descriptive analysis.

The research results revealed as follows:

1. Thai traditional medicine uses Thai massage therapy, herbal compression, herbal wrap, and exercises to manage knee joints with yoga. This helps reduce knee pain.
2. Most of the patients with osteoarthritis are elderly. Therefore, a Dhamma talk activity was created on Buddhist holy day to apply Thai traditional medicine to treat osteoarthritis patients with Dhamma medicine according to Buddhist guidelines at Sri Chom Chuen Temple, Nong Ruea District, Khon Kaen Province. ‘7-Sor-Serm, 7-Dee’ were inserted in to the activities. Dhamma medicines that were inserted were the Three Puññakiriāvattthu, including Dāna, Sīla, and Bhāvanā, and the Seven Sappāya Dhammas.
3. The model consisted of three models: the model of application of the Three Puññakiriāvattthu, the application of the Seven Sappāya Dhammas, and the application of Thai traditional medicine for treating knee osteoarthritis patients. This leads to the model of application of Thai traditional medicine for treating knee osteoarthritis patients with Dhamma medicine according to Buddhist guidelines in Nong Ruea District, Khon Kaen Province. A new body of knowledge creates holistic well-being in four areas: physical, mental, intellectual, and social, resulting in sustainable happiness in all dimensions.

Keywords: Application; Thai Traditional Medicine; Dhamma Medicine

1. บทนำ

โรคข้อเข่าเสื่อม (Knee Osteoarthritis) เป็นปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ โรคข้อเข่าเสื่อมเป็น ปัญหาสุขภาพ 1 ใน 5 ของผู้สูงอายุไทย ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของระบบบริการสุขภาพของประเทศไทยเนื่องจากเป็นโรคข้อที่พบบ่อยที่สุด เป็น 1 ใน 10 โรคที่เป็นสาเหตุสำคัญอันก่อให้เกิดความทุพพลภาพในผู้สูงอายุ อีกทั้งมีผลกระทบสูงต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยและครอบครัว จากการสำรวจพบภาวะผู้ป่วยในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น คิดเป็นร้อยละ 66.9 จากผู้สูงอายุที่ได้รับการคัดกรองทั้งหมด (สมรักษ์ หนันจันทร์, 2562,

หน้า 153-162) ซึ่งมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาการปวดเข่า หรือโรคข้อเข่าเสื่อม นอกจากอาการปวดที่เกิดจากโรคทางกายแล้ว ภาวะจิตใจของผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม เกิดสภาวะทุกข์กายทุกข์ใจ ในการใช้ชีวิตประจำวัน

โรคข้อเข่าเสื่อมหรือโรคข้ออักเสบเข่า จากการแพทย์แผนไทยแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ข้ออักเสบและข้อบวม โดยข้ออักเสบเข่า คือ อาการปวดบวมเข่าเวลาเดินเปลี่ยนอิริยาบถ มีความร้อนรอบเข่าเล็กน้อย แต่จะมีภาวะเข่าติดนั้งยองๆ ไม่ได้ขณะเดินมีเสียงกรอบแกรบร่วมด้วย ส่วนข้อบวมเข่า คือ อาการปวดเข่า เวลาเดิน เปลี่ยนอิริยาบถ

มีความร้อนรอบเข้าอย่างชัดเจน และมีน้ำในข้อเท้า ขณะที่บวมอักเสบจะมีความร้อนขึ้นเสมอ ทั้งจับโป่งแห้ง และจับโป่งน้ำจากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีภาวะข้อเท้าเสื่อมจะมีอาการเจ็บหรือปวด ข้อเท้าผิดรูป ข้อฝืดหรือข้อติด เดินลำบาก มีเสียงดังในเข่าเวลาเดิน ส่งผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทางด้านร่างกายและจิตใจ

พระพุทธเจ้าทรงแสดงทศณะเรื่องความเจ็บป่วยไว้ประการหนึ่งว่า “ร่างกายเป็นรังแห่งโรค” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/148/78) การที่ร่างกายเป็นฐานหรือที่ตั้งแห่งโลก ย่อมจะเจ็บป่วยอย่างใดอย่างหนึ่งไม่มากก็น้อยเป็นธรรมดา มนุษย์ทุกคนมีความมุ่งหมายให้ร่างกายปราศจากโรค ดังพุทธภาษิตว่า “อโรคยปรมาลาภา” แปลว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ (ม.ม. (ไทย) 13/215-216/254-255) พุทธภาษิตบทนี้ บอกถึงภาวะความมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี ควบคู่กันไปเป็นความหมายที่สมบูรณ์สูงสุดในพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีโรคทางกายเกิดขึ้น ก็สามารถพัฒนาด้านจิตใจได้ เพราะจิตที่มีพลังสามารถขับเคลื่อนกายได้ เมื่อจิตแข็งแรง ย่อมนำพาให้ร่างกายฟื้นตัวกลับมาแข็งแรงได้เร็ว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเท้าเสื่อมด้วยธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ในฐานะที่เป็นผู้ดูแลผู้ป่วยโรคข้อเท้าเสื่อม และศึกษาระบบในพระพุทธศาสนา ซึ่งเห็นว่านอกจากช่วยบำบัดด้านร่างกายแล้วยังต้องบำรุงจิตใจควบคู่กันไป ช่วยให้ผู้ป่วยมีชีวิตที่เป็นสุขด้วยจิตใจที่เข้าใจความเป็นไปของสังขาร โดยการสอดแทรกหลักธรรม

โอสธ มาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การสวดมนต์ เติบจงกรม นั่งสมาธิ ฟังธรรมเทศนา ควบคู่ไปกับการรักษาทางกายด้วยการนวดไทย การประคบ/พอกด้วยสมุนไพร การออกกำลังกาย บริหารข้อเท้าด้วยโยคะ เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยนี้มาพัฒนาต่อไปให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้ป่วยโรคข้อเท้าเสื่อมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเท้าเสื่อมตามแนวทางการแพทย์แผนไทย
2. เพื่อศึกษาการบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเท้าเสื่อมด้วยธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเท้าเสื่อมด้วยธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา วัดศรีชมชื่น อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยไว้ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสาร (Documentary Investigation) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสาร ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวกับรูปแบบการประยุกต์การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเท้าเสื่อมด้วย

ธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

2. ทำการเลือกพื้นที่ศึกษาวิจัย โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ คือ 1) เป็นพื้นที่ภาคอีสานตอนบน 2) เป็นพื้นที่ที่มีผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมเป็นจำนวนมาก 3) เป็นพื้นที่ที่ประชาชนให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย เลือกเก็บรวบรวมข้อมูลที่ชุมชนบ้านห้วย ตำบลโนนทัน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

3. เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ 1) เป็นผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม จำนวน 15 คน 2) ผู้ดูแลหลัก/สมาชิกในครอบครัวผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม จำนวน 15 คน 3) แพทย์แผนไทยผู้ตรวจรักษาผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม จำนวน 5 คน 4) พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป 5) ผู้นำชุมชน 2 คน 6) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 5 คน รวม 44 รูป/คน

4. เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

5. วิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Documentary Investigation) ที่ทำการศึกษาทั้งที่เป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6. วิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์ของกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 44 รูป/คน และการสังเกตการณ์

7. รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลเพื่อทำการจัดรูปแบบ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในลักษณะ

การพรรณนาความ (Descriptive Presentation) อันจะนำมาซึ่งองค์ความรู้ของการวิจัยและการนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและการพัฒนาสืบไป

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการประยุกต์การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา วัดศรีชมชื่น อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมตามแนวทางการแพทย์แผนไทยวิเคราะห์จากข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมเกิดขึ้นได้มากในวัยผู้สูงอายุเพศหญิง ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นหม้ายหรือหย่าร้าง เนื่องจากคู่สมรสเสียชีวิต แต่ยังมีลูกหลานดูแลอย่างใกล้ชิดโรคประจำตัวที่พบบ่อย ได้แก่ ความดันโลหิตสูงและเบาหวาน ส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องการทรงตัวในการเดินและอาการปวดเรื้อรัง ซึ่งมีอาการในระยะ 5-10 ปี ผู้ป่วยร้อยละ 100 รู้จักการบำบัดตามแนวทางการแพทย์แผนไทย ประกอบด้วย 4 อย่าง ได้แก่ การนวดไทย การประคบสมุนไพร การฟอกสมุนไพร และการออกกำลังกายบริหารข้อเข่าด้วยโยคะ ผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมที่เข้าร่วมวิจัยทุกท่านมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เจริญบุญกุศล 3 ได้แก่ ทาน ศีล ภavana เป็นนิจ มีการปฏิบัติตัวตามหลักพุทธศาสนิกชน ได้แก่ การตักบาตร ถวายสังฆทาน 5 ไปวัดทุกวันพระ เติมน้ำมัน ถวายสังฆทาน เป็นประจำตามวาระโอกาส พร้อมกิจกรรมการแพทย์แผนไทย ประกอบด้วย วิธีการ

บำบัด ดังต่อไปนี้ 1) การนวดไทย 2) การประคบสมุนไพร 3) การพอกสมุนไพร 4) การออกกำลังกายบริหารข้อเข่าด้วยโยคะ

สรุปความได้ว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาทางกายของผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม เกิดจากสาเหตุของปัญหาสุขภาพที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต คือ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและอวัยวะซึ่งเกิดจากความเสื่อมของสังขารตามวัย นอกจากนี้ผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมยังปฏิเสธความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับตนเอง ไม่เห็นความจำเป็นในการรักษา ส่งผลให้การรักษาเยียวยาความเจ็บป่วยได้ไม่ทันทั่วถึง การขาดความรับผิดชอบต่อสุขภาพตนเอง อีกทั้งสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปทำให้สภาพปัจจุบันและปัญหาทางจิตของผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม มีอารมณ์เหงาเพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบทั้งกายและใจอ่อนแอตาม

วัดศรีชมชื่น อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมเสวนาธรรมวันพระเพื่อการประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา เน้นการให้ความรู้ในการดูแลตนเอง โดยมีการแจกคู่มือในการบำบัดโรคข้อเข่าเสื่อมตามแนวทางการแพทย์แผนไทยให้ทุกท่านที่ร่วมกิจกรรมนำไปปฏิบัติที่บ้าน แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การนวดไทย 2) การประคบสมุนไพร 3) การพอกสมุนไพร 4) การออกกำลังกายบริหารข้อเข่าด้วยโยคะ

2. การบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่นจากสภาพปัญหาของ

ผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมนั้น นอกจากสภาวะความเจ็บป่วยทางกายที่ส่งผลในการดำเนินชีวิตของผู้ป่วยแล้ว สภาวะจิตใจที่เสื่อมถอยและเป็นทุกข์กับโรคภัยที่เผชิญอยู่ ต้องสร้างความเชื่อและศรัทธาในหลักพระพุทธศาสนาเรื่องกฎแห่งกรรม สิ่งที่เราได้รับคือ ผลแห่งการกระทำทั้งสิ้น เมื่อเข้าใจในหลักของการยอมรับในผลแห่งการกระทำแล้ว จะเกิดการมองสภาวะทุกข์ที่เป็นอยู่เป็นสิ่งที่บรรเทาและปิดเป่าได้ด้วยผลแห่งการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ผีก็ทำความดีทุกมิติ นั่นคือ พุทธดี คิดดี ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใสเพื่อเปิดรับสิ่งดีๆ ที่จะมีเข้ามาเติมเต็มชีวิตในทุกๆ วัน ให้มีแต่ความสุข ผ่านกิจกรรมเสวนาธรรมวันพระเพื่อการประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยการเข้าวัด ฟังธรรม เจริญทาน ศีล ภาวนา ตามหลักการทำบุญกิริยาวัตถุ 3 และดูแลตนเองตามหลักสัปปายะ 7 ธรรมโอสธที่นำมาประยุกต์ใช้มีดังนี้

2.1 บุญกิริยาวัตถุ 3 การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา โดยถวายเป็นทาน จตุปัจจัย สมาทานศีล 5 ฟังธรรมเทศนา เสวนาธรรม จากผลการวิจัยพบว่าการทำบุญที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอคือ การทำทาน เช่น ใส่บาตร ถวายภัตตาหาร ถวายสังฆทาน ถวายปัจจัยตามวาระงานบุญต่างๆ และการแบ่งปันอาหารและสิ่งของให้เพื่อนบ้าน ในเรื่องศีล ผู้ร่วมวิจัยทุกท่านรู้จักเบญจศีล หรือ ศีล 5 ทุกท่านรับรู้แต่ไม่สามารถปฏิบัติอย่างเคร่งครัดได้ทั้ง 5 ข้อ ส่วนการถือศีล 8 หรือการบวชนกขัมมะทุกวันพระ

ตลอดเข้าพรรษา เป็นเวลา 3 เดือน ได้ฝึกสวดมนต์ ทำวัตรเช้า-เย็น งดอาหารเย็น ฟังธรรมเทศนา เติมน้ำสมาธิ นอนที่วัด 1 คืน ฝึกการกินง่าย นอนง่าย ปล่อยางการทำงานและลูกหลาน 1 วัน เพื่อมาศึกษาธรรมะและลองฝึกปฏิบัติให้รู้และเข้าใจในการถือศีล ฝึกละ ฝึกเลิก ในข้อห้ามตามศีล เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดความเคยชิน และนำมาประยุกต์ใช้รักษากายรักษาใจ ให้เกิดความสุข สงบ และเข้าใจในความทุกข์ที่กำลังเผชิญจากความเจ็บป่วย และปรับจิตให้เรียนรู้หลักธรรมนั้นมากล่อมเกลาจิตใจให้ปล่อยางความทุกข์นั้นได้ ส่วนในเรื่องภavana ผู้ร่วมวิจัย ได้ฝึกการเจริญกรรมซึ่งเป็นการฝึกสมาธิระดับต้น เพื่อผ่อนคลายจิต ก่อนที่จะเริ่มนั่งสมาธิซึ่งเป็นการฝึกสมาธิระดับลึก โดยเริ่มจาก 5 นาที และพัฒนาเป็น 10 นาที และ 30 นาที ตามลำดับ จากสภาวะความเจ็บป่วย และสังขารที่เสื่อมถอยตามอายุที่มากขึ้น ก็อาจจะไม่เอื้ออำนวยให้ปฏิบัติในท่านั่งได้เป็นเวลานานๆ ได้ แต่อย่างน้อยทุกท่านก็ได้ฝึกปฏิบัติจริง และเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.2 สัปปายะ 7 พระพุทธศาสนาถือว่าหลักธรรมชาติทั่วไปหรือสิ่งแวดล้อมต่างๆ มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ต่อความเสื่อมความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มาก ในทางการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรมก็เช่นเดียวกัน สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยก็เอื้อต่อการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม เรียกว่า สัปปายะ 7 ผู้ร่วมวิจัยโรคข้อเข่าเสื่อมส่วนมากอยู่ในวัยสูงอายุจึงมีความระมัดระวังเรื่องสิ่งทีมากกระทบกับโรคเป็น

พิเศษ สิ่งที่ทำให้กายและใจแข็งแรงขึ้นจากทัศนคติ เรื่องการใช้ชีวิตกับสภาวะที่กายป่วยกับจิตใจที่เหงาหงอย ผู้วิจัยได้รวบรวมลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับหลักการใช้ชีวิตตามหลักสัปปายะ 7 ประการ มีรายละเอียดดังนี้ 1) อยู่ดี (อาวาสสัปปายะ) 2) กินดี (โภชนาสัปปายะ) 3) อยู่ในถิ่นที่เหมาะสมดี (โคจรสัปปายะ) 4) ธรรมะสบายใจดี (ภัสสสัปปายะ) 5) กัลยาณมิตรดี (บุคคลสัปปายะ) 6) อากาศเย็นสบายดี (อุตุสัปปายะ) 7) อิริยาบถผ่อนคลายเป็นดี (อิริยาบถสัปปายะ)

3. รูปแบบการประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสถตามแนวทางพระพุทธศาสนา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ผสมผสาน 3 รูปแบบดังนี้

3.1 การบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยการเจริญบุญกุศล 3 การเจริญบุญกุศล 3 ทาน ศีล ภavana ช่วยยกระดับจิตใจผู้ร่วมวิจัย ดังนี้ 1) ทาน คือ การให้สิ่งของหรือคำพูดที่ดีต่อใจช่วยกล่อมเกลาจิตใจให้เป็นสุข ผลของการให้ทาน นั้นช่วยยกระดับความรู้สึก (1) รู้สึกเป็นคนรวย เมื่อทานได้ แสดงว่ามีเพียงพอจนสามารถหยิบยื่นให้ผู้อื่นได้ (2) รู้สึกได้ทำบุญแล้ว เพราะการทานคือการทำบุญที่ง่ายที่สุด ทำตามกำลังของตนเอง ไม่เบียดเบียนตนเองให้เดือดร้อน (3) รู้สึกได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมให้ดีขึ้นเพราะในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันที่เกิดโรคโควิดระบาด ส่งผลให้ผู้คนเดือดร้อนและอดอยาก การหยิบยื่นบริจาคทาน ข้าวสาร อาหารแห้ง ยารักษาโรค หรือเงินสนับสนุนสังคม ก็ช่วยให้สังคมเป็นสุขและน่าอยู่ขึ้น 2) ศีล คือ ศีล 5 หรือเบญจศีล เป็นหลักธรรมพื้นฐาน

ที่ทุกคนรู้จักและคุ้นเคย ผลของการถือศีล 5 นั้น ช่วยยกระดับความรู้สึก (1) รู้สึกเป็นคนดี (2) รู้สึกแข็งแรงทั้งกายและใจ (3) รู้สึกว่าศีลคือสิ่งที่ปฏิบัติได้ง่ายหากฝึกจนเคยชิน และ 3) ภาวนา คือ การตั้งมั่นในการเจริญสติ สมาธิ วิปัสสนา ผลของการภาวนา นั้นช่วยยกระดับความรู้สึก (1) รู้สึกถึงความนิ่งทั้งกายและใจ (2) รู้สึกถึงอำนาจของพลังบุญมหาศาล (3) รู้สึกว่าการภาวนาเป็นสิ่งที่ฝึกได้ช่วยให้ใจเป็นสุข

3.2 การบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยสัปปายะ 7 ประการ เป็นการปรับวิถีการใช้ชีวิตโดยการเสริม 7 ดีในชีวิต ตามหลักสัปปายะ 7 1) อยู่ดี (อवासสัปปายะ) 2) กินดี (โภชนสัปปายะ) 3) อยู่ในถิ่นที่เหมาะสมดี (โคจรสัปปายะ) 4) ธรรมะสบายใจดี (ภัสสสัปปายะ) 5) กัลยาณมิตรดี (ปุคคลสัปปายะ) 6) อากาศเย็นสบายดี (อุตุสัปปายะ) 7) อิริยาบถผ่อนคลายเป็นดี (อิริยาปถสัปปายะ) เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงและจิตใจดีไปพร้อมกัน เป็นวิถีการบำบัดที่สามารถปรับมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เหมาะกับผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ ที่ควรหันหน้าเข้าหาธรรมชาติและความสบาย ผ่อนคลายในรูปแบบที่ง่ายในการปฏิบัติ จนเกิดเป็นความเคยชินที่สามารถปฏิบัติได้ในทุกวัน

3.3 การบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมตามแนวทางการแพทย์แผนไทยโดยจัดทำเป็นคู่มือแจกผู้ร่วมวิจัย เพื่อใช้บำบัดโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยตนเองประกอบด้วยวิธีการบำบัด การนวดไทย การประคบสมุนไพร การพอกสมุนไพร การออกกำลังกายบริหารข้อเข่าด้วยโยคะ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมตามแนวทางการแพทย์แผนไทยแสดงให้เห็นการบำบัดและฟื้นฟูสุขภาพกายและจิตไปพร้อมกัน ความสัมพันธ์ของกายและจิตคือ เมื่อกายป่วยส่งผลต่อจิตใจให้หดหู่ท้อแท้ สอดคล้องกับพระครูอินทสารวิจิตร อินทสโร (กิจไร) (2551) ศึกษาการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และธรรมโอสธที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่าการรักษาโรคด้วยสมุนไพรตามแนวทางการแพทย์แผนไทยช่วยบำบัดโรคทางกาย และธรรมโอสธช่วยบำบัดโรคทางใจ เป็นการผสมผสานที่ช่วยฟื้นฟูสุขภาพกายและใจไปพร้อมกัน สอดคล้องกับนิดา ตั้งวินิต (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมในผู้สูงอายุ พบว่า หลักพุทธธรรมกับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นรูปธรรม การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุให้สมบูรณ์ทั้ง 4 มิตินั้น สามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ได้ กล่าวคือ มิติทางกายต้องมีความเข้าใจหลักอริยสัจ 4 หลักไตรลักษณ์ ปรับเปลี่ยน กระบวนทัศน์ของผู้สูงอายุด้านจิตวิญญาณ และต้องรักษาศีลมิให้ต่างพร้อย มิติทางจิตใจและปัญญาต้องบูรณาการพุทธธรรมกับระบบการดูแลสุขภาพพระยาวาสสำหรับผู้สูงอายุของอำเภอสรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ เติมเต็มให้สมบูรณ์ให้ได้มากที่สุดด้วยหลักโพธิปักขิยธรรม 37 ส่วนมิติทางสังคมต้องเอื้อหนุนสภาวะ แวดล้อม

ด้วยหลักพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวนี้ หากมองโดยรวมแล้วสามารถย่อเป็นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งก็คือการดูแลสุขภาพกายและใจนั่นเอง และเมื่อทุกมิตีคือทางกาย ทางใจ และปัญญาดีแล้วย่อมส่งผลต่อมิติต่างสังคมตามมามากด้วย

2. การบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสตามแนวทางพระพุทธศาสนา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่นพบว่าธรรมโอสเป็นการบำบัดที่มุ่งหวังให้จิตมีพลัง เข้มแข็ง ปลดปล่อยความทุกข์ที่ทนได้ยาก เพื่อสร้างจิตที่เข้มแข็งในกายที่แข็งแรง โดยมุ่งเน้นให้เรียนรู้เกิดความเข้าใจในอานิสงค์แห่งการปฏิบัตินั้นสร้างความเคยชินจนเป็นนิสัย สะสมบุญด้วยความสม่ำเสมอมุ่งมั่นและนานพอ สอดคล้องกับศิริลักษณ์ วรไวย (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาธรรมโอสในพระพุทธศาสนา พบว่า ธรรมโอส คือ ธรรมะของพระพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติไว้เพื่อใช้ในการดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ เมื่อยามเจ็บป่วย โดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้มีสติกำหนดรู้ในปัจจุบันขณะ การรู้จักปล่อยวางไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง เข้าใจความจริงของชีวิตการชำระจิตใจให้สะอาด สงบ ปราศจากกิเลสทั้งปวงโดยมุ่งสู่มรรคผลนิพพานในที่สุด สอดคล้องกับพระมหาทวีมหาปัญญา (2556) วิเคราะห์อายุสธรรม 5: หลักธรรมที่ช่วยให้อายุยืน 5 ประการ ในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธศาสนามีทัศนะว่า ชีวิตเป็นองค์ประชุมของขั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นเหตุปัจจัยที่ประกอบกันขึ้นตามกฎธรรมชาติ และดำรงอยู่ได้เพราะองค์

ประกอบเหล่านี้นี้มีความสมบูรณ์และสมดุล เบื้องต้นของชีวิตคือความเกิด ที่สุดของชีวิตคือความตาย ในระหว่างความเกิดกับความตาย เป็นเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกของสัตว์ทั้งมวล เรียกว่า “อายุ” การที่จะมีอายุยืนอย่างมีคุณค่า คือต้องมีการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่อ้าล้ากับอดีต และไม่พะวงกับอนาคต สร้างประโยชน์และคุณค่าให้กับชีวิตผ่านโอกาสและเวลาปัจจุบันของตนเอง เพื่อประโยชน์สุขอันเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต หลักพระพุทธศาสนา เน้นการสร้างสุขภาพหรือภาวะที่เป็นสุขแบบองค์รวมให้กับระบบของชีวิต 4 ด้านคือ ทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา โดยเน้นการพัฒนาจากธรรมชาติภายในชีวิตคือพัฒนาจิตให้เกิดปัญญา อันส่งผลต่อชีวิตซึ่งดำเนินไปโดยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับธรรมชาติภายนอกทั้งทางกายและทางสังคม

3. รูปแบบการประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสตามแนวทางพระพุทธศาสนา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบว่า มนุษย์ ประกอบด้วย กาย และจิตที่สัมพันธ์กัน กายบำบัดตามแนวทางการแพทย์แผนไทย จิตบำบัดด้วยธรรมโอสตามแนวทางพระพุทธศาสนา การผสมผสานระหว่างธรรมโอสกับการบำบัดตามแนวทางการแพทย์แผนไทย มีความสอดคล้องกับบุญเติม ปิงวงศ์ (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการการแพทย์แผนไทยกับการดูแลสุขภาพในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดส่งเสริมสุขภาพชุมชนในเขตภาคเหนือ การบูรณาการการแพทย์แผนไทยกับการดูแลสุขภาพในพระพุทธศาสนาของวัดส่งเสริม

สุขภาพชุมชนในเขตภาคเหนือ พบว่า มีการดูแลสุขภาพตามขั้นตอนการแพทย์แผนไทยกับการปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยบูรณาการการแพทย์แผนไทยกับการดูแลสุขภาพในพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับทิวรรณ สุธานนท์ (2556) แสดงทัศนะว่าปัญหาของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้วย ได้แก่ การจัดระบบบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขเพื่อรองรับปัญหาของผู้สูงอายุ ตลอดจนการจัดบริการด้านพื้นฐานทางสังคม การดูแลป้องกันและรักษาสุขภาพอนามัย การศึกษาต่อเนื่องและความมั่นคงของรายได้ให้เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้สูงอายุ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีสภาพปัญหา 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน 4) ด้านเศรษฐกิจและรายได้ การมีสุขภาวะที่ดีทั้ง 4 ด้านเสริมสร้างสุขภาพกายและจิตให้แข็งแรงอย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นำรูปแบบการบำบัดด้วยธรรมโอสธไปผสมผสานประยุกต์ใช้ร่วมกับการรักษาโรคข้อเข่าเสื่อม หรือโรคต่างๆในการแพทย์แผนไทย เพื่อสามารถบำบัดรักษาผู้ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจไปพร้อมกันได้อย่างเป็นรูปธรรม

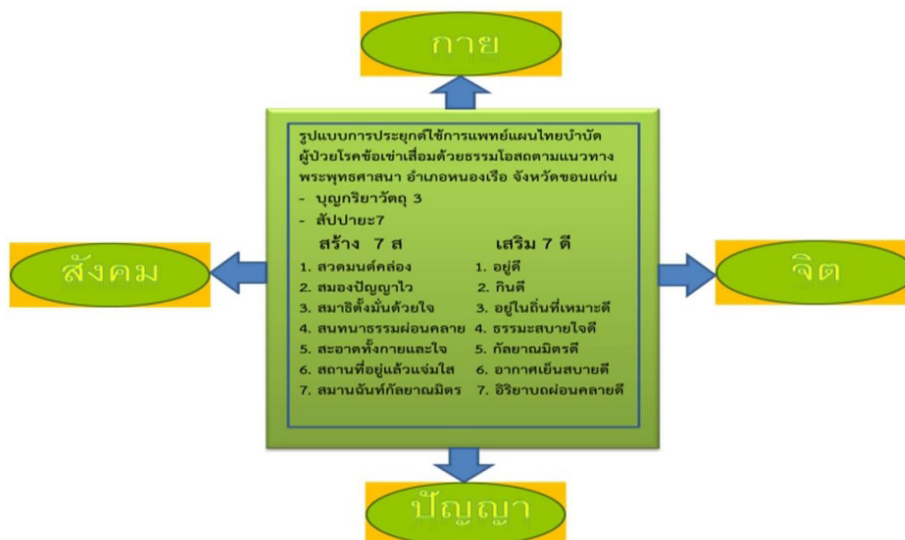
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การนำหลักธรรมโอสธไปประยุกต์ใช้ในการบำบัดโรคต่างๆในการแพทย์ทางเลือกศาสตร์ต่างๆ ที่หลากหลายอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 จากผลการศึกษาพบว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาของผู้ป่วยเกิดจากปัญหาสุขภาพกายและจิต ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษารูปแบบการบำบัดในแนวทางที่หลากหลายให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดในการแก้ปัญหาทางสังคมในสถานการณ์ปัจจุบัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยรูปแบบการประยุกต์การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา วัดศรีชมชื่น อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยองค์ความรู้ที่ได้รับในการวิจัยครั้งนี้คือ ปัจจัยที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามศาสตร์การแพทย์แผนไทยได้นำเอาธรรมโอสธทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพ เป็นการดูแลทางกายเพื่อให้กายแข็งแรงสมบูรณ์ การดูแลทางจิตเพื่อให้เกิดจิตที่บริสุทธิ์ การมีปัญญาไตร่ตรองอย่างมีสติและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ดีมีความสุข เป็นการดูแลเรื่องการใช้ชีวิตหรือการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้านที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางด้านกาย จิต ปัญญา สังคมเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ปรากฏดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ทิพวรรณ สุธานนท์. (2556). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิดา ตั้งวินิต. (2558). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมในผู้สูงอายุ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญเต็ม ปิงวงศ์. (2558). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการแพทย์แบบองค์รวมในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอินทสารวิจักษ์ อินทสโร (กิจไร). (2551). ศึกษาการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และธรรมโอสถที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาทวี มหาปัญญา. (2556). วิเคราะห์อายุสสธรรม 5: หลักธรรมที่ช่วยให้อายุยืน 5 ประการ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริลักษณ์ วรไวย. (2557). *การศึกษาธรรมโอสธในพระพุทธศาสนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมรักษ์ หนูจันทร์. (2562). การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะข้อเข่าเสื่อมโดยชุมชนมีส่วนร่วม
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. *วารสาร
วิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุขชุมชน*, 2(1), 153-162.

**รูปแบบการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์
สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย***
**The Model of Administration for Excellence of Buddhist
administration towards excellence of the Sangha Colleges
under Mahachulalongkornrajavidyalaya University**

อมรรัตน์ เตชะนอก, กนกอร สมปราษฎ์ และพระมหาพิสิต วิสิฐปัญโญ
Amonrat Tecanok, Kanokorn Somprach and Phramaha Phisit Visitthapanyo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Amonrat560@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารงานวิชาการเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ 2) ตรวจสอบโมเดลสมการการบริหารงานวิชาการเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ 3) พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารวิชาการเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ระยะ

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่ามี 7 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ด้านการนำองค์กร 2) ด้านกลยุทธ์ 3) ด้านผู้รับบริการ 4) ด้านการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านการปฏิบัติงาน และ 7) ด้านผลลัพธ์ และมี 21 องค์ประกอบย่อย มี 110 ตัวบ่งชี้

2. ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ ค่าสถิติค่าไคส์แควร์ (χ^2) = 1781.370 ค่าองศาอิสระ (Df) เท่ากับ 323 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-Value) = 0.000 แสดงว่าค่าไคส์

*ได้รับบทความ: 8 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 17 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2565
Received: June 8, 2022; Revised: October 17, 2022; Accepted: December 25, 2022

ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณพารามิเตอร์ (RMSEA) = 0.000 ค่าดัชนีรากที่สองกำลังสองเฉลี่ย (SRMR) = 0.088 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) = 0.927 ค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืน (TLI) = 0.902

3. ผลจากการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักการแนวคิด 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหา/วิธีการ 4) ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และ 5) เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารเชิงพุทธ; ความเป็นเลิศ; วิทยาลัยสงฆ์

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the components and indicators of Buddhist administration towards excellence; 2) to examine the congruence of the Buddhist administration equation model towards excellence; 3) to develop a model of Buddhist administration towards excellence; 4) to assess a model of Buddhist administration towards excellence of Sangha Collages under Mahachulalongkornrajavidyalaya University. This study was carried out by means of mixed research method. The study was divided into 4 phases as follows:

The research results were as follows:

1. The components and indicators of Buddhist administration towards excellence of Mahachulalongkornrajavidyalaya University: the results of the study revealed that there were 7 main components: (1) organizational leadership, (2) strategies, (3) service recipients, (4) measurement, analysis and knowledge management, (5) personnel, (6) operations, and (7) outcomes, and also there were 21 sub-components with 110 indicators.

2. The results of the examination of the congruence of the Buddhist administration equation model towards excellence consistent with empirical data and meet the specified criteria were as follows: statistical value qui-square (χ^2) = 1781.370, degree of freedom (Df) = 323, statistical significance (P-Value) = 0.0000. This indicated that qui-square does not have statistical significance. Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.000, Standard Root Mean Square Residual (SRMR) = 0.088, Comparative Fit Index (CFI) = 0.927, Tucker-Lewis Index (TLI) = 0.902.

3. The result of the development of a Buddhist administration model towards excellence revealed that the model consisted of (1) conceptual principles; (2) model objectives, (3) content/methods; (4) expected outcomes and (5) conditions for success.

4. The results of the evaluation of the Buddhist administration model for excellence showed the model's suitability, feasibility and usefulness at a high level.

Keywords: The Model of Administration for Excellence of Buddhist; towards excellence; Sangha Colleges

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมของโลกและระบบการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื่องจาก มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรตามลักษณะของการบริหารงานในลักษณะของมหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ ซึ่งมีใช้หน่วยงานราชการแต่ก็ไม่ใช่ว่าเอกชนต้องบริหารงานตามนโยบายของสภามหาวิทยาลัย และคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่มีการวางแผนคิดบริหารเฉพาะ ดังนั้นการบริหารของมหาวิทยาลัยต้องปรับการบริหารให้คล่องตัว รวดเร็วมุ่งผลสัมฤทธิ์แต่เนื่องด้วยบุคลากร และผู้บริหารมีลักษณะการใช้ชีวิตและการปฏิบัติงานในกรอบของราชการมาเป็นระยะเวลากว่า 133 ปี และรวมทั้งในระบบเริ่มของการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2540 จึงมีผลให้ระบบหลายประการยังอยู่ในระหว่างของการปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กาญจนา คุณารักษ์, 2543)

จากหลักธรรมไตรสิกขาทำให้ผู้วิจัยเห็นความสัมพันธ์ของรูปแบบในการบริหารงานตาม

หลักไตรสิกขา ด้วยการใช้มรรคมีองค์แปดเป็นตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานของบุคลากร 3 ระดับ คือ ระดับศีล เน้นให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้ตามรูปแบบลักษณะภาระงานที่รับผิดชอบ ปฏิบัติตามนโยบาย ระเบียบข้อบังคับ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้ร่วมงาน (สัมมาอาชีวะ) รู้จักการประสานงานได้ถูกต้องเหมาะสม (สัมมาวาจา) มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน (สัมมากรรมันตะ) มีความขยันพากเพียรเรียนรู้สิ่งที่ยาก พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ (สัมมาวายามะ) ระดับสมาธิ เน้นให้บุคลากร มีความมุ่งมั่น ตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ (สัมมาสมาธิ) สามารถรู้เท่าทันสถานะภายใน-ภายนอก สามารถปรับตัวเข้ากับรูปแบบงานและสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม (สัมมาสติ) ระดับปัญญา มุ่งพัฒนาให้ผู้ปฏิบัติงานมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เพื่อพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ (สัมมาทิฐิ) มีความริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานอย่างต่อเนื่อง พร้อมกันนั้นก็สามารเป็นแบบอย่างนำพาเพื่อนร่วมงานให้ปฏิบัติตามได้ (สัมมาสังกัปปะ) นอกจากนั้นลักษณะพิเศษของปัญญามีหน้าที่ตรวจทานกระบวนการทำงานทุกขั้นตอน ดังจะเห็นได้ว่า

อริยมรรคเริ่มต้นจากสัมมาทิฐิ ว่าด้วยปัญญาก่อน แต่เมื่อลงสู่ภาคปฏิบัติต้องเริ่มจากศีลคือสัมมาวาจา ก่อน เพราะศีลมีลักษณะเป็นฐานรองรับ สมาธิและ นำไปสู่ปัญญา แต่การจะทำให้ศีลมีความถูกต้อง หมดจดได้ก็ต้องอาศัยปัญญาคอยตรวจสอบการทำงานแบบอริยมรรคนั้นจึงไม่สามารถขาดขั้นตอน อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเลือกทำเฉพาะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก่อนหลักได้ เพราะเป็นปัจจัยสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติเป็นเกณฑ์ คุณภาพการศึกษาเพื่อผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศ (Education Criteria for Performance Excellence: EdPEX) ประกอบด้วย 1) การนำองค์กร 2) กลยุทธ์ 3) ลูกค้า 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการ ความรู้ 5) บุคลากร 6) การปฏิบัติการ และ 7) ผลลัพธ์เป็นบรรทัดฐานสำหรับการประเมินตนเอง เพื่อพัฒนางานขององค์กรตามสภาพการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไปผู้บริหารต้องศึกษารูปแบบในการ พัฒนาองค์กรให้เหมาะสมกับสภาพบริบทและ ปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และในปัจจุบัน และทำให้ผู้วิจัย สนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงาน เชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนา ทั้งหลักสูตร และการเรียนการสอนให้ก้าวทันการ เปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับการเรียนรู้ยุคใหม่ โดยการพัฒนา อาจารย์ผู้สอน สื่อการสอน แหล่ง แหล่งเรียนรู้การพัฒนากระบวนการทดสอบ การวัด และประเมินผลที่ได้มาตรฐาน และระบบประกัน คุณภาพการศึกษา ที่จะใช้ประโยชน์ในการพัฒนา คุณภาพผู้เรียน (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2552)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาองค์ประกอบ การพัฒนาการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และให้ทราบระดับที่ปฏิบัติจริงตามองค์ประกอบ ระดับการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงพุทธ สู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อจะเป็นข้อมูลในการหาแนวทางในการพัฒนา และปรับปรุงองค์กรให้ดีขึ้น หรือพัฒนาผู้บริหาร และบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยให้ทันสมัย ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ในยุคโลกาภิวัตน์ และเป็นที่สนใจของคนในยุค ปัจจุบันและให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป ในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด การบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัย สงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง กลมกลืนโมเดลสมการโครงสร้างการบริหาร เชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงพุทธ สู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหาร เชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) ผู้วิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ ของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประชากร ใช้วิธีโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์ (target group interview) เป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติในส่วนของจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง วิทยาเขตวิทยาลัยสงฆ์ จำนวน 10 แห่ง ได้แก่ มจร.ส่วนกลาง วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย วิทยาเขตอุบลราชธานี วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด วิทยาลัยสงฆ์เลย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม และวิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดการศึกษาคณะกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรม

4. สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า มี 7 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ด้านการนำองค์กร 2) ด้านกลยุทธ์ 3) ด้านผู้รับบริการ 4) ด้านการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านการปฏิบัติงาน และ 7) ด้านผลลัพธ์ และมี 21 องค์ประกอบย่อย มี 110 ตัวบ่งชี้

2. ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ค่าสถิติค่าไคส์แควร์ (χ^2) = 1781.370 ค่าองศาอิสระ (Df) เท่ากับ 323 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-Value) = 0.0000 แสดงว่า ค่าไคส์แควร์ไม่นัยสำคัญทางสถิติค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณพารามิเตอร์ (RMSEA) = 0.000 ค่าดัชนีรากที่สองกำลังสองเฉลี่ย (SRMR) = 0.049 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) = 0.927 ค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืน (TLI) = 0.902

3. ผลจากการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 1) หลักการแนวคิด 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหา/วิธีการ 4) ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และ 5) เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารงานเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า เมืองค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบ 28 องค์ประกอบย่อย และ 110 ตัวบ่งชี้ ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นกรอบการดำเนินงานบริหารจัดการการศึกษาให้มีคุณภาพ และงานของ Hawk (2004) ที่พบว่าโมเดลมัลคัม บัลดริจ มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาดำเนินการแปลและเรียบเรียงจากเกณฑ์ดังกล่าวได้เป็นเกณฑ์คุณภาพการศึกษา เพื่อดำเนินงานที่เป็นเลิศ (Educational Criteria for Performance Excellence: EdPEX) ประกอบด้วย การดำเนินงาน 7 หมวดคือ หมวด 1 การนำองค์กร หมวด 2 การวางแผนเชิงกลยุทธ์ หมวด 3 การมุ่งเน้นลูกค้า หมวด 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ หมวด 5 การมุ่งเน้น ผู้ปฏิบัติงาน หมวด 6 การจัดการกระบวนการ และหมวด 7 ผลลัพธ์ ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวสามารถนำมาใช้ เป็น กรอบการดำเนินงานบริหารจัดการการศึกษาของ สถาบันอุดมศึกษาให้มีคุณภาพ

2. ผลการวิจัยเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติค่าไคส์แควร์ (χ^2) เท่ากับ 1781.370 ค่าองศาอิสระ (Df) เท่ากับ 323 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-Value) เท่ากับ 0.0000 แสดงว่า ค่าไคส์แควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.000 ค่าดัชนีรากที่สองกำลังสองเฉลี่ย (SRMR) เท่ากับ 0.049 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.927 ค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืน (TLI) เท่ากับ 0.902 แสดงว่า โมเดลการวิจัยมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์คือสอดคล้องกลมกลืนกับบริบทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ดัชนีความกลมกลืนของสมการโครงสร้างความสัมพันธ์ตัวแบบ (ยุทธ ไกยวรรณ, 2556)

3. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 1) รูปแบบ 2) หลักการแนวคิด 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4) หลักธรรม /วิธีการปฏิบัติ 5) ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และ 6) กลไกขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ เมืองค์ประกอบทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการนำองค์กร ดำเนินการตามหลักไตรสิกขา วิธีปฏิบัติ ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และกลไกขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ 2) องค์ประกอบด้านกลยุทธ์ดำเนินการตามหลักไตรสิกขา วิธีปฏิบัติ ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และกลไกขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ 3) องค์ประกอบด้านผู้รับบริการ) ดำเนินการตามหลักไตรสิกขา

วิธีปฏิบัติ ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และกลไกขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ 4) องค์ประกอบด้านการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ดำเนินการตามหลักไตรสิกขา วิธีปฏิบัติ ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และกลไกขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ 5) องค์ประกอบด้านบุคลากรดำเนินการตามหลักไตรสิกขา วิธีปฏิบัติ ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และกลไกขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ 6) องค์ประกอบด้านการปฏิบัติงานและได้แบ่งการปฏิบัติงานออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการหลักสูตร 2) การจัดการเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ 4) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 5) การวัดประเมินผล 6) การนิเทศการศึกษา และ 7) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในดำเนินการตามหลักไตรสิกขา วิธีปฏิบัติ ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และกลไกขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ 7) องค์ประกอบด้านผลลัพธ์ดำเนินการตามหลักไตรสิกขา วิธีปฏิบัติ ผลลัพธ์ที่คาดหวัง และกลไกขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ ของของวิทยาลัยสงฆ์สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เนื่องจากผู้วิจัยได้มีการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอย่างลุ่มลึกและมีกระบวนการพัฒนารูปแบบหลายขั้นตอน จึงทำให้รูปแบบการบริหารเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประเมินตามแนวคิดของคณะกรรมการด้านมาตรฐาน สำหรับการประเมิน

ผลทางการศึกษา (Joint Committee on Standards for Educational Evaluation) ประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งกล่าวข้างต้นมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อประเมินการพัฒนารูปแบบไปตามมาตรฐานการประเมินใน 4 ด้าน คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ (หลักการประเมินตามแนวคิดของคณะกรรมการด้านมาตรฐานสำหรับการประเมินผลทางการศึกษา, 2542) ด้านความเหมาะสมและด้านความถูกต้อง

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1.1 ด้านกลยุทธ์ มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการวางแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยดำเนินงานตามหลักไตรสิกขาและเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

1.2 ด้านผู้รับบริการ มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการมุ่งเน้นนิสิตและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและปรับปรุงการให้บริการผู้เรียนควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

1.3 ด้านการปฏิบัติงานมหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมมาปรับใช้ปฏิบัติในกระบวนการทำงานของบุคลากรและกำหนดภาระที่ชัดเจนและตัวชี้วัดในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

1.4 ด้านผลลัพธ์ มหาวิทยาลัยควรพัฒนาตัวชี้วัดตามแผนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

1.5 ด้านการนำองค์กร มหาวิทยาลัยควรกำหนดวิสัยทัศน์ และค่านิยม พันธกิจ ทิศทางการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และถ่ายทอดสู่การปฏิบัติงานให้บุคลากรทราบและเข้าใจอย่างทั่วถึง และสร้างวัฒนธรรมการทำงานของบุคลากรที่ทำให้ นิสิตและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือกลุ่มอื่นที่มารับ บริการได้รับความประทับใจและส่งเสริมให้นิสิต และบุคลากรสร้างความผูกพันกับมหาวิทยาลัย

1.6 ด้านการวัดวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ มหาวิทยาลัยควรนำข้อมูลการ ประเมินผลการดำเนินงานมากำหนดเป็นกลยุทธ์ การพัฒนางานของมหาวิทยาลัย

1.7 ด้านบุคลากร ผู้บริหารระดับสูง ของมหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการรักษา บุคลากรโดยการสร้างขวัญและกำลังใจในการ ทำงาน และควรนำผลการประเมินของบุคลากรไป จัดทำแผนในการพัฒนาบุคลากรต่อไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำเอาองค์ประกอบและ ตัวแปรที่สำคัญที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงลงสู่ การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยแบ่งออกเป็นวิจัย เชิงปฏิบัติการและวิจัยเชิงคุณภาพ

2.2 นำรูปแบบที่สร้างขึ้นนำไปปฏิบัติ ในวิทยาลัยสงฆ์ แล้วทำวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research)

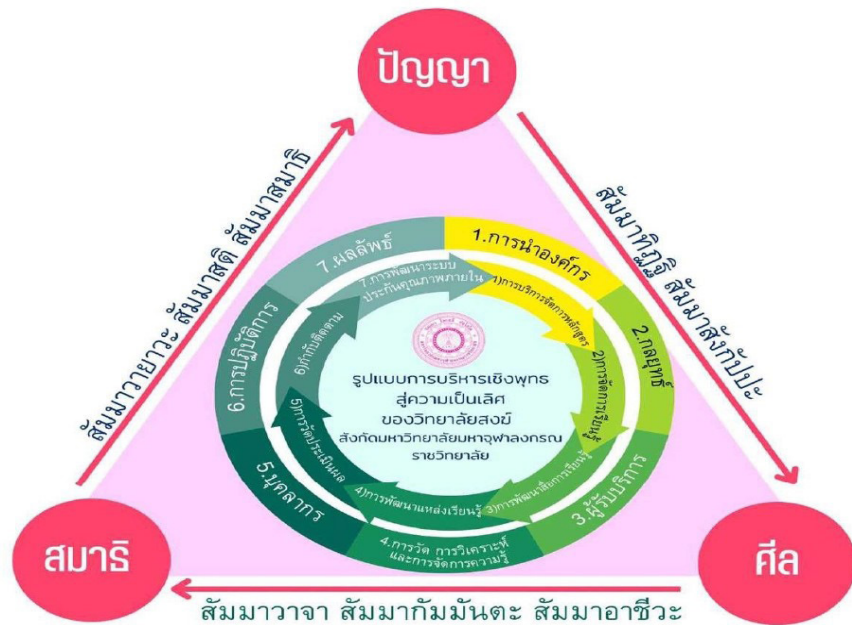
2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ความเป็นเลิศขององค์กร โดยออกแบบเป็นโมเดล สมการโครงสร้างแบบพหุระดับ Multilevel Structural Equation Model (MSEM) ซึ่งอาจจะมีตัวแปร ปัจจัยที่น่าสนใจศึกษาเพิ่มเติมได้อีก

2.4 ควรมีการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการให้บริการเชิงพุทธสู่ความเป็นเลิศ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.5 ควรมีการศึกษาการพัฒนา กลยุทธ์การบริหารงานให้สอดคล้องกับเกณฑ์เกณฑ์ คุณภาพการศึกษา เพื่อการดำเนินงานที่เป็นเลิศ (Educational Criteria for Performance Excellence: EdPEX)

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยรูปแบบการบริหารเชิงพุทธ สู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้สรุปเป็น องค์ความรู้ ตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา คุณารักษ์. (2543). *พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2552). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thai Qualifications Framework for Higher Education: TQF). *การประชุมวิชาการกองบริการการศึกษา*, 23 พฤศจิกายน 2552. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยุทธ ไถยวรรณ. (2556). *การวิเคราะห์สถิติหลายตัวแปรสำหรับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน*

Health Promotion for Older Persons in the Community

สุรรัตน์ ณ วิเชียร และจุฑามาศ รัตนอัมภา

Sureerat Na-Wichian and Juthamas Rattana-umpa

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช

Boromarajonani College of Nursing Buddhachinaraj, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sureerat@bcnb.ac.th

บทคัดย่อ

การสร้างเสริมสุขภาพมีความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพของประชาชน ลดการเกิดโรค ทำให้ร่างกายแข็งแรง และป้องกันการเจ็บป่วยที่จะเป็นสาเหตุของความพิการและการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรของประชากรโลก และที่สำคัญในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความเปราะบางทั้งทางร่างกายและจิตใจ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมศึกษาแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน ได้แก่ สถานการณ์และโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุ ความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน

คำสำคัญ: การสร้างเสริมสุขภาพ; ผู้สูงอายุ; ในชุมชน

Abstract

Health promotion is a crucial part of healthcare, as it reduces disease incidence, strengthens the body and prevents illnesses leading to disability and premature death of population of the world, especially it will benefit more for the older persons who are considered both physically and mentally frail. This article aims to review the literatures on the approaches to health promotion for the older persons in the community, including situation and demographic structure analysis, the importance of health promotion, concept of health promotion in the older persons and the role of relevant personnel in the

*ได้รับบทความ: 6 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 12 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2565

Received: June 6, 2022; Revised: November 12, 2022; Accepted: December 23, 2022

health promotion on a community basis. It is our objective to incorporate these background knowledges to enhance the health of the older persons in the community.

Keywords: Health Promotion; Older Persons; in the Community

1. บทนำ

ปัจจุบันประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประเทศไทย ดังสถิติผู้สูงอายุในปี 2560 พบที่ร้อยละ 15.4 ปี 2562 พบที่ร้อยละ 16.73 และในปี 2563 พบที่ร้อยละ 17.57 ของประชากรทั้งหมด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) สถิติการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุมารับบริการตรวจสุขภาพและเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาล ปี พ.ศ. 2558 จำนวน 64.9 ล้านคน พบผู้สูงอายุจำนวน 10.1 ล้านคน (ร้อยละ 16) ของประชากรทั้งหมด โดยผู้สูงอายุมีโรคประจำตัวมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มวัยอื่น โรคที่พบ 5 อันดับแรก ได้แก่ ความดันโลหิตสูง ร้อยละ 38.7 เบาหวาน ร้อยละ 18.6 ไขมันในเลือดสูง ร้อยละ 9.6 ข้อเข่าเสื่อม ร้อยละ 5.1 และโรคหัวใจ ร้อยละ 5.0 กลุ่มวัยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลและจำนวนวันนอนพักรักษาตัวสูงที่สุดคือ กลุ่มผู้สูงอายุ ดังนั้น จำนวนผู้สูงอายุที่มากขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ครอบครัว ระบบบริการสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม (คุณากร เอี้ยวสุวรรณ และคณะ, 2560, หน้า 248-256)

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุ และการเข้าสู่สังคมสูงอายุ ดังนี้ 1) ด้านจำนวนผู้สูงอายุ มีขนาดและสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น อายุยืนยาวขึ้น มีจำนวนคนโสด หย่า หรือแยกกันอยู่เพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังเพิ่มขึ้น 2) ด้านปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เกิดโรคเรื้อรัง

เพิ่มขึ้น ความต้องการการบริการมากขึ้น ระบบบริการสุขภาพให้บริการได้ไม่ทั่วถึง ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมากขึ้น 3) ด้านสังคม เกิดภาวะพึ่งพิงทางสังคมเพิ่มขึ้น จากความสามารถการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน (barthel activities of daily living: ADL) ลดลง ความต้องการผู้ดูแล (care giver) มากขึ้น 4) ด้านเศรษฐกิจ ขาดรายได้ แรงงานผู้สูงอายุถูกเอาเปรียบ (Williams, 2020; กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) ด้วยเหตุผลนี้ ในขณะที่ประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น ส่งผลกระทบทั้งด้านจำนวนผู้สูงอายุ ด้านปัญหาสุขภาพ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ประเทศไทยจึงมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ซึ่งประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ เพื่อการเตรียมความพร้อมของประชากรผู้สูงอายุ รวมทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันและการดูแลตนเองเบื้องต้น ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ จึงเห็นได้ว่าโครงสร้างประชากรของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อระบบสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้ประเทศไทยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ

ดังนั้น ครอบครัว ชุมชน และบุคคลากรทางสุขภาพมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุให้เกิดการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม บทความนี้

มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมศึกษาแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน ได้แก่ สถานการณ์และโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุ ความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน

2. สถานการณ์และโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุ

คำนิยามของ “ผู้สูงอายุ” ปัจจุบัน องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ยังไม่มีนิยามที่แน่นอนของอายุที่ใช้แบ่งช่วงวัยของ “ผู้สูงอายุ” (Older/Elderly person) แต่องค์การสหประชาชาติใช้อายุ 60 ปีขึ้นไป ในการนำเสนอสถิติ ข้อมูล และตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ในประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ใช้อายุ 65 ปีขึ้นไป เป็นเกณฑ์ในการเรียก “ผู้สูงอายุ” (WHO, 2001) สำหรับประเทศไทยกำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย (ปราโมทย์ ประสาทกุล และคณะ, 2558; กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553) นอกจากนี้ยังมีการระบุสิทธิของผู้สูงอายุในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 54 ได้ระบุว่าบุคคลที่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (คณะ

กรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2552) ทั้งนี้การทราบถึงจำนวนผู้สูงอายุจะสามารถประเมินภาวะการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุได้

ลักษณะของสังคมผู้สูงอายุสามารถประเมินการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศต่างๆ ได้ สังคมผู้สูงอายุวัดจากสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมด ของประเทศนั้นๆ ดังนี้ (United Nations world population ageing, 2022)

1. ประเทศนั้นเข้าสู่ “สังคมสูงวัย” (aging society) โดยสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป $\geq 10\%$ หรือสัดส่วนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป $\geq 7\%$

2. ประเทศนั้นได้เข้าสู่ “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” (completely aged society) สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป $\geq 20\%$ หรือสัดส่วนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป $\geq 14\%$

3. ประเทศนั้นได้เข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (super-aged society) สัดส่วนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป $\geq 20\%$

จากการประเมินระดับของสังคมผู้สูงอายุ ทำให้ทราบแนวโน้มการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประชากรโลก โดยทั่วโลกประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมากกว่ากลุ่มอายุวัยอื่นๆ จำนวนผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปคาดว่าจะเพิ่มขึ้นสามเท่าจาก ปี 2562 จำนวน 143 ล้านคน เพิ่มขึ้นในปี 2593 เป็น 426 ล้านคน ข้อมูลแนวโน้มของประชากรโลก ในปี 2561 พบประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดอาศัยอยู่ในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ ในปี 2562 พบผู้สูงอายุร้อยละ 9

คาดการณ์ว่าปี 2593 หนึ่งในหกของประชากรในโลกจะมีอายุมากกว่า 65 ปี ร้อยละ 16 (United Nations World Population Ageing, 2022)

สถิติจำนวนประชากรผู้สูงอายุในทวีปต่างๆ ในปี ค.ศ. 2020 ทวีปที่มีอัตราผู้สูงอายุอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ทวีปยุโรป ร้อยละ 26 ทวีปอเมริกาเหนือ ร้อยละ 23 และภาคพื้นมหาสมุทร ร้อยละ 18 โดยประเทศที่มีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ร้อยละ 34 ประเทศอิตาลี ร้อยละ 30 และประเทศโปรตุเกส ฟินแลนด์ กรีซ ร้อยละ 29 (Prasartkul et al., 2021)

สถิติจำนวนประชากรผู้สูงอายุในอาเซียน ในปี พ.ศ. 2563 ประเทศสมาชิกอาเซียน 6 ประเทศเป็นสังคมสูงอายุแล้ว คือ มีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 10 ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ (ร้อยละ 21) ประเทศไทย (ร้อยละ 18) ประเทศเวียดนาม (ร้อยละ 12) ประเทศมาเลเซีย (ร้อยละ 11) ประเทศอินโดนีเซีย (ร้อยละ 10) และประเทศเมียนมา (ร้อยละ 10) (Prasartkul et al., 2021) แนวโน้มของประชากรพบว่า ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น โดยประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมสูงอายุ มีสัดส่วนของผู้สูงอายุหรือประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ขณะที่สัดส่วนของอัตราการเกิด และจำนวนประชากรในวัยทำงานลดน้อยลง แนวโน้มของสถานการณ์ประชากรผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมดประมาณ 66.2 ล้านคน อายุ 60 ปีขึ้นไปมากถึง 10.2 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.4 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งประเทศไทยกำลังอยู่ในสังคม

สูงวัย (aging society) สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2562 พบร้อยละ 16.73 ในปี พ.ศ. 2563 พบเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17.57 ของประชากรทั้งหมด คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2568 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 19.8 ใกล้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564)

จะเห็นได้ว่า สถานการณ์และโครงสร้างประชากรในผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในประเทศและต่างประเทศส่งผลต่อสังคมผู้สูงอายุ จำนวนประชากรผู้สูงอายุที่มากไม่สอดคล้องกับวัยทำงาน เกิดผลกระทบต่อนิติต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสังคม ภาวะพึ่งพิงและเป็นภาระของผู้ดูแลมากขึ้น นำไปสู่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง เกิดผลกระทบด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่เกิดจากความเสื่อมถอยของระบบต่างๆ ของร่างกาย เกิดโรคเรื้อรัง เพิ่มค่าใช้จ่ายในการรักษา เสี่ยงต่อการเกิดความพิการ ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจ การขาดรายได้มากขึ้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564; Williams, 2020) ดังนั้น จากสถานการณ์และโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุ ทำให้การวางแผนดูแลส่งเสริมสุขภาพของประชากรกลุ่มนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญและควรให้การดูแลอย่างเร่งด่วน

3. ความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ

การสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุมีส่วนสำคัญที่จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี ป้องกันการเกิดโรคเรื้อรัง เพื่อให้เกิดผู้สูงอายุที่พึ่งประสงค์ ดังนี้ (ศิริรัตน์ ปานอุทัย, 2561; Prasartkul et al., 2021; Eliopculos, 2018)

1. ผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ (successful aging) เป็นผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองได้อย่างอิสระ มีความต้องการพัฒนาตนเอง มีความกระตือรือร้นสนใจในการดูแลตนเอง มีประสบการณ์ที่ดีและสามารถเข้าร่วมการเป็นผู้นำทางสังคม

2. ผู้สูงอายุที่มีพลังหรือพัฒนาพลัง (active aging) เป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ มีสุขภาพดี (healthy) มีความปลอดภัย (security) และมีการเข้าร่วมกับกิจกรรมทางสังคม (participation) ทำประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ในขณะเดียวกันถ้าผู้สูงอายุที่ถูกกลั่นแกล้งในการดูแลสุขภาพ มีโอกาสเกิดปัญหาสุขภาพ จะเกิดผู้สูงอายุดังนี้

2.1 ผู้สูงอายุที่เปราะบาง (frail aging) เป็นผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองได้อย่างอิสระ ยังไม่เกิดการเจ็บป่วย แต่มีแนวโน้มทางสุขภาพที่อาจเกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย โดยมีปัจจัยเสี่ยงภายในและภายนอก ได้แก่ ปัจจัยภายใน เช่น รู้สึกเหนื่อยง่าย อ่อนเพลียหรือกล้ามเนื้ออ่อนแรง น้ำหนักตัวลดลง การเคลื่อนไหวร่างกายช้าลงหรือเดินช้า ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้ช้าลง เป็นต้น และปัจจัยภายนอก เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา เป็นต้น ในผู้สูงอายุกลุ่มนี้ต้องได้รับการดูแลและส่งเสริมสุขภาพเพื่อไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย

2.2 ผู้ป่วยสูงอายุ (Aging patient) เป็นผู้สูงอายุที่เกิดการเจ็บป่วยด้านต่างๆ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สูญเสียการทำงานของร่างกาย ไม่สามารถดูแลตนเองได้ เกิดภาวะพึ่งพิงผู้อื่นและต้องมีผู้ดูแล (Care giver) ในกลุ่มผู้สูงอายุนี้จึงต้อง

ได้รับการดูแลและรับการรักษาเฉพาะทางต่อไป เพื่อลดความเสื่อมถอยของร่างกายและคงไว้ซึ่งคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ ผู้สูงอายุมักพบภาวะถดถอยของสมรรถภาพร่างกายที่เกิดจากความเสื่อมชราตามวัยที่จะส่งผลกระทบต่อความสามารถของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่างๆ หากผู้สูงอายุมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อาจส่งผลให้เกิดความเสื่อมถอยได้รวดเร็วขึ้น จนเกิดความเจ็บป่วย มีภาวะทุพพลภาพ และต้องพึ่งพาบุคคลอื่นในที่สุด ทำให้เกิดผู้สูงอายุที่เปราะบาง (frail aging) และผู้ป่วยสูงอายุ (aging patient) ดังนั้นจึงมีแนวคิดต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ (successful aging) และผู้สูงอายุที่มีพลังหรือพัฒนาพลัง (active aging) สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี จะช่วยให้ผู้สูงอายุเป็นพลังสำคัญของสังคมได้

4. แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ

การเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุมีความสำคัญและประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญมาอย่างต่อเนื่อง เป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับจากองค์กรทั่วโลกโดยเฉพาะบุคลากรด้านสุขภาพ แนวคิดจากการประกาศกฎบัตรอตตาวาที่ประเทศแคนาดา ปี ค.ศ. 1986 ว่า การส่งเสริมสุขภาพ (health promotion) เป็นขบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มสมรรถนะในการควบคุมและปรับปรุงสุขภาพของตนเอง ในการบรรลุซึ่งสุขภาวะอันสมบูรณ์ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม โดยกระบวนการทั้งหมดจะเน้นที่การมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วยหลักการปฏิบัติ คือ 1) การสร้างนโยบาย

สาธารณะเพื่อผู้สูงอายุ 2) การสร้างสภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 4) พัฒนาทักษะในการดูแลสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุทั้งตัวของผู้สูงอายุ ครอบครัว ผู้ดูแล 5) การเปลี่ยนบริการให้เป็นเชิงรุก (World health organization, 1998)

หลักการสร้างเสริมสุขภาพที่พบบ่อยคือแนวคิดของ pender (1987) กล่าวว่าเป็นการปฏิบัติกิจกรรมทางด้านสุขภาพในชีวิตประจำวันเพื่อคงไว้หรือยกระดับภาวะสุขภาพของตนเองเพื่อความผาสุกของชีวิตและความมีคุณค่าในตนเอง หลักการสร้างเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย 6 พฤติกรรม ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ (health responsibility) คือ การดูแลสุขภาพด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ การเลือกแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพที่มีประโยชน์ต่อตนเอง 2) กิจกรรมทางกาย (physical activity) คือ การเลือกกิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อส่งเสริมให้ร่างกายแข็งแรงและเหมาะสมกับผู้สูงอายุ 3) โภชนาการ (nutrition) คือ การสร้างเสริมสุขภาพที่ดีด้านอาหารที่เหมาะสมและเพียงพอต่อร่างกาย หลีกเลี่ยงอาหารที่เกิดโทษต่อร่างกาย 4) สัมพันธภาพระหว่างบุคคล (interpersonal relations) คือ การสร้างเสริมสุขภาพทางด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม 5) การเจริญทางจิตวิญญาณ (spiritual growth) คือ แนวทางในการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณ ความเชื่อ และ 6) การจัดการกับความเครียด (stress management) คือ การสร้างเสริมสุขภาพเพื่อลดความเครียดและ

การเลือกช่องทางในการจัดการกับปัญหาอย่างเหมาะสม นอกจากนี้กิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีส่วนใหญ่จะประกอบกิจกรรมเป็นกลุ่มและการมีผู้นำที่ดีจะทำให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีในการสร้างเสริมสุขภาพ

จะเห็นว่า pender (1987) จะมีแนวคิดในการสร้างเสริมสุขภาพ ประกอบด้วยด้านการสร้างเสริมสุขภาพด้านร่างกาย การออกกำลังกาย ด้านโภชนาการ ด้านจิตใจและการลดความเครียด และด้านสังคม ดังนั้น การสร้างเสริมสุขภาพที่ดีจึงควรเลือกกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพให้มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ

กิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ กิจกรรมในการสร้างเสริมสุขภาพมีดังต่อไปนี้ (ศิริรัตน์ ปานอุทัย, 2561; Eliopculos, 2018)

1. การสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุด้านร่างกาย ได้แก่ การสร้างเสริมการออกกำลังกาย โภชนาการ และการนอนหลับในผู้สูงอายุ ดังนี้

1.1 ด้านการออกกำลังกายในผู้สูงอายุ (physical activity or exercise) การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีแบบแผน และทำซ้ำๆ เพื่อให้ร่างกายเกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความแข็งแรงหลักการออกกำลังกายในผู้สูงอายุ โดยยึดหลัก “FITTE” ดังนี้

F = Frequency of exercise คือ ความถี่ของการออกกำลังกายอย่างน้อย 3 ครั้งขึ้นไป/สัปดาห์

I = Intensity of exercise ความหนักของการออกกำลังกาย โดยในผู้สูงอายุประเมินจาก

อัตราการเต้นของหัวใจ ผู้สูงอายุออกกำลังกายแบบเบาถึงปานกลาง HR เพิ่มประมาณ 55-75% ของอัตราการเต้นหัวใจสูงสุด (Maximal Heart Rate: MHR) โดย $MHR = (220 - \text{อายุเป็นปี})$

T = Time of exercise คือ ระยะเวลาเฉลี่ย 30 นาทีต่อครั้ง กรณีผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัด อาจใช้ช่วงเวลาสั้นประมาณ 10-15 นาที ออกกำลังกาย 2-3 ครั้ง/วัน สะสมเวลาให้ครบ 30 นาทีต่อวัน การออกกำลังกายมี 3 ขั้นตอน คือ warm-up phase 5-10 นาที exercise phase 15-20 นาที และ cooling down phase 5-10 นาที

T = Type of exercise ลักษณะการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุควรเป็นการส่งเสริมสมรรถภาพการหายใจของปอด การเต้นของหัวใจอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ โดยพิจารณาการออกกำลังกายเพื่อเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดใหญ่เพิ่มความทนทาน พละกำลัง การทรงตัว และความยืดหยุ่นของร่างกาย เพื่อเพิ่มสมรรถภาพในตนเองของผู้สูงอายุให้ช่วยเหลือตนเองได้ โดยเลือกชนิดของการ

ออกกำลังกาย เช่น isometric exercise, isotonic exercise, isokinetic exercise เป็นต้น

E = enjoyment ความสนุกสนาน ความพึงพอใจในการเลือกชนิดของการออกกำลังกายให้เหมาะสมแก่ร่างกายของผู้สูงอายุ

การออกกำลังกายมีประโยชน์ต่อร่างกายมาก ได้แก่ ทำให้ร่างกายแข็งแรง รูปร่างดี เพิ่มความแข็งแรงของมวลกระดูกและกล้ามเนื้อ ทำให้ลดการพลัดตกหกล้ม ป้องกันความเสี่ยงของสมรรถภาพทางกาย และยังส่งเสริมให้เกิดการหลั่งสารเอ็นโดรฟินเกิดความสุขในขณะที่ออกกำลังกาย

1.2 โภชนาการของผู้สูงอายุ (nutrition) ผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะบริโภคอาหารในปริมาณที่ลดลง แต่ความต้องการสารอาหารยังคงเดิม จึงควรจัดให้ผู้สูงอายุได้รับสารอาหารครบทั้ง 5 หมู่ การประเมินโภชนาการโดยการคำนวณดัชนีมวลกาย (body mass index: BMI) ได้จากสัดส่วนของน้ำหนักตัวเป็นกิโลกรัมต่อส่วนสูงเป็นเมตรยกกำลังสอง (Heslehurst et al., 2012, pp. 1-9) เกณฑ์การประเมินดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าดัชนีมวลกายระหว่างประชาชนทั่วไปและประชาชนทวีปเอเชีย

แปลผล	WHO general population BMI classifications	WHO Asian BMI classifications
Underweight	$<18.5 \text{ kg/m}^2$	$< 18.5 \text{ kg/m}^2$
normal	$18.5\text{-}24.9 \text{ kg/m}^2$	$18.5\text{-}23 \text{ kg/m}^2$
Overweight	$25.0\text{-}29.9 \text{ kg/m}^2$	$23\text{-}27.5 \text{ kg/m}^2$
Obese	$\geq 30 \text{ kg/m}^2$	$>27.5 \text{ kg/m}^2$

ความต้องการพลังงานของผู้สูงอายุสำหรับ ผู้ที่มีอายุ 60-70 ปีขึ้นไป โดยแบ่งเป็น เพศชาย 2,100 กิโลแคลอรี/วัน เพศหญิง 1,750 กิโลแคลอรี/วัน และผู้ที่อายุมากกว่า 71 ปี เพศชาย 1,750 กิโลแคลอรี/วัน เพศหญิง 1,550 กิโลแคลอรี/วัน ความต้องการพลังงานลดลง 100 กิโลแคลอรี/ทุก 10 ปี ไม่ควรต่ำกว่า 1,200 กิโลแคลอรี/วัน ประกอบด้วยสารอาหาร ดังนี้ (เหมือนแพร รัตนศิริ, 2561, หน้า 221-228; สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2557)

คาร์โบไฮเดรตที่เหมาะสมในผู้สูงอายุ คือ คาร์โบไฮเดรตเชิงซ้อน ได้แก่ ข้าว แป้ง ถั่วเขียว ธัญพืช เช่น เผือก มัน ผู้สูงอายุควรรับประทาน อาหารกลุ่มนี้ให้เพียงพอ ประมาณ 3-4 ถ้วยตวง ต่อวัน หรือประมาณร้อยละ 45-65 ของพลังงาน ทั้งหมดที่ได้รับต่อวัน ควรหลีกเลี่ยงคาร์โบไฮเดรต เชิงเดี่ยว เช่น น้ำหวาน ขนมหวาน เป็นต้น เพราะอาจ ทำให้มีน้ำหนักตัวเกินและเกิดโรคอ้วน (เหมือนแพร รัตนศิริ, 2561, หน้า 221-228)

โปรตีน ควรเป็นโปรตีนที่มีคุณค่าสูงและ ย่อยง่าย เพื่อจะทำให้ได้กรดอะมิโนที่จำเป็นครบ เช่น ไข่ นม ปลา ถั่วเหลือง เป็นต้น ควรได้รับโปรตีน ต่อวัน 1 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม (เหมือนแพร รัตนศิริ, 2561, หน้า 221-228)

ไขมันและน้ำมัน ควรเป็นไขมันจากพืช ทุกชนิด ไม่มีโคเลสเตอรอล แต่มีกรดไลโนเลอิกสูง มีคุณสมบัติช่วยลดไขมันในหลอดเลือดได้ เช่น น้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันข้าวโพด น้ำมันรำข้าว ผู้สูงอายุ ควรได้รับอาหารหมักดอง ควรได้รับไขมัน ประมาณ ร้อยละ 20-35 ของพลังงานทั้งหมดที่ได้รับต่อวัน

(เหมือนแพร รัตนศิริ, 2561, หน้า 221-228; สำนัก โภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2557)

เกลือแร่ ผู้สูงอายุมักขาดธาตุเหล็กมีสาเหตุ มาจากการรับประทานอาหารที่มีธาตุเหล็กไม่เพียงพอและการดูดซึมลดลง จากกรดในกระเพาะลดลง อาหารที่มีธาตุเหล็กมาก คือ ตับ เนื้อสัตว์ ไข่แดง และเลือดสัตว์ แต่ควรพิจารณาอาหารบางประเภท ควรรับประทานอย่างจำกัดเนื่องจากมีไขมันเป็น ส่วนประกอบ (พรทิพย์ สารีโส, 2555, หน้า 5-15)

สารอาหารที่ช่วยในการดูดซึมธาตุเหล็ก ได้แก่ วิตามิน B6 โฟเลต และ B12 โดยวิตามิน B6 พบในพืช เช่น ธัญพืช ถั่วเขียว แครอท ผักโขม ถั่ว นม ไข่ ปลา เนื้อสัตว์ และตับ เป็นต้น โฟเลต หรือ กรด โฟลิก (Folic acid) หรือวิตามินบี 9 พบใน ผักปวยเล้ง คะน้า กะหล่ำปลี บล็อกโคลี่ ถั่วลันเตา อะโวคาโด เป็นต้น และวิตามิน B12 พบมากในอาหารประเภท เนื้อสัตว์ เป็นวิตามินที่ผู้สูงอายุมักขาด เนื่องจาก กรดในกระเพาะอาหารลดลงทำให้การดูดซึมลดลง (พรทิพย์ สารีโส, 2555, หน้า 5-15; สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2557)

แคลเซียม ซึ่งพบในผักพื้นบ้าน เช่น ผักกูด ผักโขม ขมิ้นขาว ดอกโสน ยอดมะกอก กระถิน ใบชะพลู ขี้เหล็ก เป็นต้น (พรทิพย์ สารีโส, 2555, หน้า 5-15) ผู้สูงอายุต้องการ 1,200-1,500 mg/วัน (สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2557)

ผู้สูงอายุควรมีความรู้ในเรื่องการรับ ประทานอาหารลดรสหวาน รสมัน รสเค็ม ควรเพิ่ม รับประทานผัก ผลไม้ ดังนี้ 1) ไม่ควรเติมน้ำตาล ถ้าเติมน้ำตาลไม่ควรเกิน 6 ช้อนชา น้ำมันไม่ควร

เกิน 6 ซ่อนซา เกลือไม่ควรเกิน 1 ซ่อนซา การรับ
ประทานน้ำตาลมากเกินไปจะถูกเปลี่ยนเป็นไขมัน
สะสมในร่างกาย น้ำหนักเกิน อ้วน ตับอ่อนไม่
สามารถผลิตฮอร์โมนอินซูลินเพียงพอ เกิดภาวะดื้อ
อินซูลิน โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันใน
เลือดสูง 2) การรับประทานโซเดียมมากเกินไป อาจ
ส่งผลต่อร่างกายเกิดความดันโลหิตสูง เกลือมีผล
ต่อการดูดน้ำในร่างกายเกิดอาการบวม น้ำ ภาวะน้ำ
เกินและอาจเกิดน้ำท่วมปอดได้ 3) ผักผลไม้รับ
ประทานให้เพียงพอเพราะเป็นแหล่งวิตามิน แร่ธาตุ
กากใยอาหาร ช่วยในการขับถ่าย 4) รับประทานไขมัน
อิ่มตัวมากเกินไป ทำให้ร่างกายการทำงานของ
ตับมากเกินไป มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไขมันใน
เลือดสูงและโรคหัวใจขาดเลือด (สำนักโภชนาการ
กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2557)

1.3 การนอนหลับ (sleep) ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ 1) ระยะเวลาการเริ่มเข้านอนจน
กระทั่งหลับจริง (sleep latency) ใช้เวลาประมาณ
5-15 นาที 2) เข้าสู่วงจรการนอนหลับ ระยะการ
นอนหลับชนิดไม่มีการเคลื่อนไหวลูกตา
(non-rapid eye movement: NREM) ประกอบด้วย 4 ระยะย่อย คือ ระยะ 1 (1-7 นาที) เป็นระยะ
ที่ร่างกายรับรู้ต่อสิ่งเร้าได้ง่าย ระยะ 2 (10-20 นาที)
ร่างกายเกิดกระบวนการผ่อนคลาย แต่ยังสามารถ
กระตุ้นให้ตื่นได้ง่าย ระยะ 3 (15-30 นาที) เริ่มเข้าสู่
ระยะการนอนหลับลึก ระยะ 4 (15-30 นาที) ระยะ
การนอนหลับลึก และ 3) ระยะการนอนหลับชนิด
ที่มีการเคลื่อนไหวลูกตา (rapid eye movement: REM)
เป็นระยะที่มีการฝัน ใช้เวลาประมาณ 90
นาทีหลังจากเริ่มเข้าสู่การนอนหลับ วงจรการนอน

หลับเกิด 4-6 รอบต่อคืน เวลาเฉลี่ย 7.5 ชั่วโมง
(Williams, 2020; Eliopulos, 2018)

แบบแผนการนอนหลับในผู้สูงอายุมักมี
การเปลี่ยนแปลงเนื่องจากวงจรการนอนหลับของ
ผู้สูงอายุที่เปลี่ยนไป คือ 1) NREM ระยะที่ 1 เพิ่มขึ้น
8-15% ทำให้ผู้สูงอายุเมื่อถูกกระตุ้นเกิดการ
ตื่นง่ายและตื่นบ่อยตอนกลางคืนหลายครั้ง
2) NREM ระยะที่ 2 การเปลี่ยนแปลงระยะนี้ไม่
แน่นอน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ระยะนี้ลดลง 3) NREM
ระยะที่ 3-4 ลดลง 15-20% ทำให้ผู้สูงอายุนอน
หลับไม่สนิท ตื่นบ่อย และเกิดคุณภาพการนอน
หลับลดลง เมื่อตื่นนอนจะไม่สดชื่น ง่วงนอนตอน
กลางวันและทำให้ผู้สูงอายุบางรายต้องการงีบตอน
กลางวัน ส่งผลให้ตอนกลางคืนไม่ง่วงนอนและนอน
หลับยาก 4) ระยะ REM ลดลง 20-25% ทำให้ตื่น
เร็วหรือตื่นเช้าม่าปกติ (Williams, 2020) นอกจากนี้
ยังมีปัจจัยที่มีผลต่อการนอนไม่หลับในผู้สูงอายุ
ได้แก่ ด้านร่างกายความเจ็บปวดปัสสาวะบ่อยการ
ใช้ยา เช่น ยาขับปัสสาวะเครื่องดื่มคาเฟอีน แอลกอฮอล์
ด้านจิตใจและอารมณ์ เกิดความเครียด กังวล เศร้า
และด้านสิ่งแวดล้อม เสียงรบกวน แสง อุณหภูมิ
กลิ่น ที่นอน แมลงสัตว์ การประเินปัจจัยที่มีผล
ต่อการนอนหลับทำให้เลือกวิธีการส่งเสริมการนอน
หลับได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุรรัตน์ ณ วิเชียร,
2564, หน้า 18-31)

การส่งเสริมการนอนหลับในผู้สูงอายุ
เข้านอนและตื่นนอนให้ตรงเวลา กรณีเข้านอนแล้ว
นอนไม่หลับ ให้ลุกขึ้นจากเตียงทำกิจกรรมอื่นเพื่อ
เป็นการเบี่ยงเบนความรู้สึก เช่น ยืนขึ้น หมุนแขนขา
ผ่อนคลายจิตใจ เมื่อง่วงนอนอีกครั้งจึงเข้านอนใหม่

เมื่อถึงเวลาตื่นนอนตอนเช้าให้ลุกจากที่นอนทันที และเพิ่มกิจกรรมตอนกลางวัน เช่น การออกกำลังกาย หากิจกรรมยามว่าง ปลุกต้นไม้ เล่นดนตรี เป็นต้น ลดการรับประทานอาหารกลางวัน แต่ถ้าจำเป็น ต้องนอนกลางวันไม่ควรนานเกินกว่า 30 นาที ที่นอนไม่แข็งหรือนุ่มเกินไปจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม ปราศจากสิ่งรบกวน สวมเสื้อผ้าสบาย ทำความสะอาดปาก ฟัน และปัสสาวะก่อนเข้านอน (สุริรัตน์ ณ วิเชียร, หน้า 18-31)

2. การสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุด้านจิตใจ การจัดการต่อปัญหาความเครียดและสุขภาพจิต (Stress management) ได้แก่ 1) การส่งเสริมสุขภาพะด้านร่างกาย เช่น การออกกำลังกาย การมีกิจกรรมทางสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ 2) การส่งเสริมความสามารถของบุคคลให้สามารถจัดการกับปัจจัยที่มีผลให้เกิดความไม่พอใจ และการปรับตัว 3) ส่งเสริมการทำกิจกรรมที่มีความหมายและมีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ 4) การทำกิจกรรมทางกาย เช่น การทำงานบ้าน การประกอบอาหาร นันทนาการ 5) ส่งเสริมการจ้างงาน การมีรายได้ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น 6) ส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว การเลี้ยงสัตว์และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เช่น เข้าร่วมชมรมผู้สูงอายุ หรือสมาชิกกิจกรรมในชุมชน (Eliopculos, 2018)

นอกจากนี้ ยังมีเทคนิคเพื่อการผ่อนคลาย (Relaxation) ทำให้เกิดความสุข เช่น 1) เทคนิคการผ่อนคลายกล้ามเนื้อโดยการเกร็งสลับคลายกล้ามเนื้อ ทำให้เกิดความผ่อนคลายของร่างกาย 2) เทคนิคการผ่อนคลายโดยการฝึกสมาธิร่วมกับ

การกำหนดลมหายใจเข้าออก 3) เทคนิคการผ่อนคลายโดยการฟังดนตรี การร้องเพลง เป็นต้น (Eliopculos, 2018; Wichian, Klaphajone & Phrompayak, 2021, pp. 345-358)

3. การสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุด้านสังคม นิยมใช้กิจกรรมนันทนาการเป็นกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุด้านสังคมที่เน้นผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แสดงความสามารถของตนเองจากประสบการณ์ที่มีเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าของผู้สูงอายุ เช่น 1) กิจกรรมนันทนาการทั่วไป ได้แก่ งานอดิเรก การวาดภาพ การจัดสวน งานช่างไม้ เย็บผ้า ปั่นหุ่น ทำพัด การเล่นเกมส์ เช่น หมากรุก ปริศนาอักษรไขว้ แต่ไม่ควรเน้นกิจกรรมที่ตัดสินใจไม่รู้แน่ชัด เช่น การไต่หวี เนื่องจากผู้สูงอายุจะไม่ยอมแพ้ง่ายๆ การเล่นเกมต่างๆ กีฬา ฟันบ้าน เล่นดนตรี การเข้าร่วมชมรมการท่องเที่ยว และทัศนศึกษา 2) กิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ในระบบการศึกษาของผู้ใหญ่ การศึกษานอกระบบ การเรียนในมหาวิทยาลัยหรือการอบรมระยะสั้น เป็นต้น 3) กิจกรรมบริการต่างๆ เช่น การเสียสละเวลา ทำสิ่งที่มีประโยชน์ให้แก่สังคม บริการทางสุขภาพอนามัย องค์การการกุศล กลุ่มการเมือง กลุ่มเฉพาะทาง เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มสิทธิมนุษยชน เป็นต้น (ศิริรัตน์ ปานอุทัย, 2561)

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุประกอบด้วยด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม บุคลากรทางสุขภาพสามารถเลือกนำไปใช้กับผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งนี้เพื่อป้องกันผลกระทบกับผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการสร้างเสริม

สุขภาพทั้งในภาวะสุขภาพปกติและขณะเจ็บป่วย (Eliopculos, 2018)

5. บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน

การช่วยเหลือดูแลเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุไทย ประกอบด้วย บทบาทการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยครอบครัว บทบาทการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชน และบทบาทการสร้างเสริมสุขภาพการพยาบาลผู้สูงอายุ ดังนี้

1. บทบาทการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยครอบครัว ประกอบด้วย ผู้ดูแลจากครอบครัว คือ บุตร ลูกหลาน โดยผู้ดูแลที่มาจากครอบครัวมักได้รับความยินยอมจากตัวของผู้สูงอายุเอง รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าในตนเองเนื่องจากได้พูดคุยและให้ความรู้ประสบการณ์ของตนเองบอกเล่าแก่บุตรหรือผู้ดูแล (ชยภรณ์ บุญเรืองศักดิ์ และสุภาภรณ์ สุตหนองบัว, 2562, หน้า 119-208) โดยบทบาทของผู้ดูแลและครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) ผู้ให้การช่วยเหลือ (Care provider) ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุ ดูแลสภาพแวดล้อมให้มีความปลอดภัย 2) ผู้จัดการ (Care manager) ในการเฝ้าอำนวยความสะดวกในการดูแลด้านสุขภาพการเงิน สิ่งแวดล้อม 3) ผู้ประสานงาน (Coordinator) ประสานงานระหว่างครอบครัว ทีมพยาบาล แพทย์ในชุมชนและการส่งต่อ 4) ผู้เป็นปากเป็นเสียงแทน (Advocacy) รักษาสิทธิให้ผู้สูงอายุ บทบาทของผู้ดูแลและครอบครัวมีความสำคัญมากเพราะเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดผู้สูงอายุมากที่สุด จะรักษาและ

คงคุณค่าในผู้สูงอายุได้ดีที่สุด (ภาสกร สวนเรือง, อาณัติ วรรณศรี และสัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์, 2561, หน้า 437-451)

2. บทบาทการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยชุมชน ได้แก่ สร้างความตระหนักในความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญและจัดเตรียมความพร้อมบุคคลที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุเพื่อการยอมรับ ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ชุมชนร่วมแรงใจพิทักษ์สิทธิในการดูแลผู้สูงอายุ และเป็นแหล่งสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เช่น ลานออกกำลังกาย รวมทั้งการประสานงานกับภาครัฐ เพื่อให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุ การส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุในชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมภูมิปัญญาถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นหลัง ประกาศเกียรติคุณลูกหลานหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุดีเด่นในสังคม เป็นต้น (ชยภรณ์ บุญเรืองศักดิ์ และสุภาภรณ์ สุตหนองบัว, 2562, หน้า 119-208)

3. บทบาทการสร้างเสริมสุขภาพการพยาบาลผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) เป็นผู้ให้การดูแลผู้ให้การดูแล (Caregiver) หรือผู้ปฏิบัติ (Implementer) ผู้เยียวยาหรือบำบัดรักษา (Healer) ครอบคลุมใน 4 มิติทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ 2) ผู้ประสานงาน (coordinator) 3) ผู้ให้คำแนะนำหรือผู้ให้ความรู้ (Educator) ให้คำแนะนำหรือให้ความรู้ที่จำเป็นเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตัวเองทั้งสุขภาพดีและภาวะเจ็บป่วยได้เหมาะสม 4) ผู้พิทักษ์สิทธิ (Advocator) เพื่อให้ได้รับการรักษาพยาบาลที่เหมาะสมให้ข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อประกอบการตัดสินใจในการรักษาพยาบาล 5) ผู้นำการ

เปลี่ยนแปลง (Change agent) นำความรู้ วิจัย และนวัตกรรมใหม่มาใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ 6) บทบาทนักวิจัย (Researcher) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และใช้ผลการวิจัยเพื่อปรับปรุงคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ 7) บทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Consultant) 8) บทบาทในการคิดค้นนวัตกรรม (Innovator) (ภาสกร สอนเรือง, อาณัติ วรรณศรี และสัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์, 2561, หน้า 437-451) การสร้างเสริมสุขภาพในประเทศไทยได้มีการดูแลสุขภาพเชิงรุกมากขึ้น ใช้หลักการเสริมสร้างการดำเนินงานในชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งหัวใจสำคัญของกระบวนการทำงานเชิงรุกนี้ คือ การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของประชาชน โดยมีสมาชิกในชุมชนหรือผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สามารถกำหนดหรือควบคุมปัจจัยทางด้านสุขภาพร่วมกัน โดยการใช้ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรวัตถุที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อสร้างสุขภาพที่ดีร่วมกัน เกิดความร่วมมือของทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนเกิดการส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุอย่างเข้มแข็ง บริหารจัดการตนเองได้ ดังนั้นการสร้างเสริมสุขภาพเชิงรุกโดยประชาชนมีส่วนร่วมจึงเหมาะสมกับการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุให้เกิดความยั่งยืนได้ (พินทุสร โพธิ์อุไร, 2562, หน้า 64-77)

6. สรุป

การสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่จำเป็นและผู้สูงอายุควรได้รับการส่งเสริมสุขภาพ

ทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุมีส่วนสำคัญที่จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี ป้องกันการเกิดโรคเรื้อรัง เพื่อให้เกิดผู้สูงอายุที่พึงประสงค์ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ (Successful aging) และผู้สูงอายุที่มีพลังหรือพละพล้ง (Active aging) บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ อันได้แก่ ครอบครัว ชุมชน และบุคลากรการพยาบาลผู้สูงอายุ จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงตามบทบาทอย่างเหมาะสม และให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุเชิงรุก โดยเลือกกิจกรรมครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ให้ผู้สูงอายุคงไว้ซึ่งสมรรถภาพร่างกายที่ดี ป้องกันการเกิดโรคลดค่าใช้จ่ายในการรักษา และทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีในผู้สูงอายุ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน พบว่า จากสถานการณ์และโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนจึงต้องเห็นความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ และเลือกแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุไปใช้ ตามบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางสุขภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564). สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด. เข้าถึงได้จาก <http://www.dop.go.th/th/know/1/275>
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิสัย.
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2552). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิสัย.
- คุณากร เอี้ยวสุวรรณ และคณะ. (2560). สถานการณ์การเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลและการมีผู้ดูแลในขณะพักฟื้นของผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 11(2), 248-256.
- ชยภรณ์ บุญเรืองศักดิ์ และสุภาภรณ์ สุตหนองบัว. (2562). การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุไทย. วารสารวิชาการธรรมศาสตร์, 19(4), 199-208.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล และคณะ. (2558). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พรทิพย์ สารวิโส. (2555). ภาวะชดในผู้สูงอายุ ปัญหาใหญ่ที่ถูกมองข้าม. วารสารสมาการพยาบาล, 27(4), 5-15.

- พินทุสร โพธิ์อุไร. (2562). แนวคิดว่าด้วยการเสริมพลังชุมชนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ. *วารสารพัฒนาสังคม*, 21(2), 64-77.
- ภาสกร สอนเรือง, อาณัติ วรรณศรี และสัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์. (2561). การดูแลผู้สูงอายุ ที่มีภาวะพึ่งพิงของผู้ช่วยเหลือในชุมชน ภายใต้นโยบายการพัฒนาระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 12(3), 437-451.
- ศิริรัตน์ ปานอุทัย. (2561). *การพยาบาลผู้สูงอายุ เล่ม 1*. เชียงใหม่: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2557). *คู่มือดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล*. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สุริรัตน์ ณ วิเชียร. (2564). การนอนหลับของผู้สูงอายุในชุมชน. *วารสารสภาการพยาบาล*, 36(2), 18-31.
- เหมือนแพรว รัตนศิริ. (2561). โภชนาการเพื่อผู้สูงอายุ. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 11(2), 221-228.
- Eliopoulos, C. (2018). *Gerontological Nursing*. (9th ed). Philadelphia: Wolters Kluwer.
- Heslehurst, N., et al. (2012). Existing maternal obesity guidelines may increase inequalities between ethnic groups: a national epidemiological study of 502,474 births in England. *BMC pregnancy and childbirth*, 12(1), 1-9.
- Pender, N. J. (1987). *Health promotion in nursing practice*. (2nd edition). Stamford, CT: Appleton and Lange.
- Prasartkul, P., et al. (2021). *Situation of the Thai Elderly 2020*. Bangkok: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- United Nations world population ageing. (2022). *Characteristics of an aging society*. Retrieved from <https://www.un.org/en/global-issues/ageing>
- Wichian, S. N., Klaphajone, J. & Phrompayak, D. (2021). Effects of music embedded with binaural and superimposed beats controlling hypertension in older adults: a quasi-experimental study. *Pacific Rim International Journal of Nursing Research*, 25(3), 345-358.
- Williams, P. A. (2020). *Basic geriatric nursing*. Missouri: Elsevier health sciences.
- World health organization. (1998). *Ottawa charter for health promotion an international conference on health promotion*. Ontario, Canada: The move towards a new public health.
- World health organization. (2001). *The world health report 2001*. Geneva: World health report.

บทวิเคราะห์พัฒนาการการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย*

An analysis of Ethics Teaching Development in Education Curriculum of Thailand

กฤตภาส สายทองดี และพชรรัช ปรามนอก

Krittaphars Saithongdee and

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: krittottle@gmail.com

บทคัดย่อ

จริยธรรมเป็นเนื้อหาสำคัญอย่างหนึ่งที่รัฐจะต้องจัดให้อยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อให้พลเมืองได้เรียนรู้และเข้าใจในหลักจริยธรรม บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า พัฒนาการหลักสูตรทางจริยธรรมของไทยสามารถแบ่งได้เป็น 6 ช่วงเวลาด้วยกัน ใน 6 ช่วงเวลานี้ หลักสูตรการศึกษาที่ได้สร้างหลักการสอนจริยธรรมบนฐานของหลักธรรมทางพุทธศาสนา แม้จะมีการผสมผสานแนวคิดทางจริยธรรมอื่นๆ เข้ามาภายหลังก็ตาม แต่ก็เกินไปเพื่อสร้างความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ทั้งนี้ยังพบว่า มีการประยุกต์หลักจริยธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ร่วมสมัย แต่เรายังพบว่า หลักสูตรการสอนจริยธรรมของการศึกษาไทยยังเป็นการฝึกฝนให้พลเมืองเป็นผู้เชื่อฟังหลักจริยธรรมเท่านั้น ยังไม่ได้เป็นการสอนให้เข้าใจหลักการทางจริยธรรม

คำสำคัญ: การสอนจริยธรรม; การศึกษาไทย; จริยศึกษา

Abstract

Ethics is one of the important elements that states must include during circumstances, instruction in order for citizens to learn and understand ethics. The purpose of this article is to analyze the development of teaching ethics in Thai education curricula. The analytical study, it was found that the development of Thai ethical curricula can be

*ได้รับบทความ: 25 มกราคม 2565; แก้ไขบทความ: 22 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2565

Received: January 25, 2022; Revised: December 22, 2022; Accepted: December 25, 2022

divided into 6 periods although other ethical concepts were later incorporated but it is only to create harmony and link with Buddhist principles. It has also been found that ethical principles are applied in accordance with contemporary circumstances but we also found that the ethical teaching of Thai education courses only trains citizens to be ethical obedience. It is not yet a teaching to understand ethical principles.

Keywords: teaching ethics; Thai education; ethical studies

1. บทนำ

การสอนจริยธรรมเป็นกิจกรรมสำคัญที่สมาชิกในสังคมหนึ่งๆจะต้องได้รับอันเนื่องมาจากการที่แต่ละคนในฐานะสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นจะต้องตระหนักรู้ต่อหน้าที่ของตนเองที่มีต่อผู้อื่นในสังคม ที่มุ่งหมายให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อปัจเจกบุคคลและสังคม และมีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรม ความเชื่อ และการกระทำของผู้ใหญ่และเด็กในสังคม การสอนจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่ถูกฝังอยู่ในระบบสังคมหนึ่งๆ เรื่อยมา (Cromdal, 2006)

การสอนจริยธรรมที่ดูจะครอบคลุมและมีความสำคัญในภาพรวมทั้งหมดก็คือ การสอนจริยธรรมในระบบการศึกษา ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากว่าระบบการศึกษาที่ถูกออกแบบโดยรัฐนั้นมีจุดมุ่งหมายโดยรวมที่จะให้พลเมืองมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผ่านรูปแบบและวิธีการที่มาจากรัฐ นอกจากนี้ ตัวของเด็กและเยาวชนเองในฐานะผู้เรียนในระบบจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้ได้เรียนรู้ทางจริยธรรม เพราะพวกเขาจะพบกับคำถามทางศีลธรรมที่ยากๆ อยู่เกือบทุกวัน และพวกเขาต้องการคำแนะนำที่ถูกต้องต่อปัญหาทางศีลธรรมเหล่านั้น (Smith, 2006) ดังนั้น รูปแบบการสอนจริยธรรมอย่างเป็นทางการในหลักสูตร

การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นในฐานะการสอนจริยธรรมอย่างถูกต้อง โดยมีครูเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาผ่านกรณีตัวอย่างของการศึกษาทางศีลธรรม ซึ่งจากผลการวิจัยก่อนหน้านี้ อาจสันนิษฐานได้ว่าครูเป็นนักแก้ปัญหาที่ดีในภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกทางศีลธรรม (Tirri, 1999, pp. 31-47)

สำหรับในประเทศไทย การเรียนการสอนทางด้านศีลธรรมมักให้ความสำคัญกับนโยบายระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ การสร้างสัญลักษณ์แห่งชาติ หรือแม้แต่การแก้ปัญหาทางสังคมและการเมือง (Singsuriya, Aungsumalin & Worapong, 2014, pp. 209-225) อย่างไรก็ตาม เรากลับพบว่าการสอนศีลธรรมในประเทศไทยให้ความสำคัญกับศีลธรรมทางศาสนาเป็นอันมาก มากไปกว่านั้นเนื้อหาเป็นเรื่องของศาสนามากกว่าศีลธรรมและจริยธรรม (พุทธรักษ์ ปราบนอก, 2560, หน้า 269-287) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองโครงสร้างอำนาจรัฐในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะการสอนศีลธรรมในพุทธศาสนาที่ถูกนำมาตีความใช้เป็นเครื่องมือของรัฐไทย (दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, 2549, หน้า 128-159) งานศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นไปที่การศึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรทางศาสนา

เท่านั้น ดังนั้น ในบทความนี้ จึงมุ่งเน้นไปที่หลักสูตรการสอนศีลธรรมและจริยธรรมโดยรวม ซึ่งผู้เขียนจะเรียกรวมว่าหลักสูตรการสอนจริยศึกษา ที่หมายถึงการสอนที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รับชุดของความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด โดยความเชื่อชุดนี้จะชี้นำเจตนาธรรม ทศนคติ และพฤติกรรมของพวกเขาต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมรอบข้างของพวกเขา (Halstead, 2010)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงพัฒนาการของการสอนศีลธรรมหรือจริยธรรมในระบบการศึกษาไทย ตลอดจนทำการวิเคราะห์ถึงพัฒนาการสอนจริยธรรมในระบบการศึกษาไทย เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการการสอนศีลธรรมและจริยธรรมในระบบการศึกษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บทความนี้จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกจะนำเสนอพัฒนาการของการสอนศีลธรรมหรือจริยศึกษาในระบบการศึกษาไทย ส่วนที่สองจะนำเสนอการวิเคราะห์พัฒนาการดังกล่าว ส่วนที่สามจะเป็นส่วนสรุป

2. พัฒนาการของการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย

ในส่วนนี้จะแบ่งพัฒนาการของการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยออกเป็น 6 ระยะด้วยกัน ดังนี้

1. ระยะเริ่มแรก: หลักสูตรการเรียนในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 จุดเริ่มต้นของการศึกษาที่มีความสำคัญในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็คือ ในปี พ.ศ. 2430 ทรงมีพระราชดำรัสสำคัญ ตรัสถึงการให้ความสำคัญ

กับการศึกษาไทย โดยเนื้อความ คือ การมุ่งเน้นให้จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นล่างไปยังชั้นสูง จากเดิมที่เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยพระสงฆ์ที่สอนได้เพียงครั้งละ 4-5 คนเท่านั้น (วรฎิรยา หุ่นเจริญ, 2545, หน้า 1-2)

วิชาจริยธรรมเป็นการสอนที่จะทำให้รู้จักเป็นคนดี เป็นคนกตัญญู รู้ผิดชอบชั่วดี โดยมีความเชื่อมโยงกับวิชาพุทธศาสนา โดยเฉพาะธรรมของอุบาสก กุศลกรรมบท เบญจศีล และเบญจธรรม (दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, 2549, หน้า 128-159) ล่วงมาถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ในปี พ.ศ. 2454-2464 มีการลดเนื้อหาทางด้านจริยธรรมลง เปลี่ยนแปลงมาเป็นวิชาอื่นๆ มากขึ้นแต่ใจความสำคัญของวิชานี้คือ การมุ่งเน้นเนื้อหาธรรมให้เกิดการรักชาติบ้านเมือง เป็นข้าแผ่นดินที่ดีต่อกษัตริย์ ทำให้การศึกษาวิชาจริยธรรมในช่วงดังกล่าวมุ่งเน้นความเป็นชาตินิยมมากยิ่งขึ้น (วิทย์ วิศทเวทย์, 2526, หน้า 31)

2. ระยะที่ 2: หลักสูตรการเรียนในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้ประสบกับปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ อันเนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจโลก ทำให้การลงทุนทางการศึกษาให้ความสำคัญกับระดับประถมศึกษามากกว่ามัธยมศึกษา กระทรวงธรรมการในขณะนั้นจึงส่งเสริมให้ขยายการศึกษาในระดับประถมศึกษามากขึ้น การศึกษาเน้นวิชาเฉพาะปลูกและให้มีความเท่าเทียมกันที่จะได้เรียนในวิชาพระพุทธศาสนา จริยศึกษาและพลศึกษาให้มีการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับจริยศึกษา คือ วิชาธรรมจริ จำนวน 2 ชั่วโมงต่อหนึ่งสัปดาห์ และในการสอนวิชาธรรมจรินั้น ครูจะต้องสอนให้เป็นแบบอย่างและแนวทางการปฏิบัติตัวอย่างให้

กับนักเรียน เพื่อที่จะให้นักเรียนประพฤติตามแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติปฏิบัติชอบ ซึ่งเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาทางด้านจริยธรรมนี้ จะต้องนำเอาเนื้อหาและแนวทางการสอนมาจากการนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (นววรรณ วุฒทะกุล, 2550, หน้า 27-28) แต่หลักธรรมเหล่านี้ไม่ค่อยปรากฏในพระไตรปิฎกมากนัก (दनัย प्रिषाफेढप्रसलथी, 2549, หน้า 128-159)

3. ระยะที่ 3: หลักสูตรการเรียนหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองถึง พ.ศ. 2499 รัฐบาลในระบบอบประชาธิปไตยแต่ละคณะต่างก็ได้พยายามทำนุบำรุงและพัฒนาการศึกษาตลอดมาและได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทางการศึกษาขึ้นนับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมา โดยเริ่มต้นใช้แผนการศึกษาฉบับแรกในปี พ.ศ. 2475 เรียกว่าแผนการศึกษาปี พ.ศ. 2475 (โสภา ปาลบุตร, 2475)

โดยในปี พ.ศ. 2475 หลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชาจริยศึกษามุ่งเน้นไปที่ “การอบรมศีลธรรมอันดีงาม” พอล่วงมาถึงช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2479 ก็มีวัตถุประสงค์คือ “เพื่อให้ประชาชนมีศีลธรรมอันดี” นอกจากนี้ยังปรากฏให้เห็นการสอนจริยธรรมในรายวิชาการรู้เรื่องเมืองไทย ในปี พ.ศ. 2464 มีวัตถุประสงค์คือเพื่อให้รู้จักบ้านเมืองของตนเองว่าเป็นอย่างไรโน่นจึงตั้งหลักฐานเป็นปีกแผ่นแนวนหนาขึ้นได้ และล่วงมาถึงปี พ.ศ. 2476 ยังเป็นเนื้อหาหน้าที่พลเมืองแบบเดิมอยู่ (ปวีณา วงษ์มี, 2543, หน้า 68-70) แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วง พ.ศ. 2475-2479 การศึกษาไทยนั้นมีความมุ่งหมายไปที่การเป็นพลเมืองดีตาม

รัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะการสอนจริยธรรมแบบการรักชาติบ้านเมืองและการ “รักชาติยิ่งชีวิต” ก็ถูกผนวกเข้ามาในการศึกษาตลอดช่วงเวลาดังกล่าว

ล่วงมาถึงหลักสูตร พ.ศ. 2493 ก็มีการศึกษาหลักจริยธรรมมากขึ้น โดยเนื้อหาส่วนมากมาจากพระพุทธศาสนา ผสมผสานเข้ากันกับหลักจริยธรรมพลเมือง (दनัย प्रिषाफेढप्रसलथी, 2549, หน้า 128-159) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า มีความพยายามนำเอาหลักธรรมมาสอนจริยธรรมที่เป็นประโยชน์เชิงปฏิบัติและมีความสอดคล้องกับชีวิตมากขึ้น โดยเฉพาะความกตัญญู ความอ่อนน้อม คราวะธรรมได้รับการเน้นอย่างมาก ซึ่งทำให้เห็นว่า หลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมมีความเกี่ยวข้องกันกับชีวิตสมัยใหม่มากขึ้น มุ่งเน้นฝึกฝนให้เป็นพลเมืองที่มีความประพฤติตามระเบียบแบบแผนของชาติมากขึ้น

4. ระยะที่ 4: หลักสูตรการเรียน พ.ศ. 2501-2533 นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับนโยบาย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาธิปไตย โดยนิยามความหมายของคำว่าชาติสะท้อนถึงขนบธรรมเนียมของความเป็นชาตินิยมว่า “ชาติ คือ คณะบุคคลที่สืบสายโลหิตเดียวกัน มีธรรมเนียมประเพณีเดียวกันเรียกว่าชาติ...” ซึ่งการมุ่งเน้นให้ตระหนักถึงสิ่งที่เรียกกันว่าชาตินี้เอง เป็นความพยายามที่จะสร้างความมั่นคงขึ้นมาต่อต้านกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในขณะนั้น ซึ่งเชื่อว่าหากปล่อยให้คอมมิวนิสต์ คุกคามชาติต่อไป ประชาชาติไทยย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

สำหรับพระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีคุณค่ายิ่ง เพราะพระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ทางจิตใจของประชาชน (วัชรินทร์ มัสเจริญ, 2533, หน้า 41) โดยสาระสำคัญของการศึกษามาจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 เด็กนักเรียนทุกคนจะต้องได้เรียนจนกระทั่งจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 7 รวมถึงการมุ่งเน้นให้พัฒนาและส่งเสริมการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาด้วยหรือเรียกว่าวิชาหัดดศึกษาอันเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพ

ปี พ.ศ. 2521 หลักสูตรที่พัฒนามาในช่วงนั้นได้ให้ความสำคัญกับจริยศึกษา ซึ่งหลักสูตรใช้มายาวนานพอสมควร มีหน่วยการเรียนรู้ที่พยายามสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างความสุขจากครอบครัวที่มีผลต่อสมาชิกในครอบครัว ชุมชน และสังคม และหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับโรงเรียนดีมีวินัย มุ่งเน้นให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน มีวินัยในตนเอง รวมถึงหลักธรรมในพุทธศาสนา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2536, หน้า 58-69)

5. ระยะที่ 5: หลักสูตรการเรียน พ.ศ. 2544-2550 ในช่วงระยะที่ 5 นี้ สาระการเรียนรู้ของรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นสาระการเรียนรู้ที่รองรับเนื้อหาของการสอนวิชาจริยธรรมเอาไว้ ส่วนแรกเป็นจริยธรรมทางศาสนา ส่วนหลังเป็นจริยธรรมทางสังคม กระนั้นก็ตามสาระการเรียนรู้ที่ดูจะสัมพันธ์กันกับปัญหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นเรื่องศีลธรรม ดูเหมือนจะปรากฏในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาด้วยเช่นกัน ซึ่งปรากฏในสาระที่ 2 ดังนี้

คือเข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต

ส่วนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีก็มีบทบาทสำคัญเช่นกันในความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสอนศีลธรรมจริยธรรม โดยปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในสาระที่ 2 เกี่ยวกับการอาชีพดังนี้ คือ เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรมมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต สาระการเรียนรู้ในสาระต่างๆ แม้จะมีการแบ่งแยกย่อยลงไปอีก ก็ทำให้เห็นว่าในแต่ละสาระที่แยกย่อยลงไปนั้น มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงเอาแนวทางของจริยศึกษาเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ดังนั้นในแง่ของเนื้อหาสาระของหลักสูตร ดูจะมีความสอดคล้องกันอย่างมากกับนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีการสร้างการเข้าใจความหมายของการเป็นคนมีจริยธรรมมากขึ้น กล่าวคือ จริยธรรมหรือศีลธรรมที่ไม่เฉพาะเจาะจงแต่ในหลักการ หากแต่เป็นจริยธรรมและศีลธรรมเพื่อเข้าใจโลก สังคม และตนเองในบริบทของสังคมสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น ทำให้เห็นว่า การจัดการวางแผนหลักสูตรในเชิงหลักการมีความชัดเจนและเข้าใจต่อการสร้างคุณลักษณะทางจริยธรรมให้กับนักเรียนเป็นอย่างดี

6. ระยะที่ 6: หลักสูตรการเรียน พ.ศ. 2551-ปัจจุบัน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนเป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมือง

โลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานของความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 4)

โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาเป็นหลักประการแรกอีกครั้ง รวมถึงการให้ความสำคัญกับการศึกษาของความเป็นชาติ ซึ่งทำให้ลดจำนวนหลักการสำคัญของจริยธรรมสากลงไป เมื่อเทียบกับหลักสูตร พ.ศ. 2544 และดูจะสะท้อนความเป็นอนุรักษ์นิยมและชาตินิยมมากขึ้น โดยทำที่ดังกล่าวสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ประกอบไปด้วย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, หน้า 133)

จุดมุ่งหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์เหล่านี้ น่าจะเป็นหลักหมายสำคัญของการพัฒนาให้ผู้เรียนตามหลักสูตร พ.ศ. 2551 คือ รู้และเข้าใจ และเกิดความรักในชาติบ้านเมืองมากขึ้น อันเนื่องมาจากการที่ในช่วงเวลาดังกล่าว มีการเกิดเหตุการณ์ไม่สงบทางการเมือง เกิดการรัฐประหารยึดอำนาจขึ้น ทำให้หลักสูตรต้องเข้ามาสร้างภาพลักษณ์สำคัญให้ผู้เรียนเกิดความรักชาติและมีจิตสำนึกตระหนักรู้ต่อชาติตามความหมายของชาตินิยมมากขึ้นนั่นเอง

3. บทวิเคราะห์พัฒนาการการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย

จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญคือ จุดร่วมของหลักสูตรที่มีมาตลอดในการจัดการเรียนการสอนจริยธรรม และพัฒนาการทางศีลธรรมที่แตกต่างออกไป เพื่อให้เห็นว่าหลักสูตรจริยธรรมของการศึกษาไทยเป็นอย่างไร ผู้เขียนจะวิเคราะห์ให้เห็นอย่างชัดเจนในส่วนนี้

1. จุดร่วมของรากฐานทางจริยธรรมของจริยศึกษาในหลักสูตรการศึกษาไทย เป็นที่ทราบกันดีว่า พุทธศาสนากับสังคมไทยถูกผูกโยงและเกี่ยวข้องความสัมพันธ์กันทั้งแง่ของหลักคิดและวิถีชีวิตในเชิงปฏิบัติ จนกระทั่งว่าหลักสูตรการศึกษาและการสอนจริยธรรมได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรทางจริยธรรม เห็นได้ชัดตั้งแต่การเริ่มต้นมีหลักสูตรการศึกษาในยุคแรกที่วิชาจริยธรรมเป็นการสอนที่มุ่งเน้นที่จะให้รู้จักเป็นคนดี เป็นคนกตัญญู รู้ผิดชอบชั่วดี โดยมีความเชื่อมโยงกับวิชาพุทธศาสนา หลักการทางพุทธศาสนาเหล่านี้ต่างมีจุดร่วมกันสำคัญหลายประการแต่ที่เด่นชัดที่สุด คือ การสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อมีจุดมุ่งหมายเป็นไปให้เกิดการตระหนักรู้ทางศีลธรรมในลักษณะของการเชื่อฟังในฐานะที่เป็นศีลธรรมอันสูงสุด ความหมายก็คือ หลักสูตรการศึกษาไทยออกแบบมาบนฐานความเชื่อบางประการที่ว่า ศีลธรรมของพระพุทธศาสนา คือ ศีลธรรมอันดีงามและถูกต้อง หากปฏิบัติตามศีลธรรมเหล่านี้แล้วก็ย่อมจะนำไปสู่การสงบสุขของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ อันจะเห็นได้จากหลักหมายสำคัญของ

แต่ละหลักสูตรที่พยายามเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้ากันได้กับการพัฒนาบุคคลและประเทศชาติ

พุทธศาสนาจึงเป็นหลักการทางศีลธรรมที่หลักสูตรการศึกษาไทยใช้มาโดยตลอดในฐานะศีลธรรมที่ถูกต้องสมบูรณ์ แม้กระนั้นอาจจะเกิดคำถามได้ว่าจริงๆ แล้วเราไม่ได้มองว่าศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นศีลธรรมที่ถูกต้องที่สุดในระบบหลักสูตรของการศึกษาไทยที่เกี่ยวข้องกันกับการเรียนการสอนทางด้านจริยธรรมได้หรือไม่ เพราะมีศีลธรรมนอกพุทธศาสนาปรากฏเข้ามาในหลักสูตรการศึกษาไทยมากมาย อาทิเช่น ในระยะที่สองและสามของการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมของหลักสูตรการศึกษาไทย เช่น ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อ ความมีน้ำใจนักกีฬา ความสุภาพอ่อนน้อม ความกตัญญู และความสามัคคีคุณสมบัติผู้ดีมารยาทสังคม เป็นต้น หากเราพิจารณาถึงความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมเหล่านี้กับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนทางด้านจริยธรรมของไทยในช่วงระยะที่ 2 และระยะที่ 3 ตามผู้เขียนกล่าวถึงในส่วนก่อนหน้า เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีความพยายามของหลักสูตรที่จะเชื่อมโยงให้เข้ากันได้กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (दनัย प्रियाเพิ่มประสิทธิ์, 2549, หน้า 128-159)

จากข้อสังเกตของผู้เขียนข้างต้นที่ได้จากการวิเคราะห์หลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านจริยธรรมของไทยที่ชี้ให้เห็นถึงรากฐานทางศีลธรรมของพุทธศาสนานั้น ดูจะคล้ายกับงานศึกษาเรื่อง Narrative approach to moral education: A case of Thailand ที่กล่าวเอาไว้ว่า การศึกษาทาง

ด้านศีลธรรมของประเทศไทยนั้นเป็นการศึกษาที่ดูจะมุ่งเน้นไปที่การสอนให้เกิดความเชื่อฟังในศีลธรรมตลอดถึงการคล้อยตามทางศีลธรรมโดยไม่ได้เกิดข้อสงสัยว่าศีลธรรมข้อนั้นๆ เป็นไปได้หรือไม่อย่างไร และงานดังกล่าวยังเสนอแนะข้อเสนอสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับการสอนศีลธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยว่า ในขณะที่การศึกษาทางศีลธรรมในไทยให้ความสำคัญกับการเชื่อฟังและปฏิบัติตาม แต่การสอนศีลธรรมในประเทศของโลกตะวันตกมีองค์ประกอบอย่างหนึ่งในการพยายามหลีกเลี่ยงการปลูกฝังทางศีลธรรม และส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้ชัดเจนในการอธิบายคุณค่าหรือการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจสำหรับพัฒนาคุณธรรม นอกจากนี้ในนิยามเกี่ยวกับการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาของไทยยังระบุด้วยว่านักเรียนที่ยึดถือหลักคุณธรรมอย่างเคร่งครัดจะมีความพึงพอใจและอยู่อย่างสงบสุขในสังคมยิ่งไปกว่านั้น บทบาทของศาสนาได้รับการโอบรับอย่างเต็มที่ในการศึกษา การเรียนการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมของไทย (Singsuriya, Aungsumalin, & Worapong, 2014, pp. 209-225; Lockwood, 1999, p. 11) บทบาทดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะเมื่ออยู่ในหลักสูตรการเรียนในเชิงทฤษฎีเท่านั้น หากแต่ยังมีพัฒนาการไปสู่ความพยายามในเชิงปฏิบัติด้วย อย่างเช่นในหลักสูตรการศึกษาในระยะที่ 2 ที่ในการสอนวิชาธรรมจารีนั้น ครูจะต้องสอนให้เป็นแบบอย่างและแนวทางการปฏิบัติตัวอย่างให้กับนักเรียน เพื่อที่จะให้นักเรียนประพฤติตามแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติปฏิบัติชอบ มากไปกว่านั้นแนวปฏิบัติที่สำคัญคือความพยายามในการให้

มีการเจริญสมาธิและจิตภาวนาในการเรียน

จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าศีลธรรมต่างๆ จะถูกนำมาเข้ามาสร้างความเชื่อมโยงกับศีลธรรมของ พุทธศาสนาตลอดช่วงเวลาของการจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาไทย เมื่อไม่นานมานี้เราก็คงได้เห็นได้ชัดเจนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ให้รวมมาตรฐานการเรียนรู้คุณค่าทางศีลธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าไปด้วย โดยเป้าหมายแรกจาก 5 ประการของหลักสูตรแกนกลางก็คือ จะต้องเชื่อมโยงคำสอนทางพุทธศาสนากับความสำเร็จในการสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยและเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจพอเพียง (Klechaya & Glasson, 2017) ซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ถูกหยิบยกเอาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาพัฒนาประเทศ ประกอบกับการตีความหลักการของพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความเกี่ยวข้องกัน

การไม่เคยหายไปของพุทธศาสนาในฐานะจริยธรรมหลักของสังคมไทยนั้นก็เนื่องมาจากการจัดการศึกษาของหลักสูตรการศึกษาไทย พยายามผูกโยงเอาพุทธศาสนาเข้ามาในส่วนต่างๆ อย่างเห็นได้ชัด ทั้งในแง่ของการบูรณาการกับวิชาอื่นๆ นอกจากวิชาศีลธรรม สังคมศึกษา หน้าที่พลเมือง ยังรวมไปถึงวิชาการรณคดีที่เป็นส่วนหนึ่งของวิชาภาษาไทยก็มักจะแฝงไปด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเสมอ อาทิเช่น มงคลสูตรคำฉันท์ เวสสันดรชาดก ไตรภูมิพระร่วง ฯลฯ เรื่องเหล่านี้ถูกบรรจุในหลักสูตรวิชาภาษาไทย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเนื้อหาที่มุ่งเน้นการสอนศีลธรรมของพระพุทธ

ศาสนาเป็นหลัก

นอกจากนี้ ยังเห็นความเชื่อมโยงระหว่างความพยายามสร้างอัตลักษณ์ไทยภายใต้พระพุทธศาสนาให้เกิดความสำนึกรักชาติหรือที่เรียกว่าอุดมการณ์ชาตินิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงดังกล่าวถูกสร้างผ่านกระบวนการศึกษาที่บรรจุลงในแบบเรียนทางด้านจริยธรรมที่มุ่งเน้นพระพุทธศาสนาใช้ในการอธิบายศีลธรรมในระดับต่างๆ จะนำไปสู่ความสมัครสมานสามัคคี และความสำนึกรักในชาติไทย (เด่นพงษ์ แสนคำ, 2561, หน้า 142-168) การสอนจริยธรรมที่ผ่านมาของไทยจึงเป็นการสอนจริยธรรมทางพุทธศาสนาเป็นรากฐานของจริยธรรมอื่นๆ ซึ่งจริยธรรมอื่นๆ ที่ว่านี้เป็นเพียงจริยธรรมที่เป็นส่วนเสริมเข้ามาเท่านั้น มากไปกว่านั้นศีลธรรมในทางพุทธศาสนายังถูกนำไปใช้ตีความส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมืองของอำนาจทางการเมืองของไทยในแต่ละช่วงเวลาดังที่เห็นจากที่ผู้เขียนได้เสนอพัฒนาการในส่วนก่อนหน้า

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า นับตั้งแต่การเกิดขึ้นของระบบการศึกษาไทย มีความพยายามอย่างยิ่งที่จะทำการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับทางด้านจริยธรรม หรือที่เรียกกันว่า จริยศึกษา มากขึ้นตามลำดับ ในเบื้องต้นการสอนจริยธรรมถูกเข้าใจในความหมายของศาสนา โดยเฉพาะหลักจริยธรรมของพุทธศาสนาถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริยธรรม รวมถึงการสอนจริยธรรมเพื่อเป็นไปในการแก้ปัญหาสังคม ที่ผู้ปกครองในแต่ละยุคแต่ละสมัยมองเห็นปัญหาต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตาม เราพอจะเห็นได้จากการจัดการหลักสูตรว่า

ในยุคแรกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มาจนถึง ประมาณ ปี พ.ศ. 2524 หลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ จริยศึกษาไม่ได้แตกต่างกันมาก อาจจะมีปรับเปลี่ยนบ้างตามสถานการณ์บ้างเมืองและผู้ปกครอง แต่ทั้งหมดนี้ใช้พุทธศาสนาและลัทธิชาตินิยมเป็น ตัวนำที่เด่นชัดมากกว่าอุดมคติทางศีลธรรมแบบ อื่นๆ ส่วนหลังจากนั้น คือตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา เริ่มมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับ จริยศึกษา ซึ่งจริยศึกษาไม่ได้กระจุกตัวอยู่ใน ขอบข่ายเนื้อหาของวิชาพระพุทธศาสนาและวิชา หน้าที่พลเมืองเท่านั้น หากแต่ผู้เรียน จะต้องเรียน วิชาอื่นๆ ซึ่งวิชาเหล่านั้นจะมีการบูรณาการวิชา จริยศึกษาเข้าไปให้นักเรียนได้มีโอกาสได้เรียนรู้ด้วย ซึ่งทำให้เห็นพัฒนาการของหลักสูตรจริยศึกษาได้ ชัดเจนว่ามีการพัฒนาตามโลกที่น่าสนใจ

กระนั้นก็ตาม แม้การพัฒนาหลักสูตรการ สอนจริยธรรมในโรงเรียนของไทย จะมีการพัฒนา ที่เหมือนจะก้าวตามให้ทันวิถีชีวิตในโลกสมัยใหม่ ก็ตาม แต่เราก็พบว่า ปัญหาหลักไม่ได้อยู่ที่การปรับ หลักสูตรให้ก้าวตามทันโลกสมัยใหม่ หากแต่ปัญหา อยู่ที่ว่าการปรับหลักสูตรไม่ได้เข้าใจความหมาย ของการสร้างการตระหนักรู้ทางจริยธรรมให้กับ ผู้เรียน โดยเฉพาะศีลธรรมในความหมายใหม่ที่ควร จะแสดงให้เห็นในระดับของความเข้าใจพื้นฐาน สำหรับเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการมุ่งเน้นการสอน ศีลธรรมทางด้านศาสนามากกว่าการเข้าใจศีลธรรม พื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นศาสนาหรือความเชื่อใดก็ตาม ต่างเห็นพ้องต้องกันในเรื่องนี้

2. พลวัตของการสอนจริยธรรมใน หลักสูตรการศึกษาไทย การทำความเข้าใจถึง

พลวัตและการเปลี่ยนแปลงของการสอนจริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาไทยนั้น อาจจะทำให้ความเข้าใจ ผ่านช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ช่วงใหญ่ๆ จากที่ผู้เขียนได้พิจารณาถึงพัฒนาการของการสอน จริยศึกษาในหลักสูตรการศึกษาไทย คือ การ เปลี่ยนจากการสอนจริยธรรมพุทธศาสนาไปสู่การ ผสมผสานจริยธรรมสากล และการเปลี่ยนผ่านจาก จริยธรรมเชิงศีลธรรมไปสู่จริยธรรมประยุกต์ ดังนี้

2.1 จริยศึกษาจากพุทธจริยธรรม สู่การบูรณาการร่วมกับจริยธรรมทั่วไป จริยศึกษา ของไทยในยุคเริ่มแรกเป็นการสอนจริยธรรมทาง พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก สภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนการสอนที่มี พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนหนังสือในอดีตที่ ผ่านมา ประกอบกับหลักสูตรวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับจริยธรรมนั้นก็เป็นการสอนจริยธรรมที่มาจาก พระพุทธศาสนา เช่น การสอนหลักสูตรจริยธรรม ในโรงเรียนที่จะต้องอิงตามหลักการสอนที่มาจาก ตำราการสอนของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม พระยาวชิรญาณวโรรส จากการจัดหลักสูตรการ สอนในช่วงเริ่มต้นดังกล่าวทำให้มีการพัฒนาและ ปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนทางด้าน จริยธรรมที่เพิ่มเอาแนวคิดทางจริยธรรมแบบอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น หลักจริยธรรมที่ไม่ใช่เพียงแค่หลัก จริยธรรมทางศาสนาหรือพุทธศาสนาที่ชัดเจนก็คือ ในหลักสูตรปี พ.ศ. 2518 ที่เริ่มจะมีการเปลี่ยนแปลง การสอนจริยธรรมจากการมุ่งเน้นพุทธศาสนาเป็น หลักไปสู่การผสมผสานมากยิ่งขึ้นกับจริยธรรม แบบอื่น ที่มุ่งเน้นเพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีศีลธรรม รู้จักสิทธิหน้าที่ รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี ตลอดจน

มีทัศนคติในการเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม ประชาธิปไตยรวมถึงให้มีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย มีวินัยในตนเอง มีน้ำใจนักกีฬา ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่องานตัวเอง ครอบครัวและสังคม เพื่อให้มีเจตนาที่ดีต่อสมาชิกทุกคนและให้มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ มีความขยัน อดทน รู้จักประหยัดในการบริโภค การสงวนและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2518)

หากพิจารณาและวิเคราะห์ให้เห็นตามหลักการและแนวคิดทางจริยศาสตร์เราจะพบว่าการสอนจริยศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาตัวบุคคลให้เป็นผู้มีจริยธรรม หรือที่เรียกว่าจริยศาสตร์เชิงคุณธรรม (Virtue Ethics) โดยแนวคิดหลักคือความเป็นเลิศของอุปนิสัย เช่น ความเป็นธรรม ความกล้าหาญ และการควบคุมตนเอง โดยมุ่งเน้นที่ความเป็นเลิศดังกล่าวช่วยให้เรามีชีวิตที่ดี ปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นได้ดี กล่าวง่ายๆ คือ การฝึกฝนให้ตนเองเป็นผู้มีจริยธรรม (Russell, 2013) ทว่าความคิดเรื่องการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีจริยธรรมตามหลักสูตรการศึกษาไทยมุ่งเน้นให้เป็นพลเมืองและในลักษณะของผู้เชื่อและผู้กระทำตามข้อกำหนดทางศีลธรรม แต่ไม่ได้ฝึกให้เป็นผู้มีความกล้าหาญทางศีลธรรมเท่าที่ควร อย่างเช่นในช่วงปี พ.ศ. 2501-2533 ที่ให้ความสำคัญกับความดีของครู การเคารพครู การเคารพผู้อาวุโส ความเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย มีความรักสามัคคี สิ่งเหล่านี้แม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการให้ความสำคัญของจริยธรรมทางพุทธศาสนาเป็นจริยธรรมแบบใหม่ แต่ก็ยังเป็นจริยธรรมในแบบผู้ตาม หมายความว่า

เป็นจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยเป็นการวางหลักสูตรเชิงจริยธรรมที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามจริยธรรมที่ออกแบบเอาไว้เท่านั้น ซึ่งตรงนี้เองที่ผู้เขียนมองว่าอาจจะนำไปสู่ปัญหาที่พลเมืองไม่มีการตั้งคำถามต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องดีต่อการควบคุมพลเมืองของรัฐที่ง่ายก็ตาม แต่อาจจะทำให้พลเมืองขาดทักษะการตั้งคำถามเชิงศีลธรรมว่าสิ่งที่ตนต้องปฏิบัติตามนั้นเป็นสิ่งที่ดีจริงๆหรือไม่ ดังนั้น แม้จะมีการเปลี่ยนจากพุทธจริยธรรมมาเป็นการเพิ่มเนื้อหาจริยธรรมแบบใหม่ เข้ามาก็ตาม ผู้เขียนยังมองว่ายังเป็นรูปแบบจริยธรรมแบบฝึกฝนให้ทำตามเท่านั้น

2.2 จากจริยศึกษาแบบการพัฒนาคุณธรรมสู่จริยศึกษาแบบประยุกต์ นับตั้งแต่หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา เราจะพบว่า เริ่มต้นมีการสอนจริยศึกษาในลักษณะของจริยศาสตร์ประยุกต์มากขึ้น ในขณะที่ก่อนหน้านี้มุ่งเน้นจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐานโดยเป็นจริยศาสตร์เชิงคุณธรรมเป็นหลัก ตัวอย่างง่ายๆ คือ ในหลักสูตรการศึกษาปี 2518 ข้อหนึ่งที่กล่าวเอาไว้ว่าการจัดการสอนศีลธรรมเป็นไปเพื่อให้มีเจตนาที่ดีต่อสมาชิกทุกคน และให้มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ มีความขยัน อดทน รู้จักประหยัดในการบริโภค การสงวนและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าหลักสูตรการศึกษาเริ่มหันมาให้ความสนใจในจริยศึกษาที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น จริยธรรมกับวิชาชีพ จริยธรรมกับสิ่งแวดล้อม จริยธรรมกับการเมืองและนโยบายรัฐ เป็นต้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การสอนจริยธรรมในยุคนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดพื้นที่สู่การจัดการเรียน

การสอนทางจริยธรรมแบบใหม่

การมุ่งเน้นและให้ความสนใจต่อจริยธรรมที่กว้างขึ้นนี้ได้ขยายเพิ่มเติมมาในช่วงปี พ.ศ. 2533 และมีเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะหลักจริยธรรมทางพุทธศาสนา ศาสนาอื่นๆ หรือแม้แต่จริยธรรมแบบใหม่ที่เพิ่มเข้ามาเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับจริยธรรมและหลักการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมพลเมืองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเข้าใจสังคมมากยิ่งขึ้นด้วย อย่างเช่นในหลักสูตรการศึกษาปี พ.ศ. 2544 ที่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมวิชาชีพ จริยธรรมกับการเคารพตนเอง เพศวิถี และจริยธรรมสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ดีแม้หลักสูตรใหม่เหล่านี้จะเป็นการก้าวเข้าสู่การสอนจริยธรรมประยุกต์ที่มีความสมสมัยเข้ากันได้กับวิถีชีวิตในโลกสมัยใหม่และวิถีชีวิตจริงของพลเมืองก็ตาม แต่เนื้อหาภายในของหลักจริยธรรมเหล่านี้ ยังขาดการมุ่งเน้นให้รายละเอียดและการอธิบายหลักการทางศีลธรรมที่ควรจะเป็น ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องของจริยธรรมที่เราจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม ก็ยังไม่ได้เป็นการจัดการเรียนการสอนอย่างเข้าใจต่อหลักจริยธรรมสิ่งแวดล้อม เป็นเพียงการให้คำแนะนำที่เราควรจะต้องปฏิบัติตามสิ่งแวดล้อมเพียงเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาจากจริยศึกษาแบบการพัฒนาคุณธรรมสู่จริยศึกษาแบบประยุกต์จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในระดับหลักสูตรเท่านั้น แต่ก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของหลักสูตรปัจจุบันที่ทำให้

4. สรุป

บทความนี้มุ่งเน้นที่จะนำเสนอบทวิเคราะห์พัฒนาการการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย จากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรการศึกษาจริยศึกษาและจริยธรรมของไทยมี 6 ระยะด้วยกัน ภายใต้ 6 ระยะนี้ มีจุดร่วมของรากฐานทางจริยธรรมของจริยศึกษาในหลักสูตรการศึกษาไทย คือ การสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยจะมีลักษณะเฉพาะหรือมีอัตลักษณ์เฉพาะนั้น คือ มีรากฐานทางจริยธรรมมาจากพระพุทธศาสนา แม้จะมีการเพิ่มเติมการสอนจริยธรรมเข้าไปในหลักสูตรแต่ก็เป็นการเชื่อมโยงเข้าสู่หลักธรรมของพุทธศาสนาด้วยกันทั้งสิ้น ส่วนพลวัตของการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยเราพบว่า มีสองช่วง ช่วงแรกเป็นการเปลี่ยนผ่านจากการบรรจุเนื้อหาทางจริยธรรมจากพุทธศาสนามาเป็นรูปแบบทางจริยธรรมผสมผสานกับจริยธรรมแบบอื่นๆ เข้ามาด้วยทำให้เกิดการผสมผสานและหลักการทางจริยธรรมใหม่ๆ เข้ามาให้ผู้เรียนได้เรียนมากขึ้นกว่าเดิมที่เคยมีเพียงแต่หลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ส่วนในช่วงที่ 2 เป็นการเริ่มเข้ามาของจริยธรรมแบบประยุกต์ที่สนใจหลักจริยธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของโลกสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น แต่ถึงกระนั้นเรากลับพบว่า การสอนจริยธรรมประยุกต์เหล่านั้นยังไม่ได้สนใจประเด็นของรายละเอียดและความเข้าใจในจริยธรรมอย่างแท้จริง

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงพัฒนาการของการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยพบว่าการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยมุ่งเน้นการสอนจริยธรรมสัมบูรณ์ภายใต้กรอบคิดของจริยธรรมสัมบูรณ์ของพุทธศาสนา ซึ่งแม้จะมี

จริยธรรมของศาสนาอื่นหรือจริยธรรมแบบอื่นๆ ก็ตาม แต่จริยธรรมต่างๆ เหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบโจทย์แนวนโยบายอำนาจรัฐและการผนึกรวมความเป็นชาติ และสร้างผ่านการตีความภายใต้จริยธรรมของพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ซึ่งอาจจะพิจารณาองค์ความรู้สำคัญได้ดังรูปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2518). *คู่มือหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2536). *หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ปรับปรุง พ.ศ. 2533)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2554). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2554*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2549). หลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนไทย: รุ่งเรืองหรือร่วงโรย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 6(2), 128-159.

- เด่นพงษ์ แสนคำ. (2561). การสร้างแนวคิดชาตินิยมไทยผ่านทางการศึกษาวัฒนธรรมและงานนิพนธ์. *วารสารนานาชาติมหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(3), 142-168.
- นววรรณ วุฒทะกุล. (2550). แผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสิ้นสุดยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวีณา วังมี. (2543). รัฐไทยกับการกล่อมเกลากองทัพผ่านแบบเรียนในช่วง พ.ศ. 2475-2487. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธรักษ์ ปรานนอก. (2560). การสอนศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาของประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 34(3), 269-287.
- วัชรญา หุ่นเจริญ. (2545). โรงเรียนในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2411-2468). (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชรินทร์ มัสเจริญ. (2533). แบบเรียนสังคมศึกษากับการกล่อมเกลากองทัพเมืองไทย ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์: ศึกษากรณีความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2526). *ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- โสภา ปาลบุตร. (2475). *แบบสอนอ่านหน้าที่ราษฎร*. พระนครศรีอยุธยา: โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช.
- Cromdal, J. (2006). Socialization. In Brown, K. (Eds.). *Encyclopedia of language and linguistics*. North-Holland: Elsevier.
- Halstead, J. M. (2010). Moral Education. In Clauss-Ehlers C.S. (Eds). *Encyclopedia of Cross-Cultural School Psychology* (pp. 260-265). Boston: Springer.
- Klechaya, R. & Glasson, G. (2017). Mindfulness and place-based education in buddhist-oriented schools in Thailand. In Powietrzyńska, M., & Tobin, K. (Eds.). *Weaving complementary knowledge systems and mindfulness to educate a literate citizenry for sustainable and healthy lives* (pp. 159-170). Brill Sense: Springer.
- Lockwood, J. H. (1999). *The Moral of the Story: Content, Process, and Reflection in Moral Education through Narratives*. La Vergne, TN: Dissertation Com.
- Russell, D. C. (2013). Virtue ethics, happiness, and the good life. In Russell, D. C. (Eds.). *The Cambridge companion to virtue ethics* (pp. 7-28). Oxford: Cambridge University Press.

- Singsuriya, P., Aungsumalin, W. & Worapong, S. (2014). Narrative approach to moral education: A case of Thailand. *Education, Citizenship and Social Justice*, 9(3), 209-225.
- Tirri, K. (1999). Teachers' perceptions of moral dilemmas at school. *Journal of Moral Education*, 28(1), 31-47.

ผลกระทบจากสถานการณ์โควิดที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย: การศึกษาทางเลือก คือทางหลักและทางรอดในการจัดระบบ การศึกษาไทยในอนาคต*

Effects of the COVID Situation on Thai Education Management: Alternative Education is the Main Way and the way to Survive Thai Education in the Future

บุญเลี้ยง ทุมทอง¹ และประทวน วันนิจ²

Boonleang Thumthong and Pratoun Vannit

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์²

Surindra Rajabhat University, Thailand

Buriram Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: boonleang4848@hotmail.com

บทคัดย่อ

ผลกระทบทางบวกต่อการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 พบว่า สถานศึกษามีการปรับเปลี่ยนแผนและเป้าหมายในการจัดการศึกษา มีการปรับปรุงระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีคุณภาพสูงขึ้น มีการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ทำให้การจัดการเรียนรู้น่าสนใจยิ่งขึ้นและมีการใช้วิธีการวัดประเมินผลใหม่ๆ มากขึ้น นักเรียนมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น นักเรียนสามารถลดเวลาความเสี่ยง และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงเรียน ส่วนผลกระทบทางลบต่อระบบการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาพบว่า เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและการสื่อสารไม่เพียงพอและสัญญาณไม่เสถียร คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูลดลง เป็นภาระงานและกระทบต่อเวลาในการจัดการเรียนการสอน ครูมีวิตกกังวลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ และผลการเรียนของนักเรียนจะตกต่ำลง

การศึกษาทางเลือกถือเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญมากเป็นพิเศษ โดยให้ความสำคัญกับอายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ ความถนัด ความพร้อม

*ได้รับบทความ: 25 มกราคม 2565; แก้ไขบทความ: 16 สิงหาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 9 กันยายน 2565

Received: January 25, 2022; Revised: August 16, 2022; Accepted: September 9, 2022

และความสนใจ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม ชุมชนบริบท ภูมิปัญญา องค์ความรู้และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ด้วย ผู้เรียนจึงมีโอกาสเรียนตามศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริง ถือเป็นแนวทางสำคัญ แนวทางหนึ่งที่เป็นทางออกของปัญหาทางการศึกษาของไทยได้ในอนาคตอันเนื่องมาจากการระบาดของ COVID-19 ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาทั่วโลก

คำสำคัญ: การศึกษาไทย; โควิด-19; การศึกษาทางเลือก; ยุควิถีชีวิตปกติใหม่

Abstract

Positive impact on learning management in the situation of COVID - 19, it was found that educational institutions have changed their plans and goals in educational management. The Internet network system has been improved to be of higher quality. New learning management styles and technologies are used to make learning management more interesting. And new methods of measurement and evaluation are increasingly used. The students spend more time with their families. Students can reduce the time, risk and cost of commuting to school. The negative impact on the learning management system in the educational institutions was found that the internet network and communication are insufficient and the signal is unstable. The quality of teacher learning management declined. It is a workload and affects the time of teaching and learning. Teachers are concerned about the new learning arrangements. And the student's academic performance will decline.

Alternative education is another approach to education that focuses on the learner as a very important aspect. It pays attention to age, gender, race, religion, values, beliefs, aptitudes, readiness and interests, including the environment, community context, wisdom, knowledge and arts and culture in the locality where the learners live. Therefore, learners have the opportunity to truly study according to their own potential. It is one of the important guidelines that can be a solution to Thailand's educational problems in the future due to the COVID-19 outbreak affecting education around the world.

Keywords: Thai education; COVID-19; Alternative education; New normal

1. บทนำ

จากการประชุมคณะรัฐมนตรีของไทย เมื่อวันอังคารที่ 7 เมษายน 2563 มีมติให้เลื่อนเปิดเทอมจากวันที่ 16 พฤษภาคม เป็นวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่อาจส่งผลกระทบต่อในหลายด้านทั้งต่อตัวเด็ก ผู้ปกครองไปจนถึงครูและโรงเรียน ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดแนวนโยบายการจัดการเรียนการสอน ภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ตามแนวคิด “การเรียนรู้ นำการศึกษา โรงเรียนอาจหยุดได้ แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้” ในทุกระดับชั้นและทุกประเภทการศึกษาทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา การศึกษาเอกชน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยการศึกษาสำหรับผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งการเตรียมความพร้อมทักษะที่สำคัญในช่วงปิดเทอมให้แก่ผู้เรียน ทั้งภาษาอังกฤษและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น โค้ดดิ้ง (Coding) เป็นต้น แนวนโยบายดังกล่าว มีพื้นฐานการดำเนินการ 6 แนวทางและออกแบบการเรียนการสอนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยมีรายละเอียดในภาพรวมการดำเนินการพื้นฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ดังนี้ 1) จัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยสูงสุดของทุกคนที่เกี่ยวข้อง “การเปิดเทอม” หมายถึง การเรียนที่โรงเรียนหรือการเรียนที่บ้าน ทั้งนี้การตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับผลการประเมินสถานการณ์

อย่างใกล้ชิด 2) อำนวยความสะดวกให้นักเรียนทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนการสอนได้ แม้จะไม่สามารถไปโรงเรียนได้ 3) ใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การเสนอขอช่องดิจิทัล TV จากสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ทั้งหมด 17 ช่อง ซึ่ง กสทช. อนุมัติแล้วให้เริ่มออกอากาศเป็นเวลา 6 เดือน ตั้งแต่ 16 พฤษภาคม 2563 เป็นต้นไป หรือจนกว่าจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามปกติ โดยช่องดิจิทัล TV จำนวน 15 ช่อง เป็นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 1 ช่อง เป็นของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และอีก 1 ช่องเป็นของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) โดยให้ออกอากาศแบบความคมชัดปกติ (SD) 4) ตัดสินใจนโยบายต่างๆ บนพื้นฐานของการสำรวจความต้องการ ทั้งจากนักเรียน ครู และโรงเรียน โดยคำนึงถึงการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นที่ตั้ง และกระทรวงศึกษาธิการจะสนับสนุน เครื่องมือและอุปกรณ์ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งมีการปรับตารางเรียนตามความเหมาะสม โดยเวลาที่ชัดเจนจะคำนึงถึงภาระของทุกคนและการได้รับความรู้ครบตามช่วงวัยของเด็ก และ 5) บุคลากรทางการศึกษาทุกท่าน จะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง และทำให้ทุกฝ่ายได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด

จากนโยบายจากส่วนกลางที่เร่งด่วนและไม่ได้มีการกำหนดแผนการดำเนินการล่วงหน้า ทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่สามารถเตรียมความ

พร้อมเพื่อปฏิบัติตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารถึงแนวทางการปฏิบัติไม่มีความชัดเจนระหว่างหน่วยงานนโยบายและหน่วยปฏิบัติส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสนและเข้าใจคลาดเคลื่อน การดำเนินงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย ซึ่งขัดกับนโยบายจากส่วนกลางที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ “ทดลองเรียน” เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปิดเทอมจริงเท่านั้นหน่วยงานนโยบายไม่มีเวลาสำรวจข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้นโยบาย มีเพียงนำข้อมูลดังกล่าวเท่าที่มีมาประกอบการตัดสินใจก่อนนำนโยบายประกาศไปปฏิบัติจริง ทำให้ระบบการเรียนในประเทศไทยที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีการปรับตัว (Adaptation) รักษาเสถียรภาพความสมดุล (Equilibrium) เรียกกระบวนการปรับตัวนี้ว่า Homeostasis ซึ่งเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทั้งในระบบร่างกาย (Physical Systems) และระบบของจิต (Psychological Systems) เพื่อปรับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้เรียนให้สามารถอยู่รอดให้ได้ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมของโรคระบาดทั่วประเทศและทั่วโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและมีระยะยาวนานนี้

2. ยุค DIGITAL DISRUPTION ควรจัดการศึกษาอย่างไร

นักการศึกษาหลายคนกังวลในอนาคตอันใกล้เราอาจไม่มีผู้เรียนให้สอน ซึ่งในความเป็นจริงการศึกษาจะไม่หายไปไหน แต่จะเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องเรียนตามเวลาเรียนที่กำหนดเท่านั้น แต่อาจเรียนที่บ้านหรือ

สถานที่อื่นๆ ผ่านระบบออนไลน์รูปแบบต่างๆ โดยที่ครูอาจจะเป็นผู้สร้างเนื้อหาขึ้นเองหรือแนะนำแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนเป็นการบ้านแล้วเข้ามาอภิปราย หรือฝึกทักษะต่างๆ และมีการโต้ตอบแบบตัวต่อตัวในห้องเรียน เป็นการเรียนแบบกลับทาง (Flipped Classrooms) หรือการเรียนที่ผู้เรียนที่มีศักยภาพต่างกัน จะได้เรียนรู้ด้วยเครื่องมือการศึกษาที่ปรับให้เข้ากับความสามารถของผู้เรียน สำหรับผู้เรียนที่มีศักยภาพสูงกว่า ค่าเฉลี่ยก็อาจได้รับบทเรียนและงานมอบหมายที่ยากขึ้น เพื่อเป็นการท้าทายผู้เรียนให้ได้ค้นคว้าและใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มความสามารถ ในขณะที่ผู้เรียนที่มีศักยภาพต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ก็อาจได้รับบทเรียนและโอกาสมากขึ้น รวมทั้งได้รับแรงเสริมทางด้านบวกจากครู จนกว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ดังนั้นผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะแห่งอนาคต และควรมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริงในการทำงาน เช่น การจัดหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกฝึกประสบการณ์ในอาชีพที่สนใจ เพื่อให้ได้เรียนรู้ได้รับประสบการณ์มองเห็นสภาพปัญหา และเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในอาชีพนั้นๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความหลงใหล หรือต้องการที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม หรือศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจังด้วยตนเอง

ดังนั้น การเรียนการสอนจะต้องเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพตามที่ต้องการ และการวัดผลก็ต้องเปลี่ยนไป จากการวัดผลเป็นข้อสอบ วัดความรู้ ความจำ ที่เมื่อเวลาผ่านไปไม่นาน ผู้เรียนก็จะลืมและไม่สามารถใช้ได้จริงในการทำงาน แต่การวัดผลต้องวัดจากทักษะที่จำเป็นใน

อาชีพนั้นๆ ผู้เรียนต้องสามารถทำงานได้จริง เมื่ออยู่ในสถานการณ์หรือประสบการณ์จริง ผ่านการเรียนรู้แบบโครงงานหรือการฝึกประสบการณ์จริง ในสถานประกอบการหรือแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่จริง และเนื่องจากความเร็วในการเกิดขึ้นของเทคโนโลยี และนวัตกรรมดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ระบบการศึกษาต้องส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีทักษะและความรู้ใหม่ สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ และคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่จะสามารถมีอาชีพได้หลายอาชีพที่แตกต่างกัน หรือเรียกว่า Gig Economy เช่นอาจทำอาชีพเป็นครู ทำคอร์สสอนออนไลน์ ทำคลิปเผยแพร่บนเว็บ (You Tuber) เป็นนักออกแบบกราฟฟิก (Graphic Designer) เป็นนักเขียนโปรแกรมในคนๆ เดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีอิสระเกิดประโยชน์กับผู้เรียน และตรงกับความต้องการในการนำไปประกอบอาชีพในอนาคต ควรมีการออกแบบหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น ไม่ใช่หลักสูตรที่เหมือนตัดเสื้อขนาดเดียวใส่ได้ทุกคน แต่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรของตนเอง เพื่อกำหนดอนาคตให้กับตนเองได้ เพราะปัจจุบันมีแหล่งข้อมูลมหาศาล ทั้งที่เป็นความรู้ที่อยู่บนแพลตฟอร์มที่แตกต่างกัน และเนื้อหาที่แตกต่างกัน ให้ได้เรียนรู้อย่างไม่มีขอบเขต โรงเรียนหรือสถานศึกษาไม่สามารถจำกัดการเรียนรู้ไว้เพียงเนื้อหาหรือบทเรียนที่ถูกกำหนดในหลักสูตรเพียงอย่างเดียว เนื่องจากมีการเรียนรู้นอกห้องเรียนอีกมากมายที่สามารถส่งเสริมการพัฒนา

อาจกล่าวได้ว่ายุคศกยภาพของผู้เรียนได้โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ซึ่งกิจกรรมนอกห้องเรียน

ดังกล่าวอาจดำเนินการโดยองค์กร สมาคมหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการพัฒนากำลังคนของประเทศ (พิชญ์สินี มะโน, 2562, หน้า 1-6) Digital Disruption เป็นโลกยุคสังคมหลังฐานความรู้ เป็นโลกที่เน้นในเรื่องกัลยาณมิตรแทนพณมิตร เป็นโลกที่ก้าวเลยความคิดของการแข่งขันไปสู่การร่วมสร้างสรรค์ทางสังคม มิใช่เพียงเพื่อการพาณิชย์ แต่เป็นโลกที่มีการรังสรรค์ภูมิปัญญาที่ก้าวเลยเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาไปสู่ภูมิปัญญามหาชน ก้าวข้ามเรื่องการแข่งขัน ส่งผลให้เกิดผลผลิตในเชิงพาณิชย์ ทั้งนวัตกรรม องค์ความรู้ และความคิด ที่พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของการร่วมสร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคล เพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งและใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยมีปัจจัยของเทคโนโลยีดิจิทัลที่เป็นทั้งผู้ส่งเสริมและทำลายล้างในเวลาเดียวกัน

ดังนั้น ในโลกที่มีการปั่นป่วนในปัจจุบัน หากไม่มีการปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาในวันนี้ อย่างทันเวลาแล้วในอนาคตอาจไม่มีนักเรียนเหลืออยู่ในระบบการศึกษาก็เป็นได้ (Wisskirchen et al, 2017) เพราะการศึกษาในระบบหรือปริญญาอาจไม่มีค่าหรือความสำคัญอีกต่อไป ดังปรากฏการณ์ให้เห็นในปัจจุบันบริษัทด้านเทคโนโลยีขนาดใหญ่ในอเมริกาหลายบริษัทที่รับสมัครพนักงานโดยไม่ใช้ใบปริญญาแต่พิจารณาจากผลงานหรือความสามารถของผู้สมัคร เช่น บริษัท Apple, Microsoft, Google, Facebook, Starbuck และอีกหลายบริษัทในประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย (Frank et al, 2019)

3. ผลการศึกษาผลกระทบของสถานการณ์ โควิด-19 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ใน สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลกระทบทางบวกของสถานการณ์
โควิด-19 ต่อการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา
โดยข้อมูลจากรายงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2564) สรุป
สาระสำคัญต่อไปนี้

1. ผลกระทบทางบวกต่อระบบการ
จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาจากข้อมูลเชิงปริมาณ
ที่พบว่า สถานศึกษามีการปรับเปลี่ยนแผนและ
เป้าหมายในการจัดการศึกษา ปรับวิธีการนิเทศ
การกำกับติดตาม และการประเมินผลการศึกษา
ใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในระดับมาก
ซึ่งมองได้ว่าเป็นผลกระทบทางบวกต่อระบบการ
จัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่มีการปรับตัวให้
เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงโดยพบ
ข้อมูลเชิงคุณภาพที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ
สรุปดังนี้ 1) สถานการณ์โควิดทำให้สถานศึกษามี
การปรับปรุงระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มี
คุณภาพสูงขึ้น และได้รับงบประมาณเพื่อการ
จัดการศึกษามากขึ้น โดยสถานศึกษาในสังกัด
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับงบประมาณ
สนับสนุนเพื่อการปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ต การ
พัฒนาสื่อไอที และการจัดหาวัสดุอุปกรณ์สนับสนุน
การเรียนการสอน 2) การปรับลดขนาดห้องเรียน
ทำให้ครูสามารถดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึงและ
ใกล้ชิดขึ้น โดยโรงเรียนต้องดำเนินการตามนโยบาย
ของกระทรวงศึกษาธิการเรื่องการเว้นระยะห่าง
ทำให้มีการปรับจำนวนนักเรียนให้เหลือเพียง

ห้องละ 20-25 คน มีผลให้ครูสามารถดูแลนักเรียน
ได้ทั่วถึงขึ้น 3) มีการนำรูปแบบการสอนและ
เทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ ทำให้การจัดการเรียนการ
สอนน่าสนใจยิ่งขึ้น เช่นการจัดการเรียนการสอน
ด้วย DLTV และ การสอนผ่านแอปพลิเคชัน เป็นต้น
และ 4) มีการนำวิธีการวัดประเมินผลใหม่ๆ มาใช้
มากขึ้น ทั้งการพิจารณาจากชิ้นงานของนักเรียน
การวัดผลเชิงประจักษ์ การประเมินตามสภาพจริง
และการให้คะแนนแบบรูบริค เป็นต้น

2. ผลกระทบทางบวกต่อการปฏิบัติงาน
ของผู้บริหารและครู จากข้อมูลเชิงปริมาณที่พบว่า
ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะใน
การบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้บริหารต้องพัฒนา
ตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจต่อการจัดการศึกษา
รูปแบบต่างๆ ต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้และ
ทักษะการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ ครูต้องเรียน
รู้และพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีในการจัดการ
เรียนรู้เพิ่มขึ้น และครูต้องเปลี่ยนวิธีสอน วิธีการ
วัดผลประเมินผลให้เหมาะสมกับสถานการณ์
โดยข้อมูลเชิงปริมาณข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูล
เชิงคุณภาพที่พบว่า 1) ผู้บริหารและครูได้พัฒนา
ตนเองด้าน ICT เพื่อการจัดการศึกษา โดยสถานการณ์
โควิดเปรียบเสมือนตัวเร่งให้ผู้บริหารและครูต้อง
พัฒนาตนเอง 2) ครูมีความกระตือรือร้นในการปรับ
รูปแบบการเรียนการสอนใหม่ให้เหมาะสมกับ
สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง 3) ครูจัดการเรียนรู้โดย
ใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง แม้ช่วงที่เปิดเรียนปกติ
แล้วซึ่งเป็นผลจากการได้พัฒนาความรู้ความ
สามารถในการใช้เทคโนโลยีช่วงที่ผ่านมา 4) ครูได้
พัฒนาตนเองผ่านระบบออนไลน์ที่ช่วยให้ประหยัด

ค่าใช้จ่ายทั้งเรื่องค่าลงทะเบียน ค่าที่พัก ค่าเดินทาง 5) ครูมีเวลาในการส่งผลงานทางวิชาการมากขึ้น เนื่องจากหน่วยงานที่รับประเมินผลงานทางวิชาการขยายเวลาให้มากขึ้น และ 6) ครูได้ออกเยี่ยมบ้านนักเรียนมากขึ้น เนื่องจากสถานการณ์โควิดทำให้ครูต้องออกไปพบนักเรียนและผู้ปกครองเพื่อแจกใบงาน ช่วยผู้ปกครองปรับเครื่องรับโทรทัศน์/ปรับสมาร์ตโฟน เพื่อสำรวจข้อมูลต่างๆ

3. ผลกระทบทางบวกต่อผู้เรียนจากข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่าผลทางบวกที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในระดับมาก ได้แก่ 1) ครูและผู้ปกครองมีโอกาสได้ร่วมกันดูแลการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น 2) นักเรียนสามารถใช้เวลาอยู่กับผู้ปกครองและครอบครัวได้มากขึ้น 3) นักเรียนมีความกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 มากขึ้น 4) นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้มากขึ้น 5) นักเรียนมีโอกาสนในการเรียนรู้เมื่อต้องการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี 6) นักเรียนมีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้มากขึ้น และ 7) นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้จากออนไลน์ แหล่งเรียนรู้อื่นๆ มากขึ้น และผลกระทบทางบวกในระดับปานกลาง ได้แก่ นักเรียนสามารถลดเวลา ความเสี่ยง และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงเรียน โดยข้อมูลเชิงปริมาณข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่า 1) นักเรียนมีโอกาสนในการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีมากขึ้น โดยการที่โรงเรียนใช้รูปแบบการสอน Online ส่งผลให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีได้มากขึ้น 2) การเรียนในสถานการณ์โควิด ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น มีความ

รับผิดชอบกับตัวเองเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเรียนอยู่ที่บ้านไม่มีผู้ควบคุม ทำให้ต้องมีวินัยและรับผิดชอบต่อการเรียนมากขึ้น 3) นักเรียนมีวินัย สงบและมีสมาธิในการเรียนมากขึ้น เนื่องจากสถานการณ์โควิด ทำให้ต้องมีมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการติดโรค ทั้งการเว้นระยะห่าง การทำความสะอาดก่อนเข้าโรงเรียน ก่อนและหลังทานอาหาร ทำให้นักเรียนมีวินัย สงบ และมีสมาธิในการเรียนมากขึ้น 4) การเรียน Online หรือผ่านทีวีสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ โดยนักเรียนจำนวนหนึ่งมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตและสมาร์ตโฟนเป็นปกติอยู่แล้ว การเรียนออนไลน์ไม่ได้ทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม แต่กลับช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเรียนที่โรงเรียน

4. ผลกระทบทางบวกต่อผู้ปกครองชุมชนและสังคม จากข้อมูลเชิงปริมาณที่พบว่าสถานการณ์โควิด มีผลกระทบทางบวกในระดับมาก คือ ผู้ปกครองต้องติดต่อสื่อสารเพื่อรับข่าวสารจากทางโรงเรียนมากขึ้น และผลกระทบในระดับปานกลาง คือ ชุมชนและท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่าสถานการณ์โควิด ส่งผลกระทบเกี่ยวกับผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ดังนี้ 1) ชุมชนให้ความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือสถานศึกษามากขึ้น โดยสถานการณ์โควิดทำให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่โรงเรียนมากขึ้นกว่าสถานการณ์ปกติ 2) ผู้ปกครองเข้าใจและมีความสัมพันธ์อันดีกับสถานศึกษาดีขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ปกครองเข้ามา

ติดต่อสื่อสารกับทางโรงเรียนมากขึ้น ทำให้เห็นสภาพการทำงาน of โรงเรียนที่ต้องทำงานด้วยความลำบาก เหนื่อยยาก ทำให้เกิดความเข้าใจ มีทัศนคติ ความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานศึกษามากขึ้น

ผลกระทบทางลบ of สถานการณ์โควิด-19 ต่อการจัดการเรียนรู้ of สถานศึกษา โดยข้อมูลจากรายงานวิจัย of สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2564) สรุปสาระสำคัญต่อไปนี้

1. ผลกระทบทางลบต่อระบบการจัดการเรียนรู้ in สถานศึกษา จากข้อมูลเชิงปริมาณพบผลกระทบทางลบ in ระดับปานกลาง in เรื่อง 1) คุณภาพการจัดการเรียนรู้ of ครูลดลง 2) การจัดสรรงบประมาณเพื่อการบริหารสถานศึกษาล่าช้า และไม่เพียงพอ 3) อาคารสถานที่ ที่ใช้เพื่อการจัดการเรียนรู้ไม่เพียงพอ 4) เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการจัดการเรียนรู้และการสื่อสารไม่เพียงพอและสัญญาณไม่เสถียร และ 5) วัสดุอุปกรณ์เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อโรคไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้ 1) นักเรียนหายไปจากการเรียนในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิดโดยสถานศึกษาหลายแห่งให้ข้อมูลว่านักเรียนอยู่เรียนไม่ครบ ซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ติดตามผู้ปกครองไปอยู่ต่างจังหวัด เนื่องจากผู้ปกครองตกงาน ไม่มีอุปกรณ์ในการเรียนออนไลน์ และเมื่อเปิดเรียนก็ยังมีนักเรียนมาเรียนไม่ครบเนื่องจากไม่สะดวกหรือไม่พึงพอใจกับการสลับวันเรียน 2) สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด โดยมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ทั้งค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

ไปพบนักเรียน ค่าอินเทอร์เน็ต ค่ากล้องทีวี ค่าซื้อวัสดุอุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายเพื่อป้องกันการติดโรค ฯลฯ แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มจากต้นสังกัด 3) หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานอื่นๆ ขอข้อมูลจำนวนมากจากสถานศึกษาทำให้เป็นภาระและกระทบต่อเวลาในการจัดการเรียนการสอน ขณะที่โรงเรียนเองต้องปรับตัวอย่างมาก และมีภาระมากขึ้นอยู่แล้ว และ 4) คุณภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยรวมลดลง โดยผู้บริหารและครูเห็นตรงกันว่าช่วงสถานการณ์โควิดคุณภาพการศึกษา of สถานศึกษาลดลงเมื่อเทียบกับสถานการณ์ปกติ ซึ่งเป็นผลจากความไม่พร้อม in หลายๆ ด้าน

2. ผลกระทบทางลบต่อการปฏิบัติงาน of ผู้บริหารและครู จากข้อมูลเชิงปริมาณพบว่าส่งผลกระทบ in ต่อการปฏิบัติงาน of ผู้บริหารและครูระดับมาก in เรื่อง 1) ครูมีภาระงานในการจัดการเรียนรู้และการดูแลนักเรียนมากขึ้น 2) ครูมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน 3) ครูต้องให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาการเรียนรู้ให้นักเรียนและผู้ปกครองมากขึ้น 4) ครูมีเวลาในการพักผ่อน/ดูแลครอบครัวของตนเองน้อยลง และ 5) ครูวิตกกังวลว่าผลการเรียน of นักเรียนจะตกต่ำลง และพบว่า มีผลกระทบทางลบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณสรุปดังนี้ 1) ภาระงาน of ผู้บริหารและครูมีมากขึ้นเนื่องจากต้องปรับหลักสูตรการสอนใหม่ การแบ่งขอยห้องเรียน การสลับวันมาเรียน การสอน Online, On-air, On hand และผสมวิธี รวมทั้งการจัดระบบต่างๆ เพื่อป้องกันการติดเชื้อ ล้วนแต่ทำให้ภาระงาน of ผู้บริหารและครูมีมากขึ้น 2) ครู

บางส่วนเครียด มีความกังวลกับการสอนรูปแบบใหม่และไม่ถนัดกับการสอนโดยต้องใส่แมสก์ โดยครูส่วนใหญ่ไม่มีทักษะในการใช้รูปแบบการสอนแบบใหม่ ไม่คุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยี เป็นสิ่งที่ทำให้กังวลและเหนียวกว่าปกติ 3) ครูขาดขวัญ กำลังใจในการทำงาน เนื่องจากภาระงานมีมากขึ้น ขณะที่ทรัพยากรไม่เพียงพอและบุคคลภายนอกไม่เข้าใจถึงภาระงานของครู ส่งผลให้ครูรู้สึกว้า ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน และ 4) คุณภาพ การจัดการเรียนการสอนลดลง โดยทั้งผู้บริหารและครูยอมรับว่าช่วงสถานการณ์โควิด คุณภาพการจัดการเรียนการสอนลดลง ทั้งนี้เพราะภาระงานที่มากขึ้น ครูเหนื่อยล้ามากขึ้น สถานศึกษาขาดแคลน ทรัพยากรในการปฏิบัติงาน ผู้เรียนขาดความพร้อมในการเรียน ฯลฯ ทั้งหมดล้วนส่งผลให้คุณภาพการจัดการเรียนการสอนลดลง

3. ผลกระทบทางลบต่อผู้เรียนจากข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในระดับมาก คือ 1) นักเรียนต้องปรับเวลา สถานที่และวิธีการในการเรียนใหม่ 2) นักเรียนมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลการเรียนสำหรับผลกระทบทางลบในระดับปานกลาง ได้แก่ (1) นักเรียนไม่สามารถใช้อาคารสถานที่ เช่น อาคารเรียน ห้องเรียน โต๊ะเรียน โรงอาหาร ห้องพยาบาล สนามฯ ได้สะดวก (2) นักเรียนได้รับการฝึกทักษะ การปฏิบัติในรายวิชาน้อยลง (3) นักเรียนไม่สามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนในห้องเรียน (4) นักเรียนและผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเตรียมจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี และอินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ (5) นักเรียน

เสียโอกาสในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก และ (6) โรงเรียนขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์เพื่อการ ป้องกันการแพร่เชื้อโรค ในส่วนของข้อมูลเชิง คุณภาพ มีข้อค้นพบที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิง ปริมาณ ดังสาระสำคัญต่อไปนี้ 1) นักเรียน เสียโอกาสในการเรียนจากการปฏิบัติจริง โดยการ เรียน Online หรือ On air ได้เรียนเพียงทฤษฎีหรือ ได้เห็นเพียงการสาธิต แต่ไม่ได้ทดลอง หรือฝึก ปฏิบัติจริง ทำให้ขาดทักษะและเข้าใจได้ยากกว่า การปฏิบัติจริง 2) การไม่มีโอกาสใช้ห้องปฏิบัติการ หรือพื้นที่อื่นๆ ในการเรียนรู้ ทำให้เสียโอกาสในการเรียนรู้ 3) การเรียน Online ทำให้เสียค่าใช้จ่าย ในการเรียนเพิ่มขึ้น เนื่องจากต้องเสียค่าอินเทอร์เน็ต ความเร็วสูง เสียค่าไฟฟ้าเพิ่มขึ้น และกรณีที่ไม่มี อุปกรณ์ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดหาอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการเรียน Online 4) นักเรียนต้องปรับตัว ทั้งในเรื่องเวลาเรียน การใช้สถานที่ และวิธีการ เรียนเนื่องจากการปรับตารางเรียน สถานที่เรียน วิธีการเรียน วิธีการวัดผลประเมินผลใหม่ 5) การเรียน Online ทำให้นักเรียนขาดความกระตือรือร้น ขาดความรับผิดชอบและมีความกังวลต่อผลการ เรียน เนื่องจากนักเรียนเบื่อหน่ายกับการนั่งอยู่หน้า จอตลอดเวลา ไม่มีเพื่อนให้พูดคุย และส่งผลให้ขาด ความกระตือรือร้น และ 6) นักเรียนเหนื่อยล้าและ เบื่อหน่ายกับการเรียน เนื่องต้องมีการเรียนชดเชย เวลาที่ขาดหายไป ทำให้ต้องเรียนนานขึ้นในแต่ละ วัน ทำให้เหนื่อยล้าและเบื่อหน่ายต่อการเรียน และ การสลับวันมาเรียนทำให้ต้องเรียนทั้ง Onsite, On air, และ On hand ซึ่งทำให้มีการบ้านมากขึ้น ทำให้เหนื่อยล้าและเบื่อหน่าย

4. ผลกระทบทางลบต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม จากข้อมูลเชิงปริมาณพบผลกระทบทางลบต่อผู้ปกครองในระดับมาก หลายประการ ได้แก่ 1) ผู้ปกครองต้องจัดเวลาเพื่อช่วยเหลือการเรียนรู้ของบุตรหลานเพิ่มขึ้น 2) ผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างความพร้อมในการเรียนให้กับบุตรหลาน 3) ผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพื่อป้องกันการติดเชื้อให้กับบุตรหลาน 4) ผู้ปกครองต้องหาความรู้เพิ่มเติมในบทเรียนเพื่อให้สามารถช่วยเหลือส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรหลาน 5) ผู้ปกครองต้องหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรหลานมากขึ้น 6) ผู้ปกครองต้องจัดสถานที่/บ้านให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของบุตรหลาน 7) ผู้ปกครองมีภาระในการช่วยเหลือการเรียนรู้ของบุตรหลานเพิ่มขึ้น 8) ผู้ปกครองมีภาวะตึงเครียดที่ต้องดูแลบุตรหลานเพิ่มขึ้น 9) ผู้ปกครองมีความวิตกกังวลว่าบุตรหลานจะเรียนรู้ได้ไม่ดี และ 10) ผู้ปกครองมีความวิตกกังวลว่าตนเองจะดูแลและสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลานได้ไม่ดี นอกจากนี้ยังมีผลกระทบทางลบต่อผู้ปกครองในระดับปานกลางอีกหนึ่งประเด็น คือ ผู้ปกครองรู้สึกวุ่นวายเสียเวลาและเสียโอกาสในการประกอบอาชีพ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ

ดังนั้น สรุปได้ดังนี้ คือ 1) ผู้ปกครองเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลานเนื่องจากการเรียน Online, On air ล้วนต้องใช้อุปกรณ์และค่าใช้จ่ายในการเรียน 2) ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลนักเรียนระหว่างหยุดเรียนที่บ้าน

และมีผลกระทบต่อการจัดเวลา และการดูแลเรื่องการเรียนรู้ของนักเรียน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและสถานศึกษาเอกชนบางแห่งลดลงเนื่องจากมาตรการป้องกันโรคทำให้ผู้ปกครองกับครู/โรงเรียนห่างเหินกันมากกว่าสถานการณ์ปกติ

4. การศึกษาทางเลือก

1. ความหมายของการศึกษาทางเลือก นักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษาทางเลือก (Alternative Education) ไว้อย่างหลากหลายดังต่อไปนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2555) ได้ให้นิยามการศึกษาทางเลือก ว่าหมายถึง รูปแบบของการจัดการศึกษาซึ่งแตกต่างไปจากที่รัฐ เอกชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดให้ตามปกติ มีหลักสูตรหรือวิธีสอนที่แตกต่างไปจากที่เป็นทางการ อาจจัดโดยบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ เช่น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว โดยอาจใช้ หลักสูตรทางเลือก (Alternative Curriculum) เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2558) นิยาม การศึกษาทางเลือก ไว้ว่า หมายถึง เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคคลที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการจัดการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของ

การสำเร็จการศึกษา โดยที่เนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม เคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะเลือกการศึกษาให้สอดคล้องกับธรรมชาติและควมหลากหลาย เพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีลักษณะสร้างสรรค์ก่อให้เกิดนวัตกรรม และมีความแตกต่างจากการศึกษาตามแนวกระแสหลัก ทั้งในทางปรัชญาและองค์ประกอบของการจัดการศึกษา สามารถจัดได้ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัยและการศึกษาตลอดชีวิต ทุกระดับและประเภทการศึกษา โดยรัฐ เอกชน ท้องถิ่น บุคคลและภาคประชาสังคม โดยการศึกษาทางเลือกเป็นการศึกษาเชิงอุดมคติ เพื่อแสดงถึงคุณลักษณะของรูปแบบการศึกษาที่ไม่ใช่การศึกษาแบบเดิม มักถือว่าเป็นโรงเรียนอิสระ (Free School)

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2561) กล่าวว่า การศึกษาทางเลือก หมายถึง การศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากการศึกษาตามแนวกระแสหลักในระบบโรงเรียนทั่วไป การศึกษาทางเลือกจัดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ธรรมชาติของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย ดังนั้น การจัดการศึกษาทางเลือกจึงมีหลายรูปแบบ แต่ทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะด้านสติปัญญาและจิตใจขณะที่การศึกษาในระบบโรงเรียนส่วนใหญ่มุ่งที่จะตอบสนองแต่เพียงด้านวิชาความรู้เท่านั้น

อุบลวรรณ หงส์วิทยากร (2561, หน้า 260-280) ได้ให้ความหมายของการศึกษาทางเลือก

ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมไม่จำกัดรูปแบบในการจัดการเรียนรู้เพื่อตอบสนองตามความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนที่หลากหลาย ลีลาการเรียนรู้และเป้าหมายในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

ปรีชัย ดาวอุตม (2564, หน้า 200-210) ได้ให้ความหมายการศึกษาทางเลือก (Alternative Education) ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากการศึกษาตามแนวกระแสหลักในระบบทั่วไป การศึกษาทางเลือกจัดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย การศึกษาทางเลือกจึงมีหลายรูปแบบ แต่ทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจ การศึกษาทางเลือกคือการให้ผู้เรียนมีอิสระ เน้นการร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยการออกแบบการเรียนรู้การสอดคล้องสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน

กล่าวสรุปคือ การศึกษาทางเลือก หมายถึง การศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากการศึกษาตามแนวกระแสหลักในระบบของโรงเรียนโดยทั่วไป ทั้งในทางปรัชญาและองค์ประกอบของการจัดการศึกษา สามารถจัดได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยที่เนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มเป้าหมายทุกวัย ตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ รวมทั้งเด็กในวัยเรียนที่ไม่ต้องการเรียนในโรงเรียนปกติด้วย

2. ความสำคัญของการศึกษาทางเลือก เป็นการเปิดโอกาสสร้างทางเลือกของการศึกษา

เรียนรู้ที่จะทำให้แต่ละคนได้แสดงออก ได้ค้นพบตัวเอง ข้อเด่น ข้อด้อยที่จะต้องส่งเสริมและแก้ไข เกิดพัฒนาการในทางพรสวรรค์ให้โดดเด่นขึ้นมา อย่างมีความสมดุลกับพัฒนาการด้านอื่นๆ จนสามารถประสบความสำเร็จได้ตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพของตน นอกจากนี้การศึกษาทางเลือกยังมีความสำคัญอีกหลายประการ ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ (2558) ได้เสนอไว้ดังนี้ 1) การจัดการศึกษาทางเลือกสร้างวิถีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีของธรรมชาติที่คนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันไป ทั้งในลักษณะ ลีลา ความถนัด ความสนใจ ความพร้อม รวมถึงสภาพแวดล้อมในวิถีชีวิต ครอบครัว โดยที่ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้อย่างน้อยก็ในทางใดทางหนึ่ง 2) การจัดการศึกษาทางเลือกทำให้เกิดความรู้เท่าทัน บนพื้นฐานของความสมดุลและการผสมผสาน ที่กำลังเป็นทิศทางใหม่ของโลกภายหลังการเปลี่ยนแปลงคือ การพยายามหลุดออกจากวัฒนธรรมในระบบทุนนิยมเสรีหรือวัตถุนิยมแบ่งชั้นเอารัดเอาเปรียบ รวมทั้งความหลงในการพัฒนาเทคโนโลยีไม่มีขีดสุด จนทำลายธรรมชาติและเกิดภัยคุกคามครอบงำมนุษย์ด้วยการสร้างสรรค์วัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบใหม่ที่ไผ่หาชุมชนที่สงบ สันติ ในความสัมพันธ์ต่อกันที่มีความซื่อตรงและความรู้สึกพอเพียงต่อตนเอง ผู้อื่น และธรรมชาติ 3) การจัดการศึกษาทางเลือกสร้างความสุขในการเรียนรู้ เรียนรู้อย่างบูรณาการในองค์รวมของชีวิต ผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ ไม่แยกออกจากกัน วิชาการกับวิถีชีวิตเป็นเนื้อเดียวกันเรียนรู้จากความเป็นจริง เรียนรู้แล้วนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ เกิดความ

รักในการเรียนรู้ รู้ได้หลากหลาย รู้เชื่อมโยง รู้สร้างสรรค์ รู้ได้ทั้งจากสิ่งที่ชอบและไม่ชอบใจ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นต้น และ 4) การจัดการศึกษาทางเลือก เป็นการศึกษาของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนจะต้องเริ่มต้นจากความเคารพในภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน ในฐานะสมบัติล้ำค่าที่จะช่วยให้เรารู้จักตนเอง มีรากหยั่งลงลึกจนเพียงพอต่อการพุ่งทะยานขึ้นไปอย่างไม่หักโค่นลงมาง่ายๆ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน ภูมิรู้ ภูมิธรรมของชุมชน องค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ตลอดจนวิถีชีวิตและภาวะการณ์ที่เป็นจริงอยู่ในปัจจุบัน ในนามหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความปึกใจที่จะมีส่วนร่วมในชะตากรรมทุกอย่างของบ้านเกิดเมืองนอนของตนเป็น เรื่องพื้นฐานเรื่องแรก ที่จะยืนยันได้ถึงการมอบคุณค่าการศึกษาให้ชุมชน คืบคลานให้กับชุมชน การศึกษาทางเลือกเป็นรูปแบบการศึกษาประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและมีแนวโน้มจะได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้นในโลกอนาคต เพราะเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญมากเป็นพิเศษ ทำให้ผู้เรียนมีเสรีภาพและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ และมีโอกาสเรียนตามศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ ผู้เรียนมีโอกาสนในการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้พบกับบริบท สถานที่ สถานการณ์และผู้คนที่แตกต่างกันไป มีการมีพื้นที่แลกเปลี่ยนอยู่เสมอ เกิดคุณค่าเมื่อผู้เรียนได้เอาประสบการณ์ต่างๆ เหล่านั้นมาคิด วิเคราะห์ สรุปความรู้ ความเข้าใจของตนเอง

ขณะเดียวกันกระบวนการสรุปการเรียนรู้ โดยการศึกษานี้เป็นการเปิดทัศนะการจัดการศึกษาได้ครอบคลุมความต้องการของมนุษย์ทั้งในแง่ของปรัชญาการศึกษาและความรู้เชิงคุณค่าที่ให้ความหมายต่อวิถีชีวิตอย่างแท้จริงในหลากหลายมิติ (ชนันภรณ์ อารีกุล, 2562, หน้า 270-283) ดังนี้ 1) มิติของการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการ การศึกษาทางเลือกเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา กล่าวคือ การศึกษาทางเลือกเป็นการมาถึงของสิ่งใหม่ การริเริ่มสร้างความก้าวหน้าใหม่ๆ เพื่อนำเสนอทางออกจากวิกฤตการณ์ให้เกิดการพัฒนาในก้าวต่อไป อันเป็นไปตามกฎหมายธรรมชาติ ในลักษณะของวิวัฒนาการ เช่นเดียวกับแนวทางเลือกอื่นๆ เช่น เกษตรกรรมทางเลือก เศรษฐศาสตร์ทางเลือก เทคโนโลยีทางเลือก พลังงานทางเลือก การแพทย์ทางเลือก ฯลฯ 2) มิติของความแตกต่างหลากหลาย การศึกษาทางเลือกมีความแตกต่างของการศึกษากระแสหลักทั่วไป ทั้งในปรัชญา เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้ การวัดประเมินผลการศึกษา ตลอดจนการบริหารจัดการ การมีอยู่ของการศึกษาทางเลือกเป็นการยืนยันว่าการศึกษาไม่ใช่เส้นตรง

เพียงเส้นเดียว เฉพาะการศึกษาในระบบกระแสหลัก แต่จะต้องมีทางเลือกของการศึกษาเรียนรู้ที่หลากหลายที่ทำให้แต่ละคนมีความแตกต่างกัน โดยสามารถประสบความสำเร็จได้ตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพของตน และ 3) มิติของสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาของประชาชน การศึกษาทางเลือกเป็นสิทธิเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือ การศึกษาทางเลือกเป็นความชอบธรรมในสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาของประชาชน ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน บุคคลและครอบครัวพึงมีสิทธิที่จะเลือกรับการศึกษารับรู้ ตามปรัชญาความเชื่อ ความต้องการ และความจำเป็นตามวิถีแห่งชีวิตของตนของครอบครัว และชุมชน ครอบครัวยุคใหม่ซึ่งมีความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีงามของสังคม ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดีในสถานการณ์โควิดในปัจจุบัน

3. ลักษณะของการศึกษาทางเลือก สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ (2558) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการศึกษาทางเลือกและการศึกษาทางหลัก โดยเปรียบเทียบเป็นตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการศึกษาทางเลือกกับการศึกษากระแสหลัก

การศึกษาทางเลือก	การศึกษากระแสหลัก
- เรียนรู้ (problem-based - เน้นการแก้ปัญหา - ได้แย้ง แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ - คำถามสำคัญกว่าคำตอบ - ความหลากหลาย พหุภาพ - สัมพันธ์กับชีวิตจริง - เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม	- เรียนความรู้ (content-based) - เน้นการแข่งขัน - ท่องจำ - คำตอบสำคัญคำถาม - ระบบโรงเรียน เอกภาพ - เน้นวิชาหลักสูตรเป็นตัวตั้ง - เน้นผู้สอนและผู้เรียน

จากตารางที่ 1 เปรียบเทียบลักษณะของการศึกษาทางเลือกหรืออนวัตรกรรมสถานศึกษาทางเลือก และสถานศึกษาแบบแผนเดิม ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และตารางเปรียบเทียบการเรียนการสอนในการศึกษาทางเลือกกับการศึกษากระแสหลัก ของสุชาติา จักรพิสุทธิ์ และคณะ (2548) และสมเกียรติ อินทสิงห์ (2559, หน้า 1188-1206) พบว่า แนวคิดการศึกษาทางเลือกจะอยู่ในข้อตรงข้ามกับการศึกษากระแสหลักอยู่หลายประการ อย่างไรก็ตาม แนวคิดในสมัยปัจจุบัน การศึกษาทางเลือกและการศึกษากระแสหลักอาจไม่ได้เป็นการจัดการเรียนการสอนในข้อตรงข้ามกัน เพราะในสถานศึกษากระแสหลักได้มีการปรับตัวและนำเอาอนวัตรกรรมการศึกษาที่ในอดีตเคยอยู่แต่ในการศึกษาทางเลือกมาใช้ เช่น การใช้วัตรกรรมการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน (Project-based Learning) เป็นต้น

นอกจากนี้ สถานศึกษาในกระแสหลักบางแห่งได้ปรับตัวเอง จากเดิมที่เน้นการสอนของครูมากกว่าการเรียนรู้ของนักเรียน เน้นครูเป็นสำคัญ และให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับการเรียนรู้ตามแผนการสอนของครู (Passive Learner) โดยผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 ในปัจจุบันนี้สถานศึกษาหลายแห่งได้ปรับเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) มากขึ้น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเรียนรู้มากขึ้น แม้อาจจะไม่ได้ทำจนถึงขั้นโดดเด่น แข่งหน้าการ

ศึกษาทางเลือก แต่นับได้ว่าการศึกษาทั้งสองแนวคิดก็ไม่ได้แตกต่างและตรงข้ามกันเหมือนเช่นเมื่อครั้งอดีตที่เคยเป็นมาแล้ว โดยเป็นการจัดการศึกษาทางเลือกไม่แยกตัวออกจากปัญหาของบุคคลและชุมชน เพื่อเป็นเงื่อนไขสอดแทรกที่จะทำให้บุคคลสามารถประยุกต์ความรู้ไปใช้ได้ ในยามประสบปัญหาชีวิตหรือมีความต้องการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องต่อเนื่องและเป็นการเรียนรู้ที่สามารถทบทวนเพิ่มพูนความรู้โดยมีโรงเรียนเป็นฐานได้ตลอดเวลา (ปรีชัย ดาวอุดม, 2564)

5. สรุป

ไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) นับเป็น “วิกฤต” ที่กระตุ้นให้วงการการศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องปรับกระบวนการทัศน กระบวนการ วิธีการเรียนรู้ เกิดผลกระทบทางบวกต่อการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายในการจัดการศึกษา ปรับวิธีการประเมินผลการเรียนใหม่รวมทั้งมีการปรับปรุงระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีคุณภาพสูงขึ้น มีการปรับลดขนาดห้องเรียน และมีการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ในส่วนของผู้บริหารและครูมีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ ต่อการใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้น ครูเปลี่ยนวิธีสอน มีความสามัคคีร่วมมือและช่วยเหลือกันมากขึ้น ส่วนผลกระทบทางบวกต่อผู้เรียนพบว่า นักเรียนมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น มีความกระตือรือร้นและมีความรับผิดชอบต่อการเรียนมากขึ้น นักเรียนมีโอกาสได้

พัฒนาการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี มีพฤติกรรมไม่เรียนรู้มากขึ้น ลดเวลา ความเสี่ยง และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงเรียน และผลกระทบทางบวกต่อผู้ประกอบการ ชุมชนและสังคม พบว่า ผู้ปกครองมีการติดต่อสื่อสารเพื่อรับข่าวสารจากสถานศึกษามากขึ้น ให้ความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือสถานศึกษามากขึ้น มีความสัมพันธ์อันดีกับสถานศึกษาดีขึ้น ส่วนผลกระทบทางลบต่อระบบการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา พบว่า เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและการสื่อสารไม่เพียงพอ ไม่ได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูลดลง ผลกระทบทางลบต่อการปฏิบัติงานของครู พบว่า มีภาระงานในการจัดการเรียนรู้และการดูแลนักเรียนมากขึ้น มีความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน มีวิตกกังวลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน โดยผลกระทบทางลบต่อผู้เรียน พบว่า ต้องปรับเวลา สถานที่และวิธีการเรียนใหม่ มีความวิตกกังวล ได้รับการฝึกทักษะการปฏิบัติน้อยลง ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม ขาดความกระตือรือร้น ขาดความรับผิดชอบ และมีความกังวลต่อผลการเรียน เหนื่อยล้า และผลกระทบของผู้ปกครองมีภาระในการช่วยเหลือการเรียนรู้ของบุตรหลานเพิ่มขึ้น เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ต้องการความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้สามารถช่วยเหลือส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรหลาน รู้สึกว่าตนเองเสียเวลาและเสียโอกาสในการประกอบอาชีพ

การศึกษาทางเลือกเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากการศึกษาตามแนวกระแสหลักในระบบโรงเรียนทั่วไป ทั้งในทางปรัชญาและ

องค์ประกอบของการจัดการศึกษา การศึกษาทางเลือกสามารถจัดได้ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยที่เนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาการของการศึกษาทางเลือกในประเทศไทย แบ่งได้เป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคบุกเบิกก่อตั้ง ยุคปฏิรูปการศึกษารอบแรก และยุครวมกลุ่มต่อสู้ผลักดัน โดยในแต่ละยุคนั้นมีปรัชญาและลักษณะของการศึกษาทางเลือกที่แตกต่างกันออกไป แม้ลักษณะของการศึกษาทางเลือกในปัจจุบัน จะไม่ได้อยู่ในช่วงตรงข้ามกับการศึกษากระแสหลักแล้ว อย่างไรก็ตามการศึกษาทางเลือกก็ยังมีลักษณะเฉพาะเหมาะสมสำคัญที่การศึกษากระแสหลักได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิดในปัจจุบันโดยไม่ทราบวันที่จะจบ ซึ่งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 5 ประการ ได้แก่ การเคารพทุกคน ความสมดุล การกระจายอำนาจ การปราศจากการแทรกแซงกันระหว่างการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมและการมองโลกทัศน์แบบองค์รวม

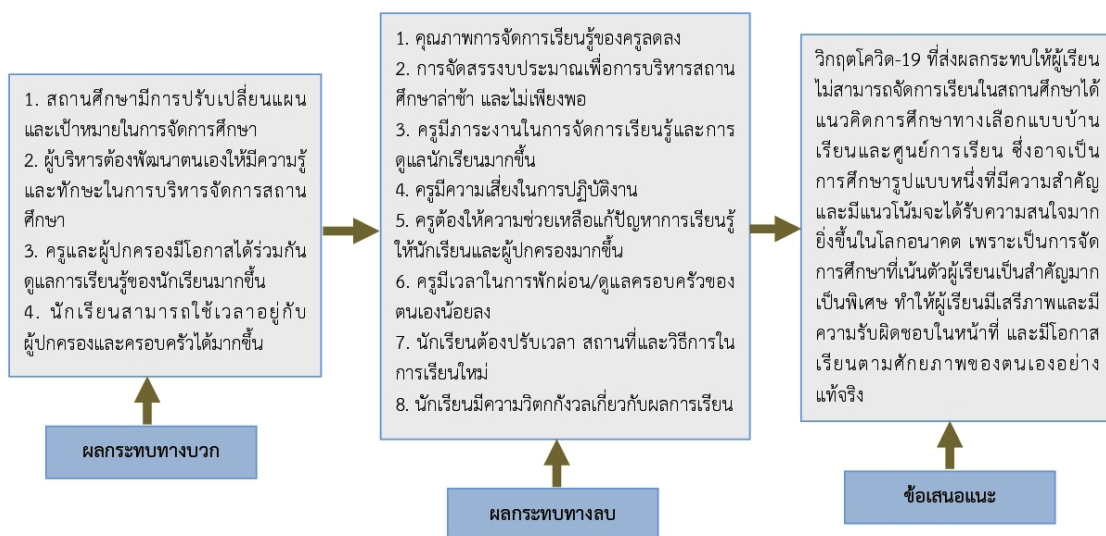
6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

สถานการณ์โควิดส่งผลกระทบทางบวกและทางลบส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยเฉพาะในยุคที่โลกที่มีการปั่นป่วนในปัจจุบันหากไม่มีการปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาในวันนี้อย่างทันเวลาแล้วในอนาคตอาจไม่มีนักเรียนเหลืออยู่ในระบบการศึกษาก็เป็นไปได้ เพราะการศึกษาในระบบหรือปริญญาอาจไม่มีค่าหรือความสำคัญอีกต่อไป

การศึกษาทางเลือกก็ยังมีลักษณะเฉพาะเหมาะสม
สำคัญที่การศึกษากระแสหลักได้รับผลกระทบจาก
สถานการณ์โควิดในปัจจุบัน โดยไม่ทราบวันที่จะจบ
ซึ่งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 5 ประการคือ การเคารพ

ทุกคน ความสมดุล การกระจายอำนาจ การ
ปราศจากการแทรกแซงกันระหว่างการเมือง
เศรษฐกิจและวัฒนธรรมและการมองโลกทัศน์
แบบองค์รวม ดังแผนภาพองค์ความรู้ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ชนันภรณ์ อารีกุล. (2562). การศึกษาทางเลือก: รูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับเจนเนอเรชันแอลฟา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(3), 270-283.
- ปรีชัย ดาวอุดม. (2564). รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 11(1), 200-210.
- พิชญ์สินี มะโน. (2562). ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในยุค DIGITAL DISRUPTION ต่อการศึกษา. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 18(1), 1-6.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2561). *การศึกษาทางเลือก: แนวทางที่ท้าทายในยุคปฏิรูป*. เข้าถึงได้จาก https://portal.edu.chula.ac.th/nfed1/assets/Weerathep_choice.pdf

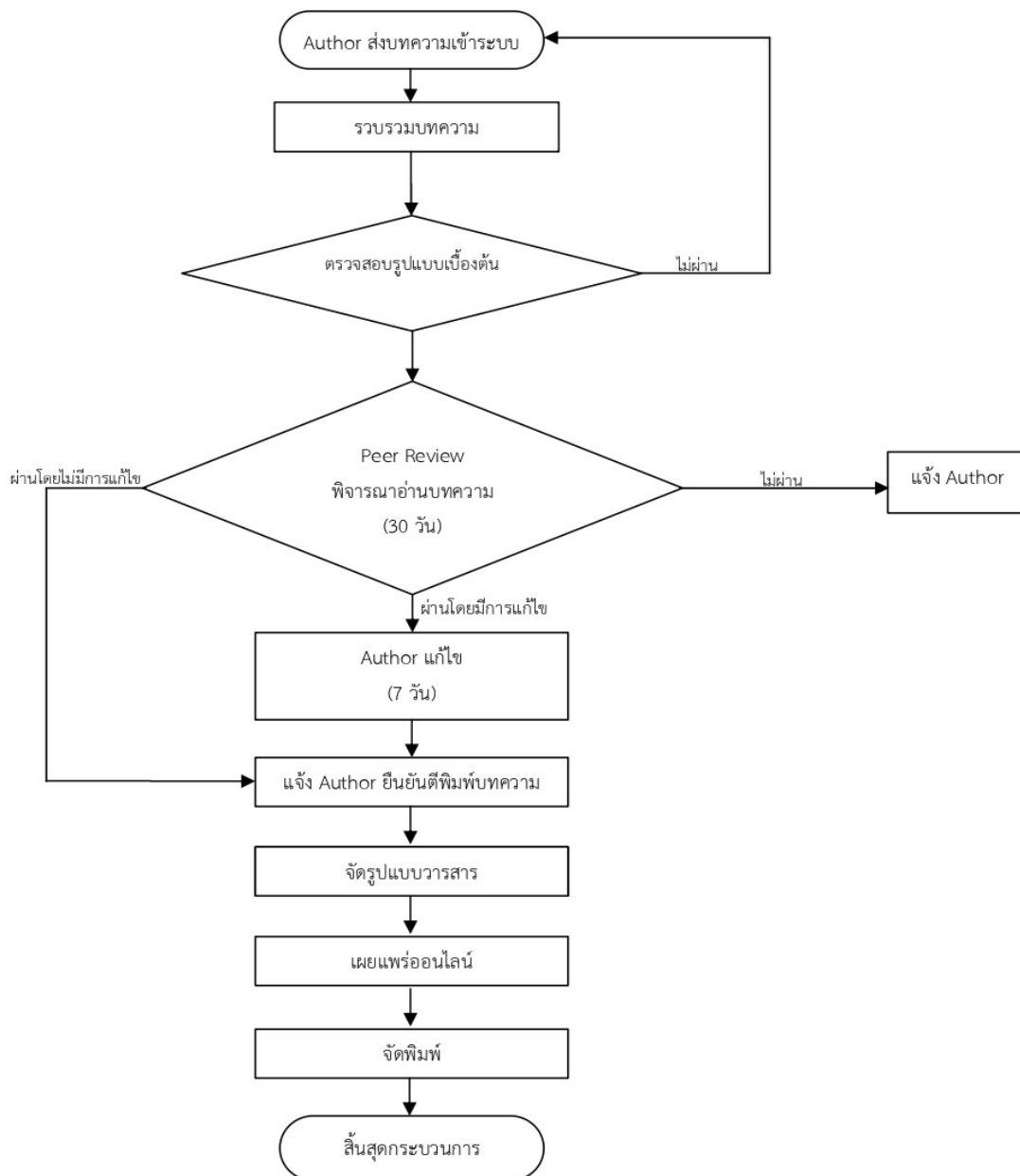

- สมเกียรติ อินทสิงห์. (2559). การศึกษาทางเลือก: หลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล. *Veridian E-Journal, Silpakorn Universit*, 9(2), 1188-1206.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *การจัดการศึกษาทางเลือกในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: วี. ที. ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- _____. (2563). รายงานเรียนออนไลน์ยุคโควิด-19: วิฤตหรือโอกาสการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารเรียนรู้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2564). รายงานการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารเรียนรู้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ. (2548). *การวิจัยการศึกษาทางเลือก: ฐานข้อมูลและการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร. (2561). รูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาทางเลือก. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(2), 260-280.
- Frank, R. M., et al. (2019). *Toward understanding the impact of artificial intelligence on labor*. Retrieved from <https://www.pnas.org/content/116/14/6531>
- Wisskirchen, G., et al. (2017). *Artificial Intelligence and Robotics and Their Impact on the Workplace*. UK: IBA Global Employment Institute.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 085-752-1693

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA 6th edition

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎก

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (อง.ทุก. (ไทย) 20/395/106)

1.2 หนังสือ

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.3 วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.4 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล/ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

(Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนัทธ ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนัทธ ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.5 รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

1.6 ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

1.7 สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป
ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย
ชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

1.8 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกีพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา*. กรุงเทพฯ: โบแดง.

Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

พระธนนันท์ ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี. (2559). การบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมศาสตร์*, 16(1), 1-13.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทน์เมือง. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). *An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkol borei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle*. (Master of arts). Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ (รายงานการวิจัย)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา:

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่/หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์:

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./เข้าถึงได้จาก/<http://www.xxxxxxx>

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)
กรวรรณ สังขกร. (2558). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224>

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). *Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model*. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>

9. วิกีพีเดีย :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./วันที่สืบค้น./จาก/<http://www.xxxxxxx>

วิกิพีเดีย. (2561). *ข่าวสารจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2560*. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการธรรมทรรศน์” สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

เว็บไซต์: <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas>

E-mail: dhammathas@hotmail.com

- 1) ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล 088-578-1671
- 2) น.ส.สาริกา ไสวงาม 085-752-1693

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

